

národní
úložiště
šedé
literatury

Vybrané oblasti udržitelného rozvoje v krajích České republiky 2010

Český statistický úřad; odbor informačních služeb
2010

Dostupný z <http://www.nusl.cz/ntk/nusl-203262>

Dílo je chráněno podle autorského zákona č. 121/2000 Sb.

Tento dokument byl stažen z Národního úložiště šedé literatury (NUŠL).

Datum stažení: 21.05.2024

Další dokumenty můžete najít prostřednictvím vyhledávacího rozhraní nusl.cz .

SOUBORNÉ INFORMACE

Ročník 2010

Informace o regionech, městech a obcích

Praha, 31. březen 2010

Kód publikace: 1383-10

Č. j.: 239/2010 - 71

VYBRANÉ OBLASTI UDRŽITELNÉHO ROZVOJE V KRAJÍCH ČESKÉ REPUBLIKY 2010

Zpracoval:

ČSÚ Praha, odbor informačních služeb

Ředitel:

Ing. Veronika Tichá

Zástupce ředitele

pro koordinaci regionálních pracovišť:

Ing. Jan Honner

Informační služby:

tel.: 274 052 648, e-mail: infoservis@czso.cz

Kontaktní zaměstnanec:

RNDr. Petr Dědič, e-mail: petr.dedic@czso.cz

Zajímají Vás nejnovější údaje o inflaci, HDP, obyvatelstvu, průměrných mzdách a mnohé další? Najdete je na stránkách ČSÚ na Internetu: www.czso.cz

Internetové stránky krajů:

Hlavní město Praha	www.praha.czso.cz
Středočeský kraj	www.stredocesky.czso.cz
Jihočeský kraj	www.cbudejovice.czso.cz
Plzeňský kraj	www.plzen.czso.cz
Karlovarský kraj	www.kvary.czso.cz
Ústecký kraj	www.ustinadlabem.czso.cz
Liberecký kraj	www.liberec.czso.cz
Královéhradecký kraj	www.hradeckralove.czso.cz
Pardubický kraj	www.pardubice.czso.cz
Vysočina	www.jihlava.czso.cz
Jihomoravský kraj	www.brno.czso.cz
Olomoucký kraj	www.olomouc.czso.cz
Zlínský kraj	www.zlin.czso.cz
Moravskoslezský kraj	www.ostrava.czso.cz

Publikaci připravila pracovní skupina:

Mgr. Dagmar Pospíšilová	dagmar.pospisilova@czso.cz
RNDr. Petr Dědič	petr.dedic@czso.cz
Ing. Jiří Kotek (ekonomický pilíř)	jiri.kotek@czso.cz
Ing. Hedvika Fialová (sociální pilíř)	hedvika.fialova@czso.cz
Ing. Vlastislav Valda (environmentální pilíř)	vlastislav.valda@czso.cz
Ing. Lenka Kuprová (environmentální pilíř)	lenka.kuprova@czso.cz
Ing. Jan Halva (technické zpracování)	jan.halva@czso.cz

OBSAH

Úvod	9
1. Vývoj indikátorů v krajích	10
1.1. Soubor indikátorů pro regionální (krajskou) úroveň	10
1.2. Přehled vybraných indikátorů	11
1.3. Indikátory a jejich vývoj.....	14
Ekonomický pilíř	14
Sociální pilíř.....	36
Environmentální pilíř.....	66
2. Základní tendence udržitelného rozvoje v jednotlivých krajích	94
2.1. Hlavní město Praha.....	94
2.2. Středočeský kraj.....	96
2.3. Jihočeský kraj	98
2.4. Plzeňský kraj.....	100
2.5. Karlovarský kraj.....	102
2.6. Ústecký kraj	104
2.7. Liberecký kraj.....	106
2.8. Královéhradecký kraj.....	108
2.9. Pardubický kraj	110
2.10. Vysočina	112
2.11. Jihomoravský kraj	114
2.12. Olomoucký kraj	116
2.13. Zlínský kraj.....	118
2.14. Moravskoslezský kraj	120
Závěr.....	122
Seznam použité literatury, informačních zdrojů a zkratk	125

SEZNAM TABULEK

Tab. 1.1.1 Hrubý domácí produkt na obyvatele v tis. Kč.....	14
Tab. 1.1.2 Vývoj HDP ve srovnatelných cenách (předchozí rok = 100).....	16
Tab. 1.1.3 Průměrná meziroční změna HDP v %	16
Tab. 1.2.1 Vývoj HDP ve srovnatelných cenách na zaměstnaného (předchozí rok = 100)	18
Tab. 1.2.2 Struktura úplných nákladů práce v roce 2001 a 2008 v %.....	19
Tab. 1.3.1 Podíl terciárního sektoru na hrubé přidané hodnotě v %.....	21
Tab. 1.4.1 Míra investic v %.....	22
Tab. 1.5.1 Čistý disponibilní důchod domácností na obyvatele v tis. Kč.....	24
Tab. 1.5.2 Struktura domácností podle výše průměrného měsíčního příjmu v roce 2007	24
Tab. 1.6.1 Saldo příjmů a výdajů veřejných rozpočtů na celkových výdajích těchto rozpočtů v %	26
Tab. 1.6.2 Věcné členění výdajů územních rozpočtů v roce 2008 - vybrané položky (v %)	27
Tab. 1.7.1 Podíl malých a středních podniků na celkové zaměstnanosti v %	28
Tab. 1.8.1 Hustota dálnic a silnic I. třídy v km/100 km ²	30
Tab. 1.8.2 Vývoj počtu vybraných druhů vozidel v tisících	30
Tab. 1.8.3 Hustota železničních tratí v km/100 km ²	31
Tab. 1.9.1 Přeprava nákladu (bez tranzitu) silniční, železniční a vodní dopravou na tis. Kč HDP	32
Tab. 1.9.2 Přeprava cestujících v rámci kraje veřejnou silniční a železniční dopravou na obyvatele.....	33
Tab. 1.10.1 Výdaje na výzkum a vývoj k HDP v %	34
Tab. 1.10.2 Výdaje na výzkum a vývoj a jejich struktura v roce 2008 podle krajů.....	35
Tab. 1.10.3 Výdaje na výzkum a vývoj ve vybraných oblastech v mil. Kč v roce 2008.....	35
Tab. 2.1.1 Podíl domácností s čistým příjmem pod hranicí životního minima v %	36
Tab. 2.1.2 Příjmy a náklady na bydlení domácností	36
Tab. 2.2.1 Obecná míra nezaměstnanosti v %.....	38
Tab. 2.2.2 Obecná míra nezaměstnanosti podle pohlaví v %	38
Tab. 2.3.1 Míra registrované nezaměstnanosti k 31.12. v %.....	40
Tab. 2.3.2 Uchazeči o zaměstnání k 31.12.	41
Tab. 2.4.1 Míra zaměstnanosti osob ve věku 55 - 64 let v %	44
Tab. 2.4.2 Míra zaměstnanosti osob ve věku 55 - 64 let podle pohlaví v %	44
Tab. 2.5.1 Míra zaměstnanosti žen v %	46
Tab. 2.5.2 Míra zaměstnanosti žen podle věku a vzdělání v roce 2008 v %.....	46
Tab. 2.6.1 Standardizovaná míra úmrtnosti celkem na 1 000 obyvatel	48
Tab. 2.6.2 Zemřelí podle vybraných příčin smrti v %	49
Tab. 2.7.1 Naděje dožití mužů a žen při narození (roky).....	50
Tab. 2.7.2 Index stáří a index závislosti	51
Tab. 2.8.1 Podíl obyvatel s vysokoškolským vzděláním z celk. počtu obyvatel ve věku 15 a více let v %	52
Tab. 2.8.2 Podíl obyvatel podle vzdělání z celkového počtu obyvatel ve věku 15 a více let v %.....	52
Tab. 2.9.1 Podíl domácností připojených k internetu v %	54
Tab. 2.9.2 Využívání informačních a komunikačních technologií v %	55
Tab. 2.10.1 Podíl rozlohy obcí se schválenou a platnou ÚPD z celkové rozlohy kraje v %.....	56

Tab. 2.11.1 Průměrná délka soudního řízení ode dne nápadu do dne právní moci ve dnech.....	58
Tab. 2.12.1 Volební účast v %	60
Tab. 2.12.2 Kandidáti a zvolení zastupitelé	61
Tab. 2.13.1 Podíl žen z celkového počtu zvolených zastupitelů v %	62
Tab. 2.13.2 Podíl žen z celkového počtu kandidátů v %	62
Tab. 2.13.3 Průměrný věk zvolených zastupitelů podle pohlaví (roky)	63
Tab. 2.14.1 Počet obyvatel na 1 nestátní neziskovou organizaci	64
Tab. 2.14.2 Struktura nestátních neziskových organizací podle právní formy v roce 2008	65
Tab. 3.1.1 Zornění zemědělské půdy v %	66
Tab. 3.1.2 Skladba zemědělské půdy v km ²	67
Tab. 3.2.1 Koeficient ekologické stability.....	68
Tab. 3.2.2 Ekologicky stabilní a nestabilní plochy v km ²	69
Tab. 3.3.1 Spotřeba průmyslových hnojiv v kilogramech čistých živin (N, P ₂ O ₅ , K ₂ O) na hektar orné půdy ..	70
Tab. 3.3.2 Spotřeba dusíkatých, fosforečných a draselných hnojiv v čistých živinách v kilogramech na hektar orné půdy	71
Tab. 3.4.1 Podíl ekologicky obhospodařované půdy na celkové výměře zemědělské půdy v %	72
Tab. 3.4.2 Ekologické zemědělství.....	73
Tab. 3.5.1 Podíl listnatých dřevin v %	74
Tab. 3.5.2 Intenzita těžby dřeva v krajích ČR v %	75
Tab. 3.6.1 Index defoliace v %	76
Tab. 3.6.2 Podíl porostů podle stupňů defoliace v krajích České republiky (%).....	76
Tab. 3.7.1 Podíl profilů ve IV. a V. třídě znečištění (sk. A - obecné, fyzikální a chemické ukazatele) v %	78
Tab. 3.7.2 Vodovody a kanalizace	79
Tab. 3.8.1 Podíl oblastí se zhoršenou kvalitou ovzduší v %.....	80
Tab. 3.8.2 Podíl oblastí s překročeným imisním limitem nebo cílovým imisním limitem v %	81
Tab. 3.9.1 Emise oxidů dusíku (REZZO 1-4) v t/km ²	82
Tab. 3.9.2 Emise oxidu uhelnatého (REZZO 1-4) v t/km ²	83
Tab. 3.9.3 Emise oxidu siřičitého (REZZO 1-4) v t/km ²	84
Tab. 3.9.4 Emise tuhých znečišťujících látek (REZZO 1-4) v t/km ²	85
Tab. 3.10.1 Produkce podnikového odpadu v kg na tis. Kč HDP	86
Tab. 3.10.2 Produkce podnikového odpadu	87
Tab. 3.10.3 Produkce komunálního odpadu	88
Tab. 3.10.4 Nakládání s odpady	89
Tab. 3.11.1 Pořízené investice na ochranu životního prostředí podle místa investice v Kč na obyvatele (běžné ceny)	90
Tab. 3.11.2 Investice na ochranu životního prostředí podle sídla investora a podle zaměření (%)	91
Tab. 3.12.1 Neinvestiční náklady na ochranu životního prostředí v Kč na 1 mil. Kč HDP kraje podle kraje sídla investora (běžné ceny).....	92
Tab. 3.12.2 Neinvestiční náklady na ochranu životního prostředí podle zaměření (%).....	93

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1.1.1 Hrubý domácí produkt na obyvatele	15
Graf 1.1.2 Meziroční změny HDP ve srovnatelných cenách	15
Graf 1.1.3 Měrná spotřeba základních druhů pevných paliv	17
Graf 1.3.1 Změna struktury odvětví sekundárního sektoru v krajích mezi roky 1995 a 2008	21
Graf 1.4.1 Regionální struktura THFK v roce 2007	22
Graf 1.4.2 Průměrná míra investic v krajích v letech 1995 až 2007	23
Graf 1.5.1 Čistý disponibilní důchod domácností na obyvatele v krajích	25
Graf 1.5.2 Struktura spotřeby domácností v letech 2000 a 2008	25
Graf 1.6.1 Struktura příjmů územních rozpočtů v krajích v roce 2008	26
Graf 1.10.1 Struktura zaměstnanosti podle vědních oblastí v České republice v roce 2008	35
Graf 2.3.1 Rozdíl míry registrované nezaměstnanosti v krajích proti průměru za ČR (stav k 31. 12.)	40
Graf 2.3.2 Míra registrované nezaměstnanosti v krajích a okresech k 31. 12. 2008	43
Graf 2.5.1 Míra zaměstnanosti podle pohlaví v krajích v roce 2008	47
Graf 2.10.1 Podíl rozlohy obcí se schválenou územně plánovací dokumentací na rozloze krajů a okresů k 31. 12. 2008	57
Graf 2.11.1 Délka soudního řízení v občanskoprávních a trestních věcech před okresními a krajskými soudy v roce 2008	59
Graf 2.12.1 Účast voličů ve volbách do zastupitelstev krajů v roce 2008 a míra nezaměstnanosti v krajích k 31. 12. 2008	61
Graf 2.13.1 Účast žen v zastupitelstvech obcí v krajích	63
Graf 2.14.1 Počet nestátních neziskových organizací na 10 000 obyvatel v krajích v letech 1997 a 2008	65
Graf 3.1.1 Struktura zemědělské půdy v krajích v roce 2008	67
Graf 3.3.1 Spotřeba statkových hnojiv v tunách na 1 ha zemědělské půdy v krajích v roce 2008	71
Graf 3.4.1 Podíl ekologicky obhospodařované půdy na zemědělské půdě a podíl zemědělské půdy na výměře kraje v roce 2008	72
Graf 3.5.1 Zastoupení hlavních dřevin v krajích v roce 2008	75
Graf 3.6.1 Podíl porostů podle stupňů defoliace v krajích v roce 2006	77
Graf 3.7.1 Podíl měřených profilů jakosti vod podle tříd znečištění (sk. A - obecné, fyzikální a chemické ukazatele) v krajích v roce 2008	79
Graf 3.8.1 Podíl území s překročenými hodnotami cílových imisních limitů pro polycyklické aromatické uhlovodíky v krajích v roce 2007	81
Graf 3.8.2 Podíl území s překročenými hodnotami cílových imisních limitů pro troposférický ozon v krajích v roce 2007	81
Graf 3.9.1 Měrné emise hlavních znečišťujících látek (REZZO 1-4) v krajích v roce 2007	85
Graf 3.10.1 Podíl odděleně sbíraných složek komunálního odpadu v krajích v roce 2003 a 2008	88
Graf 3.10.2 Podíl vybraných způsobů nakládání s odpady na nakládání celkem v krajích v roce 2008	89
Graf 3.11.1 Investice na ochranu životního prostředí podle zdroje financování a sídla investora v krajích v roce 2008	91
Graf 3.12.1 Neinvestiční náklady na ochranu životního prostředí podle zaměření a sídla investora v krajích v roce 2008	93

SEZNAM KARTOGRAMŮ

K 1	Produktivita práce v roce 2008 a vývoj úplných nákladů práce podle krajů v letech 2001 až 2008	19
K 2	Hrubý domácí produkt a struktura hrubé přidané hodnoty podle krajů v roce 2008	20
K 3	Výdaje veřejných rozpočtů a saldo příjmů a výdajů podle krajů v letech 2003 až 2008	27
K 4	Zaměstnanost v malých a středních podnicích podle krajů v roce 2008	29
K 5	Hustota dálnic a silnic I. třídy podle okresů v roce 2008	31
K 6	Výkony silniční nákladní dopravy podle krajů v roce 2008	33
K 7	Výzkum a vývoj podle krajů v roce 2008	34
K 8	Čisté příjmy domácností podle krajů v roce 2007	37
K 9	Obecná míra nezaměstnanosti podle krajů v letech 2000 až 2008	39
K 10	Dlouhodobá nezaměstnanost v okresech k 31. 12. 2008.....	42
K 11	Míra zaměstnanosti a struktura zaměstnaných podle sektorů a krajů v roce 2008	45
K 12	Standardizovaná míra úmrtnosti podle okresů v letech 2001 až 2008 (roční průměry).....	49
K 13	Index stáří a naděje dožití při narození podle krajů v roce 2008	51
K 14	Vzdělanostní struktura obyvatelstva ve věku 15 a více let podle krajů v roce 2008	53
K 15	Podíl domácností vybavených osobním počítačem v letech 2007 až 2009 a připojených k internetu podle krajů v letech 2003 až 2005 a 2007 až 2009	54
K 16	Podíl rozlohy území s platnou územně plánovací dokumentací obcí podle okresů k 31. 12. 2008.....	57
K 17	Koeficient ekologické stability v okresech v roce 2008.....	69
K 18	Podíl ekologicky obhospodařované zemědělské půdy podle okresů v roce 2008.....	73
K 19	Podíl listnatých dřevin na celkové výměře lesů podle krajů v roce 2008	75
K 20	Změna indexu defoliace podle krajů mezi roky 1996 a 2006.....	77
K 21	Emise oxidů dusíku podle krajů v roce 2007	83
K 22	Emise oxidu siřičitého podle okresů v roce 2007	84
K 23	Komunální a podnikový odpad podle krajů v roce 2008.....	87

Reprodukce výňatků z této publikace lze pořizovat, pokud je uveden jejich zdroj, s výjimkou reprodukce pro komerční účely. Citace mohou být zveřejněny jen s uvedením zdroje „VYBRANÉ OBLASTI UDRŽITELNÉHO ROZVOJE V KRAJÍCH ČESKÉ REPUBLIKY 2010“ a původu statistických dat v ní otištěných.

V tabulkách kapitoly 1.3 znamená světle podbarvené políčko tabulky minimální a tmavě podbarvené políčko maximální hodnotu indikátoru na daném řádku v rámci porovnání krajů.

Výpočty v tabulkách jsou prováděny z nezaokrouhlených údajů (včetně součtů).

Publikované údaje, jejichž zdrojem je ČSÚ, jsou platné k 15. 10. 2009 a zpřesňují dříve zveřejněné údaje a odhady.

Údaje získané ze zdrojů mimo ČSÚ byly ověřeny podle stavu k 15. 10. 2009 (včetně dat získaných z internetových stránek některých institucí).

Ležatá čárka (-) v tabulce na místě čísla značí, že se jev nevyskytoval.

Tečka (.) na místě čísla značí, že údaj není k dispozici nebo je nespolehlivý.

Ležatý křížek (x) značí, že zápis není možný z logických důvodů.

Nula (0) se v tabulce používá pro označení číselných údajů menších než polovina zvolené měřicí jednotky.

Zkratka „i.d.“ v tabulce nahrazuje individuální údaj, který nelze zveřejnit.

ÚVOD

Problematikou udržitelného rozvoje se Český statistický úřad zabývá na národní i mezinárodní úrovni. Stal se spoluorganizátorem seminářů a konferencí týkajících se této problematiky. V Praze na mezinárodní konferenci „Environmentální účetnictví a indikátory udržitelného rozvoje“ v září roku 2005 vystoupil předseda ČSÚ J. Fischer a hlavní příspěvky byly publikovány v monotematickém čísle 3/2006 časopisu Statistika. Od roku 2005 se této problematice ČSÚ věnuje ve stěžejních makroekonomických analýzách (např. v roce 2007 S. Czesaný v publikaci Koncepty a měření udržitelného rozvoje, v roce 2009 S. Czesaný a Z. Jeřábková v publikaci Komponenty bohatství zemí). V roce 2007 rozšířil ČSÚ pohled na udržitelný rozvoj o regionální rozměr tím, že ve všech 14 krajích připravil a vydal publikace Vybrané oblasti udržitelného rozvoje v xxx kraji.

Záměrem předkládané publikace Vybrané oblasti udržitelného rozvoje v krajích ČR 2010 je shrnout vývoj UR v jednotlivých krajích a navázat na již vydané regionální publikace s touto problematikou z roku 2007. Byl zhodnocen původní soubor 42 indikátorů, jeden z nich byl pro jeho nízkou vypovídací schopnost vyřazen a u zbývajících byly časové řady doplněny o nejaktuálnější údaje.

Autoři publikace si stanovili následující cíle:

- mezikrajské porovnání úrovně vybraných indikátorů udržitelného rozvoje
- vývoj vybraných indikátorů udržitelného rozvoje v jednotlivých krajích ČR v delší časové řadě
- zobrazení základních tendencí udržitelného rozvoje v jednotlivých krajích

Publikace je členěna do dvou základních částí. První část seznamuje s vývojem indikátorů, vybraných za všechny tři pilíře (ekonomický, sociální a environmentální), pro které byla k dispozici data ČSÚ či z jiných zdrojů v mezikrajském srovnání. U každého indikátoru je uvedena návaznost na strategické dokumenty ČR, zdroj dat, územní dostupnost, periodičita, stručný metodický popis indikátoru a tabulka dat podle krajů v časové řadě. Formou odrážek jsou uvedeny základní poznatky, případně je vložena tabulka s doplňujícími ukazateli. Kapitola je doplněna grafy charakterizujícími vývoj či souvislosti mezi ukazateli a kartogramy souvisejícími s danou problematikou.

Autoři publikace si jsou vědomi toho, že Strategie udržitelného rozvoje ČR z roku 2004 zahrnovala kromě těchto 3 pilířů ještě další 3 oblasti, z nichž za jednu (Evropský a mezinárodní kontext) nejsou na regionální úrovni dostupná data pro vytvoření vhodných indikátorů. Indikátory pro monitoring zbývajících 2 oblastí (Výzkum, vývoj a vzdělávání, Správa věcí veřejných) byly s vědomím určitého zjednodušení zařazeny do základních pilířů. S ohledem na to, že se publikace zaměřuje na vybrané oblasti UR, nebyla akceptována struktura pracovní verze Obnovené strategie UR ČR z roku 2007, zahrnující 12 strategických oblastí a 5 průřezových témat UR, ani struktura Strategického rámce udržitelného rozvoje ČR z roku 2010, členícího oblast UR do 5 prioritních os (Společnost, člověk a zdraví, Ekonomika a inovace, Rozvoj území, Krajina, ekosystémy a biodiverzita, Stabilita a bezpečná společnost). Autoři si byli vědomi toho, že existují i další přístupy k hodnocení UR, např. kapitálový, popř. tematický. K posuzování udržitelného rozvoje se, zejména v mezinárodním srovnání, využívají i kompozitní indikátory (např. tzv. ekologická stopa v environmentální oblasti). Jejich výhodou je komplexnější (vícerozměrný) pohled na vývoj dané oblasti a usnadnění interpretace trendu, který z vývoje dílčích indikátorů nemusí být dobře patrný. Na regionální úrovni by však tvorba kompozitních ukazatelů se současnými datovými možnostmi byla problematická.

Druhá část publikace se zaměřuje na zobrazení základních tendencí udržitelného rozvoje v jednotlivých krajích. Každému kraji je věnována dvoustrana, za úvodní tabulkou následují hlavní tendence v jednotlivých pilířích UR a grafické znázornění časové řady vybraných indikátorů ve srovnání s celostátním vývojem. Obsah této části byl konzultován s odbornými pracovníky oddělení regionálních analýz a informačních služeb ČSÚ v jednotlivých krajích.

Na přípravě publikace pracovníci Odboru informačních služeb spolupracovali s dalšími pracovišti ČSÚ, a to Odborem veřejných databází a Referátem statisticko-ekonomických analýz.

Publikace může být využita jako datový zdroj pro autory regionálních Strategií udržitelného rozvoje, případně může sloužit jako inspirace při aktualizaci Programů rozvoje kraje v souvislosti s Politikou územního rozvoje České republiky 2008, kterou schválila vláda v červenci 2009 svým usnesením č. 929 (např. při výběru vhodných indikátorů pro monitoring dlouhodobého vývoje).

1. Vývoj indikátorů v krajích

1.1. Soubor indikátorů pro regionální (krajskou) úroveň

V roce 2000 byl v souvislosti s novým územním uspořádáním vytvořen v každém kraji **Návrh programu rozvoje kraje**, který navázal na **Strategii rozvoje kraje** z roku 1999. **Program rozvoje kraje** vznikl ve většině krajů až v roce 2001. Tento materiál se zaměřil na formulování sociálně ekonomických cílů v souladu se zákonem 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje, nebyla v něm však se zvláštním zřetelem řešena problematika udržitelnosti. Ani při aktualizaci Programu rozvoje kraje z roku 2003 nedošlo k zásadnější změně. Za určitý zlom lze považovat rok 2005, kdy vznikly modelové **Strategie udržitelného rozvoje (SUR)** dvou krajů (Libereckého a Ústeckého) jako výstup projektu „**Podpora při přípravě strategie udržitelného rozvoje ve vybraných krajích České republiky**“. Hlavním rozdílem oproti předchozím strategickým materiálům na krajské úrovni je, že v SUR je kladen důraz na delší časový horizont (zde 2006 – 2020) a na vyváženost tří základních pilířů – ekonomického, sociálního a environmentálního. Na základě SWOT analýzy byly pro jednotlivé pilotní kraje stanoveny priority a strategické cíle. Pro sledování a pravidelné vyhodnocování toho, jak kraj svou strategii naplňuje (zda se k cílům blíží nebo se jim vzdaluje), navrhli autoři strategie soubor indikátorů. Ne všechny vybrané indikátory pro modelová území jsou však dostupné ve všech krajích. Kromě toho jiné strategické cíle potřebují jiné indikátory. Proto nelze soubor indikátorů použitý v pilotních strategiích považovat za dogma.

Další vývoj naznačil, že ne všechny kraje budou vytvářet samostatnou Strategii udržitelného rozvoje, ale problematiku udržitelnosti zapracují do existujících strategických materiálů, především do aktualizovaného **Programu rozvoje kraje**. Problematiku udržitelnosti se dotýkají i připravované **Zásady územního rozvoje kraje**, které stanovují priority územního plánování kraje pro zajištění udržitelného rozvoje území (zákon 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu). Udržitelnost je považována za základní princip územního plánování na úrovni krajů (viz nově vytvořená prioritní osa č. 3 Rozvoj území ve Strategickém rámci udržitelného rozvoje České republiky z ledna 2010).

K posouzení, zda je vývoj v krajích vyvážený z hlediska všech tří pilířů, lze využít předložené indikátory, které jsou metodicky jednoznačně definované, pravidelně zjišťované a srovnatelné v časové řadě.

Soubor indikátorů v této kapitole vycházel z indikátorových sad použitých v národní Strategii udržitelného rozvoje z roku 2004, v situačních zprávách k SUR z roku 2005, 2006 a 2009. Opomenut nezůstal ani návrh Obnovené strategie UR z května 2007 a Strategický rámec udržitelného rozvoje ČR schválený vládou v roce 2010. Bylo třeba vzít v úvahu, že ne všechny indikátory jsou dostupné na krajské úrovni nebo na krajské úrovni nejsou relevantní. V takových případech byly vybrány náhradní indikátory blízké původním. Několik indikátorů vhodnou náhradu nemá a příslušná oblast není v publikaci řešena (např. materiálová náročnost HDP, ekologická stopa, spotřeba primárních energetických zdrojů, index vnímání korupce, index běžných druhů volně žijících ptáků, index zavlčených druhů rostlin, spotřeba pesticidů). Byla dodržována zásada, aby data pro výpočet indikátorů byla získána z pravidelných statistických zjišťování či jiných zdrojů, poskytujících pravidelně hodnověrné údaje v časové řadě. Vybrané indikátory v této kapitole tvoří vyvážený soubor, který charakterizuje úroveň udržitelnosti v jednotlivých krajích. Uvedené tabulky slouží k regionálnímu srovnání a postavení kraje v rámci ČR. Mohou tedy být vodítkem pro stanovení, na kterou oblast by se jednotlivé kraje měly zaměřit. Časová řada ukazuje, jakým směrem se ubírá vývoj jednotlivých indikátorů, zda se stav zlepšuje či zhoršuje, zda se kraj přibližuje či vzdaluje od celostátní úrovně.

V kapitole 1.3 byly pro návaznost na strategické dokumenty ČR použity zkratky:

SUR 2004	Strategie udržitelného rozvoje České republiky schválená Usnesením vlády České republiky č. 1242 z prosince 2004, publikovaná v roce 2005
SZ 2005	Situační zpráva ke Strategii udržitelného rozvoje České republiky předložená Vládě České republiky v listopadu 2005 a publikovaná v roce 2006
SZ 2006	Situační zpráva ke Strategii udržitelného rozvoje České republiky předložená Vládě České republiky v prosinci 2006 a publikovaná v roce 2007
OSUR 2007	pracovní verze Obnovené strategie udržitelného rozvoje České republiky předložená k veřejné diskusi v květnu 2007
SZ 2009	Situační zpráva ke Strategii udržitelného rozvoje České republiky předložená Vládě České republiky v prosinci 2008 a publikovaná v roce 2009
SRUR 2010	Strategický rámec udržitelného rozvoje České republiky schválený vládou České republiky v lednu 2010

1.2. Přehled vybraných indikátorů

Ekonomický pilíř:

Hrubý domácí produkt

Základní makroekonomický ukazatel, který se používá ke sledování úrovně, výkonnosti a dynamiky ekonomiky.

Produktivita práce

Kvalitativní ukazatel ekonomické úrovně a konkurenceschopnosti ekonomiky. Vyjadřuje účinnost lidské práce při dané kapitálové vybavenosti.

Hrubá přidaná hodnota podle hlavních ekonomických sektorů

Podíly jednotlivých sektorů jsou důležitým indikátorem charakteru ekonomiky a jeho změn v čase. Růst podílu sektoru služeb indikuje postupný přechod od industriální k postindustriální společnosti.

Míra investic

Makroekonomický indikátor budoucího ekonomického rozvoje. Charakterizuje investiční aktivitu subjektů v dané ekonomice.

Čistý disponibilní důchod domácností

Charakterizuje životní úroveň a je jedním z makroekonomických ukazatelů kupní síly obyvatelstva.

Deficit / přebytek veřejných rozpočtů

Charakterizuje rovnováhu mezi příjmovou a výdajovou stránkou veřejných rozpočtů, což je důležitá podmínka udržitelnosti veřejných financí.

Malé a střední podnikání

Přibližuje ekonomický význam skupiny malých a středních podniků, která je díky své flexibilitě velmi důležitým prvkem stability hospodářského vývoje a zaměstnanosti.

Hustota dopravní infrastruktury

Dostatečně hustá dopravní infrastruktura je nutným předpokladem ekonomického a sociálního růstu regionu.

Celková přeprava zboží a cestujících

Přeprava surovin, materiálů a zboží je důležitým předpokladem pro rozvoj ekonomiky, má však negativní dopady na životní prostředí.

Přeprava osob má z ekonomického pohledu význam zejména pro mobilitu pracovní síly. Veřejná doprava snižuje negativní dopady individuální dopravy na životní prostředí.

Výdaje na výzkum a vývoj

Výše výdajů na výzkum a vývoj vypovídá o schopnosti ekonomiky investovat do svého budoucího rozvoje.

Sociální pilíř:

Domácnosti s čistým příjmem pod hranicí životního minima
Signalizuje míru ohrožení domácností (obyvatelstva) chudobou.

Obecná míra nezaměstnanosti

Ukazatel pro hodnocení situace na trhu práce a pro hodnocení vývoje v oblasti rozvoje lidských zdrojů zejména pro mezinárodní srovnání.

Míra registrované nezaměstnanosti

Ukazatel pro hodnocení situace v oblasti nezaměstnanosti v regionech; signalizuje problémy v „regionálních a lokálních“ ekonomikách.

Míra zaměstnanosti starších pracovníků

Charakterizuje míru pracovního začlenění osob ve vyšším věku na trhu práce v souladu se strategií vytváření rovných příležitostí a boje proti všem formám diskriminace.

Zaměstnanost žen

Vypovídá o stavu a vývoji v oblasti zaměstnávání žen a o míře vytváření rovných příležitostí.

Míra úmrtnosti

Charakterizuje zdravotní stav populace a rozšíření některých závažných druhů onemocnění.

Očekávaná délka života

Ukazatel vypovídající o zdravotním stavu populace a jeho vývoji.

Nejvyšší dosažené vzdělání

Charakterizuje vzdělanostní úroveň obyvatelstva, indikuje úspěšnost uplatnění na trhu práce a zvyšování kvality lidských zdrojů.

Přístup k internetu

Signalizuje míru přiblížování k tzv. informační společnosti; přístup k informačním a komunikačním technologiím je nezbytným předpokladem rozvoje lidských zdrojů.

Pokrytí území schválenou územně plánovací dokumentací obcí

Vypovídá o vytváření předpokladů komplexního a funkčního řešení a využití území obcí v souladu přírodních, civilizačních a kulturních hodnot v území.

Průměrná délka soudního řízení

Ukazatel pro posuzování dlouhodobého vývoje výkonnosti soudní soustavy; výkonné soudnictví je základní podmínkou fungující správy státu a garantem ochrany subjektivních práv.

Občanská společnost – politická participace

Kvantifikuje míru politické participace občanů – zájem občanů aktivně ovlivňovat věci veřejné formou účasti ve volbách.

Ženy a muži v politice

Vypovídá o míře zapojení žen v politických a rozhodovacích funkcích a o míře prosazování rovnosti mužů a žen ve společnosti.

Občanská společnost – občanská participace

Charakterizuje míru účasti občanů na řešení věcí veřejných v oblasti tzv. neziskového sektoru (jedná se o oblast dobrovolného sdružování mimo sféry trhu, státu i soukromého života).

Environmentální pilíř:

Zornění zemědělské půdy

Zachycuje podíl orné půdy, která patří mezi nestabilní krajinnotvorné prvky, na celkové výměře zemědělské půdy.

Koeficient ekologické stability

Odráží charakter krajiny, míru jejího ovlivnění člověkem, poměr ekologicky stabilních (lesy, vodní plochy, trvalé travní porosty, sady, zahrady, vinice, chmelnice) a nestabilních ploch (orná půda, zastavěné plochy, ostatní plochy).

Spotřeba průmyslových hnojiv

Měří spotřebu průmyslových hnojiv na hektar orné půdy; nadměrný přísun živin přispívá ke kontaminaci půdy i podzemních a povrchových vod.

Ekologické zemědělství

Vyjadřuje podíl půdy, na které zemědělci hospodaří bez použití průmyslových hnojiv, chemických látek, hormonů či genetických modifikací.

Podíl listnatých dřevin

Lesy s vyšším podílem listnatých dřevin jsou odolnější vůči povětrnostním vlivům, suchu i hmyzím škůdcům. V původní druhové skladbě středoevropské flóry bylo zastoupení listnatých dřevin mnohem vyšší, než je dnes.

Index defoliace

Indikuje zdravotní stav lesů; projevuje se v něm vliv emisí, sucha i druhové skladby dřevin.

Jakost povrchových vod

Odráží kvalitu povrchových vod ve vodních tocích prostřednictvím podílu profilů, na kterých byla zjištěna silně a velmi silně znečištěná voda.

Oblasti se zhoršenou kvalitou ovzduší

Ukazuje podíl území se zhoršenou kvalitou ovzduší, ve kterých jsou překračovány imisní limity pro ochranu zdraví lidí.

Emise hlavních znečišťujících látek

Oxidy dusíku jsou jednou z hlavních znečišťujících látek, mají podíl na tvorbě kyselých dešťů a přízemního ozónu; oxid dusnatý je jedním ze skleníkových plynů. Oxid siřičitý představuje jednu z hlavních znečišťujících látek, která se podílí zejména na tvorbě kyselých dešťů.

Produkce podnikového a komunálního odpadu

Odpad může být zdrojem znečištění všech složek životního prostředí a nakládání s ním vyžaduje ekonomické náklady.

Investiční výdaje na ochranu životního prostředí

Neinvestiční výdaje na ochranu životního prostředí

Výdaje na ochranu životního prostředí odrážejí úroveň péče o životní prostředí ze strany veřejného a soukromého sektoru.

1.3. Indikátory a jejich vývoj

Hrubý domácí produkt

Indikátor	Hrubý domácí produkt na obyvatele v tis. Kč		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	SUR 2004, SZ 2005, SZ 2006, OSUR 2007, SZ 2009, SRUR 2010		
Zdroj dat	Český statistický úřad		
Územní dostupnost	kraje	Periodicita	ročně
Popis	<p>Hrubý domácí produkt (HDP) je peněžním vyjádřením celkové hodnoty statků a služeb nově vytvořených v daném období na určitém území. Obecně může být definován třemi způsoby: produkční metodou, výdajovou metodou a důchodovou metodou. Pro regionalizaci vytvořeného HDP byla použita metoda pseudo-bottom-up. V podstatě to znamená, že za organizace uni-regionálního charakteru v sektorech nefinančních podniků a domácností byly údaje přímo agregovány a za organizace multi-regionálního charakteru byly údaje odhadnuty přímo za místní jednotky podle regionální struktury vyplacených mzdových prostředků.</p> <p>Pro absolutní vyjádření (v relaci se středním stavem obyvatelstva) je HDP počítán v běžných cenách. K vyjádření vývoje HDP byly použity meziroční indexy. Pro očištění od cenových vlivů je ukazatel počítán ve srovnatelných cenách.</p>		

Na regionální úrovni představuje hrubý domácí produkt (HDP) základní ukazatel produkčního výkonu ekonomiky (ukazatel výroby). Přepočtení HDP na bydlícího obyvatele sice v sobě obsahuje určité metodologické problémy, ale je nutný pro souměření různých velkých regionů.

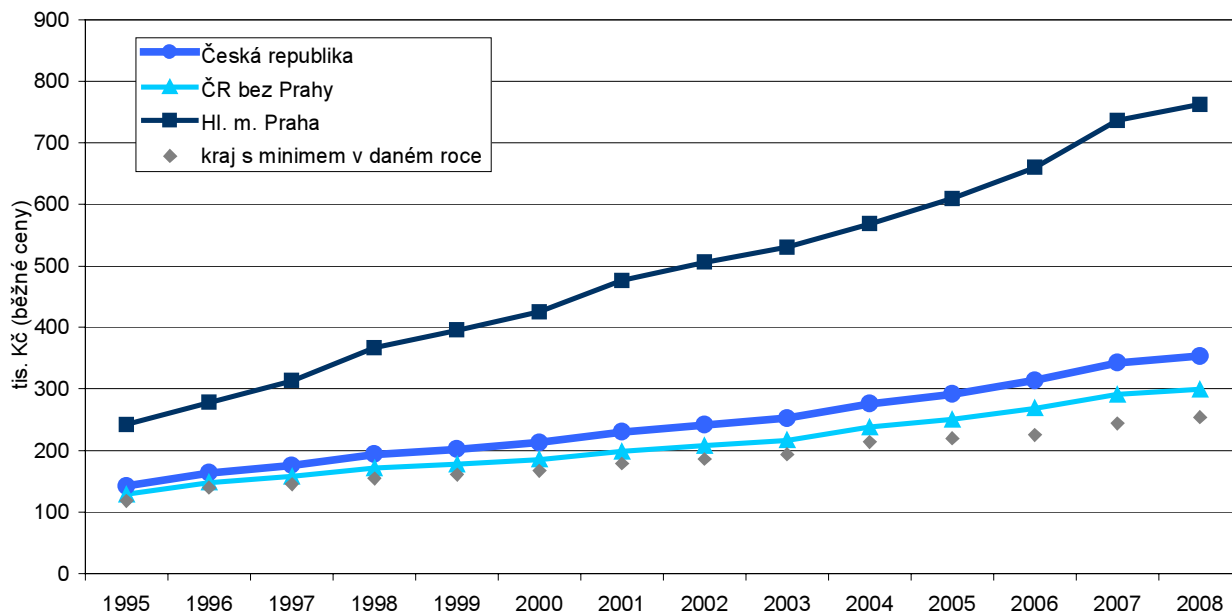
Tab. 1.1.1 Hrubý domácí produkt na obyvatele v tis. Kč

	Česká republika	v tom kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
1995	142,0	242,2	122,5	132,9	137,2	132,7	134,6	128,7	132,4	127,5	121,4	136,0	118,3	127,2	124,3
1996	163,2	278,1	140,6	154,7	160,6	147,6	153,5	146,6	152,4	143,8	140,0	156,6	139,7	139,7	145,8
1997	175,8	313,3	153,4	165,6	169,8	153,2	156,8	159,8	168,3	154,5	145,0	166,0	146,9	157,2	152,6
1998	193,9	366,9	175,3	183,0	181,2	164,6	168,8	170,6	181,2	171,2	158,1	183,2	154,6	168,5	160,6
1999	202,4	395,4	189,1	188,5	188,3	168,7	171,6	180,5	188,8	173,1	168,8	187,5	160,8	170,5	162,5
2000	213,1	425,3	200,5	195,9	199,9	178,5	173,8	190,6	201,7	182,0	178,5	196,8	169,6	178,1	166,9
2001	230,1	475,7	213,7	207,7	216,6	183,1	182,6	201,9	212,6	193,6	203,3	213,0	179,1	190,6	179,7
2002	241,6	506,1	230,4	217,5	221,9	196,2	191,8	211,4	219,0	202,5	209,3	222,5	186,3	199,5	186,1
2003	252,6	530,3	238,3	225,6	235,9	202,3	208,1	204,5	226,6	214,7	217,1	234,5	193,8	206,8	195,9
2004	275,8	567,9	262,2	246,5	265,7	214,2	227,0	221,6	247,6	231,3	235,3	251,8	216,0	219,5	226,1
2005	291,6	609,0	268,4	262,6	275,2	219,6	236,8	244,4	255,5	240,2	247,1	265,3	221,0	235,3	246,8
2006	313,9	659,8	296,6	281,7	296,5	225,3	255,1	255,1	266,3	263,4	264,4	287,5	232,6	255,7	261,3
2007	342,5	736,2	321,6	294,1	314,8	244,2	271,6	264,0	291,1	286,2	288,7	314,8	253,3	280,0	288,2
2008	353,7	762,4	325,0	307,5	317,4	254,0	284,6	261,9	294,0	295,2	295,8	326,6	269,7	286,2	297,9

HDP na obyvatele je při mezikrajském srovnání značně diferencovaný:

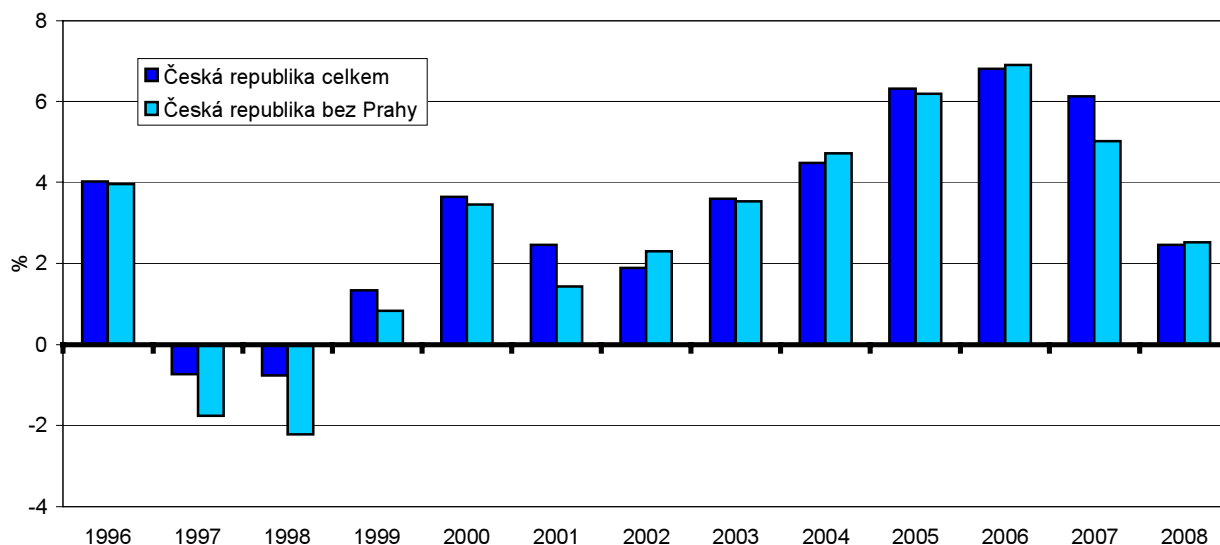
- ❖ Z průměru jednoznačně **vybočuje Hl. město Praha**, kde tento indikátor dosahuje více než dvojnásobek republikové průměrné hodnoty a odstup od ostatních krajů se stále zvětšuje. Všechny ostatní kraje zůstávají trvale pod průměrnou republikovou úrovní. Pokud z celorepublikového průměru vyloučíme Hlavní město Prahu, pak se nad tímto průměrem dlouhodobě pohybují kraje Plzeňský, Jihomoravský, Jihočeský, Královéhradecký a Středočeský.
- ❖ **Mění se pořadí** ostatních krajů. Zatímco do roku 2003 dosahoval nejnižší úroveň některý z moravských krajů (nejčastěji kraj Olomoucký), patří nejnižší příčka v posledních 5 letech kraji Karlovarskému – v roce 1995 přitom vykazoval 6. nejvyšší HDP na obyvatele. K obdobnému zhoršení došlo v kraji Ústeckém (ze 4. pozice v roce 1995 na 11. v roce 2008) a kraji Libereckém (z 8. příčky na 13.). Naopak opačný posun zaznamenaly kraje Moravskoslezský (z 11. na 6. místo), kraj Vysočina (z 13. na 7. místo) a především kraj Středočeský, který se posunul z 12. místa v roce 1995 na 3. nejvyšší hodnotu v roce 2008, hned za Hl. město Prahu a Jihomoravský kraj.
- ❖ Spolu s růstem absolutní hodnoty HDP (v b. c.) na obyvatele se v celém sledovaném období **zvyšuje variabilita mezi kraji**. Variační koeficient je v roce 2008 v porovnání s rokem 1995 více než 1,7násobný. Tento trend platí i po vyloučení výsledků za Hl. město Prahu (variační koeficient se zvýšil rovněž 1,7krát).

Graf 1.1.1 Hrubý domácí produkt na obyvatele

Hrubý domácí produkt v **běžných cenách** rostl každoročně jak v celorepublikovém průměru, tak i ve všech krajích. Za celé analyzované období (od roku 1995) došlo pouze ve dvou letech (2003 a 2008) a jen v Libereckém kraji k meziročnímu poklesu. Tato zcela výjimečná situace (meziroční pokles) se nikde jinde a jindy již neopakovala. Zcela jiná je situace po vyloučení cenových vlivů.

Graf 1.1.2 Meziroční změny HDP ve srovnatelných cenách

Přestože v dynamice HDP **ve srovnatelných cenách** převládal po celé sledované období růstový trend, nebyl vývoj zcela rovnoměrný. Po propadu ekonomiky (i když relativně nízkém) v letech 1997 a 1998 dochází k trvalému růstu, který dosahuje **vysokých temp** zejména v letech **2005 až 2007**. V posledním sledovaném roce je již patrný **vliv** celosvětové ekonomické **krize** a tempo růstu proti předchozím rokům výrazně zpomaluje.

Tab. 1.1.2 Vývoj HDP ve srovnatelných cenách (předchozí rok = 100)

	Česká republika	v tom kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Píseňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
1996	104,0	104,3	103,0	105,4	105,9	100,8	103,9	102,7	103,9	101,7	105,1	103,6	107,6	97,9	106,4
1997	99,3	103,3	100,9	98,8	97,6	94,8	94,2	100,6	102,0	98,9	95,5	97,4	97,2	103,9	96,6
1998	99,2	104,6	103,4	99,2	95,8	96,4	96,6	96,0	96,8	99,7	98,0	99,7	95,0	96,0	94,9
1999	101,3	103,1	105,9	100,6	101,1	98,9	98,5	102,9	101,6	99,0	105,3	99,3	101,5	98,8	98,2
2000	103,6	104,3	105,1	103,0	104,7	104,3	100,8	104,0	105,3	104,0	105,0	103,2	103,4	103,1	101,5
2001	102,5	105,9	102,9	100,1	102,9	97,4	98,3	100,7	100,1	100,8	106,7	102,5	100,4	101,6	101,5
2002	101,9	100,6	106,3	102,3	100,2	104,7	101,9	102,7	100,7	102,5	102,0	101,3	101,8	102,8	100,6
2003	103,6	103,8	103,1	102,9	105,3	102,1	107,2	95,7	102,3	105,6	102,9	104,4	103,1	103,0	104,0
2004	104,5	103,8	106,4	105,3	108,8	100,8	101,6	105,3	105,1	103,7	103,7	103,3	107,4	103,2	104,8
2005	106,3	106,7	105,9	107,5	104,5	101,8	105,3	112,3	105,0	105,5	106,9	105,8	102,8	108,8	107,6
2006	106,8	106,7	113,0	106,0	107,7	100,4	106,2	105,1	103,7	107,2	106,6	108,1	104,2	108,8	103,6
2007	106,1	109,7	108,0	100,7	102,9	103,8	102,2	101,3	105,9	107,0	105,3	106,4	104,7	106,7	104,9
2008	102,5	102,4	104,8	103,2	100,4	99,7	103,2	101,3	100,9	105,2	102,9	102,0	104,2	101,7	100,6

Mezi kraji se projevují určité **rozdíly** jak ve vývojových trendech, tak zejména **v tempech růstu**. Průměrné republikové tendence HDP ve srovnatelných cenách však potvrzuje většina krajů:

- ❖ V Hl. městě Praze a Středočeském kraji **rostl HDP** ve srovnatelných cenách **po celé období** – pokles se zde neprojevil ani v jednom roce.
- ❖ Na celkovém meziročním **propadu** v roce 1998 se mimo dva výše uvedené regiony podílelo **ostatních 12 krajů**, v roce 1997 se jednalo o 9 krajů.
- ❖ Nejčastěji se meziroční **pokles** HDP projevovat v **Karlovarském a Ústeckém kraji**.

Nerovnoměrnost vývoje (jak v čase, tak mezi jednotlivými regiony) dokládá také přepočtená průměrná roční tempa růstu:

Tab. 1.1.3 Průměrná meziroční změna HDP v %

	Česká republika	v tom kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Píseňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
1996-1998	0,8	4,1	2,4	1,1	-0,3	-2,7	-1,9	-0,3	0,9	0,1	-0,5	0,2	-0,2	-0,8	-0,8
1999-2002	2,3	3,4	5,0	1,5	2,2	1,3	-0,1	2,6	1,9	1,5	4,8	1,6	1,8	1,6	0,4
2003-2007	5,5	6,1	7,2	4,4	5,8	1,8	4,5	3,8	4,4	5,8	5,0	5,6	4,4	6,1	5,0
2008	2,5	2,4	4,8	3,2	0,4	-0,3	3,2	1,3	0,9	5,2	2,9	2,0	4,2	1,7	0,6
1996-2008	3,2	4,5	5,3	2,7	2,8	0,4	1,5	2,3	2,5	3,1	3,5	2,8	2,5	2,7	1,9

Na růstu HDP se v celorepublikovém měřítku nejvýznamněji podílela **produktivita práce** (zejména v letech 2003 až 2007). V době celosvětové konjunktury však také významně působila otevřenost naší ekonomiky a poměrně rychlé uplatňování technologického pokroku. Přírůstek HDP byl rovněž velmi pozitivně ovlivněn produktivitou kapitálu. Intenzifikační faktory tak byly přínosnější než extenzivní zdroje. Od roku 2004 však přírůstek produktu rostoucí měrou ovlivňovalo zvyšování zaměstnanosti. Přestože vliv intenzifikačních faktorů na růst HDP postupně klesal, připadala na ně v samotném roce 2008 stále více než polovina.

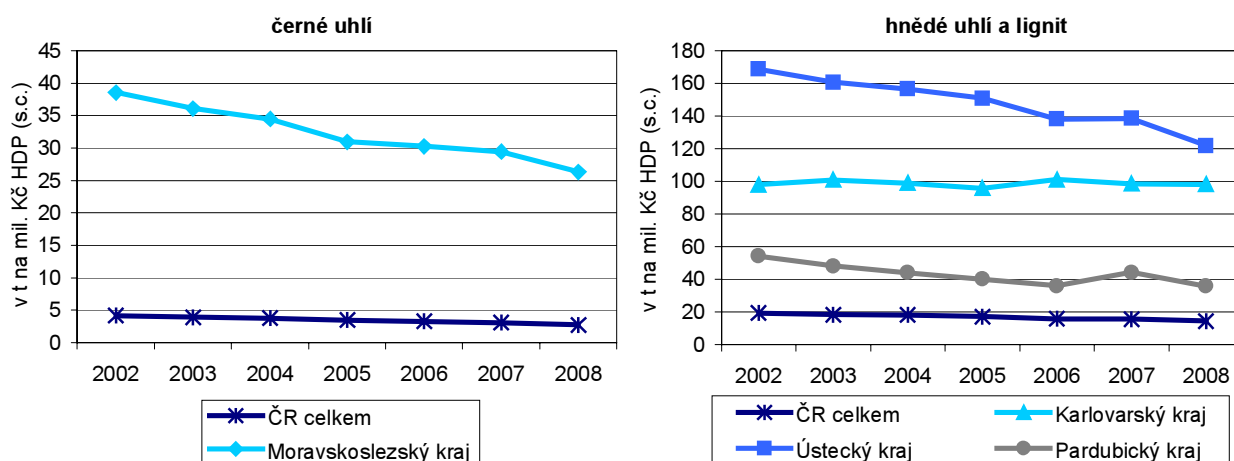
Na regionální úrovni nelze vzhledem k datovým zdrojům vliv intenzivních a extenzivních zdrojů na přírůstek HDP analyzovat. Můžeme pouze souměřit vývojové trendy v dynamice produktu a produktivity práce, která je vyjádřena jako podíl HDP na jednoho zaměstnaného. Z tohoto srovnání vyplývá, že v rámci celé republiky byla ve čtyřech letech dynamika produktivity rychlejší než dynamika HDP. Rychlejší růst produktivity práce než HDP se projevil také u všech krajů, samozřejmě s různou četností, a to jak v rámci jednoho regionu, tak v mezikrajším srovnání v rámci konkrétního roku.

Pro posilování **konkurenceschopnosti** je důležité s jakými dalšími **vstupy** jsou ekonomické výsledky dosahovány. Možnosti regionálního hodnocení jsou však značně omezené. **Materiálovou náročností nelze** vzhledem k absenci dat **hodnotit** vůbec. Poněkud lepší je situace v **energetické náročnosti**. Dlouhodobější data jsou v regionálním členění dostupná pouze podle **podnikové metody**, tj. podle sídla podniku. Tato skutečnost v některých krajích může být příčinou významné odchylky od reality. Druhá metoda, tj. data podle **místa spotřeby**, uvedený nedostatek dostatečně eliminuje, ale tyto údaje jsou k dispozici pouze **od roku 2002**. Informace jsou však jen za **vybrané druhy** paliv a pouze za **podnikatelskou sféru** (podniky nad 20 zaměstnanců) – není uvažována konečná spotřeba v domácnostech a rafinérské zpracování ropy.

Spotřeba vybraných druhů paliv v **přepočtu na HDP ve srovnatelných cenách** jednoznačně dokumentuje především odvětvovou rozdílnost mezi kraji:

- ❖ Za **pevná paliva** (výběr jen černé a hnědé uhlí), na které připadají více než dvě třetiny spotřeby primárních paliv:
 - Nejvyšší **měrnou spotřebu** uvádí kraj Ústecký (122 kg na tis. Kč HDP v roce 2008) následovaný krajem Karlovarským (98 kg). Proti celorepublikovému průměru 17 kg pak dále výrazněji vybočuje kraj Pardubický (37 kg) a také Moravskoslezský (27 kg). Souvislost se zaměřením těchto regionů na výrobu a rovněž spotřebu energií, danou historickými souvislostmi i přírodními zdroji surovin, je zde zřejmá. Vyjádříme-li spotřebu v přepočtu podle výhřevnosti (tj. v GJ), pořadí se nemění. Podle **druhu paliva** je v Ústeckém, Karlovarském a Pardubickém kraji spotřeba téměř plně závislá na hnědém uhlí. Naproti tomu černé uhlí je základní komponentou ve spotřebě pevných paliv v kraji Moravskoslezském.
 - Ve střednědobém vývoji energetická **náročnost** na pevná paliva **klesá**. Tento trend potvrzuje Ústecký kraj s poklesem ve fyzických jednotkách proti roku 2002 cca o 30 %. Obdobný vývoj byl i v kraji Moravskoslezském a Pardubickém. V Karlovarském kraji se měrná spotřeba od roku 2002 téměř nemění.

Graf 1.1.3 Měrná spotřeba základních druhů pevných paliv

- ❖ Ve spotřebě **kapalných** paliv (reprezentovaných motorovým benzínem a motorovou naftou) se většina krajů pohybuje kolem celorepublikového průměru s měrnou spotřebou okolo 0,7 tuny na mil. Kč HDP. Ani vývojové trendy **nejsou** mezi kraji příliš **rozdílné** a znamenají převážně stagnaci.
- ❖ Ve spotřebě **zemního plynu** představuje měrná spotřeba 1,7 m³ na tis. Kč HDP, aniž by byly markantní rozdíly mezi jednotlivými regiony (snad s výjimkou Ústeckého kraje se spotřebou 3,8 m³ a Karlovarského kraje – 2,7 m³). Ve střednědobém vývoji měrná spotřeba **převážně klesá**.
- ❖ Ve spotřebě **tepelné energie** (kde již nejde o primární zdroj) jsou mezi kraji pochopitelné rozdíly. Přitom velmi významná je spotřeba tepla včetně páry pro výrobu elektřiny. Nejvyšší relativní spotřeba je v krajích s tepelnými a jadernými elektrárnami – **Karlovarském, Ústeckém** a také kraji **Vysočina** – ve všech případech více než 1 000 GJ na mil. Kč HDP. K uvedeným regionům patří i **Jihočeský kraj** (téměř 900 GJ). Ve střednědobém vývoji spotřeba tepla ve fyzických jednotkách kolísá, v souměření s produktem **klesá**.
- ❖ Energetická náročnost **na elektřinu** je opět nejvyšší v krajích **Ústeckém** a **Karlovarském**, které spotřebou přes 30 kWh na tis. Kč produktu dvojnásobně překračují celorepublikový průměr. S uvedenými kraji má vzhledem k charakteru průmyslu ještě srovnatelnou relativní spotřebu kraj **Moravskoslezský**. Vývojové trendy v relativní spotřebě jsou u největších spotřebitelů nerovnoměrné, v souhrnu za všechny kraje ale převažuje **klesající trend**.

Produktivita práce

Indikátor	Hrubý domácí produkt na zaměstnaného v Kč – stálé ceny		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	SUR 2004, SZ 2005, SZ 2006, OSUR 2007, SZ 2009, SRUR 2010		
Zdroj dat	Český statistický úřad		
Územní dostupnost	kraje	Periodicita	ročně
Popis	Produktivita práce je počítána jako podíl hrubého domácího produktu (ve srovnatelných cenách) a počtu zaměstnaných na sledovaném území. Ten vychází z údajů o zaměstnanosti z Výběrového šetření pracovních sil, které se provádí v domácnostech a vychází z mezinárodních definic a doporučení Mezinárodní organizace práce (ILO).		

Tab. 1.2.1 Vývoj HDP ve srovnatelných cenách na zaměstnaného (předchozí rok = 100)

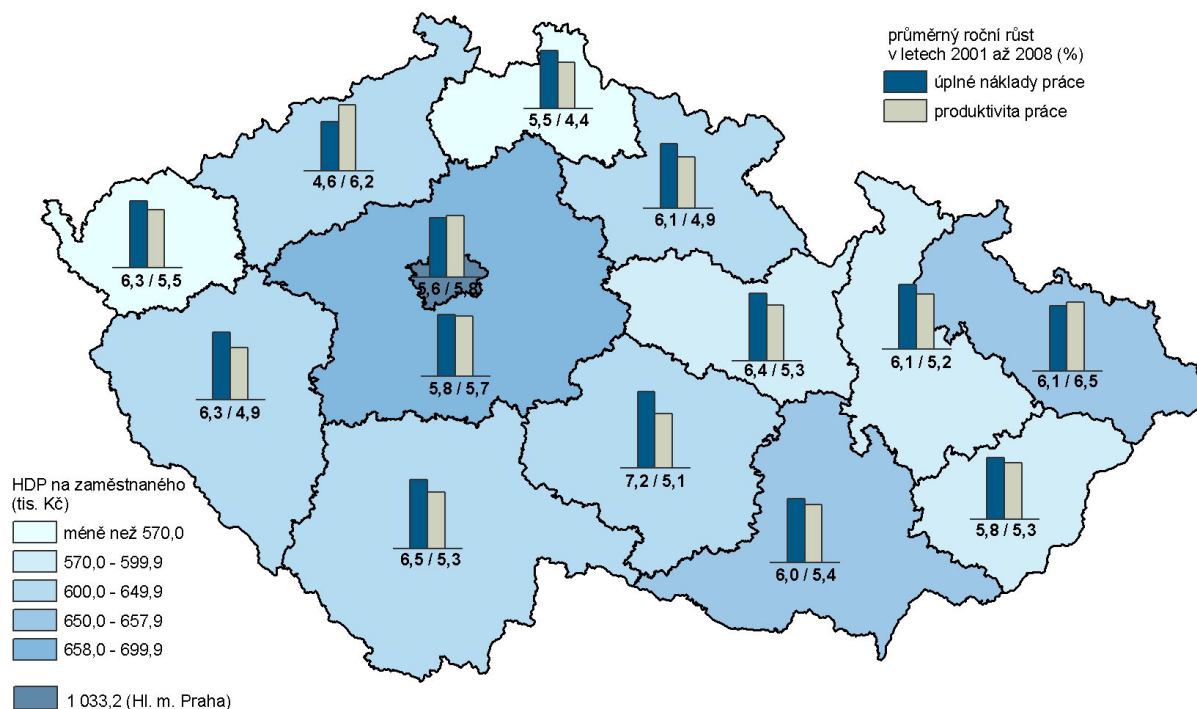
	Česká republika	v tom kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
1996	103,1	103,8	101,2	105,6	102,5	100,0	106,7	103,4	102,9	103,2	103,6	102,9	104,8	95,3	104,0
1997	99,1	102,8	98,7	97,6	99,2	94,5	94,4	100,9	100,0	99,4	94,9	97,2	98,1	102,5	98,6
1998	100,8	102,6	106,1	100,8	98,1	99,7	99,3	100,6	101,0	100,0	98,9	100,1	96,1	98,5	97,7
1999	104,9	104,1	112,1	103,4	103,7	100,6	104,6	105,0	103,6	102,1	112,7	102,2	103,1	102,9	104,7
2000	103,8	105,2	102,4	102,6	103,4	102,1	101,9	103,6	104,4	106,7	100,0	104,0	109,5	102,3	103,1
2001	102,0	106,3	99,8	100,6	102,5	97,6	95,6	99,3	100,5	99,1	105,5	104,0	99,2	102,0	101,6
2002	101,3	99,9	102,8	102,5	99,1	107,8	101,2	102,8	99,4	102,7	103,6	102,4	99,7	103,8	99,2
2003	105,0	103,5	107,0	103,9	108,4	101,1	109,5	97,5	105,5	105,1	106,3	103,9	103,3	103,0	107,4
2004	104,1	103,4	103,2	104,9	106,0	103,1	100,1	103,3	109,3	102,9	100,7	103,5	110,8	103,6	105,6
2005	105,2	103,1	107,7	106,9	101,8	99,3	106,4	113,5	101,5	104,9	108,7	104,5	100,6	111,8	104,9
2006	104,8	102,3	108,3	104,6	107,8	101,9	104,9	105,0	102,7	106,7	104,1	107,0	100,8	106,0	103,2
2007	103,4	109,4	102,2	97,3	101,9	104,3	101,9	100,1	105,0	102,8	100,5	102,6	101,7	101,4	101,2
2008	101,2	99,2	104,2	103,2	97,4	99,1	99,5	103,7	101,1	104,0	103,0	100,5	106,1	101,5	98,9

Dynamika produktivity práce byla po celé sledované období s výjimkou roku 1997 **růstová** a přispěla tak ke zvyšování HDP ve srovnatelných cenách. Přitom rychlejší růst produktivity práce se projevil v letech 2003 až 2007, kdy průměrné roční tempo (4,5 %) bylo víc než 2 krát rychlejší než v období předcházejícím. Rok 2008 pak znamená **zpomalení dynamiky** produktivity práce proti období konjunktury zhruba na čtvrtinu.

Celkové trendy mají opět určité regionální rozdíly:

- ❖ V období **1996 až 2002** byla **nejnižší** dynamika produktivity v **Karlovarském** a **Ústeckém** kraji, kde průměrné roční tempo znamená v podstatě stagnaci. Naproti tomu v **HI. městě Praze** a **Středočeském** kraji byly přírůstky **nadprůměrné** a překračovaly 3 %. K uvedeným krajům můžeme přiřadit i kraj **Vysočina**, kde průměrný roční nárůst dosahoval 2,6 %.
- ❖ V letech **2003 až 2007** si udržely, resp. **zrychlily** dynamiku produktivity práce **HI. město Praha** a **Středočeský** kraj. Více než o 5 % rostla průměrně ročně produktivita v **Plzeňském** a **Zlínském** kraji. Protipólem je **Karlovarský** kraj se zvyšováním produktivity zhruba jen na **poloviční** republikové úrovni. **Ústecký** kraj ale již dosáhl na průměrné celorepublikové tempo.
- ❖ Rok **2008** znamená pro **5 regionů** meziroční **pokles** produktivity; v Plzeňském kraji o 2,6 %. Naproti tomu v řadě krajů uvedený ukazatel nadále **rostl**. Zvláště výrazný nárůst je v Olomouckém kraji. Vysoké přírůstky jsou i v kraji Středočeském, Pardubickém a Libereckém.
- ❖ Vedle rozdílné dynamiky produktivity práce jsou mezi kraji určité rozdíly i v její **absolutní výši**:
 - Republikový průměr 698 tisíc Kč na zaměstnaného (z HDP v běžných cenách) v roce 2008 **převyšuje zásadně HI. město Praha**, a to téměř o polovinu.
 - **Nadprůměrný** je také **Středočeský** kraj, ve kterém produktivita přesahuje o více než desetinu střední hodnotu ostatních krajů po vyloučení HI. města Prahy.
 - Protipólem je kraj **Karlovarský** s **nižší** produktivitou cca o 17 % a Liberecký o 10 % ve srovnání s ostatními regiony bez HI. města Prahy.

K 1 Produktivita práce v roce 2008 a vývoj úplných nákladů práce podle krajů v letech 2001 až 2008

Produktivita práce **rostla** v letech 2001 až 2008 **pomaleji** než úplné náklady práce. Za uvedené období (kdy máme k dispozici relevantní data) náklady práce vzrostly průměrně ročně o 6 %, což je o 0,3 procentního bodu více než průměrný roční nárůst produktivity práce (v běžných cenách). **Zaostávání** dynamiky produktivity za zvyšováním ceny práce se projevilo **ve většině** krajů:

- ❖ Pouze ve **třech** krajích byl vývoj **opačný**, když rozdíl v dynamice představoval v kraji Ústeckém 1,5 procentního bodu; v Hl. městě Praze a Moravskoslezském kraji 0,2 procentního bodu.
- ❖ Nejrychleji **rostly** úplné náklady práce v kraji **Vysočina** s průměrným meziročním nárůstem o 7,2 %. Naopak **nejpomaleji** v **Ústeckém** kraji s dynamikou 4,6 % v průměru za rok.
- ❖ **Nejvyšší** úplné náklady práce jsou v **Hl. městě Praze** (v roce 2008 zhruba 39 tisíc Kč na zaměstnance a měsíc). Odstup ostatních krajů dokládají Středočeský a Moravskoslezský kraj s cca 31 100 Kč na druhém a třetím místě. **Nejlevnější** ocenění pracovní síly je naopak v kraji **Karlovarském** (mírně přes 28 tisíc Kč na zaměstnance za měsíc) a také v **Olomouckém** kraji (zhruba 28 300 Kč).
- ❖ **Struktura** úplných nákladů práce se příliš **nemění**, a to ani mezi regiony ani v čase v rámci jednotlivých krajů:

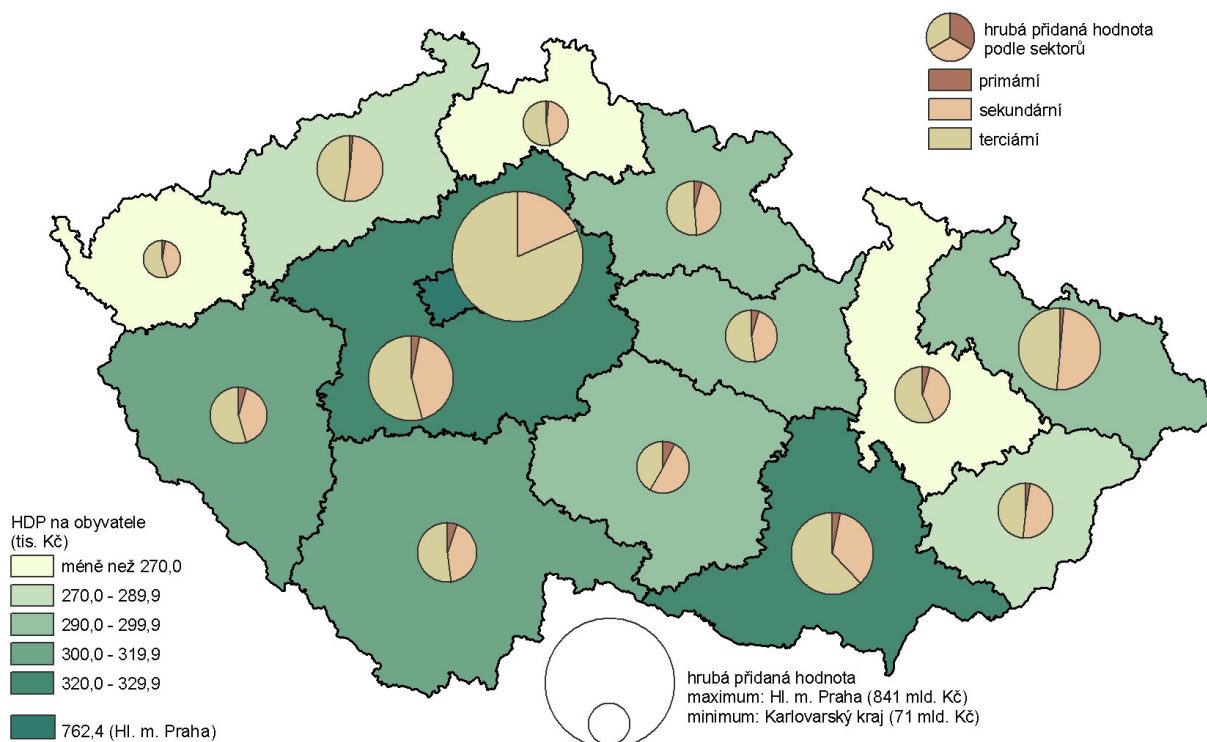
Tab. 1.2.2 Struktura úplných nákladů práce v roce 2001 a 2008 v %

	Česká republika	v tom kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
Mzdy a náhrady															
2001	70,5	69,8	70,9	71,6	70,7	71,8	70,4	70,6	70,9	71,0	71,0	70,7	70,9	70,5	70,7
2008	71,5	70,7	71,3	72,2	71,3	72,5	72,1	72,0	71,7	72,1	72,1	72,5	72,3	72,3	71,6
Sociální náklady a výdaje															
2001	26,4	26,3	26,6	26,2	26,7	25,6	26,2	26,4	26,5	26,3	26,8	26,6	26,7	26,7	26,6
2008	25,8	25,4	26,0	25,9	26,5	25,8	25,7	26,1	26,2	25,8	26,0	25,6	25,9	25,9	26,3

Hrubá přidaná hodnota podle hlavních ekonomických sektorů

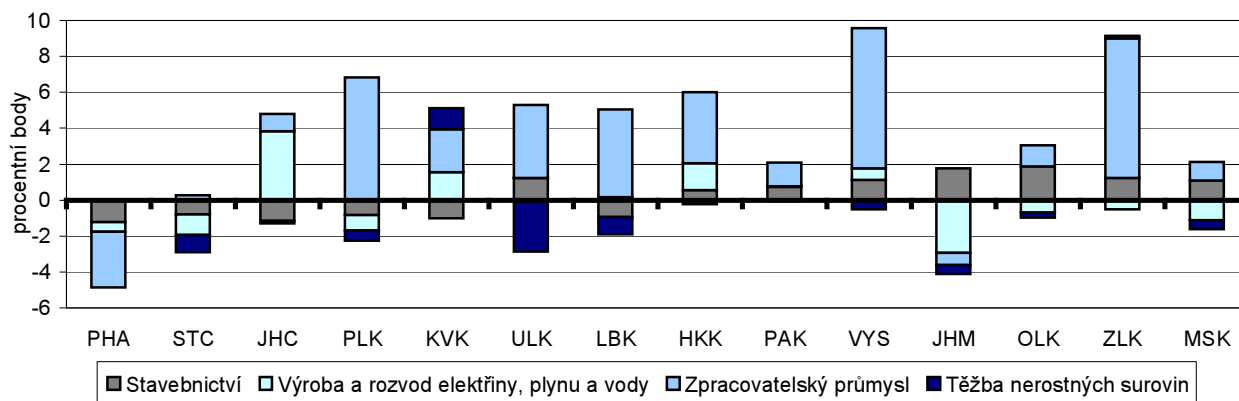
Indikátor	Podíl terciárního sektoru na hrubé přidané hodnotě v %		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	SUR 2004, SZ 2009		
Zdroj dat	Český statistický úřad		
Územní dostupnost	kraje	Periodicita	ročně
Popis	Hrubá přidaná hodnota představuje nově vytvořenou hodnotu, kterou získávají institucionální jednotky z používání svých výrobních kapacit. Je stanovena jako rozdíl mezi celkovou produkcí, oceněnou v základních cenách a mezispotřebou, oceněnou v kupních cenách. Na regionální úrovni se počítá za odvětví a za sektory. Primární sektor zahrnuje: zemědělství, myslivost, lesní hospodářství, rybolov; sekundární sektor: průmysl celkem (vč. dobývání nerostných surovin) a stavebnictví; terciární sektor: ostatní odvětví.		

K 2 Hrubý domácí produkt a struktura hrubé přidané hodnoty podle krajů v roce 2008

- ❖ V sektorové skladbě ekonomiky dlouhodobě **klesá** podíl **primárního** sektoru.
 - V průběhu let 1995 až 2008 se podíl zemědělství, myslivosti, lesnictví a rybolovu snížil na 2,5 %, tj. **na polovinu** výchozího stavu.
 - Snížení podílu zaznamenaly **všechny kraje** (mimo Hl. město Prahu) - nejvýrazněji kraj Vysočina, který i přesto při poklesu o 5,2 procentního bodu zůstává regionem s nejvyšším zastoupením v tomto sektoru (7,3 %). Přes 4 procentní body poklesly podíly zemědělství v Jihočeském kraji (na 5,1 %) a v Olomouckém kraji (na 4,2 %).
- ❖ Podíl **sekundárního** sektoru se změnil jen **nepatrně**.
 - Podíl průmyslu a stavebnictví se snížil o 0,7 procentního bodu a připadá na něj 37,6 % z hrubé přidané hodnoty.
 - **Pokles** podílu sekundárního sektoru se projevil pouze ve **třech** krajích. Jak v Hl. městě Praze (pokles o 4,8 procentního bodu), Středočeském kraji (- 2,7 procentního bodu), tak v Jihomoravském kraji (- 2,3 procentního bodu) šlo snížení podílu průmyslu a stavebnictví ve **prospěch terciární** sféry.
 - Nejvýraznější **zvýšení** podílu sekundárního sektoru zaznamenaly kraje **Vysočina** (o 9,1 procentního bodu) a **Zlínský** (o 8,6 procentního bodu). V obou jmenovaných (ale i v některých dalších) krajích souvisí zvýraznění role průmyslu a stavebnictví jednak s **utlumením primárního** sektoru, ale také významně s **poklesem** podílu sektoru **služeb**.
 - Mění se i vnitřní struktura sekundárního sektoru. Jak se změnil podíl jednotlivých odvětví tohoto sektoru na hrubé přidané hodnotě přibližuje následující graf.

Graf 1.3.1 Změna struktury odvětví sekundárního sektoru v krajích mezi roky 1995 a 2008

Tab. 1.3.1 Podíl terciárního sektoru na hrubé přidané hodnotě v %

	Česká republika	v tom kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
1995	56,7	76,6	48,6	51,4	55,6	56,5	48,0	53,9	54,7	51,1	45,3	57,0	54,7	53,9	47,0
1996	53,5	73,8	44,4	47,1	51,1	54,2	47,8	50,6	50,4	46,9	41,5	55,2	52,1	46,0	44,5
1997	55,2	76,6	47,5	49,4	53,5	53,5	47,5	49,9	51,8	47,4	42,7	55,1	52,0	49,2	46,2
1998	56,6	77,5	49,3	49,7	53,1	54,0	49,0	50,8	51,3	48,9	42,5	57,3	52,9	49,0	48,3
1999	57,4	79,0	49,4	50,4	52,4	52,8	48,7	50,9	51,7	49,3	44,4	57,6	53,2	49,5	49,6
2000	58,0	80,3	50,3	49,9	52,4	52,8	49,3	48,9	51,1	51,1	42,8	58,3	54,5	49,0	51,2
2001	58,3	80,4	50,6	50,9	53,3	53,0	49,7	47,1	51,3	50,5	43,8	58,5	52,7	48,6	51,6
2002	60,0	81,6	52,3	52,1	54,3	55,3	51,7	48,7	53,7	51,7	44,7	60,5	54,3	50,3	53,7
2003	61,0	83,5	54,1	54,6	55,5	56,1	51,2	50,8	54,5	51,3	45,2	61,0	56,0	49,3	53,7
2004	58,1	81,8	50,7	51,7	51,1	53,1	46,8	48,6	52,5	50,9	42,1	59,5	52,4	47,1	48,2
2005	59,1	81,8	52,0	51,0	52,8	57,4	48,5	47,6	52,1	52,5	42,7	61,6	54,9	48,8	48,5
2006	59,2	81,0	51,1	51,4	52,6	57,9	48,0	49,5	52,2	52,7	42,4	62,6	55,7	48,7	49,8
2007	59,1	81,8	51,4	51,4	53,8	54,4	48,2	49,7	50,1	51,9	40,7	61,4	54,9	47,3	48,4
2008	59,9	81,5	54,2	52,1	54,5	54,2	47,0	52,5	51,4	52,2	41,5	62,1	56,7	48,6	48,5

❖ Zastoupení terciárního sektoru stále nedosahuje úrovně vyspělých zemí.

- Podíl sektoru **služeb** činil v roce 2008 v průměru za všechny kraje 59,9 %, zatímco ve vyspělých ekonomikách se pohybuje na úrovni 70 % a stále vzrůstá.
- Zcela **výjimečné** postavení zaujímá **Hlavní město Praha**, kde podíl terciárního sektoru **překračuje 80 %** a strukturální změny byly z dlouhodobějšího pohledu směřovány právě do posílení sektoru služeb.
- **Nadprůměrné** zastoupení terciárního sektoru dosahuje také **Jihomoravský kraj** (62,1 %). Spolu s Hlavním městem Praha jsou tyto kraje současně také regiony, které zaznamenaly **nejvýraznější změnu** ve struktuře hrubé přidané hodnoty **ve prospěch** sektoru služeb.
- **Nejnižší** podíl ve struktuře hrubé přidané hodnoty připadá na kraj **Vysočina** (41,5 %). Za ním s podílem 47,0 % následuje kraj **Ústecký**, dále kraj **Moravskoslezský** (48,5 %) a **Zlínský** (48,6 %).
- Strukturální změny v ekonomice se projevily v **každoročním růstu** podílu sektoru služeb až do roku **2003**, vývoj od tohoto roku je již značně **nerovnoměrný**.
- V **polovině** krajů se podíl terciárního sektoru v roce 2008 proti výchozímu roku **snížil**, nejvýrazněji ve **Zlínském** kraji (o 5,4 procentního bodu). K výraznějšímu poklesu došlo také v kraji **Vysočina** (o 3,8 procentního bodu) a kraji **Královéhradeckém** (o 3,3 procentního bodu).
- Podle odvětvového členění souviselo **zvýšení podílu** sektoru služeb (v těch krajích, kde k němu došlo) s posílením tržních služeb, většinou **obchodu**.

Míra investic

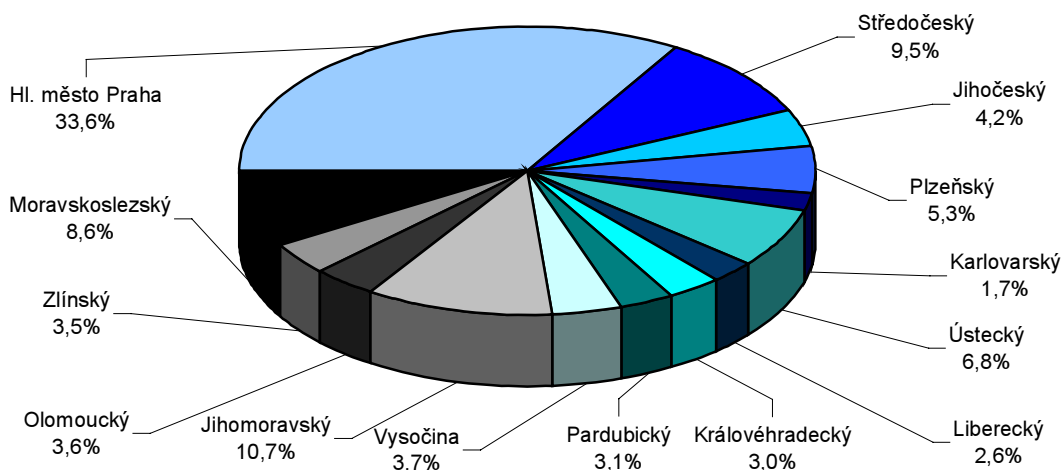
Indikátor	Míra investic v %		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	SUR ČR 2004, SZ 2009		
Zdroj dat	Český statistický úřad		
Územní dostupnost	kraje	Periodicita	ročně
Popis	Poměr tvorby hrubého fixního kapitálu (v běžných cenách) k hrubému domácímu produktu (v běžných cenách). Tvorba hrubého fixního kapitálu (THFK) představuje jednak nové investice, rekonstrukce, modernizace, nákupy a bezplatné nabytí dlouhodobého majetku po odpočtu jejich prodeje a bezplatných předání, jednak pořízení nehmotných fixních aktiv a dále zvýšení hodnoty nevyráběných nefinančních aktiv. Do tvorby se nepočítají fixní aktiva s hodnotou nižší než 20 tisíc Kč, předměty dlouhodobé spotřeby nakoupené domácnostmi (např. automobily apod.), ale zahrnuje se pořízení obydlí. Dále se nezahrnují předměty pro vojenské účely, výdaje na výzkum a vývoj atd. Regionalizace THFK se provádí podle místa realizace investice. Data vycházejí ze Systému národního účetnictví podle mezinárodního standardu ESA 1995.		

Tab. 1.4.1 Míra investic v %

	Česká republika	v tom kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
1995	31,5	28,4	32,7	56,9	36,0	31,6	31,9	27,5	27,4	29,2	25,6	30,8	25,4	25,7	33,2
1996	32,1	28,8	37,0	40,7	43,3	38,2	31,5	22,7	31,7	28,0	29,0	32,5	29,9	26,7	32,4
1997	29,9	30,6	30,7	32,3	35,8	26,4	32,3	23,0	25,9	27,8	28,8	30,4	23,2	26,2	33,4
1998	28,2	27,1	34,2	32,1	37,4	23,9	29,7	23,1	23,1	25,2	27,4	28,7	28,1	22,8	26,0
1999	27,0	28,9	29,6	32,2	25,2	22,0	24,4	24,1	21,9	21,0	22,5	29,3	25,5	24,7	28,9
2000	28,0	29,2	29,7	31,2	36,3	20,4	24,8	27,8	27,3	23,7	30,7	26,8	26,9	24,6	25,7
2001	28,0	28,2	31,0	33,4	25,4	33,8	29,9	22,3	20,2	26,2	26,0	23,6	37,8	25,3	29,2
2002	27,5	31,1	24,6	25,4	25,9	28,8	26,7	26,1	28,8	26,2	23,8	24,3	27,0	30,6	28,3
2003	26,7	26,8	27,2	30,5	24,6	31,1	30,3	30,5	22,6	23,5	23,0	31,9	24,0	24,2	21,9
2004	25,8	30,9	27,5	26,1	25,4	26,4	22,4	28,6	21,9	24,3	22,7	24,5	25,0	23,3	20,3
2005	24,9	28,5	28,6	28,3	21,0	26,3	20,5	23,2	18,2	18,7	24,2	30,3	21,1	19,2	20,3
2006	24,7	30,9	25,3	21,5	33,0	22,2	21,1	19,5	16,8	16,0	19,2	26,5	20,1	20,3	23,3
2007	25,2	34,0	22,1	20,3	26,8	20,6	27,0	20,2	16,5	18,8	22,5	26,7	19,8	19,0	21,3
2008	23,9

❖ V roce 2007 představovala v České republice tvorba hrubého fixního kapitálu 890 mld. Kč. Na této hodnotě se jednotlivé kraje podílely značně rozdílně:

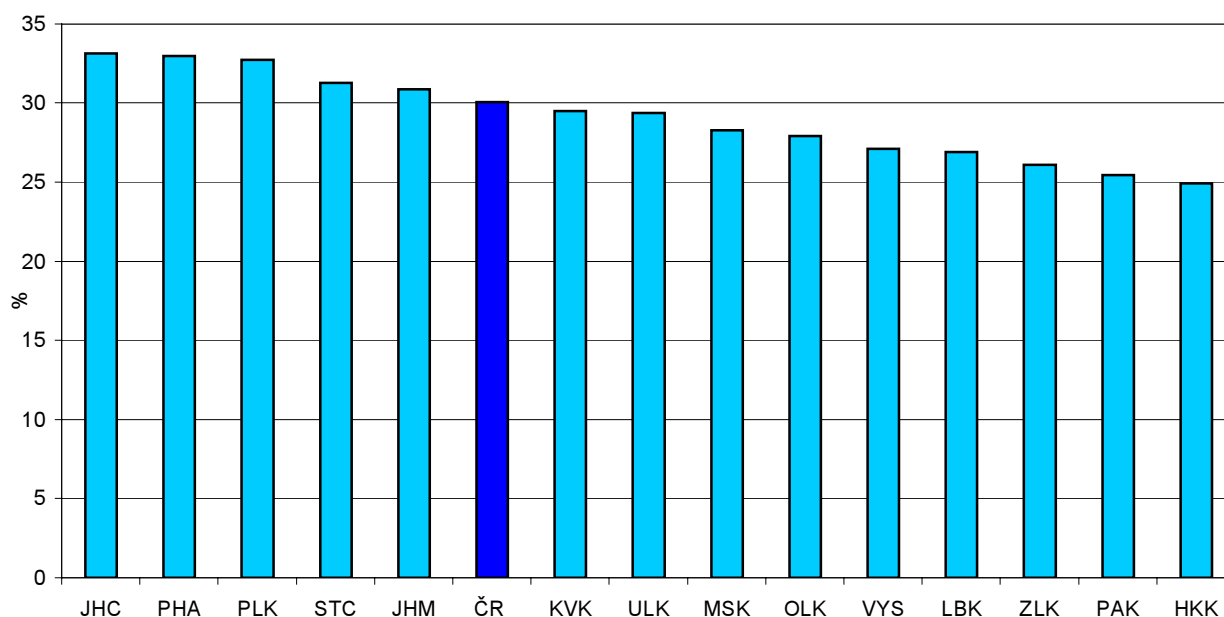
Graf 1.4.1 Regionální struktura THFK v roce 2007

- V roce 2007 připadala z celkové THFK v republice **třetina** na **HI. město Prahu**, kolem 10 % na Jihomoravský a Středočeský kraj a jen o málo nižší byl podíl Moravskoslezského kraje.
- S výjimkou Ústeckého a Plzeňského kraje je podíl ostatních regionů již **podstatně nižší** a představuje maximálně 3 až 4 %. Nejnižší podíl připadá na Karlovarský kraj s 1,7 %.
- ❖ V relativním vyjádření při **přepočtu na HDP** se pořadí krajů v roce 2007 poněkud mění:
 - Potvrzuje se **dominantní** postavení **HI. města Prahy**.
 - Také Ústecký a Plzeňský kraj se drží na předních příčkách, resp. posunují se na druhé a třetí místo. Naopak Jihomoravský, Středočeský a Moravskoslezský kraj své pozice poněkud ztrácejí; u Jihomoravského kraje to však není tolik výrazné.
 - Karlovarský kraj se dostává do středu pomyslného pořadí, **poslední** příčky pak patří krajům **Královéhradeckému, Pardubickému a Zlínskému**.

Přestože výsledky jednoho roku nemusí být typické, uvedené skutečnosti potvrzuje i **dlouhodobější** pohled:

Graf 1.4.2 Průměrná míra investic v krajích v letech 1995 až 2007

- ❖ Vysoká průměrná míra investic v **Jihočeském** kraji vychází z výsledků na počátku sledovaného období a souvisí s dostavbou Jaderné elektrárny **Temelín**.
- ❖ V celorepublikovém průměru a ve většině regionů převládá při značné nerovnoměrnosti ve vývoji pozvolné **snížení** míry investic.

Investiční aktivita byla v posledních letech doprovázena růstem **přímých zahraničních investic** do ČR. V regionálním členění nejsou k dispozici údaje o jejich přílivu, ale pouze data o stavu přímých zahraničních investic ke konci sledovaného roku. Ta vypovídají o tom, že:

- ❖ Více než **polovina** přímých zahraničních investic je směřována do **HI. města Prahy**.
- ❖ Vyšší podíly připadaly (v roce 2007) na kraj Středočeský (11 %) a Moravskoslezský (8 %). Naopak **nižší** podíly (jen 1 %) byly směřovány především do **menších** krajů.
- ❖ V letech 2000 až 2007 se stav přímých zahraničních investic ke konci roku v souhrnu **zvýšil 2,5 násobně**. Nárůst zaznamenaly všechny kraje:
 - Nejvyšší růst (více než čtyřnásobek) uvádí kraje **Moravskoslezský a Vysočina**. Zejména u kraje Vysočina je vývoj částečně ovlivněn nízkou výchozí základnou roku 2000.
 - Nejnižší stav přímých zahraničních investic (17 mld. Kč) je v **Karlovarském** kraji a rovněž dynamika v jejich zvyšování zde patří k nejpomalejším (nárůst o 70 %). Obdobná situace je v **Olomouckém** kraji, kde 27 mld. Kč investic ke konci roku 2007 znamenalo nárůst proti výchozímu roku jen o polovinu.

Čistý disponibilní důchod domácností

Indikátor	Čistý disponibilní důchod domácností na obyvatele – v tis. Kč		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	neobsažen		
Zdroj dat	Český statistický úřad		
Územní dostupnost	kraje	Periodicita	ročně
Popis	Čistý disponibilní důchod domácností je částka, kterou mohou domácnosti věnovat na konečnou spotřebu, na úspory finančních aktiv a na akumulaci hmotných i nehmotných aktiv. Ukazuje, jak se saldo prvotních důchodů umísťuje znovurozdělením: běžnými daněmi, sociálními příspěvky a dávkami a ostatními běžnými transfery. Indikátor do značné míry zachycuje úroveň materiálního bohatství domácností trvale bydlících v jednotlivých regionech. Data vycházejí ze Systému národního účetnictví podle mezinárodního standardu ESA 1995. Přepočten je prováděn na střední stav obyvatelstva.		

Tab. 1.5.1 Čistý disponibilní důchod domácností na obyvatele v tis. Kč

	Česká republika	v tom kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Píseňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
1995	78,6	97,2	80,7	77,4	79,4	75,6	75,3	74,6	79,0	73,5	71,8	76,6	72,2	74,3	75,3
1996	88,4	110,6	90,6	87,1	89,8	85,0	84,0	82,5	88,3	81,7	80,9	85,8	81,8	82,5	85,1
1997	98,5	124,7	100,7	96,9	99,7	96,5	92,9	93,9	99,2	93,4	89,5	94,9	91,6	93,0	92,6
1998	104,3	135,7	109,3	101,7	103,5	100,8	96,3	98,5	104,9	97,9	94,8	100,6	95,9	99,4	96,4
1999	108,8	144,6	115,2	104,9	109,3	103,7	99,9	102,6	108,1	100,8	99,4	104,7	99,0	102,7	99,5
2000	113,4	151,0	118,7	110,5	113,4	110,7	103,7	108,8	113,9	104,3	103,4	109,5	103,6	106,4	103,0
2001	119,8	162,3	123,8	115,7	121,7	112,1	108,7	114,9	119,6	109,7	110,4	116,1	109,5	112,2	108,9
2002	125,3	170,6	133,4	119,1	126,2	116,2	111,1	119,7	124,4	115,8	118,6	119,4	115,7	117,1	113,2
2003	130,9	181,3	140,9	127,0	131,0	121,4	116,4	123,0	125,8	120,2	123,8	124,4	120,2	122,4	116,8
2004	136,8	187,1	147,5	132,1	138,0	124,1	120,6	128,9	131,4	128,2	130,3	132,7	124,6	126,2	121,9
2005	143,8	194,3	152,8	139,1	144,3	129,0	126,8	135,0	140,1	136,6	134,9	140,4	130,3	134,4	130,9
2006	155,2	212,8	165,9	151,5	153,7	138,2	137,9	144,7	150,5	146,1	146,5	147,9	141,9	149,0	138,3
2007	169,2	228,9	181,3	163,0	168,7	149,8	146,9	156,4	163,1	159,5	161,1	165,2	155,2	162,1	152,1
2008	181,7	243,5	193,8	175,6	181,8	159,9	158,7	167,1	175,1	172,0	171,5	177,2	166,0	173,3	165,8

❖ Čistý disponibilní důchod domácností přepočítaný na obyvatele je v regionálním srovnání značně diferencovaný:

- Nejvyšší úroveň dosahuje **Hl. město Praha**, následovaná **Středočeským** krajem.
- **Protipólem** jsou oba kraje regionu soudržnosti NUTS2 **Severozápad** (Karlovarský a Ústecký), kde je relativní důchod na obyvatele nejnižší, a to i v dlouhodobějším pohledu.

❖ **Struktura důchodů** není homogenní ani v rámci jednotlivých regionů, jak zprostředkovaně dokládají výsledky výběrového šetření EU-SILC:

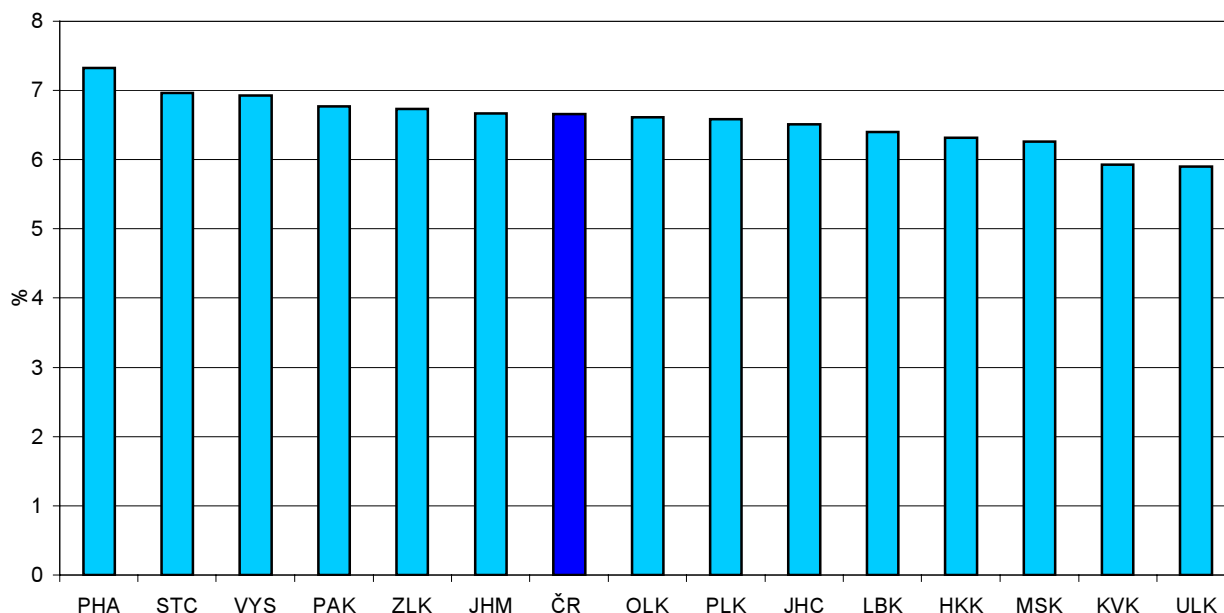
Tab. 1.5.2 Struktura domácností podle výše průměrného měsíčního příjmu v roce 2007

Zdroj: ČSÚ - Příjmy a životní podmínky domácností v roce 2008

	Česká republika	v tom kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Píseňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
Čisté roční peněžní příjmy na osobu v tis. Kč															
Celkem	128,0	171,2	137,5	124,4	131,1	117,3	121,9	121,2	122,2	118,2	121,4	118,5	116,1	118,9	114,7
Podíl domácností s měsíčním příjmem v %															
do 10 000 Kč	51,5	28,9	49,5	53,2	41,8	58,8	56,7	53,4	53,8	57,6	56,0	57,4	60,8	56,6	58,4
10 001 - 20 000 Kč	41,6	52,2	42,5	42,6	52,8	35,7	37,2	42,2	40,6	38,7	38,2	39,0	36,0	39,0	36,9
20 001 - 30 000 Kč	5,2	13,3	5,6	3,3	5,1	4,4	4,2	3,3	4,4	3,2	4,4	2,4	2,5	3,6	4,1
30 001 a více Kč	1,8	5,7	2,5	0,9	0,3	1,0	1,8	1,1	1,2	0,5	1,4	1,2	0,7	0,8	0,5

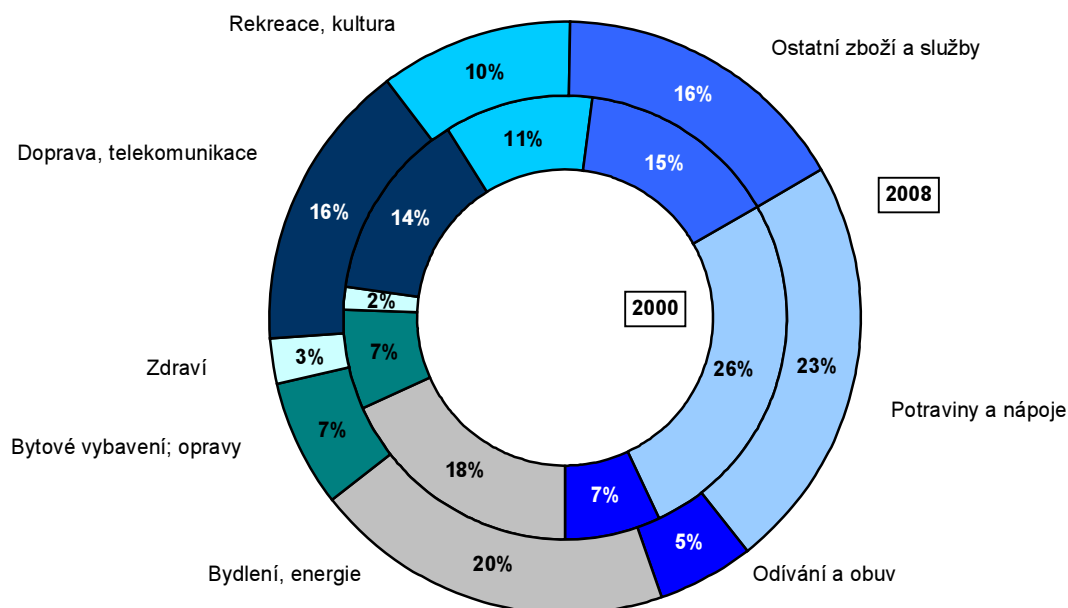
- Výjimečné postavení **HL. města Prahy** je z tabulky zcela zřejmé, a to jak v absolutní výši příjmů tak zejména v relativně velmi **nízkém podílu** domácností s příjmem **do 10 tisíc Kč** na osobu měsíčně.
- U ostatních krajů jsou pak rozdíly především v podílu domácností v **nejnižším** příjmovém pásmu a v pásmu **od 10 do 20 tisíc Kč**.
- ❖ Čistý disponibilní důchod domácností má **růstovou dynamiku**. Jeden z vlivů, který nesporně toto hodnocení ovlivňuje, je to, že ukazatel vyjadřujeme v **běžných cenách** a není tak zohledňován vliv rostoucí cenové hladiny. Ta se v průměru podle indexu spotřebitelských cen za sledované období zvyšovala o 4,3 % ročně. Zhodnocení reálného disponibilního důchodu promítnutím cenových indexů však naráží na základní problém, kterým je to, že cenové indexy nemají vesměs **regionální** dimenzi.

Graf 1.5.1 Čistý disponibilní důchod domácností na obyvatele v krajích
(průměrné roční tempo růstu v letech 1995 až 2008)

- ❖ Růst disponibilních důchodů je doprovázen i **změnou struktury spotřeby**. Přestože regionální data v této oblasti chybí, budou základní změny ve struktuře spotřeby pro většinu krajů **společné**.

Graf 1.5.2 Struktura spotřeby domácností v letech 2000 a 2008

Deficit/přebytek veřejných rozpočtů

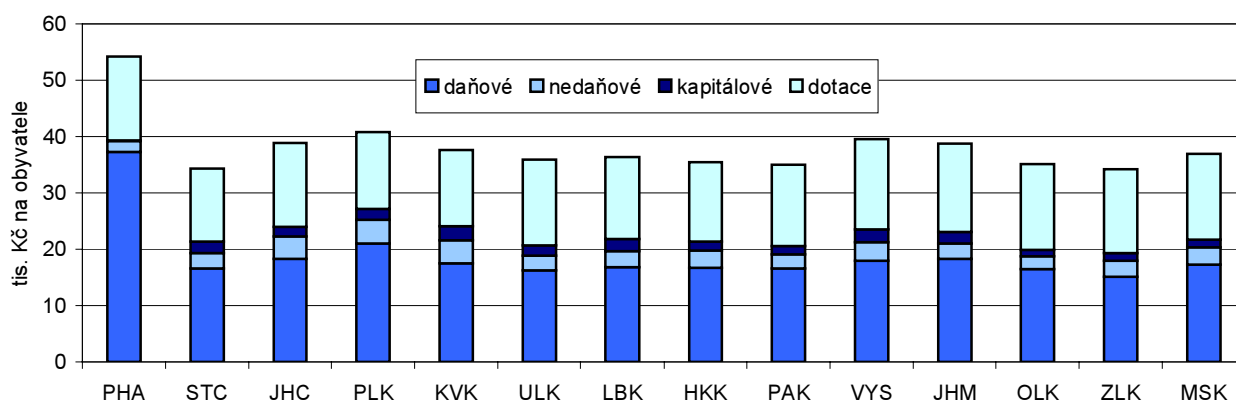
Indikátor	Saldo příjmů a výdajů veřejných rozpočtů na celkových výdajích těchto rozpočtů v %		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	SUR ČR 2004, SZ 2009		
Zdroj dat	Ministerstvo financí ČR		
Územní dostupnost	kraje	Periodicita	ročně
Popis	Rozdíl mezi příjmy a výdaji rozpočtů kraje, obcí a dobrovolných svazků obcí v daném kraji v příslušném roce, který je vztažen k celkovým výdajům těchto rozpočtů (v běžných cenách). Záporná hodnota indikátoru představuje deficit a jeho výše podíl výdajů veřejných rozpočtů, které nebyly kryty příjmy veřejných rozpočtů v daném roce. Kladná hodnota indikátoru představuje přebytek a jeho výše podíl výdajů, o které mohly být celkové výdaje v daném roce navýšeny, aniž by došlo ke zvýšení zadlužení nebo čerpání rezerv. Data vycházejí ze skutečně realizovaných (nikoliv rozpočtovaných) příjmů a výdajů veřejných rozpočtů. Jak příjmy, tak výdaje jsou uváděny po konsolidaci.		

Tab. 1.6.1 Saldo příjmů a výdajů veřejných rozpočtů na celkových výdajích těchto rozpočtů v %

	Česká republika	v tom kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
2003	-0,90	-6,95	0,54	-1,39	-0,26	1,52	0,06	-1,09	1,94	-0,12	1,34	-1,09	0,36	2,73	0,22
2004	-2,50	-9,48	-0,75	-1,61	-0,39	1,51	0,00	-0,22	0,82	-0,79	0,43	-5,00	0,92	-2,19	-2,27
2005	2,32	4,00	1,49	1,29	4,35	1,55	6,30	-0,21	1,59	-0,03	3,69	1,85	1,10	1,15	1,11
2006	-1,08	2,48	-1,20	-2,18	2,33	-0,23	1,90	1,40	-0,09	-2,83	-0,92	-2,64	-4,32	-7,35	-3,08
2007	2,55	3,46	3,91	2,83	4,67	6,95	1,19	3,03	-0,73	-1,92	1,10	1,52	0,66	3,03	4,27
2008	3,76	12,07	2,41	2,94	2,27	3,46	1,35	-1,41	0,10	3,94	7,18	3,83	0,37	1,47	1,48

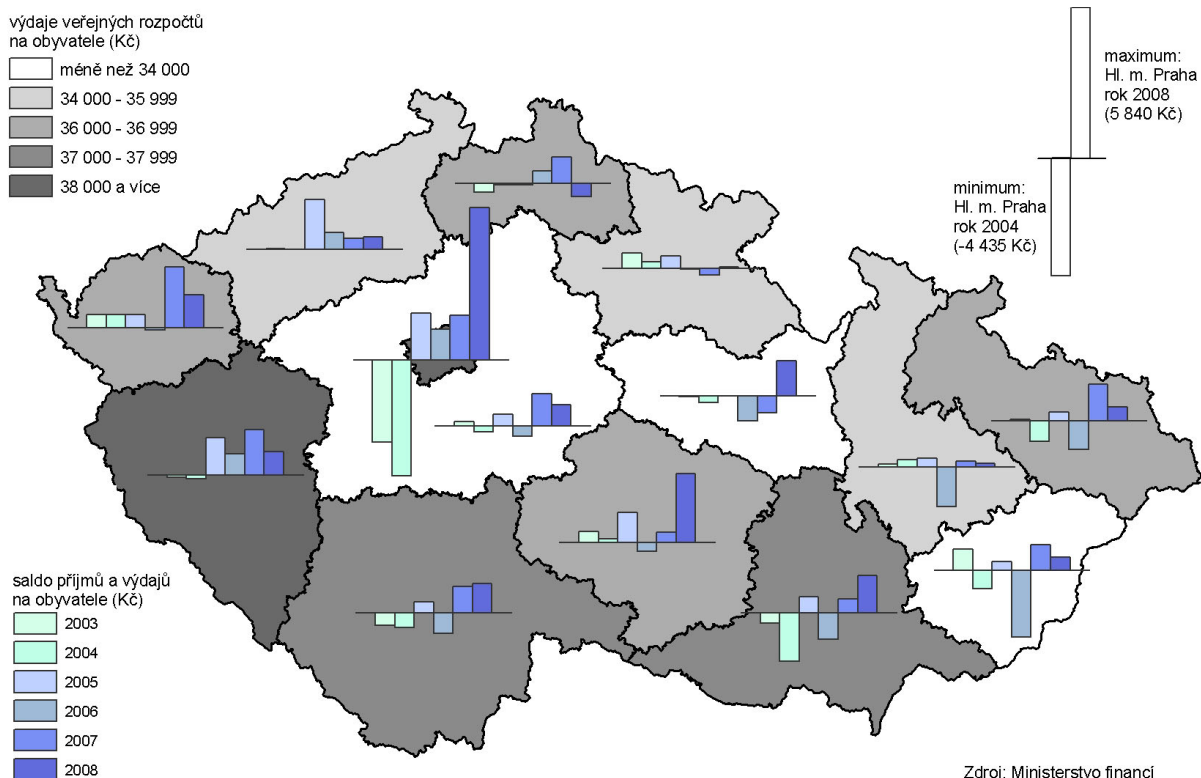
Veřejná ekonomika je z **regionálního pohledu** vsazena do širšího celorepublikového rámce a některé limity tím vytvořené **nelze překročit**. Hodnocení vývoje je omezeno na hospodaření územních samosprávných celků a jen na časové období **od roku 2003**. Důvodem je jednak dostupnost relevantních údajů a (především) to, že územní rozpočty prošly v roce 2003 podstatnou změnou, která navazovala na reformu veřejné správy. Zrušením okresních úřadů došlo k převedení agend a prostředků zčásti na kraj a zčásti na pověřené obce. Územní rozpočty v našem pojetí **zahrnují** rozpočty **krajů** (nejen krajských úřadů), rozpočty **obcí** a rozpočty dobrovolných **sdrůžení obcí (DSO)**.

Graf 1.6.1 Struktura příjmů územních rozpočtů v krajích v roce 2008

- ❖ Příjmová stránka územních rozpočtů je diferencovaná jak z pohledu **absolutní** výše, tak i z pohledu **struktury**. **Největší** objem veřejných prostředků je směřován do rozpočtu **Hl. města Prahy**. V absolutní výši zde představují příjmy 16 % ze souhrnu za všechny kraje, v přepočtu na obyvatele pak celkové příjmy v Hl. městě Praze **převyšují** republikový průměr o 40 %. Naproti tomu **nejnižší** celkové příjmy v relaci na obyvatele jsou v kraji **Středočeském a Zlínském** – v obou případech o více než desetinu pod průměrnou republikovou úrovní. Ve **struktuře** příjmů převažují ve všech regionech příjmy **daňové**, tedy složka, která je do územních rozpočtů přerozdělována převážně za státního rozpočtu. Obdobná je situace u přijatých **dotací**, které tvoří druhou nejvýznamnější položku.
- ❖ V porovnání s rokem 2003 se struktura příjmů **změnila** ve prospěch daňových příjmů na úkor dotací. Tento posun znamenal ve většině krajů zhruba **pětinu** celkových příjmů; v Hl. městě Praze jen 5 %.

K 3 Výdaje veřejných rozpočtů v roce 2008 a saldo příjmů a výdajů podle krajů v letech 2003 až 2008

Zdroj: Ministerstvo financí

- ❖ Základní struktura **výdajů** je ve všech regionech relativně **stejná**. **Běžné** výdaje tvoří od 67 % v Hl. městě Praze po 78 % v krajích Středočeském, Jihočeském, Ústeckém a Pardubickém. **Kapitálové** výdaje pak představují pětinu až čtvrtinu celkových (v Hl. městě Praze třetinu, v Plzeňském kraji 29 %).
- ❖ Rozdíly se ale již projevují ve **věcné** skladbě realizovaných výdajů:

Tab. 1.6.2 Věcné členění výdajů územních rozpočtů v roce 2008 - vybrané položky (v %)

	Česká republika	v tom kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
Všeobecná veřejná správa	14,9	14,8	16,2	14,7	15,1	17,0	13,8	14,9	15,0	16,2	14,6	14,7	15,8	15,3	13,4
Doprava	19,0	34,8	18,3	18,8	18,6	13,7	17,9	15,3	15,2	13,3	15,8	15,6	17,6	11,2	14,5
Kultura, tělovýchova a zájm. činnost	7,2	4,7	5,6	7,2	7,5	12,2	7,1	11,4	8,1	7,4	7,0	8,3	7,4	8,3	7,5
Bydlení a komunální služby	8,6	7,2	8,1	8,1	9,2	9,4	8,7	9,5	9,4	8,9	8,2	8,3	6,2	9,4	11,1
Vzdělávání	27,8	22,2	27,7	28,5	25,0	27,5	29,6	29,4	29,9	31,2	28,7	28,3	30,0	30,7	29,6
Sociální věci	8,8	5,6	7,7	8,6	7,0	7,9	11,0	8,6	9,6	9,9	9,9	9,3	9,5	10,8	10,9

- ❖ Celková struktura výdajů je dána především běžnými výdaji. **Kapitálové** výdaje jsou mezi kraji ve své strukturální skladbě poněkud odlišné. Nejvyšší podíl připadá na **dopravu** (31 %), když nejvíce (53 %) tvořily v Hl. městě Praze a nejméně v Karlovarském, Libereckém a Zlínském kraji (18 až 19 %). Druhá nejvýznamnější položka (17 %) jsou **náklady na bydlení** a komunální služby. Při srovnání s běžnými výdaji je význam této kategorie v kapitálových výdajích dvojnásobný. Velké regionální diference dokládá na jedné straně Olomoucký kraj (s podílem 9 %) a na straně druhé Moravskoslezský kraj (25 % z kapitálových výdajů). Ještě významnější zastoupení má v porovnání s běžnými výdaji (kde dosahují pouze 1 %) skupina nákladů směřovaných do oblasti **vodního hospodářství**. V rámci kapitálových výdajů na ně připadá v průměru za všechny územní rozpočty 14 %, když nejvyšší podíl dosáhly ve Středočeském kraji (30 % kapitálových výdajů) a v kraji Plzeňském (27 %).
- ❖ Mnohem větší **variabilita** mezi kraji (a ještě více v rámci krajů v čase) vyplývá z přímého porovnání příjmů s výdaji územních rozpočtů (tj. deficitů, resp. přebytků). Přitom za vysloveně **negativní** vývoj nelze určit dynamiku územních rozpočtů v **žádném kraji** jako celku.

Malé a střední podnikání

Indikátor	Podíl malých a středních podniků na celkové zaměstnanosti v %		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	SUR ČR 2004		
Zdroj dat	Český statistický úřad		
Územní dostupnost	kraje	Periodicita	nepravidelná
Popis	Podíl zaměstnanců v malých a středních podnicích na celkovém počtu zaměstnaných na daném území, zjištěných podle Výběrového šetření pracovních sil. Zaměstnanost v malých a středních podnicích je zkonstruována jako součet počtu zaměstnanců v podnicích, které mají podle Registru ekonomických subjektů od 1 do 249 zaměstnanců (podle stavu k 31. 12.) a osob pracujících na vlastní účet (tzn. bez zaměstnanců) podle výsledků Výběrového šetření pracovních sil.		

Malé a střední podniky (MSP) jsou **významným** segmentem tržní ekonomiky. Jejich **předností** (jako celku) je rychlejší přizpůsobivost na měnící se požadavky trhu, relativně vysoká schopnost absorpce pracovní síly díky pružnosti a schopnost vyplnit mezeru ve struktuře obchodních vztahů mezi velkými podniky. Naopak **nevýhodou** je menší schopnost eliminovat důsledky výkyvů vnějších vlivů v počátečním stadiu jejich vývoje a obtížnější přístup ke kapitálu, informacím a znalostem. Proto vlády volí různé formy veřejné podpory MSP, které by snižovaly jejich zranitelnost (vliv uvedených nevýhod).

Přímé indikátory, které by charakterizovaly význam (podíl) MSP v národním hospodářství v regionálním pohledu k dispozici **nemáme**. Určitou alternativou je posouzení důležitosti MSP na základě **zaměstnanosti**. Také zde však nejde o přímé statistické zjišťování, ale o konstrukci, která je kombinací několika faktorů – viz popis indikátoru.

Tab. 1.7.1 Podíl malých a středních podniků na celkové zaměstnanosti v %

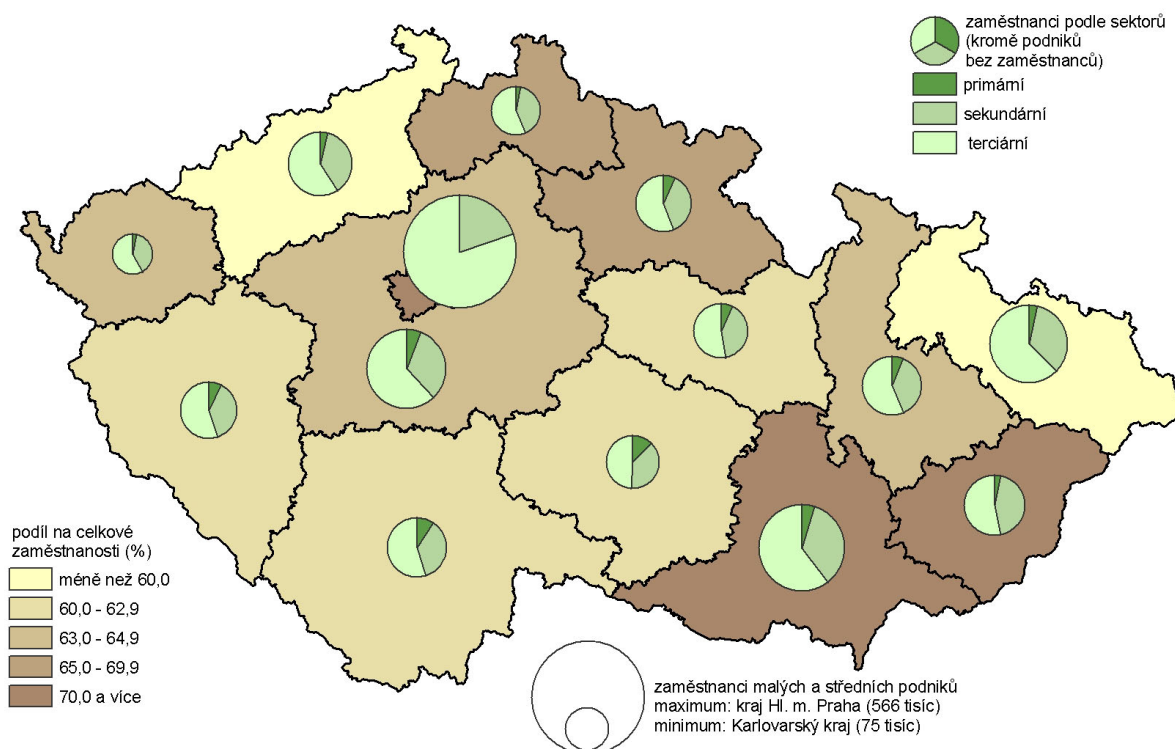
	Česká republika	v tom kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
2003	67,3	74,4	68,0	64,0	70,5	63,6	63,4	66,4	70,4	68,5	67,4	70,8	61,6	68,7	56,5
2006	65,8	72,4	64,9	64,0	62,3	61,7	60,2	65,0	65,1	64,0	65,0	71,5	63,2	71,4	58,1
2007	65,6	75,1	62,5	63,5	60,8	63,3	60,7	63,9	65,9	62,9	62,5	70,5	63,5	70,5	58,0
2008	65,7	74,9	64,5	62,9	60,2	63,1	59,9	66,5	65,0	61,7	62,7	70,6	64,7	70,8	56,8

- ❖ Podíl MSP na celkové zaměstnanosti je regionálně značně **diferencovaný**:
 - Ekonomické prostředí charakterizované vysokou koncentrací obyvatelstva, velkou kupní silou a také rozmanitostí podnikatelských aktivit (včetně silného terciárního sektoru) vede k tomu, že v **Hl. městě Praze** je podíl MSP silně **nadprůměrný**. Téměř **tři čtvrtiny** z celkové zaměstnanosti v Hl. městě Praze připadají na MSP i přesto, že je sem zahrnuta část malých podniků (i se svými zaměstnanci), které zde mají pouze své sídlo a jejichž ekonomické aktivity probíhají do značné míry (někde i převážně) v jiných regionech.
 - **Obdobná** situace jako v Hl. městě Praze je v **Jihomoravském** kraji, kde je podíl MSP na celkové zaměstnanosti rovněž nadprůměrný. Stejně jako v Hl. městě Praze to zde souvisí především s **vyšším** podílem malých a středních **podniků**. Relativní počty osob pracujících na vlastní účet v obou regionech jen mírně převyšují celorepublikový průměr (12 % z celkové zaměstnanosti).
 - Na rozdíl od 2 předchozích případů je ve třetím regionu s **nadprůměrnou** zaměstnaností v MSP – kraji Zlínském – významnější vliv **individuálních podnikatelů**. Také zde je však vyššího než celorepublikového průměru dosahováno u malých podniků se zaměstnanci.
 - **Protipólem** výše uvedených tří oblastí je **Moravskoslezský** kraj, který má dlouhodobě zaměstnanost v MSP relativně **nejnižší**. Je to dáno strukturou ekonomiky, ve které stále setrvává značný počet **velkých podniků**. Ke konci roku 2008 působilo v tomto regionu 47 firem, každá s počtem zaměstnanců více než tisíc osob. Uvedený počet velkých firem je z mimopražských krajů jednoznačně nejvyšší a například ve srovnání s Jihomoravským krajem je to téměř o polovinu více. Současně má Moravskoslezský kraj jednu z nejnižších úrovní v relativním počtu pracujících na vlastní účet.
- ❖ Také ve střednědobém **vývoji** se mezi regiony projevují určité rozdíly. Celkově se ale podíl zaměstnanců v MSP ve vztahu k celkové zaměstnanosti **příliš nemění** a průměrná republiková hodnota

stále osciluje mírně pod 66 %. To plně platilo i v roce 2008, kdy zejména v malých podnicích se v závěru roku již významně začaly projevovat dopady celosvětové ekonomické krize:

- V **polovině** krajů se proti roku 2007 zaměstnanost v MSP snížila, naopak v polovině byla meziročně vyšší.
- Nejvýraznější **pokles** podílu zaznamenal **Moravskoslezský** a **Pardubický** kraj – shodně o 1,2 procentního bodu.
- Naopak **vyšší podíl** proti roku 2007 se projevilo v kraji **Libereckém** (o 2,7 procentního bodu) a kraji **Středočeském** (o 2 procentní body). V obou regionech vzrostl podíl na celkové zaměstnanosti jak v počtu zaměstnanců **malých** a středních firem, tak u soukromých **podnikatelů** bez zaměstnanců.

K 4 Zaměstnanost v malých a středních podnicích podle krajů v roce 2008

- ❖ Z hlediska **sektorové** skladby jsou malé a střední podniky orientovány především do oblasti **služeb**. Téměř dvě třetiny (přesně 62 %) všech zaměstnanců malých a středních podniků (zde již neuvažujeme s osobami podnikajícími na vlastní účet, neboť nám chybí relevantní údaje) se zaměřují právě do terciárního sektoru. **Třetina** zaměstnanců působí v **sekundárním** sektoru a na **primární** sektor připadá necelých **5 %**.
- ❖ Mezi kraji je však patrná značná rozdílnost v odvětvové struktuře zaměstnanosti malých a středních podniků:
 - Na **primární** sektor připadají **nejnižší** podíly (s pochopitelnou výjimkou v Hl. městě Praha) v **severozápadní části** Čech a na severovýchodě Moravy. Naproti tomu v **Jihočeském** kraji (s podílem 9 %) a především v kraji **Vysočina** (12 %) je zaměstnanost **nejvyšší**.
 - V **sekundárním** sektoru je **nejnižší** podíl zaměstnanosti (necelých 20 %) v **Hl. městě Praze**. Druhý nejnižší podíl ve **Středočeském** kraji ale již představuje třetinu z celkové zaměstnanosti. Na **opačném** pólu stojí kraje **Zlínský**, **Liberecký** a **Pardubický** – ve všech je podíl zaměstnanců tohoto sektoru vyšší než 40 % z celkových počtů osob zaměstnaných v malých a středních podnicích.
 - V **terciárním** sektoru je nejsilnější zastoupení podle počtu zaměstnanců v **Hl. městě Praze** s podílem 80 %. Na druhém místě je pak kraj s nejmenším relativním počtem zaměstnanců v malých a středních podnicích, tedy kraj **Moravskoslezský**. Na oblast služeb jsou zde orientovány téměř dvě třetiny zaměstnanců. Naproti tomu jen necelou **polovinu zaměstnanosti** zajišťuje terciární sektor v kraji **Vysočina** a jen nepatrně více (53 %) na něj připadá v **Pardubickém** kraji.

Hustota dopravní infrastruktury

Indikátor	Hustota dálnic, silnic I. třídy		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	SUR 2004		
Zdroj dat	Ředitelství silnic a dálnic ČR		
Územní dostupnost	kraje	Periodicita	ročně
Popis	Pozemní komunikace je dopravní cesta určená k využití silničními vozidly. Člení se na dálnice a silnice I. až III. třídy. Silnice I. třídy vystavěná jako rychlostní komunikace a dálnice jsou určeny pro rychlou dopravu a přístupné pouze motorovým vozidlům, jejichž nejvyšší povolená rychlost není nižší než stanovuje zvláštní předpis. Silnice I. třídy je určena zejména pro dálkovou a mezinárodní dopravu. Indikátor vyjadřuje poměr celkové délky dálnic a silnic I. třídy (včetně rychlostních) k rozloze území.		

Indikátor	Hustota železničních tratí		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	SUR 2004		
Zdroj dat	Ministerstvo dopravy ČR		
Územní dostupnost	kraje	Periodicita	ročně
Popis	Provozní délka železničních tratí je délka průběžných tratí v kilometrech. Indikátor vyjadřuje poměr celkové délky železničních tratí k rozloze území.		

Tab. 1.8.1 Hustota dálnic a silnic I. třídy v km/100 km²

	Česká republika	v tom kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
2000	8,3	7,2	8,6	6,6	6,6	6,7	9,8	10,5	9,0	9,9	6,5	7,8	7,8	8,1	12,7
2006	8,6	8,5	8,8	6,7	7,0	6,7	10,2	10,4	9,5	10,2	7,5	8,1	8,4	8,6	13,0
2008	8,7	8,6	9,0	6,7	7,0	6,8	10,2	10,5	9,5	10,3	7,6	8,1	8,8	8,7	13,5

Hustota dopravní infrastruktury je jedním z rozhodujících, někdy i **limitujících** faktorů pro **rozvoj** regionů a obcí. Do následujícího hodnocení nejsou zahrnuty místní komunikace.

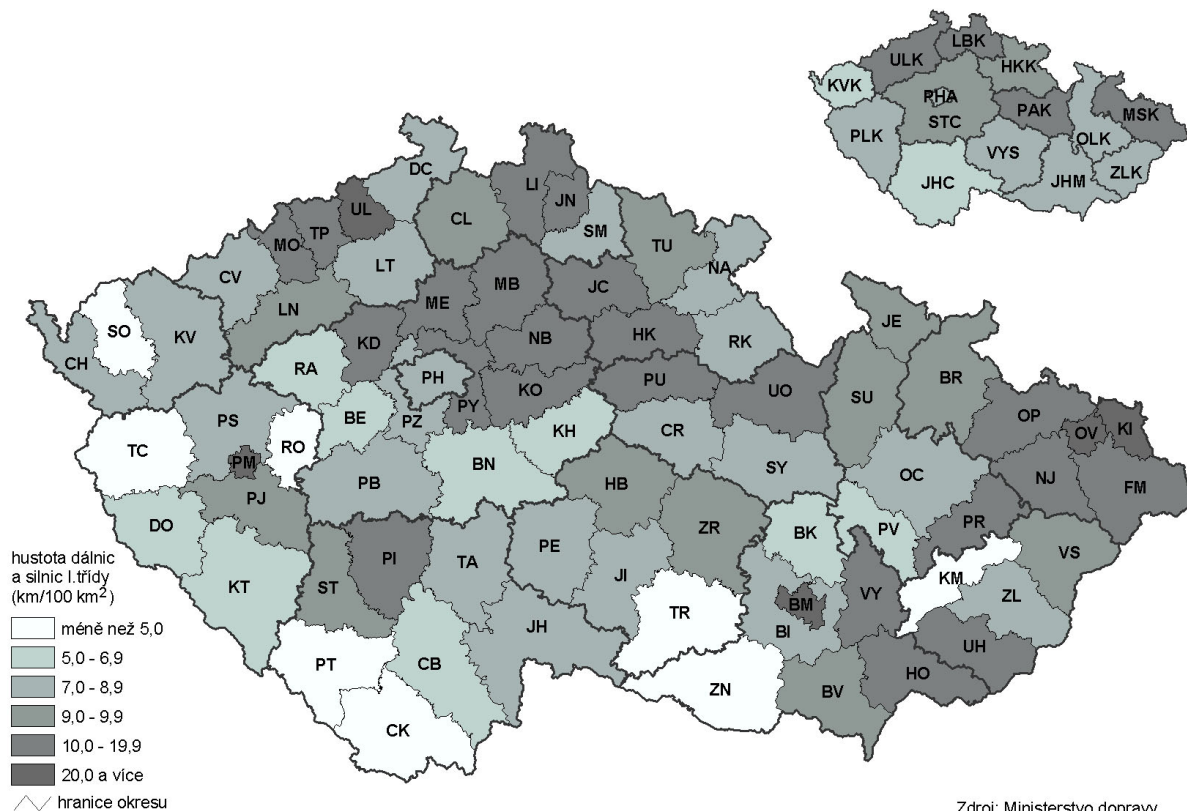
- ❖ Délka **silnic a dálnic** představuje v celé České republice téměř 56 tis. km. V přepočtu k rozloze území:
 - **Nejvyšší** hustotu má kraj **Středočeský**, kde na 100 km² území délka komunikací představuje 87 km.
 - Naopak **nejnižší** hustota (po vyloučení Hl. města Prahy) je v kraji **Zlínském** (54 km).
- ❖ Ve **struktuře** komunikací:
 - **Převažují** ve všech krajích s výjimkou Hl. města Prahy **silnice 3. třídy**, na které připadá více než polovina (v krajích Středočeském, Karlovarském, Ústeckém, Libereckém a Královéhradeckém dvě třetiny) z celkové délky silnic a dálnic.
 - Silnice **nejvyšších tříd** představují 12 % z celkové délky. Přitom v **Hl. městě Praze** na ně připadá 58 % délky silnic a dálnic. Z dalších krajů má nejvyšší podíl nejkvalitnějších komunikací kraj **Moravskoslezský**, kde podíl 22 % je téměř dvojnásobný proti ostatním mimopražským regionům. **Dálniční síť** zůstává stále velmi krátká a ve většině krajů se její délka dá počítat v **řádu kilometrů**, maximálně desítek km. Dálniční síť o mnoho nevytěžují **rychlostní silnice**, jejich délka v republice v roce 2008 dosahovala 360 km.

Přestože hustota silniční dopravní sítě roste, zvyšuje se počet motorových **vozidel** podstatně **rychlejší** tempem:

Tab. 1.8.2 Vývoj počtu vybraných druhů vozidel v tisících

	Česká republika	v tom kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
Osobní automobily															
2000	3 432	534	410	228	209	95	255	141	191	164	165	352	175	167	345
2008	4 423	634	562	290	267	126	343	183	242	214	210	456	233	218	445
Motocykly															
2000	737	50	97	58	52	14	58	26	58	56	57	82	47	41	41
2008	893	72	121	67	57	17	67	35	61	59	57	104	56	46	73

K 5 Hustota dálnic a silnic I. třídy podle okresů v roce 2008

Tab. 1.8.3 Hustota železničních tratí v km/100 km²

	Česká republika	v tom kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
2003	12,2	48,6	11,3	9,5	9,4	14,9	19,1	17,5	15,0	12,1	10,1	11,2	11,9	9,0	11,6
2006	12,2	49,4	11,6	9,5	9,4	14,9	19,1	17,5	15,0	12,0	9,6	11,2	11,4	9,0	12,4
2008	12,2	49,6	11,6	9,8	9,4	14,9	19,1	17,5	15,0	12,0	9,1	11,1	11,4	9,0	12,4

- ❖ Provozní délka **železničních tratí** dosahuje v celé republice téměř 10 tis. km. Regionální rozdíly dokumentuje:
 - **Nejvyšší** hustota v **Hl. městě Praze**, která převyšuje celorepublikový průměr čtyřnásobně.
 - Značné **rozdíly** i mezi mimopražskými kraji. Relativně **vysoká** hustota je zejména v krajích Ústeckém a Libereckém. Naopak **nižší** hustotu zaznamenáváme v krajích Zlínském, Vysočina, Plzeňském a Jihočeském.
- ❖ Ve střednědobém vývoji se provozní **délka** železničních tratí **nemění**:
 - V souvislosti s novou výstavbou a zejména s modernizací železničního svršku se provozní délka tratí v některých krajích **zvyšuje**. Jedná se zejména o kraje Moravskoslezský, Středočeský a Jihočeský.
 - Naopak v některých krajích (Olomoucký, Vysočina) se železniční síť **zkracuje**.

Převravní náročnost v dopravě

Indikátor	Celková přeprava zboží silniční, železniční a vnitrozemskou vodní dopravou (bez tranzitu) v tunách na tis. Kč HDP		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	SZ 2009, SRUR 2010		
Zdroj dat	Ministerstvo dopravy ČR		
Územní dostupnost	kraje	Periodicita	ročně
Popis	Přeprava zboží je uváděna za silniční, železniční a vnitrozemskou vodní dopravu; ostatní formy dopravy (např. letecká) nejsou uvažovány. Ukazatel je zkonstruován jakou souhrn přepravy zboží v rámci kraje, dovozu zboží do kraje a vývozu zboží z kraje. Přepočten je proveden na HDP ve srovnatelných cenách.		

Indikátor	Přeprava cestujících v rámci kraje veřejnou silniční a železniční dopravou na tis. obyvatel		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	SZ 2009, SRUR 2010		
Zdroj dat	Ministerstvo dopravy ČR		
Územní dostupnost	kraje	Periodicita	ročně
Popis	Přeprava cestujících udává počet přepravovaných osob ve veřejné silniční a železniční dopravě. Veřejnou silniční dopravou se pro účely výpočtu indikátoru rozumí veřejná autobusová doprava. V obou typech dopravy jsou uváděny pouze počty přepravených osob v rámci kraje. Přepočten je proveden na střední stav obyvatelstva.		

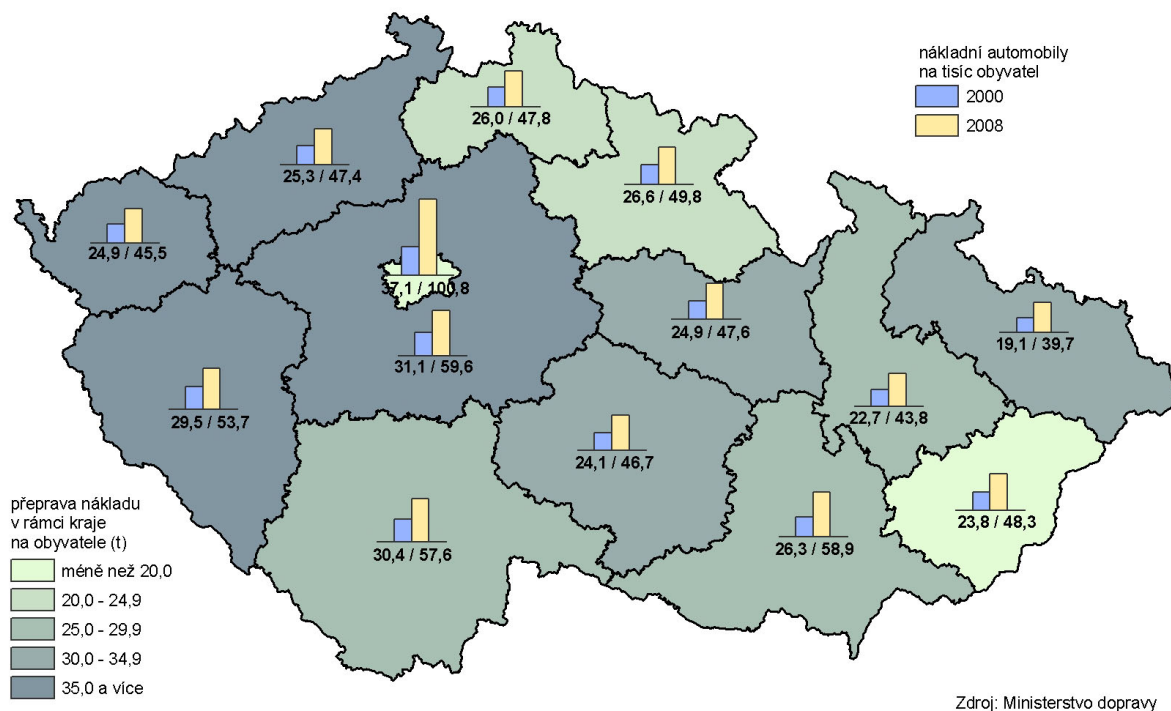
Tab. 1.9.1 Přeprava nákladu (bez tranzitu) silniční, železniční a vodní dopravou na tis. Kč HDP

	Česká republika	v tom kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
2000	x	64,7	293,2	306,5	357,5	428,9	507,3	230,3	222,5	243,8	303,7	153,5	338,6	197,6	305,1
2001	x	91,3	369,6	297,0	324,8	402,0	426,0	262,7	243,2	272,3	257,9	174,3	378,0	205,7	280,9
2002	x	85,4	399,1	270,6	358,0	383,1	372,0	205,5	272,0	319,3	259,1	217,0	303,5	243,8	353,6
2003	x	87,3	324,2	250,0	285,6	349,6	364,0	187,2	203,0	280,8	212,9	224,2	293,0	200,7	318,5
2004	x	83,4	332,6	215,7	333,1	289,0	418,6	234,5	220,4	244,2	210,6	186,5	342,1	197,7	287,1
2005	x	77,0	287,2	193,9	250,7	347,7	457,0	164,1	215,0	272,8	207,4	188,6	247,1	147,7	291,6
2006	x	62,7	252,2	200,4	241,4	354,7	347,3	167,7	201,9	226,5	239,7	169,9	311,3	162,5	250,6
2007	x	61,6	238,2	228,5	205,0	358,9	339,8	157,0	194,7	259,0	185,3	153,7	295,7	146,8	260,7
2008	x	58,8	214,3	165,2	216,9	333,9	323,7	169,1	175,2	224,3	188,7	156,4	226,8	124,5	237,3

Pro posouzení efektivnosti nákladní dopravy jsou nezbytné údaje o **dopravních výkonech**. Tyto údaje však na regionální úrovni nebylo možné zjistit. Proto byl použit náhradní ukazatel „přeprava věcí (zboží)“. Ale ani v tomto případě nemáme ideální podklady pro úplnou představu o přepravě, neboť zcela **chybí** data za **tranzit**.

- ❖ **Přeprava nákladů** za všechny tři uvedené způsoby dopravy se v souhrnu za všechny kraje pohybuje ve sledovaném období od roku 2000 mezi 520 až 590 mil. tun.
 - V 5 krajích přepravené objemy celkově **vzrostly** – v Jihomoravském o 40 %, Hl. městě Praze a Pardubickém kraji o třetinu.
 - Naproti tomu Jihočeský kraj zaznamenal **pokles** téměř o 30 % a kraj Ústecký zhruba o 20 %.
 - V přepočtu na tis. Kč **HDP** se přeprava ve všech krajích **snižuje** s výjimkou kraje Jihomoravského, kde objem přepraveného zboží v roce 2008 mírně převýšil hodnotu z roku 2000. Zvláště výrazný pokles zaznamenaly kraje **Jihočeský** (relativně zhruba na polovinu), **Plzeňský** a **Vysočina** (přibližně o 40 %).
- ❖ **Ve struktuře podle forem dopravy:**
 - Jednoznačně převažuje přeprava nákladu **po silnici**, na kterou připadá v průměru 86 % z celku. Podíl vodní dopravy je minimální a je realizován jen v Hl. městě Praze, Středočeském, Ústeckém a Pardubickém kraji. Ani v těchto krajích není jeho podíl významnější (maximálně 0,3 %).
 - **Železniční** doprava tvoří významnější typ přepravy v krajích **Ústeckém** a **Karlovarském** (téměř třetina přepraveného zboží) a v krajích Pardubickém a Moravskoslezském (zhruba pětina z celkové přepravy).
 - Proti roku 2000 se **posílila** role **silniční** dopravy – v Libereckém kraji se zvýšil její podíl o 17 procentních bodů, v Královéhradeckém o 9 procentních bodů.

K 6 Výkony silniční nákladní dopravy podle krajů v roce 2008

Tab. 1.9.2 Přeprava cestujících v rámci kraje veřejnou silniční a železniční dopravou na obyvatele

	Česká republika	v tom kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
2003	47,0	15,7	52,0	45,8	48,8	45,1	33,5	35,3	43,9	45,9	49,5	54,9	69,2	69,2	56,6
2006	48,7	17,7	58,1	44,7	46,4	42,8	36,2	44,3	48,0	48,9	56,6	64,0	65,2	69,3	48,7
2008	45,2	24,1	51,2	39,3	35,8	35,5	26,6	43,8	39,1	42,5	41,4	76,9	57,9	57,9	46,3

- ❖ Počty přepravených cestujících dosáhly v souhrnu za všechny kraje v roce 2008 za oba typy dopravy 471 mil. osob. V tomto počtu nejsou uvažovány osoby přepravené mezi kraji a současně nejsou zahrnuty osoby přepravené městskou hromadnou dopravou, jejichž počet představoval v celé republice 2 324 mil. osob.
 - Jak z hlediska celkových počtů, tak v relaci k bydlícímu obyvatelstvu zajišťovaly největší objemy přepravy Jihomoravský kraj následovaný krajem Středočeským. Ten ovšem v relativním vyjádření předstihly kraje Zlínský a Olomoucký. V absolutních počtech přepravených osob připadá třetí místo na kraj Moravskoslezský.
 - Veřejnou autobusovou dopravou je přepravováno v průměru dva a půl násobně více osob než po železnici. V krajích Vysočina, Středočeském, Jihočeském a Zlínském je role autobusové dopravy ještě výraznější a na železnici připadá jen 15 až 20 % přepravených osob.
- ❖ Pro hodnocení vývojových trendů nemáme bohužel dostatek relevantních informací. Chybí především data o železniční dopravě. V přepravě cestujících ve veřejné autobusové dopravě (uvnitř krajů) srovnání s rokem 2000 již zrealizovat jde:
 - V souhrnu za všechny regiony se počty přepravených osob mezi roky 2000 a 2008 snížily o 6,3 %, tj. o 23 mil. osob.
 - Nejvýraznější pokles zaznamenaly Moravskoslezský, Plzeňský a Královéhradecký kraj (zhruba 30 %). Naopak v Jihomoravském a Zlínském kraji počty výrazně vzrostly (o více než třetinu).

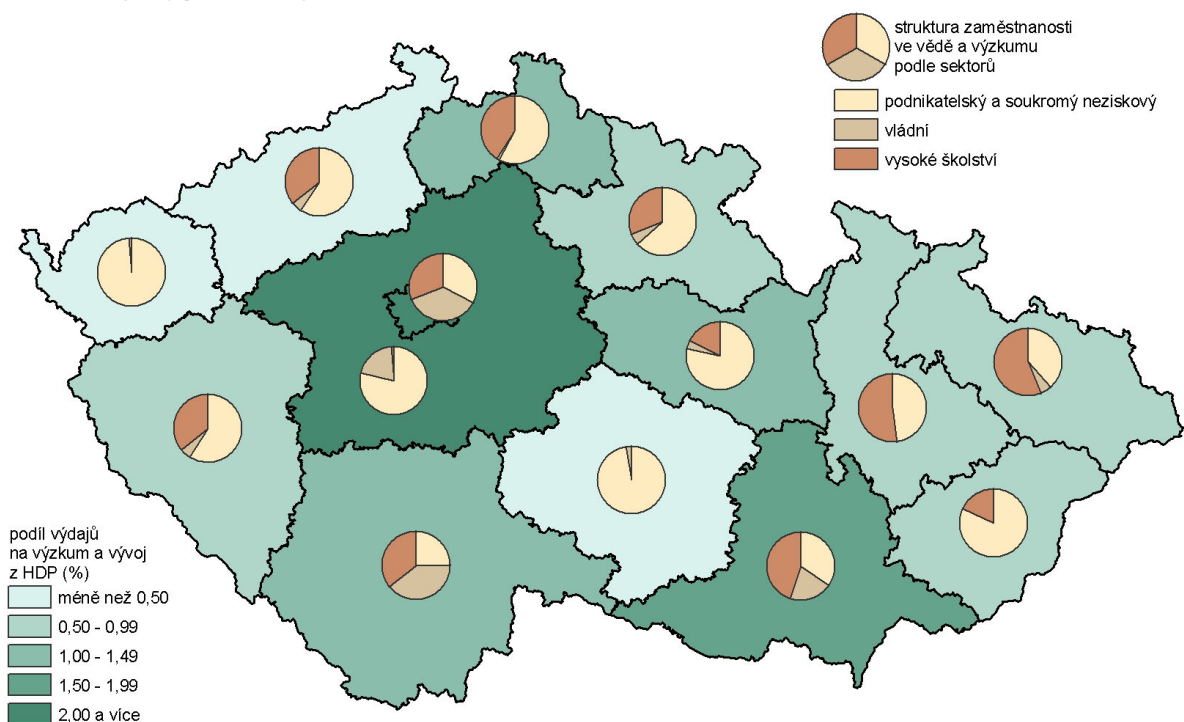
Výdaje na výzkum a vývoj

Indikátor	Výdaje na výzkum a vývoj k HDP v %		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	SUR 2004, SZ 2005, SZ 2006, OSUR 2007, SZ 2009, SRUR 2010		
Zdroj dat	Český statistický úřad		
Územní dostupnost	kraje	Periodicita	ročně
Popis	Jedná o všechny vnitřní výdaje na výzkum a vývoj (podle metodiky OECD uvedené ve Frascati manuálu) uskutečněné v rámci zpravodajské jednotky (ZJ) či pracoviště výzkumu a vývoje a dále jsou zahrnuty i výdaje uskutečněné mimo ZJ, ale podporující vnitřní výzkum a vývoj (např. nákup dodávek pro VaV). Výdaje na výzkum a vývoj jsou přepočteny na HDP v běžných cenách.		

Tab. 1.10.1 Výdaje na výzkum a vývoj k HDP v %

	Česká republika	v tom kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Píseňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
2001	1,20	1,83	3,00	0,62	0,55	0,12	0,33	0,84	0,59	1,01	0,31	1,27	0,64	0,60	0,78
2002	1,20	1,74	2,94	0,62	0,68	0,13	0,29	0,85	0,55	0,99	0,40	1,25	0,73	1,04	0,60
2003	1,25	1,92	2,58	0,73	0,55	0,15	0,35	0,94	0,63	1,16	0,39	1,31	0,73	0,74	0,98
2004	1,25	2,01	2,43	0,74	0,57	0,15	0,27	0,92	0,87	1,17	0,44	1,39	0,76	0,61	0,78
2005	1,41	2,21	2,77	0,98	0,75	0,11	0,30	1,06	0,84	1,34	0,56	1,55	0,97	1,13	0,71
2006	1,55	2,46	2,46	0,97	0,81	0,10	0,28	1,35	0,67	1,45	0,38	1,56	0,89	1,09	1,69
2007	1,54	2,60	2,77	0,96	0,79	0,10	0,31	1,15	0,79	1,39	0,36	1,60	0,93	1,04	0,77
2008	1,47	2,41	2,47	1,01	0,98	0,12	0,34	1,33	0,75	1,32	0,46	1,62	0,83	0,97	0,71

K 7 Výzkum a vývoj podle krajů v roce 2008

- ❖ Výdaje na výzkum a vývoj tvoří v porovnání s HDP **významnější** podíl v krajích Středočeském, Hl. městě Praze a Jihomoravském. Naproti tomu v Karlovarském a Ústeckém kraji je jejich poměr minimální.

Tab. 1.10.2 Výdaje na výzkum a vývoj a jejich struktura v roce 2008

	Česká republika	v tom kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Píseňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
		Výdaje v mld. Kč													
celkem	54,1	22,5	9,8	2,0	1,8	0,1	0,8	1,5	1,2	2,0	0,7	6,0	1,4	1,6	2,7
neinvestiční	48,2	19,5	9,0	1,7	1,6	0,1	0,7	1,2	1,1	1,8	0,6	5,5	1,3	1,5	2,5
		Struktura v %													
základní výzkum	30,1	42,7	9,7	43,4	24,9	6,8	15,3	15,0	16,3	11,4	5,3	39,8	21,5	12,5	26,4
aplikovaný výzkum	26,5	28,5	19,2	29,5	22,1	68,1	30,8	30,8	47,8	27,6	21,3	29,3	32,6	28,1	13,0
experimentální vývoj	43,4	28,8	71,1	27,2	53,0	25,1	53,9	54,2	35,9	60,9	73,3	30,9	45,9	59,4	60,6

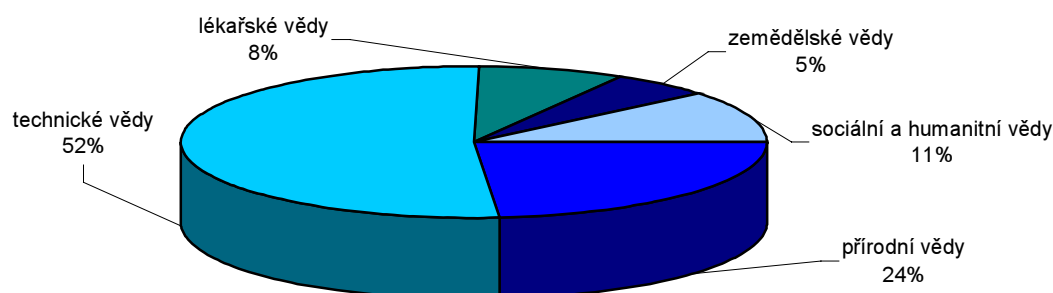
- ❖ Z hlediska **zaměření** výzkumu a vývoje je největší část prostředků vkládána do **experimentálního** vývoje. Prostředky určené na základní a aplikovaný výzkum jsou pak relativně vyrovnané. Mezi **kraji** však existují značné **rozdíly**. Naproti tomu společným rysem je převažující podíl neinvestičních nákladů nad investicemi.
- ❖ Rozdílné jsou v regionech rovněž prostředky vynakládané na **jednotlivé aktivity**. V následující tabulce jsou vybrané technologie, jejichž **význam** je v současnosti velmi velký:

Tab. 1.10.3 Výdaje na výzkum a vývoj ve vybraných oblastech v mil. Kč v roce 2008

	Česká republika	v tom kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Píseňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
Informační a komunikační technologie	7 055	4 519	88	50	221	2	123	45	109	336	51	985	100	287	139
z toho software	3 261	2 182	62	22	73	0	49	19	51	178	25	403	75	39	82
Biotechnologie	1 814	759	230	92	62	-	31	8	124	88	0	274	75	29	41
Nanotechnologie a nanomateriály	1 032	273	45	6	39	1	14	218	5	35	2	323	29	14	28

- ❖ Téměř ve všech krajích připadá ve struktuře **zaměstnanosti** ve výzkumu a vývoji více než polovina na **podnikatelský** sektor. V podstatě stejné podíly pak tvoří sektor vládní a sektor reprezentovaný vyššími a vysokými školami (s mírnou převahou vysokoškolského sektoru). Podíl soukromého neziskového sektoru je minimální – ani v jednom kraji nepřesahuje 1 %, z tohoto důvodu není v kartogramu na předchozí straně zobrazen samostatně.
- ❖ Rozdíly mezi kraji nejsou jen z pohledu sektorového, ale dají se vzhledem ke struktuře vědecké základny a rozmístěním a zaměřením vysokého školství předpokládat i ve struktuře podle **vědních oblastí**:

Graf 1.10.1 Struktura zaměstnanosti podle vědních oblastí v České republice v roce 2008

Domácnosti s čistým příjmem pod hranicí životního minima

Indikátor	Podíl domácností s čistým příjmem pod hranicí životního minima v %		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	náhradní indikátor (nahrazuje indikátor „populace žijící pod hranicí chudoby před a po sociálních transferech“, který je obsažen v SUR 2004, SZ 2005, SZ 2006, OSUR 2007, SZ 2009, SRUR 2010)		
Zdroj dat	Český statistický úřad, SSD 2001 (údaje za rok 2000), Mikrocensus 2002, EU-SILC 2005 až 2008 (údaje za rok 2004 až 2007)		
Územní dostupnost	kraje	Periodicita	nepravidelně
Popis	Životní minimum bylo vypočteno pro každou samostatně hospodařící domácnost zvlášť na základě jejího složení, věku dětí a zákonných částek životního minima platných v daném roce. Děti byly do věkových kategorií zařazeny podle věku dokončeného v daném roce. V šetření byly u jednotlivých osob zjišťovány příjmy z hlavní a vedlejší pracovní činnosti, dávky nemocenského a důchodového pojištění, podpora v nezaměstnanosti, sociální dávky a ostatní příjmy. Protože byly zapisovány nezdanitelné a odečitatelné položky příjmů, které tyto osoby uplatnily v rámci zúčtování své daňové povinnosti, bylo možné dopočítat odpovídající částky na zdravotní a sociální pojištění a daň z příjmu fyzických osob, jejichž odečtením vznikl za každou osobu čistý příjem. Z dílčích čistých příjmů za osoby byl pak vytvořen hlavní národní ukazatel - čistý peněžní příjem domácnosti.		

Tab. 2.1.1 Podíl domácností s čistým příjmem pod hranicí životního minima v %

	Česká republika	v tom kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Píseňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
2000	3,4	2,4	3,1	3,1	4,8	2,6	4,3	2,5	2,2	3,0	3,0	3,8	5,9	2,6	3,7
2002	3,3	1,2	1,9	2,3	1,3	6,3	5,7	3,5	2,7	3,4	1,5	4,2	2,5	6,3	4,8
2004	3,1	1,3	2,4	1,4	2,7	4,0	5,5	2,9	4,6	7,9	1,0	2,0	2,4	4,1	3,8
2005	2,5	0,5	2,9	0,3	2,1	1,6	5,3	1,9	2,5	2,4	0,6	3,0	4,8	2,5	3,4
2006	2,3	1,0	1,3	1,7	1,3	2,5	4,4	1,0	1,3	3,4	1,6	2,1	4,1	3,0	3,6
2007	3,5	3,2	2,5	1,7	1,3	4,6	6,0	3,0	2,6	2,7	2,2	3,9	5,0	3,2	5,6

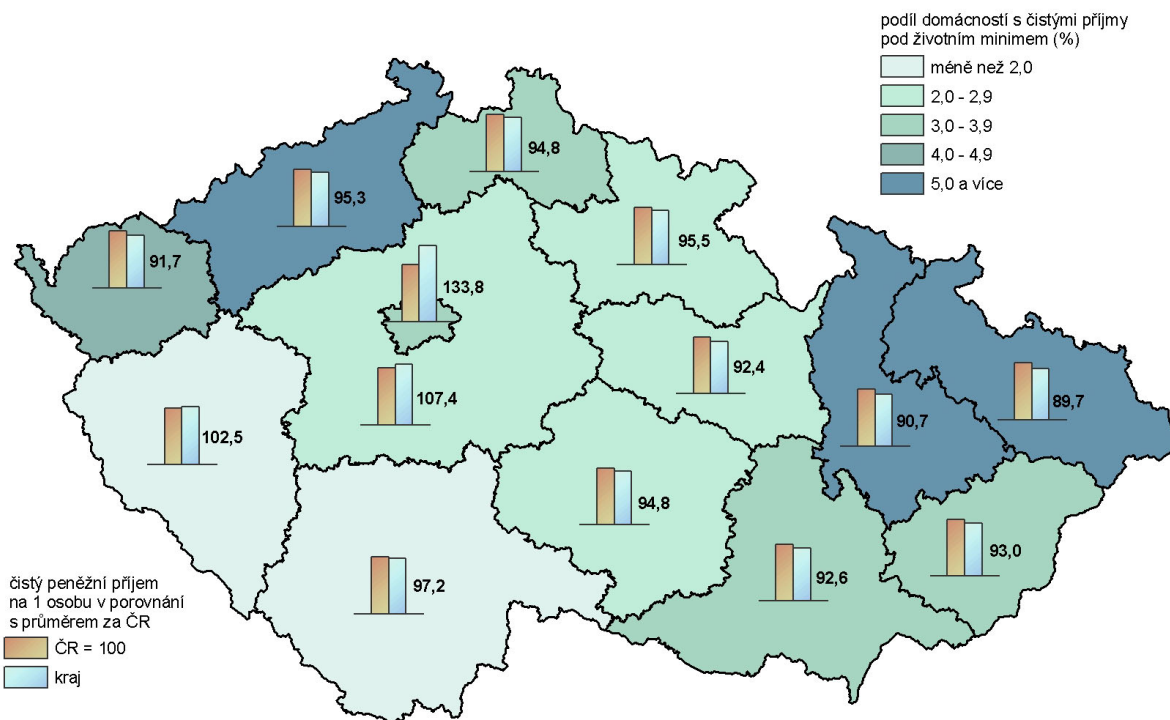
Tab. 2.1.2 Příjmy a náklady na bydlení domácností

	Česká republika	v tom kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Píseňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
Čisté roční peněžní příjmy na osobu v tis. Kč															
2004	104,0	138,5	112,3	102,8	114,0	92,9	96,4	107,7	96,9	91,7	91,8	95,6	97,3	91,9	96,4
2005	109,1	147,6	114,3	107,1	114,2	106,6	103,5	109,4	104,2	97,8	100,4	101,0	97,1	101,8	97,5
2006	118,0	157,8	121,7	112,3	124,7	114,0	114,7	114,9	114,6	107,7	109,2	112,0	106,8	110,2	104,9
2007	128,0	171,2	137,5	124,4	131,1	117,3	121,9	121,2	122,2	118,2	121,4	118,5	116,1	118,9	114,7
Měsíční náklady na bydlení domácnosti v Kč ¹⁾															
2004	3 507	4 430	3 329	3 346	3 261	3 472	3 700	3 485	3 089	3 080	3 081	3 691	3 181	3 033	3 485
2005	3 780	4 834	3 678	3 317	3 437	3 948	3 848	3 894	3 459	3 242	3 277	4 049	3 409	3 284	3 716
2006	3 988	4 907	3 946	3 619	3 599	4 247	4 034	4 266	3 625	3 540	3 430	4 163	3 654	3 541	3 970
2007	4 333	5 722	4 176	3 836	3 887	4 552	4 286	4 424	3 962	3 803	3 719	4 479	3 902	3 801	4 287
Náklady na bydlení v % z čistých peněžních příjmů domácnosti															
2004	16,0	17,4	13,8	15,5	14,0	17,8	18,5	15,7	15,4	15,1	14,7	17,3	15,6	14,9	16,8
2005	16,5	17,7	14,9	14,8	14,6	18,0	18,0	16,9	16,0	15,1	14,5	18,1	16,6	14,5	17,8
2006	16,1	16,8	15,0	15,2	13,9	17,8	17,1	17,6	15,2	15,1	14,0	16,9	16,0	14,6	17,8
2007	16,2	18,3	14,2	14,6	14,3	18,6	17,1	17,4	15,5	14,9	13,8	17,5	15,6	14,6	17,6

¹⁾ platby za nájemné (vč. příspěvků do fondu oprav), elektřinu, plyn, teplo a teplou vodu, vodné a stočné, tuhá a tekutá paliva a ostatní služby

- ❖ **Prezentované údaje vycházejí z výběrového šetření a je třeba mít při územním i časovém srovnávání na paměti, že se jedná o statistické odhady zatížené určitou statistickou chybou.**
 - **Podle výsledků posledního šetření EU-SILC se v České republice nacházelo 3,5 % domácností svými čistými příjmy pod hranicí životního minima, přičemž příjmy v rozpětí 1 až 1,5násobku životního minima mělo dalších pět procent domácností.**
 - **Dlouhodobě nejvyšší zastoupení domácností v nízkopříjmových pásmech nacházíme v Ústeckém kraji, kde v roce 2007 převyšoval podíl domácností s příjmy pod životním minimem republikový průměr o 2,5 procentního bodu.**
- ❖ **Čisté roční peněžní příjmy i měsíční náklady na bydlení jsou nejvyšší v Hlavním městě Praze.**
 - **Domácnosti žijící v Hlavním městě Praze pobírají o třetinu vyšší čisté roční peněžní příjmy na osobu oproti republikovému průměru; téměř o třetinu vyšší ve srovnání s průměrem ČR jsou zde však měsíční náklady na bydlení.**
 - **Nejméně příznivá příjmová situace je v Moravskoslezském a Olomouckém kraji, kde čisté peněžní příjmy za republikovým průměrem zaostávají přibližně o deset procent.**
 - **Hodnotíme-li náklady na bydlení procentem z čistých peněžních příjmů domácností, zjišťujeme nejvyšší podíl v Karlovarském kraji, přičemž Hlavní město Praha se řadí až na druhé místo.**

K 8 Čisté příjmy domácností podle krajů v roce 2007

Obecná míra nezaměstnanosti

Indikátor	Obecná míra nezaměstnanosti celkem v %		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	SUR 2004, SZ 2005, SZ 2006, OSUR 2007, SZ 2009, SRUR 2010		
Zdroj dat	Český statistický úřad, Výběrové šetření pracovních sil		
Územní dostupnost	kraje	Periodicita	čtvrtletně
Popis	Obecná míra nezaměstnanosti podle metodiky Mezinárodní organizace práce (ILO) vyjadřuje podíl nezaměstnaných na celkové pracovní síle; za nezaměstnané jsou považovány osoby ve věku 15 a více let, které ve sledovaném období nebyly zaměstnané, aktivně hledaly práci a byly schopné nastoupit do práce nejpozději do 14 dnů.		

Tab. 2.2.1 Obecná míra nezaměstnanosti v %

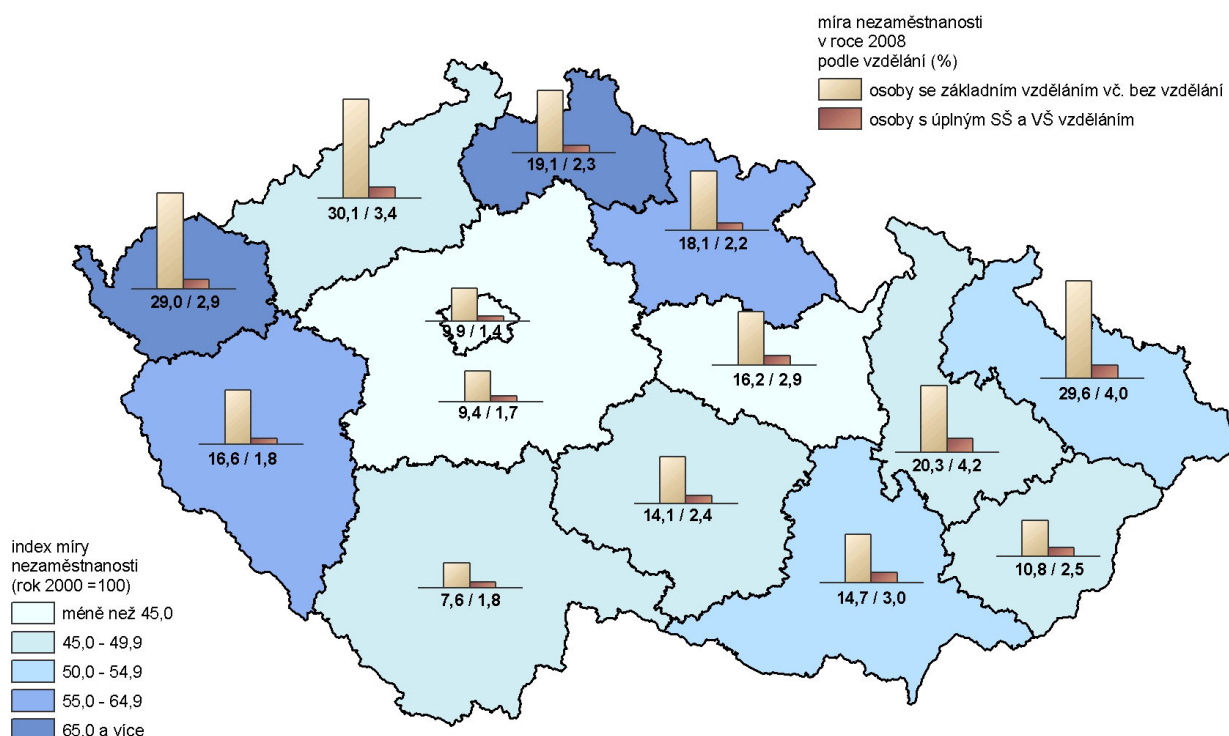
	Česká republika	v tom kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
1993	4,3	3,5	4,4	3,3	4,0	4,7	4,6	3,3	4,3	4,2	4,4	4,2	4,8	4,2	5,8
1994	4,3	2,8	3,8	3,2	3,8	5,1	6,5	3,8	3,4	3,5	4,2	3,9	5,1	3,8	6,4
1995	4,0	2,5	3,8	2,5	3,3	4,0	7,1	3,9	3,1	3,7	3,7	3,3	4,6	4,1	5,8
1996	3,9	2,0	3,1	2,8	2,7	3,4	9,0	3,8	3,2	3,8	3,3	3,2	4,9	3,5	5,2
1997	4,8	2,4	3,8	3,4	4,3	4,5	9,9	3,8	3,7	4,3	4,3	3,6	5,3	4,3	8,0
1998	6,5	3,3	5,4	4,9	5,4	6,8	11,7	6,9	5,0	6,0	5,8	5,1	7,2	6,4	10,1
1999	8,7	4,0	8,0	6,2	6,8	8,1	15,4	8,2	7,0	8,0	8,7	8,0	10,6	8,6	13,0
2000	8,8	4,3	7,5	5,8	6,2	8,4	16,0	6,2	6,1	8,3	6,8	8,3	12,8	8,1	14,3
2001	8,1	3,9	6,7	5,6	5,8	7,4	13,3	6,2	6,1	6,4	6,1	8,5	10,4	8,5	14,3
2002	7,3	3,6	4,9	5,0	4,7	7,5	12,7	4,7	4,2	7,2	5,1	7,6	9,6	7,9	13,3
2003	7,8	4,2	5,2	5,2	5,3	6,4	13,0	6,1	5,8	7,6	5,3	8,0	9,6	7,5	14,7
2004	8,3	3,9	5,4	5,7	5,8	9,4	14,5	6,4	6,6	7,0	6,8	8,3	12,0	7,4	14,5
2005	7,9	3,5	5,2	5,0	5,1	10,9	14,5	6,5	4,8	5,6	6,8	8,1	10,0	9,4	13,9
2006	7,1	2,8	4,5	5,1	4,6	10,2	13,7	7,7	5,4	5,5	5,3	8,0	8,2	7,0	12,0
2007	5,3	2,4	3,4	3,3	3,7	8,2	9,9	6,1	4,2	4,4	4,6	5,4	6,3	5,5	8,5
2008	4,4	1,9	2,6	2,6	3,6	7,6	7,9	4,6	3,9	3,6	3,3	4,4	5,9	3,8	7,4

Tab. 2.2.2 Obecná míra nezaměstnanosti podle pohlaví v %

	Česká republika	v tom kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
Muži															
1995	3,4	2,2	2,6	1,9	2,4	3,6	6,3	2,8	2,4	2,7	2,6	3,1	4,4	4,0	5,1
2000	7,3	3,5	5,6	4,3	5,5	8,7	14,2	5,6	5,0	6,1	5,4	6,8	10,4	6,4	12,3
2005	6,5	3,1	3,9	4,2	3,5	9,7	13,3	4,6	3,3	4,2	5,8	6,7	6,9	8,3	11,2
2006	5,8	2,9	3,4	3,8	3,9	8,8	11,1	5,9	4,4	4,2	4,4	6,5	5,7	5,3	10,1
2007	4,2	2,1	2,9	2,2	2,5	7,6	8,2	4,4	3,2	3,4	3,5	4,4	4,9	4,6	6,3
2008	3,5	1,6	2,3	1,7	2,6	6,3	7,5	4,0	2,8	2,3	2,3	3,4	4,3	3,7	5,1
Ženy															
1995	4,8	2,9	5,4	3,2	4,4	4,6	8,0	5,4	4,0	4,9	5,0	3,6	4,9	4,1	6,6
2000	10,6	5,0	10,0	7,9	7,2	8,0	18,4	6,8	7,5	11,0	8,5	10,2	15,9	10,3	16,9
2005	9,8	4,0	6,9	6,1	7,2	12,4	16,1	8,8	6,7	7,5	8,0	9,9	13,9	11,0	17,2
2006	8,8	2,7	6,0	6,8	5,5	11,9	17,2	10,0	6,6	7,1	6,6	9,8	11,3	9,3	14,3
2007	6,7	2,8	4,0	4,7	5,1	9,1	12,4	8,2	5,4	5,8	6,1	6,8	8,2	6,6	11,3
2008	5,6	2,3	3,0	3,9	4,9	9,2	8,7	5,5	5,4	5,4	4,6	5,8	8,0	4,1	10,3

- ❖ Obecná míra nezaměstnanosti zjišťovaná prostřednictvím Výběrového šetření pracovních sil ČSÚ je ukazatel metodicky odlišný od míry registrované nezaměstnanosti pravidelně zveřejňované Ministerstvem práce a sociálních věcí.
 - Je spojen s **výběrovou chybou**, která vzniká vztažením charakteristik výběrového souboru na celý základní soubor.
 - Na rozdíl od stavových hodnot míry registrované nezaměstnanosti k určitému datu je obecná míra nezaměstnanosti publikována v podobě ročních průměrů.
 - Jedná se o ukazatel významný především pro mezinárodní srovnání, přičemž na krajské úrovni doplňuje a dotvrďuje spolu s údaji MPSV komplexní pohled na problematiku nezaměstnanosti.
- ❖ Na republikové úrovni i ve většině krajů se v letech 2004 až 2008 projevuje v souvislosti s průběhem hospodářského cyklu trvalý pokles obecné míry nezaměstnanosti.
 - Příznivá nabídka pracovních příležitostí se odráží v **nejnižší nezaměstnanosti** v Hlavním městě Praze (1,9 % v roce 2008) a v územně spjatém Středočeském kraji; rovněž v Jihočeském kraji patří nezaměstnanost v mezikrajském srovnání k nejnižším.
 - Trvale **problematická situace na trhu práce** provází Ústecký kraj, kde v roce 2008 obecná míra nezaměstnanosti převyšovala republikový průměr o 3,5 procentního bodu; rovněž v Karlovarském a Moravskoslezském kraji míra nezaměstnanosti přesáhla sedmiprocentní hranici.
- ❖ Dlouhodobě vyšší obecná míra nezaměstnanosti je zaznamenávána u žen. Projevuje se zde vliv odvětvového zaměření zaměstnavatelů na daném území i menší flexibilita žen oproti mužům v souvislosti s péčí o rodinu.
 - Dvojnásobná míra nezaměstnanosti žen oproti mužům v Moravskoslezském kraji souvisí především s odvětvovým zaměřením zaměstnavatelů v tomto regionu; **nejmenší rozdíly v nezaměstnanosti mezi pohlavími** nacházíme ve Zlínském, Středočeském kraji a Hlavním městě Praze.

K 9 Obecná míra nezaměstnanosti podle krajů v letech 2000 až 2008

Míra registrované nezaměstnanosti

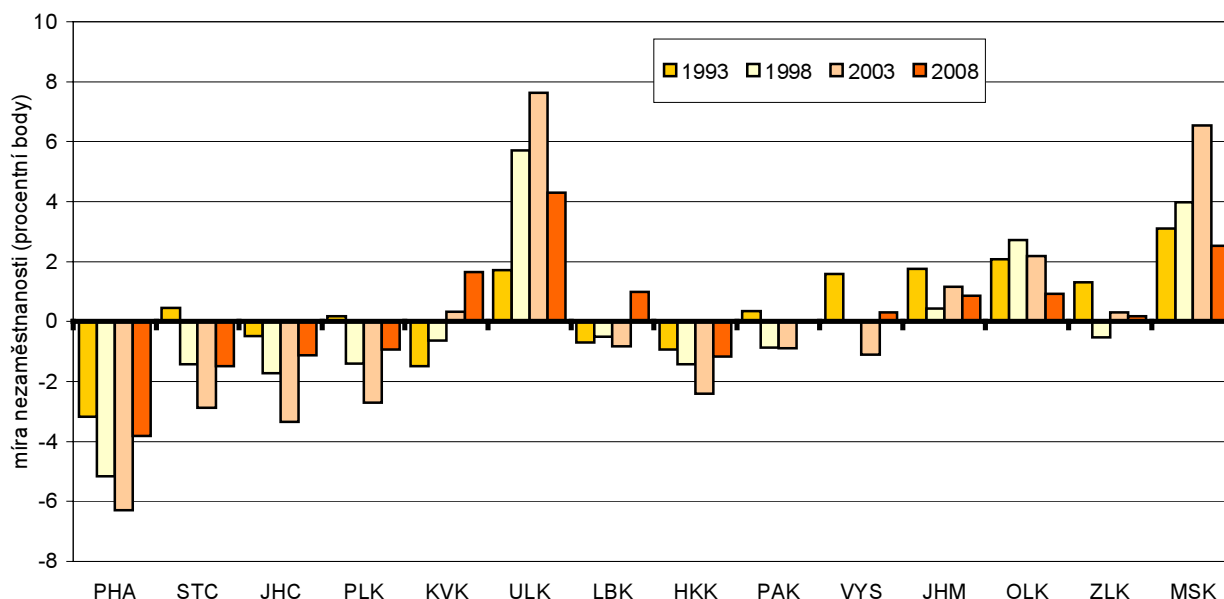
Indikátor	Míra registrované nezaměstnanosti v %		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	SUR 2004, SZ 2005, SZ 2006, OSUR 2007, SZ 2009		
Zdroj dat	Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR		
Územní dostupnost	kraje, okresy	Periodicita	měsíčně
Popis	Míra registrované nezaměstnanosti podle metodiky platné od 1. 7. 2004 vyjadřuje podíl počtu dosažitelných neumístěných uchazečů o zaměstnání na pracovní síle, přičemž do pracovní síly jsou zahrnuti zaměstnaní, dosažitelní uchazeči i cizinci pracující v daném území. Dosažitelní uchazeči jsou osoby, které mohou bezprostředně nastoupit do zaměstnání při nabídce vhodného pracovního místa (tj. bez osob ve vazbě či výkonu trestu, v pracovní neschopnosti, v rekvalifikaci, vykonávajících krátkodobé zaměstnání, pobírajících peněžitou pomoc v mateřství nebo podporu v nezaměstnanosti po dobu mateřské dovolené). Míra registrované nezaměstnanosti podle metodiky platné do 30. 6. 2004 vyjadřuje podíl celkového počtu neumístěných uchazečů o zaměstnání na pracovní síle (bez cizinců).		

Tab. 2.3.1 Míra registrované nezaměstnanosti k 31. 12. v %

	Česká republika	v tom kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
1993	3,5	0,3	4,0	3,0	3,7	2,0	5,2	2,8	2,6	3,9	5,1	5,3	5,6	4,8	6,6
1994	3,2	0,3	2,9	2,2	2,6	1,7	5,2	2,4	2,2	2,8	3,9	3,2	4,7	3,0	6,0
1995	2,9	0,3	2,6	2,0	2,2	2,1	5,8	2,5	2,0	2,7	3,4	2,9	4,3	2,4	5,1
1996	3,5	0,4	3,0	2,5	2,6	2,7	7,1	3,0	2,6	3,4	4,0	3,4	5,3	3,2	5,7
1997	5,2	0,9	4,6	3,9	4,2	4,6	10,0	5,2	4,0	4,7	5,7	5,4	7,6	4,7	7,8
1998	7,5	2,3	6,1	5,7	6,1	6,9	13,2	7,0	6,1	6,6	7,5	7,9	10,2	7,0	11,4
1999	9,4	3,5	7,5	6,7	7,4	9,0	15,9	7,8	7,5	9,0	9,2	9,9	12,4	8,7	14,9
2000	8,8	3,4	6,8	5,8	6,5	8,0	16,1	6,4	5,9	7,9	7,5	9,3	11,9	8,1	15,1
2001	8,9	3,4	6,8	6,0	6,5	8,7	15,8	7,4	6,3	7,9	7,0	9,7	11,8	8,5	15,1
2002	9,8	3,7	7,2	6,7	7,1	10,1	17,1	8,7	7,3	8,7	8,3	11,2	12,2	10,2	15,9
2003	10,3	4,0	7,4	7,0	7,6	10,6	17,9	9,5	7,9	9,4	9,2	11,5	12,5	10,6	16,8
2004 ¹⁾	9,5	3,6	6,8	6,6	6,7	10,7	15,8	8,2	7,7	8,9	8,8	10,7	11,7	9,5	15,7
2005	8,9	3,2	6,3	6,7	6,4	10,3	15,4	7,7	7,3	8,3	8,2	10,2	10,6	9,3	14,2
2006	7,7	2,7	5,3	5,7	5,6	9,2	13,8	7,0	6,3	6,9	7,1	8,8	9,0	7,8	12,6
2007	6,0	2,2	4,2	4,5	4,4	7,3	11,0	6,1	4,7	5,4	5,6	6,9	6,7	6,0	9,6
2008	6,0	2,1	4,5	4,8	5,0	7,6	10,3	7,0	4,8	6,0	6,3	6,8	6,9	6,1	8,5

¹⁾ od 1. 7. 2004 změna metodiky - celkový počet uchazečů o zaměstnání nahrazen počtem uchazečů dosažitelných

Graf 2.3.1 Rozdíl míry registrované nezaměstnanosti v krajích proti průměru za ČR (stav k 31. 12.)

- ❖ Výrazné meziregionální rozdíly v míře nezaměstnanosti přetrvávají.
 - K oblastem dlouhodobě **nejvíce postiženým nezaměstnaností** v České republice patří Ústecký kraj (10,3 % ke konci roku 2008, tj. 4,3 procentního bodu nad průměrem ČR) a Moravskoslezský kraj (8,5 %). Nadprůměrnou míru nezaměstnanosti vykazují v roce 2008 dále kraje Karlovarský, Liberecký, Olomoucký a Jihomoravský.
 - **Nejnižší nezaměstnanost** charakterizuje nadále Hlavní město Prahu (2,1 % ke konci roku 2008, tj. o 3,8 procentního bodu pod republikovou hodnotou), které je rovněž významným centrem dojížděky za prací pro jiné regiony České republiky. Praha se vyznačuje nejvyšší mzdovou úrovní mezi kraji, což zvyšuje její atraktivitu na pozici centra pracovních příležitostí.
 - **Pod průměrem republiky** nacházíme míru nezaměstnanosti již od druhé poloviny 90. let minulého století rovněž ve Středočeském kraji, územně spjatém s hlavním městem, Královéhradeckém, Jihočeském a Plzeňským kraji.

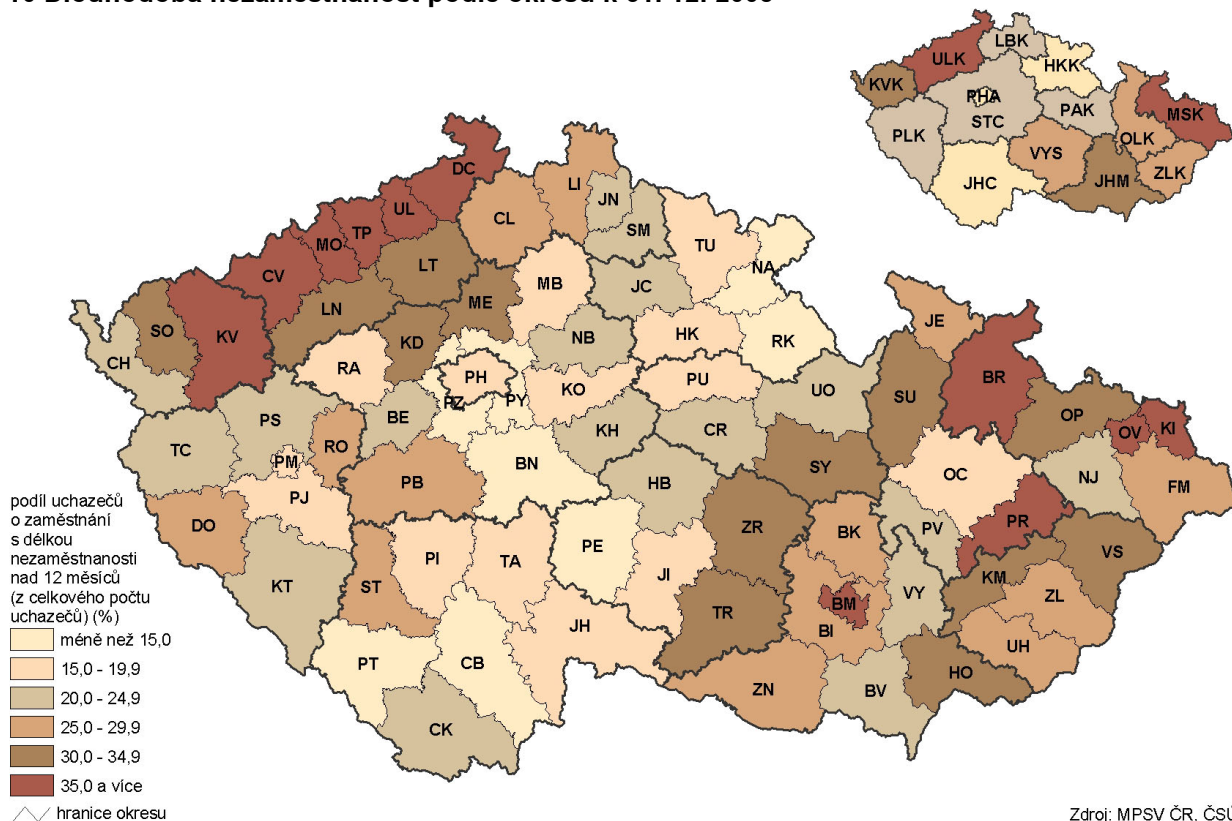
Tab. 2.3.2 Uchazeči o zaměstnání k 31. 12.

Česká republika	v tom kraje														
	Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský	
Uchazeči o zaměstnání celkem															
2004	541 675	26 727	44 012	23 021	21 051	18 726	73 493	20 299	22 526	24 399	24 531	66 207	39 591	31 606	105 486
2005	510 416	24 571	40 751	23 632	20 500	18 017	70 532	18 923	21 989	22 782	22 814	63 692	36 180	29 505	96 528
2006	448 545	21 364	35 498	20 426	17 959	16 221	63 652	17 258	19 298	19 369	20 060	55 230	31 187	25 601	85 422
2007	354 878	17 363	29 273	16 452	14 516	12 975	49 894	14 566	14 499	15 417	16 202	44 239	23 495	20 171	65 816
2008	352 250	17 433	31 220	17 505	16 757	13 437	45 657	16 605	14 728	16 998	17 874	43 063	23 470	20 048	57 455
Podíl žen z uchazečů celkem v %															
2004	51,0	52,5	53,9	54,2	52,9	47,1	50,3	52,5	51,0	50,9	53,5	50,5	49,8	51,0	49,4
2005	52,0	53,0	54,6	54,5	53,8	48,4	51,1	53,1	51,7	51,5	54,5	51,4	51,6	52,9	50,9
2006	53,2	53,1	55,3	55,9	54,6	49,0	52,1	53,6	53,3	52,8	54,6	53,4	54,0	54,9	51,9
2007	53,9	52,9	55,6	55,6	54,7	49,8	53,7	55,1	53,3	53,6	53,9	54,5	54,4	55,6	52,4
2008	52,1	51,3	52,9	52,9	53,9	48,9	52,8	51,7	51,6	50,9	51,9	53,0	52,2	52,6	51,3
Podíl uchazečů s délkou nezaměstnanosti nad 12 měsíců v %															
2004	40,6	24,0	33,9	26,5	34,2	40,7	51,3	38,1	31,0	34,5	35,1	40,4	40,5	39,9	49,8
2005	41,7	25,6	34,9	28,2	34,3	43,1	51,2	37,5	33,2	35,5	37,7	42,2	41,4	40,1	51,8
2006	41,2	24,3	34,2	30,2	34,7	43,1	50,8	35,7	32,4	35,0	38,9	41,4	39,9	40,0	50,8
2007	38,6	22,7	30,1	26,3	32,0	41,1	49,3	33,8	29,0	32,2	34,8	38,2	37,3	37,5	49,0
2008	28,8	16,6	22,0	19,1	22,5	31,1	38,0	24,6	16,3	23,6	25,5	30,3	27,0	29,5	39,7
Počet uchazečů na 1 volné pracovní místo															
2004	10,6	1,8	6,8	7,1	4,8	15,7	24,9	8,0	10,9	12,0	19,3	19,2	15,8	17,9	39,4
2005	9,8	2,2	5,8	9,0	5,2	14,9	26,0	7,8	8,1	9,6	11,9	10,9	12,7	14,3	29,2
2006	4,8	1,3	2,8	3,9	2,5	6,9	12,7	4,7	4,4	2,7	4,9	6,9	6,9	5,0	10,8
2007	2,5	0,6	1,5	2,4	1,0	4,1	7,7	3,2	2,7	1,6	2,8	3,2	4,5	3,0	6,2
2008	3,9	0,7	2,7	4,2	2,2	6,4	10,2	7,3	3,6	4,7	7,4	5,2	8,5	4,7	6,5

- ❖ Dlouhodobě nejvyšší nezaměstnaností je postiženo Mostecko.
 - **Nejvíce** jsou nezaměstnaností **postiženy regiony** s významným zaměřením na těžební průmysl procházející restrukturalizací. V okrese Most v Ústeckém kraji neklesla míra nezaměstnanosti v letech 2000 až 2005 pod hranici 20 %, ke konci roku 2008 činila 13,1 % (tj. více než dvojnásobek republikové hodnoty). Druhou nejvyšší míru nezaměstnanosti v meziokresním srovnání v rámci ČR dlouhodobě vykazoval okres Karviná v Moravskoslezském kraji, na konci roku 2008 se mezi uvedené regiony zařadil příhraniční okres Jeseník v Olomouckém kraji.
 - Mezi **okresy** vyznačující se **nejnižší mírou nezaměstnanosti** (nepřevyšující ke konci roku 2008 hranici tři procent) patří Praha-východ, Praha-západ a Mladá Boleslav ve Středočeském kraji.
 - Nejvyšší **variační rozpětí** míry nezaměstnanosti mezi okresy (převyšující šest procentních bodů) charakterizovalo ke konci roku 2008 Olomoucký a Jihomoravský kraj. Na druhé straně k regionům s nejnižším rozpětím míry nezaměstnanosti patří Liberecký a Karlovarský kraj (u všech jejich okresů však míra nezaměstnanosti leží nad republikovým průměrem).

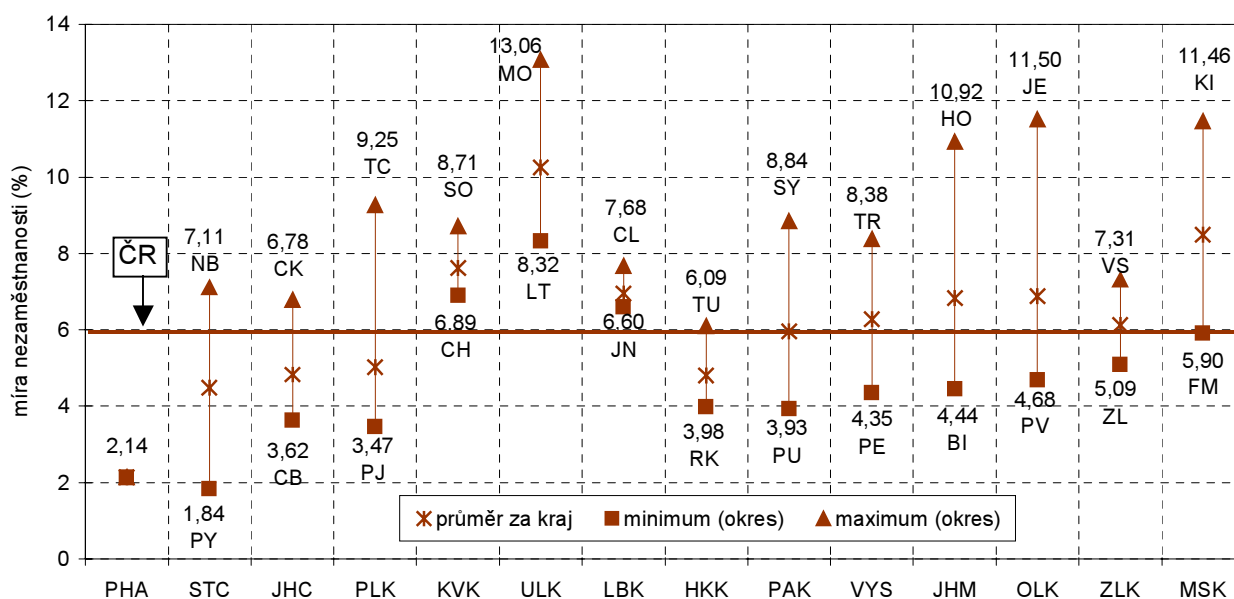
- ❖ Pokles míry nezaměstnanosti probíhající od roku 2004 se zastavil.
 - V letech 1993 až 1996 byla míra registrované nezaměstnanosti téměř konstantní (její hodnota oscilovala kolem 3 %). V následujícím období však výrazně rostla, přičemž **maxima** při srovnání stavů ke konci jednotlivých let dosáhla **v roce 2003**, kdy její republiková hodnota překročila hranici deseti procent. Následoval meziroční pokles částečně ovlivněný metodickou změnou ve výpočtu míry registrované nezaměstnanosti.
 - Po oživení ekonomického růstu při uplatňování aktivní politiky zaměstnanosti dochází **od roku 2004** k pravidelnému meziročnímu **poklesu** nezaměstnanosti ve všech krajích ČR.
 - Na rozdíl od předchozího klesajícího trendu se především vlivem **hospodářského útlumu** nezaměstnanost začala v posledních měsících roku 2008 zvyšovat, přičemž nárůst pokračuje i v následujícím období.
 - Míra registrované nezaměstnanosti ke konci roku 2008 dosáhla na republikové úrovni stejné hodnoty jako v roce předchozím (tj. 6,0 %), v deseti ze čtrnácti krajů se však v meziročním srovnání projevil její nárůst.
 - K **nejvyššímu nárůstu** nezaměstnanosti v mezikrajském srovnání v průběhu roku 2008 došlo v Libereckém kraji (o 0,9 procentního bodu), v rozsahu více než poloviny procentního bodu pak vzrostla v krajích Vysočina, Plzeňském a Pardubickém. Rostoucí nezaměstnaností tedy byly postižené především regiony s nadprůměrným zastoupením sekundárního sektoru.
 - Jestliže míra nezaměstnanosti **mužů** na republikové úrovni vzrostla ze 4,9 % ke konci roku 2007 na 5,0 % o rok později, u žen se snížila ze 7,4 % na 7,2 %.
 - Zřetelný **pokles nezaměstnanosti** do konce roku 2008 pokračoval pouze v krajích Ústeckém a Moravskoslezském – tedy regionech s dlouhodobě nejhorší situací na trhu práce. Ani tyto kraje však neminul dopad hospodářského útlumu v následujícím období.
 - V Hlavním městě Praze jsou výkyvy v nezaměstnanosti tlumeny výrazně nadprůměrným zastoupením terciárního sektoru v odvětvové skladbě zaměstnanosti. Nacházíme zde nejmenší rozdíl míry nezaměstnanosti mezi pohlavími v mezikrajském srovnání.

K 10 Dlouhodobá nezaměstnanost podle okresů k 31. 12. 2008

- ❖ Podíl uchazečů registrovaných na úřadech práce déle než 1 rok se snižuje.
 - Od vzniku samostatné ČR dosáhl **počet uchazečů o zaměstnání** svého maxima (při porovnání koncových ročních stavů) v roce 2003 (542,4 tis.), následoval postupný pokles na 352,3 tis. ke konci roku 2008. Mezi roky 2007 a 2008 se sice celkový počet uchazečů v ČR snížil o 0,7 % (2,6 tis.), počet dosažitelných uchazečů (tvořících cca 95 % z celkového počtu uchazečů) však již vzrostl o 1 % (3,3 tis.).
 - **Podíl žen** na celkovém počtu uchazečů se oproti roku 2007 snížil ve všech krajích, nejvíce v Libereckém kraji (o 3,5 procentního bodu). Nejnižší zastoupení žen mezi uchazeči o zaměstnání dlouhodobě charakterizuje Karlovarský kraj (48,9 % ke konci roku 2008) s významným postavením lázeňství a dalších oborů zaměstnávajících převážně ženy.
 - Jestliže **podíl osob do 25 let** na celkovém počtu uchazečů v čase převážně klesá (17,2 % k 31. 12. 2008), u osob **nad 50 let** (29,3 %) sledujeme opačný trend (nejen vlivem stárnutí populace, ale i rostoucí poptávkou po mladší pracovní síle). Jedná se o nejrizikovější skupiny z hlediska možností uplatnění na trhu práce s ohledem na často minimální praxi mladých či malou flexibilitu starších.
 - Nejpočetněji jsou mezi uchazeči zastoupené osoby se středním **vzděláním** bez maturity (42,5 % ke konci roku 2008, s maximem v kraji Vysočina). Nejvíce uchazečů se základním vzděláním (vč. bez vzdělání) připadá na jedno volné pracovní místo nárokové kvalifikaci v Ústeckém (22,7 ke konci roku 2008), Karlovarském a Libereckém kraji. Nejvíce nezaměstnaných vysokoškoláků připadá na jedno volné místo požadující toto vzdělání v Olomouckém kraji (10,2 ke konci roku 2008).
 - Podíl uchazečů registrovaných na úřadech práce nad 12 měsíců ve většině krajů po roce 2005 klesal. Největším problémem je **dlouhodobá nezaměstnanost** v Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji (podíl nad 30 % při republikovém průměru 28,8 % k 31. 12. 2008). Dlouhodobá nezaměstnanost reaguje na vývoj hodnot míry nezaměstnanosti s určitým časovým zpožděním.

Graf 2.3.2 Míra registrované nezaměstnanosti v krajích a okresech k 31. 12. 2008

Míra zaměstnanosti starších pracovníků

Indikátor	Míra zaměstnanosti osob ve věku 55 – 64 let celkem v %		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	SUR 2004, SZ 2005, SZ 2006, OSUR 2007, SZ 2009, SRUR 2010		
Zdroj dat	Český statistický úřad, Výběrové šetření pracovních sil		
Územní dostupnost	kraje	Periodicita	čtvrtletně
Popis	Míra zaměstnanosti osob ve věku 55 – 64 let vyjadřuje podíl počtu zaměstnaných osob ve věku 55 – 64 let na počtu všech osob ve věku 55 – 64 let.		

Tab. 2.4.1 Míra zaměstnanosti osob ve věku 55 - 64 let v %

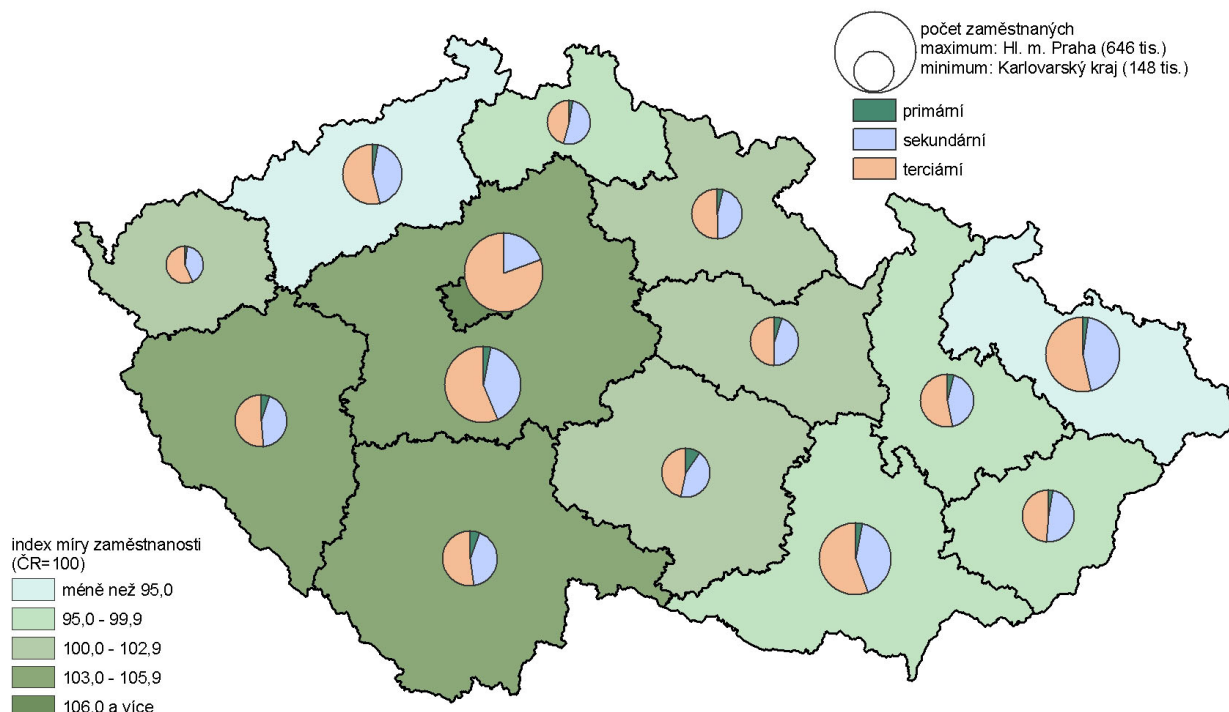
	Česká republika	v tom kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
1993	31,3	45,7	30,5	32,1	28,7	34,3	32,5	38,1	31,2	28,6	27,1	29,0	27,6	28,6	22,8
1994	32,3	46,8	30,8	33,4	32,1	35,7	33,1	37,3	36,7	33,5	27,9	28,6	27,6	29,9	22,2
1995	34,8	50,2	31,6	35,2	34,6	37,2	30,1	42,6	39,1	39,8	31,1	32,1	31,4	30,2	26,5
1996	37,3	53,6	37,6	40,1	39,1	38,5	28,8	42,7	39,0	37,6	29,9	36,6	32,8	32,6	29,8
1997	38,3	55,9	39,3	38,2	40,4	39,3	33,9	37,6	42,3	39,4	26,8	35,4	35,4	35,1	30,4
1998	37,1	58,9	38,5	35,4	37,3	36,0	33,6	35,1	39,5	39,4	28,9	33,9	31,9	34,3	27,4
1999	37,5	61,3	38,9	35,7	37,1	39,3	30,9	36,2	38,6	36,4	30,7	38,7	32,0	33,4	24,7
2000	36,3	57,7	36,1	35,0	34,5	42,2	30,9	38,1	39,8	29,6	30,2	35,5	32,4	33,1	25,0
2001	37,1	59,0	38,0	36,9	34,9	36,9	34,0	42,2	40,6	29,7	30,3	36,1	30,8	31,4	25,7
2002	40,7	60,5	44,8	38,5	38,9	40,4	35,9	47,2	44,8	35,8	36,3	39,1	35,4	31,5	29,6
2003	42,3	63,6	46,5	40,2	42,7	43,7	38,9	47,6	44,5	38,1	36,7	40,5	34,6	36,0	27,7
2004	42,6	58,2	46,5	43,9	43,8	44,8	40,4	47,0	43,5	38,4	37,4	40,1	37,1	40,2	30,3
2005	44,6	58,5	47,9	43,3	48,9	47,8	42,3	44,8	44,0	42,0	41,9	41,7	39,2	40,2	35,6
2006	45,2	60,7	49,0	42,0	46,8	46,9	42,3	43,0	48,4	44,0	42,6	43,0	39,1	42,2	34,5
2007	46,0	58,8	48,0	46,2	49,0	49,0	40,5	43,8	49,4	44,4	45,5	44,1	43,4	45,9	35,1
2008	47,6	60,5	50,3	47,5	48,7	45,5	40,1	45,6	50,3	45,0	47,6	46,8	42,9	47,8	40,1

Tab. 2.4.2 Míra zaměstnanosti osob ve věku 55 - 64 let podle pohlaví v %

	Česká republika	v tom kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
Muži															
1995	51,1	63,4	47,4	53,7	53,8	53,6	45,1	57,0	55,0	61,8	47,8	49,6	50,6	49,6	39,0
2000	51,7	74,8	53,2	53,3	47,6	55,5	46,7	53,1	55,9	40,5	47,5	52,1	53,5	48,6	35,0
2005	59,4	72,2	64,1	60,9	67,1	63,2	58,5	61,4	61,7	58,2	58,8	54,3	54,1	55,9	44,6
2006	59,5	73,9	64,7	58,3	63,4	61,9	56,4	59,2	61,9	59,5	60,7	57,7	53,2	57,4	43,8
2007	59,6	71,9	62,1	61,2	65,0	65,0	51,6	59,0	65,5	58,3	62,3	56,3	56,9	60,0	46,3
2008	61,9	74,3	64,8	60,9	61,4	59,9	58,0	59,2	63,5	60,5	63,2	60,0	60,5	60,9	53,6
Ženy															
1995	20,6	39,1	17,7	18,9	17,2	22,3	16,6	29,9	25,3	20,7	16,4	17,1	14,8	14,0	15,0
2000	22,4	42,6	20,6	18,5	22,3	30,5	16,4	24,6	25,7	20,0	14,6	20,7	12,5	19,5	15,8
2005	31,0	46,5	32,5	26,6	31,8	33,8	27,2	29,4	28,0	26,9	25,9	30,4	25,9	25,9	27,5
2006	32,1	49,3	34,0	26,5	31,0	33,1	29,1	28,0	36,2	29,6	25,5	29,8	26,4	28,5	26,4
2007	33,5	47,5	34,4	31,7	33,8	34,3	30,2	29,7	34,8	31,4	29,4	33,1	31,1	33,1	25,3
2008	34,4	48,6	36,4	34,6	36,7	32,3	23,4	33,1	38,3	30,4	32,7	34,9	26,9	35,9	28,2

- ❖ Ve srovnání s ostatními věkovými kategoriemi se osoby ve věku 55 až 64 let vyznačují nízkou mírou zaměstnanosti, ta však dlouhodobě vykazuje rostoucí tendenci.
 - Osoby v předdůchodovém věku se i s ohledem na svou nižší flexibilitu stávají hůře umístitelnými na pracovním trhu; jestliže v roce 2008 republiková míra zaměstnanosti osob patnáctiletých a starších dosáhla 55,9 %, u starších pracovníků byla o 8 procentních bodů nižší.
 - **Růst míry zaměstnanosti** starších pracovníků se na republikové úrovni a ve většině krajů projevuje zejména po roce 2001, což souvisí nejen s demografickým vývojem společnosti, ale také posunem hranice pro odchod do důchodu.
 - Nejméně jsou nezaměstnaností postižené osoby ve věku 55 až 64 let v Hlavním městě Praze; nárůst míry zaměstnanosti zde však na rozdíl od republikového trendu není v posledních letech tak zřetelný.
 - Dlouhodobě **největším problémem** je zaměstnávání starších pracovníků v Moravskoslezském kraji, tedy v regionu s jednou z nejvyšších nezaměstnaností.
 - Trvalým poklesem míry zaměstnanosti osob ve věku 55 až 64 let se v posledních třech letech vyznačoval Ústecký kraj, ve kterém je spolu s Olomouckým krajem nacházení pracovních příležitostí pro osoby v předdůchodovém věku rovněž velmi problematické.
- ❖ Míra zaměstnanosti mužů ve věku 55 až 64 let je na republikové úrovni téměř dvojnásobná oproti ženám, v čase však roste pomaleji.
 - **Diferenciace v míře zaměstnanosti podle pohlaví** je způsobena zejména odlišnou věkovou hranicí pro odchod do důchodu, ale i problémy s udržení zaměstnanosti žen v předdůchodovém věku.
 - Největší rozdíly nacházíme v Ústeckém kraji, kde byla v roce 2008 míra zaměstnanosti mužů v předdůchodovém věku 2,5krát vyšší oproti ženám, a v Olomouckém kraji (2,2krát vyšší).
 - Příznivá situace na trhu práce v Hlavním městě Praze se odráží v nejnižším rozdílu míry zaměstnanosti podle pohlaví mezi kraji (na úrovni 1,5násobku).

K 11 Míra zaměstnanosti a struktura zaměstnaných podle sektorů a krajů v roce 2008

Zaměstnanost žen

Indikátor	Míra zaměstnanosti žen v %		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	OSUR 2007		
Zdroj dat	Český statistický úřad, Výběrové šetření pracovních sil		
Územní dostupnost	kraje	Periodicita	čtvrtletně
Popis	Míra zaměstnanosti žen vyjadřuje podíl počtu zaměstnaných žen na počtu všech žen starších 15 let.		

Tab. 2.5.1 Míra zaměstnanosti žen v %

	Česká republika	v tom kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
1993	49,5	51,5	47,9	51,6	50,5	54,3	51,2	52,8	48,7	48,7	48,0	48,2	49,9	48,7	46,6
1994	49,9	52,3	48,1	51,3	50,8	53,4	49,9	51,8	49,9	50,3	49,3	48,7	49,4	49,5	47,7
1995	49,8	52,8	48,3	51,6	50,1	52,8	49,3	51,2	51,8	50,9	48,7	48,6	48,9	48,1	47,8
1996	49,4	53,2	48,8	49,9	50,9	53,7	47,7	51,1	50,8	49,6	48,1	47,5	47,0	47,6	48,2
1997	48,7	53,1	48,6	50,5	49,7	52,3	47,7	48,6	50,1	49,4	47,0	47,1	46,6	47,6	46,0
1998	47,7	53,5	47,9	48,7	47,3	51,8	44,6	45,6	49,4	49,2	45,5	47,1	45,4	45,7	45,0
1999	46,6	54,0	45,8	47,7	47,2	52,0	41,6	48,2	47,6	46,9	45,0	46,6	44,6	45,0	42,6
2000	46,2	52,8	45,8	47,5	48,6	52,6	40,7	48,8	48,2	44,9	46,3	45,9	42,0	44,5	42,0
2001	46,2	53,0	45,9	48,0	47,9	50,3	43,3	48,6	46,9	45,7	46,9	45,1	42,8	43,7	41,6
2002	46,3	52,7	46,8	47,4	48,8	48,4	43,3	48,2	48,0	45,2	45,6	44,9	44,7	43,4	42,3
2003	45,8	52,3	46,9	47,0	48,3	49,8	41,5	46,8	45,8	44,9	45,8	44,5	43,7	44,9	41,0
2004	45,5	51,2	46,3	47,1	47,3	47,6	44,1	48,1	45,7	44,8	45,2	44,4	41,7	44,2	41,2
2005	45,7	51,9	46,8	47,4	48,0	47,4	42,9	45,8	46,0	45,6	45,0	44,3	42,4	43,0	42,5
2006	46,1	52,8	47,5	47,2	47,9	46,0	42,2	44,6	48,1	45,9	45,9	44,2	43,9	45,0	42,4
2007	46,4	52,5	47,7	48,4	48,0	47,0	41,6	44,4	47,6	45,8	47,0	45,4	44,2	46,8	42,5
2008	46,6	51,5	48,4	48,6	49,4	47,5	41,8	43,9	47,9	46,5	46,6	44,6	44,2	46,6	43,7

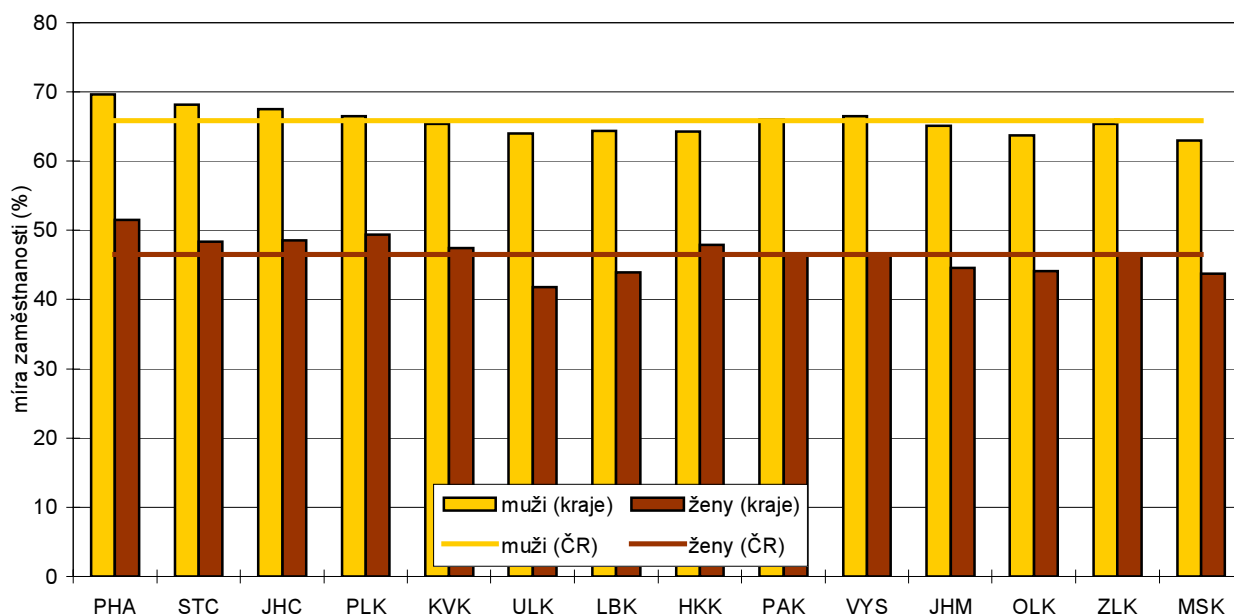
Tab. 2.5.2 Míra zaměstnanosti žen podle věku a vzdělání v roce 2008 v %

	Česká republika	v tom kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
Míra zaměstnanosti podle věku															
15 - 29 let	38,2	47,8	40,3	38,8	42,2	37,0	32,5	36,9	39,7	38,9	40,0	34,6	37,1	35,1	33,8
30 - 44 let	73,3	72,5	73,9	75,5	77,7	76,0	70,9	66,6	76,9	76,3	72,6	71,4	72,8	76,8	71,4
45 - 59 let	73,5	83,5	76,3	78,2	76,9	68,5	60,8	68,7	75,4	71,6	74,1	73,9	68,5	76,9	69,3
60 a více let	6,2	10,7	6,5	6,2	6,7	8,7	3,8	6,4	7,1	5,1	6,4	5,4	4,0	4,5	4,0
Míra zaměstnanosti podle vzdělání															
základní	15,5	14,1	16,9	16,7	19,5	17,8	16,3	19,2	16,0	15,8	11,5	14,7	14,9	15,0	13,2
střední bez maturity	49,8	38,4	52,0	54,1	51,5	55,3	46,6	49,6	54,3	50,9	50,6	47,1	47,9	53,7	50,7
střední s maturitou	57,3	57,6	60,0	58,1	59,2	61,3	55,9	54,2	56,5	56,5	59,9	55,5	55,5	56,7	56,2
vysokoškolské	69,7	69,0	70,8	72,4	74,2	71,5	75,1	59,7	71,4	65,8	71,0	66,3	71,0	72,5	69,6

- ❖ Zaměstnanost mužů i žen dosahovala maximálních hodnot v 90. letech minulého století, následoval výrazný pokles vystřídáný mírným oživením po roce 2004.
 - Jestliže míra zaměstnanosti mužů byla na republikové úrovni v roce 2008 o 2,2 procentního bodu vyšší oproti roku 2004, u žen byl v tomto období zaznamenán nárůst pouze o 1 procentní bod.
 - **Míra zaměstnanosti žen** v České republice dlouhodobě **zaostává** za hodnotou tohoto ukazatele u mužů o 18 až 20 procentních bodů; projevuje se zde vliv péče žen o rodinu, ale i nižší věková hranice pro odchod do důchodu oproti mužům.

- V mezikrajském srovnání nacházíme **nejvyšší míru zaměstnanosti žen** v Hlavním městě Praze, což do značné míry souvisí s odvětvovým zaměřením zaměstnavatelů nabízejících pracovní příležitosti v oblasti tržních i netržních služeb, tedy v oborech často vyhledávaných ženami.
- Jedna z nejvyšších zaměstnaností žen mezi kraji (s výjimkou posledních třech let) byla charakteristická také pro Karlovarský kraj, tedy region úzce spjatý s lázeňstvím, cestovním ruchem, pohostinstvím a ubytováním.
- **Problematicky** nacházejí uplatnění na pracovním trhu ženy v Ústeckém, Moravskoslezském a Libereckém kraji – regionech zaměřených především průmyslově potýkajících se navíc s vysokou nezaměstnaností.
- ❖ Zaměstnanost žen se zvyšuje s rostoucí úrovní **vzdělanosti**; jestliže v roce 2008 byla míra zaměstnanosti žen v ČR u vysokošolaček téměř 70 %, u žen se středoškolským vzděláním s maturitou zaostávala o 12 a u žen se středoškolským vzděláním bez maturity o 20 procentních bodů.

Graf 2.5.1 Míra zaměstnanosti podle pohlaví v krajích v roce 2008

Míra úmrtnosti

Indikátor	Standardizovaná míra úmrtnosti celkem (počet zemřelých na 1 000 obyvatel středního stavu)		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	SUR 2004, SZ 2005, SZ 2006, OSUR 2007, SZ 2009, SRUR 2010		
Zdroj dat	Český statistický úřad		
Územní dostupnost	kraje, okresy	Periodicita	ročně
Popis	Standardizovaná míra úmrtnosti přepočítává stavy skutečné zemřelých v jednotlivých krajích na věkovou strukturu České republiky. Byla použita tzv. přímá standardizace, kdy za standard byla zvolena věková struktura obyvatel v České republice v roce 2001 (standardizace eliminuje vliv rozdílné věkové struktury populace v jednotlivých krajích).		

Tab. 2.6.1 Standardizovaná míra úmrtnosti celkem na 1 000 obyvatel

	Česká republika	v tom kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
1991	13,55	12,27	14,33	13,47	13,98	15,12	15,61	14,04	12,98	13,44	12,90	12,77	13,47	12,96	14,01
1992	13,00	11,85	13,58	12,97	13,68	15,02	14,72	13,34	12,48	12,77	12,37	12,33	12,51	12,54	13,81
1993	12,65	11,59	13,39	12,40	13,06	14,21	14,43	12,96	11,77	12,67	11,98	12,08	12,47	12,24	13,29
1994	12,42	11,28	13,05	12,16	12,97	13,93	14,13	12,76	11,46	12,38	12,13	11,92	11,92	12,31	13,05
1995	12,37	11,44	13,01	12,34	12,98	13,17	13,91	12,38	11,26	12,43	11,83	11,53	12,11	12,34	13,26
1996	11,72	10,78	12,35	11,52	12,20	13,45	13,38	11,81	10,98	11,37	10,98	11,13	11,52	11,49	12,34
1997	11,51	10,37	12,05	11,38	12,29	12,48	12,79	11,89	10,89	10,83	11,25	10,79	11,72	11,54	12,23
1998	11,05	9,93	11,31	10,89	11,54	11,96	13,10	11,33	10,41	10,78	10,55	10,33	11,07	11,08	11,78
1999	10,91	9,73	11,70	10,92	11,14	11,66	12,53	11,25	10,43	10,82	10,49	10,29	10,55	10,84	11,48
2000	10,67	9,51	11,21	10,48	10,77	11,92	12,16	11,34	10,06	10,22	10,36	10,21	10,73	10,64	11,31
2001	10,54	9,46	10,99	10,44	10,67	12,27	12,22	10,88	10,04	10,09	10,02	9,83	10,52	10,34	11,38
2002	10,40	9,42	10,66	9,96	10,51	10,87	12,56	10,96	9,72	10,20	9,86	9,91	10,40	9,82	11,27
2003	10,53	9,43	11,02	10,27	10,83	11,46	12,34	10,75	10,02	10,22	10,15	9,88	10,16	10,53	11,32
2004	9,96	8,84	10,45	9,96	10,27	11,00	11,66	10,18	9,47	9,83	9,32	9,33	9,55	9,70	10,77
2005	9,81	8,55	10,41	9,69	9,77	10,55	11,46	9,84	9,18	9,51	9,76	9,44	9,47	9,94	10,54
2006	9,29	8,18	9,50	9,10	9,68	10,18	10,87	9,26	9,07	9,22	8,50	8,97	9,01	9,25	10,03
2007	9,07	7,94	9,37	8,95	8,98	9,75	10,66	9,40	8,60	8,91	8,40	8,88	8,96	8,90	9,73
2008	8,85	7,83	9,10	8,81	8,89	9,77	10,38	9,18	8,25	8,58	8,25	8,23	8,70	8,83	9,76

❖ Míra úmrtnosti postupně klesá ve všech krajích.

- V letech 1991 až 2008 poklesla v ČR míra úmrtnosti o jednu třetinu; relativně nejrychleji se snižovala standardizovaná úmrtnost ve Středočeském, Plzeňském, Královéhradeckém kraji a v Hl. městě Praze, nejpomaleji v Moravskoslezském a Zlínském kraji.
- Dlouhodobě je nejnižší míra úmrtnosti v Hlavním městě Praze především vlivem výrazně nižší standardizované úmrtnosti na nemoci oběhové soustavy. Mezi kraji nejvyšší úmrtnost v Karlovarském a Ústeckém kraji souvisí s nadprůměrnou standardizovanou úmrtností na dvě hlavní příčiny smrti – nemoci oběhové soustavy i na novotvary.
- V roce 2008 byla úmrtnost v Ústeckém kraji o třetinu vyšší než v Hlavním městě Praze, přitom nejvyšší úmrtnost byla zaznamenána v okrese Most.
- Nejrychleji úmrtnost klesla v letech 1992, 1996, 2004 a 2006.

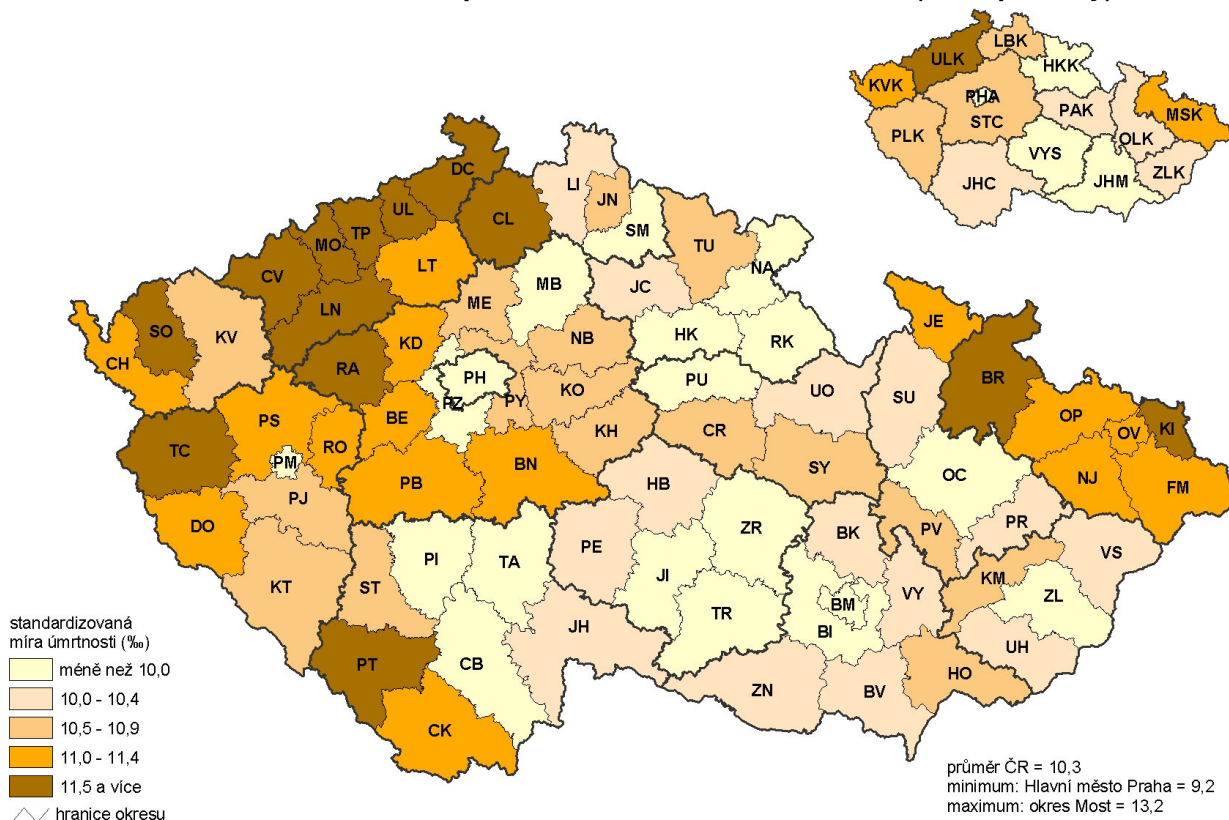
➤ Jediným rokem, kdy v letech 1991 až 2008 úmrtnost vzrostla, byl rok 2003; tehdy došlo k jejímu zvýšení v 10 ze 14 krajů České republiky.

❖ Hlavní příčinou smrti jsou nemoci oběhové soustavy, jejich podíl se v ČR mezi příčinami smrti snížil v letech 2005 – 2008 oproti období 2001 – 2004 o 2 procentní body.

- Rychlejší pokles podílu zemřelých na nemoci oběhové soustavy byl zjištěn na Vysočině, v Hlavním městě Praze, v Jihomoravském, Královéhradeckém, Pardubickém a Zlínském kraji.
- Vyšší podíl zemřelých na nemoci oběhové soustavy je v krajích s vyšším podílem venkovského obyvatelstva.

- Nízké zastoupení zemřelých na nemoci oběhové soustavy v Karlovarském kraji souvisí s tím, že je v kraji sice nadprůměrná standardizovaná úmrtnost na nemoci oběhové soustavy i novotvary, avšak u novotvarů je odchylka od celostátního průměru vyšší.
- Ve všech krajích se ve sledovaném období snižoval podíl zemřelých na vnější příčiny, v 9 krajích též poklesl podíl zemřelých na zhoubné novotvary.
- Celostátně se zvýšilo zastoupení zemřelých na nemoci dýchací soustavy, pokles podílu této příčiny byl zaznamenán pouze ve Středočeském, Karlovarském a Moravskoslezském kraji.

K 12 Standardizovaná míra úmrtnosti podle okresů v letech 2001 až 2008 (roční průměry)

Tab. 2.6.2 Zemřelí podle vybraných příčin smrti v %

	Česká republika	v tom kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
Zhoubné novotvary															
2001 - 2004	26,6	27,4	26,6	28,1	28,7	29,3	27,5	28,0	25,2	25,2	25,5	25,7	26,5	23,3	26,1
2005 - 2008	26,3	28,0	26,4	27,6	28,3	28,3	27,0	26,8	25,5	25,3	26,2	25,0	25,8	23,4	25,2
Nemoci oběhové soustavy															
2001 - 2004	52,4	52,6	51,7	49,5	49,2	44,2	51,3	50,2	54,5	53,1	58,2	55,6	51,8	55,8	51,4
2005 - 2008	50,4	47,3	51,1	47,7	48,6	46,8	49,4	50,3	52,0	50,5	52,6	52,6	50,6	53,2	50,9
Nemoci dýchací soustavy															
2001 - 2004	4,5	4,6	5,3	4,7	4,2	6,3	3,8	3,6	4,9	5,3	3,1	3,4	4,0	4,2	5,1
2005 - 2008	5,5	6,4	4,4	5,8	6,3	5,9	4,5	5,1	5,9	7,1	6,2	5,8	5,0	5,0	5,0
Vnější příčiny															
2001 - 2004	6,5	6,0	6,4	6,8	6,0	7,2	6,5	7,0	6,6	6,6	6,1	6,3	6,7	7,4	6,2
2005 - 2008	5,8	5,5	5,7	6,1	5,1	6,1	6,3	6,2	5,5	6,0	5,2	5,6	6,5	6,4	5,6

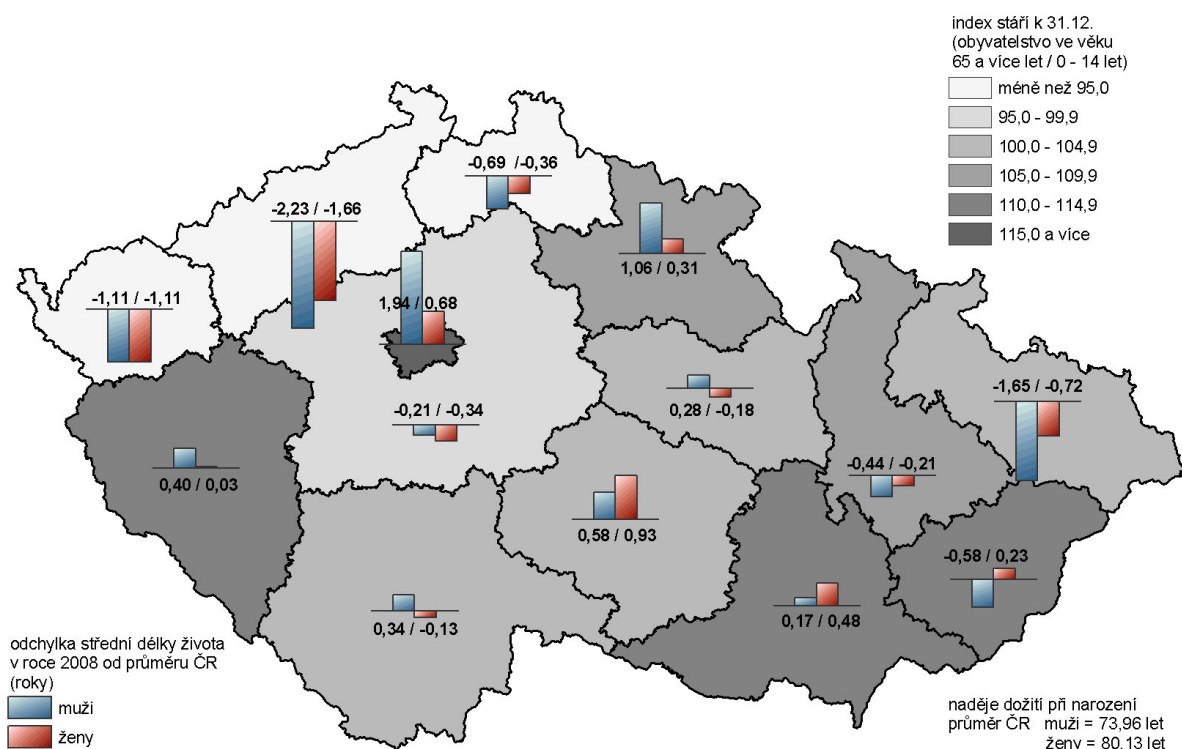
- ❖ **Index stáří** se v období 1995 - 2008 zvyšoval ve všech krajích; nejrychleji ve Zlínském a Moravskoslezském kraji.
 - Vysoký přírůstek stěhování osob v produktivním věku vyvolaný suburbanizací vede ve Středočeském kraji k výrazně pomalejšímu růstu indexu stáří.
- ❖ **Index závislosti** rostl ve sledovaném období ve všech krajích s výjimkou Hl. města Prahy a Středočeského kraje.
 - V Hl. městě Praze byl index závislosti mezi kraji dlouhodobě nejvyšší; změna po roce 2005 byla vyvolána relativně nízkou porodností a přírůstkem obyvatel v produktivním věku zahraniční migrací.
 - Nejvíce se index závislosti po roce 1995 zvýšil v Moravskoslezském a Karlovarském kraji.

Tab. 2.7.2 Index stáří a index závislosti

	Česká republika	v tom kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
Index stáří (počet osob ve věku 65 a více let na 100 dětí ve věku 0 - 14 let)															
1995	72,48	102,66	79,08	68,14	76,56	57,45	62,24	66,31	76,70	70,25	66,21	75,53	69,73	67,58	59,62
2000	85,49	120,64	90,01	82,04	91,06	70,64	71,78	76,08	88,91	83,51	79,75	89,66	82,69	82,94	71,83
2005	97,01	126,87	94,53	94,52	102,91	84,91	80,25	85,83	100,32	95,13	93,58	102,39	96,48	99,40	88,60
2008	105,14	130,01	95,57	103,16	110,09	93,72	87,57	94,08	109,63	103,73	104,48	112,27	107,07	110,78	101,23
Index závislosti (počet osob ve věku 65 a více let na 100 osob ve věku 15 - 64 let)															
1995	19,45	23,47	20,62	18,81	19,83	15,64	17,04	18,23	20,59	19,52	19,36	20,49	19,20	18,80	16,78
2000	19,82	23,25	20,68	19,57	20,47	16,80	17,18	18,30	21,06	20,36	20,04	20,58	19,49	19,65	17,48
2005	19,97	21,65	19,91	19,80	20,79	17,93	17,54	18,36	21,19	20,69	20,53	20,87	20,03	20,62	18,62
2008	20,94	21,98	20,11	20,91	21,47	19,03	18,57	19,45	22,36	21,47	21,61	21,99	21,39	21,93	20,32

- Ve všech třech krajích s nejnižším indexem stáří na severozápadě ČR (Ústeckém, Karlovarském a Libereckém) zaostávala v roce 2008 naděje dožití u obou pohlaví výrazně za republikovým průměrem; naproti tomu v Hlavním městě Praze byl vysoký index stáří provázen výrazně nadprůměrnou úrovní naděje dožití.

K 13 Index stáří a naděje dožití při narození podle krajů v roce 2008

Nejvyšší dosažené vzdělání

Indikátor	Podíl obyvatel s vysokoškolským vzděláním z celkového počtu obyvatel ve věku 15 a více		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	náhradní indikátor (nahrazuje indikátor „podíl obyvatel ve věku 20 – 24 let s alespoň vyšším sekundárním vzděláním“, který je obsažen v SUR 2004, SZ 2005, SZ 2006 a OSUR 2007, SZ 2009, SRUR 2010)		
Zdroj dat	Český statistický úřad, Výběrové šetření pracovních sil		
Územní dostupnost	kraje	Periodicita	roční
Popis	Podíl počtu obyvatel s ukončeným vysokoškolským vzděláním (ISCED 5,6) z celkového počtu obyvatel ve věku 15 a více let.		

Tab. 2.8.1 Podíl obyvatel s vysokoškolským vzděláním z celkového počtu obyvatel ve věku 15 a více let v %

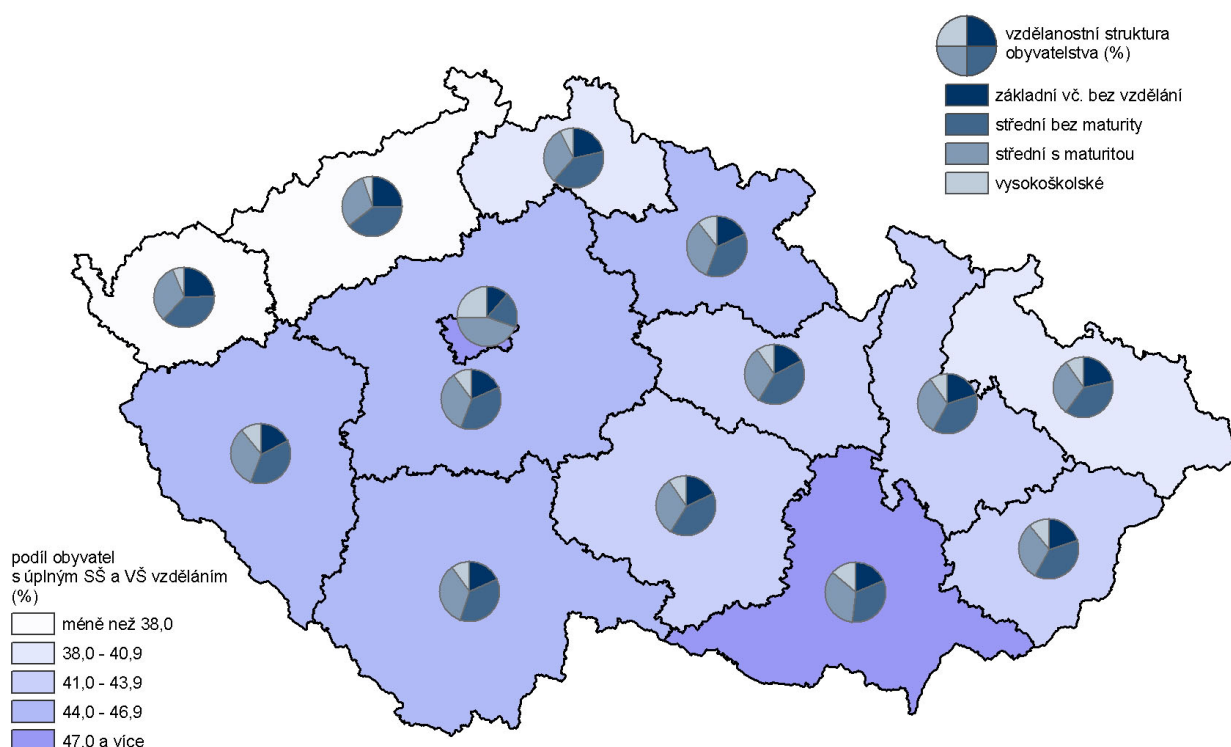
	Česká republika	v tom kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
1993	7,8	18,2	5,3	6,6	7,0	4,9	4,4	4,8	7,0	6,0	5,3	9,6	7,2	7,1	5,7
1994	7,5	16,6	5,3	6,6	7,2	4,6	4,3	5,8	6,9	5,4	6,3	9,4	5,8	6,7	5,7
1995	7,8	17,9	5,5	7,5	7,0	5,1	4,4	6,3	6,6	6,5	5,9	10,0	5,8	6,0	5,6
1996	7,8	16,5	5,9	7,1	7,0	4,8	4,3	5,6	6,8	5,8	5,7	10,6	6,0	6,3	6,3
1997	7,9	16,6	6,0	7,0	6,9	5,0	4,4	5,8	7,2	6,7	5,9	9,9	6,7	5,8	6,7
1998	7,9	17,6	5,6	6,9	7,5	5,2	4,3	6,2	6,9	6,6	6,1	9,5	6,9	6,3	6,1
1999	8,4	19,0	5,9	7,2	7,8	6,1	5,1	6,1	6,6	6,7	5,3	10,4	6,4	6,5	7,0
2000	8,6	19,3	5,7	6,9	7,4	6,0	5,0	6,1	7,1	7,3	5,8	10,6	7,4	7,2	7,4
2001	8,7	19,7	6,6	7,2	7,8	5,8	5,0	6,4	7,5	6,8	5,6	9,8	7,7	7,0	7,7
2002	9,5	21,5	6,7	8,5	8,4	5,6	6,1	7,0	7,9	7,4	6,9	11,8	7,3	7,8	7,7
2003	9,6	21,6	7,3	8,6	8,0	6,4	4,9	7,3	8,3	7,9	7,4	11,8	7,9	8,1	7,9
2004	9,9	22,1	7,9	8,7	9,0	6,6	5,1	6,4	8,3	7,9	7,4	12,5	8,4	8,5	7,9
2005	10,4	22,4	8,1	8,7	8,5	6,9	5,9	7,7	8,6	9,2	8,1	12,6	9,9	9,2	8,4
2006	10,9	23,1	8,4	9,9	8,8	6,7	6,5	7,7	10,5	9,1	8,6	12,6	10,2	9,2	9,1
2007	11,0	22,7	8,8	10,1	10,1	7,0	5,4	7,7	9,9	8,3	8,9	13,5	10,2	10,0	9,4
2008	11,7	25,5	10,1	10,1	10,8	6,3	5,4	7,6	10,6	9,7	9,5	13,7	9,8	10,9	9,5

Tab. 2.8.2 Podíl obyvatel podle vzdělání z celkového počtu obyvatel ve věku 15 a více let v %

	Česká republika	v tom kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
Základní vč. bez vzdělání															
2000	24,1	16,5	27,6	23,7	22,1	26,0	29,2	27,8	23,1	20,5	23,4	23,8	26,9	26,3	24,7
2005	20,0	12,9	19,7	20,1	20,2	26,4	24,4	21,7	18,6	19,2	20,5	20,3	20,2	20,7	22,2
2008	18,7	11,4	18,3	18,3	17,4	23,9	24,8	21,3	18,0	17,4	18,1	18,5	19,7	20,2	21,4
Střední bez maturity															
2000	37,3	23,9	38,0	38,6	40,5	39,6	40,5	39,7	39,9	41,8	40,1	35,9	38,8	39,3	39,3
2005	37,7	23,7	40,3	38,6	39,4	38,1	38,4	41,8	41,0	40,9	41,2	35,4	40,8	39,5	40,9
2008	35,8	19,1	37,6	37,1	38,2	38,5	39,4	40,4	37,6	41,5	40,6	33,5	38,5	37,8	38,7
Střední s maturitou															
2000	30,0	40,3	28,7	30,8	30,1	28,5	25,2	26,4	29,8	30,4	30,6	29,7	27,0	27,3	28,6
2005	31,9	41,0	31,8	32,6	32,0	28,6	31,2	28,7	31,7	30,6	30,1	31,8	29,1	30,6	28,5
2008	33,8	43,9	34,0	34,6	33,6	31,3	30,5	30,7	33,8	31,3	31,9	34,3	32,0	31,1	30,4
Index vzdělanosti (podíl osob s úplným SŠ a VŠ vzděláním na obyvatelstvu ve věku 25 a více let)															
2000	47,2	71,1	41,9	46,3	45,5	42,4	37,3	39,9	45,0	46,4	45,1	49,3	42,3	42,4	44,2
2005	50,1	73,3	47,1	49,1	47,7	42,4	44,3	43,3	47,7	47,3	45,8	52,5	46,5	47,4	44,2
2008	53,5	79,9	51,6	52,6	52,0	44,7	42,4	45,3	52,2	48,6	49,2	56,5	49,4	49,7	47,5

- ❖ **Vzdělanostní úroveň populace České republiky se dlouhodobě zlepšuje, pozitivní tendence jsou patrné zejména v populaci žen. Rostoucí úroveň vzdělanosti přitom zvyšuje kvalitu lidských zdrojů a je tak jedním ze základních předpokladů udržitelného rozvoje společnosti. Důležitá je však nejen rostoucí vzdělanost, ale také odpovídající zaměření studijních oborů, které umožní uplatnění absolventů škol na trhu práce.**
 - Jestliže v roce 1993 mělo v České republice **základní vzdělání (vč. bez vzdělání)** 28 % populace ve věku 15 a více let, do roku 2008 klesl tento podíl na necelých 19 %. Vedle růstu počtu absolventů vyšších stupňů vzdělání se zde projevuje i vliv přirozené obměny obyvatelstva spojené s vymíráním nejstarších obyvatel často s nižší úrovní vzdělanosti.
 - **Nejrychleji v posledních letech roste počet vysokoškolsky vzdělaných osob**, v ženské populaci se od roku 1993 dokonce zdvojnásobil a v roce 2008 tak ženy s tímto typem vzdělání tvořily 10,6 % populace žen patnáctiletých a starších, u mužů činil tento podíl 13,0 %.
 - **V mezikrajském srovnání je zřetelné výlučné postavení Hlavního města Prahy s nejnižším zastoupením osob se základním vzděláním a více než dvojnásobným podílem vysokoškoláků** ve srovnání s republikovým průměrem.
 - **Ve všech krajích kromě Hlavního města Prahy tvoří nejpochetnější skupinu osoby se středním vzděláním bez maturity**; nejvyšší podíl na počtu osob patnáctiletých a starších představují v Pardubickém kraji (téměř 42 % v roce 2008).
 - Výrazné zastoupení osob se základním a neukončeným vzděláním je charakteristické pro kraje v severních a severozápadních Čechách (Ústecký, Karlovarský, Liberecký) a Moravskoslezský kraj.
- ❖ **Jako doplňkový ukazatel pro hodnocení vzdělanostní úrovně lze využít podíl osob s úplným středoškolským a vysokoškolským vzděláním na obyvatelstvu ve věku 25 a více let – tzv. index vzdělanosti.**
 - V největším rozsahu vzrostla hodnota indexu vzdělanosti mezi roky 2000 – 2008 ve Středočeském kraji územně spjatém s Hlavním městem Prahou; nejméně pak v Pardubickém kraji.

K 14 Vzdělanostní struktura obyvatelstva ve věku 15 a více let podle krajů v roce 2008

Přístup k internetu

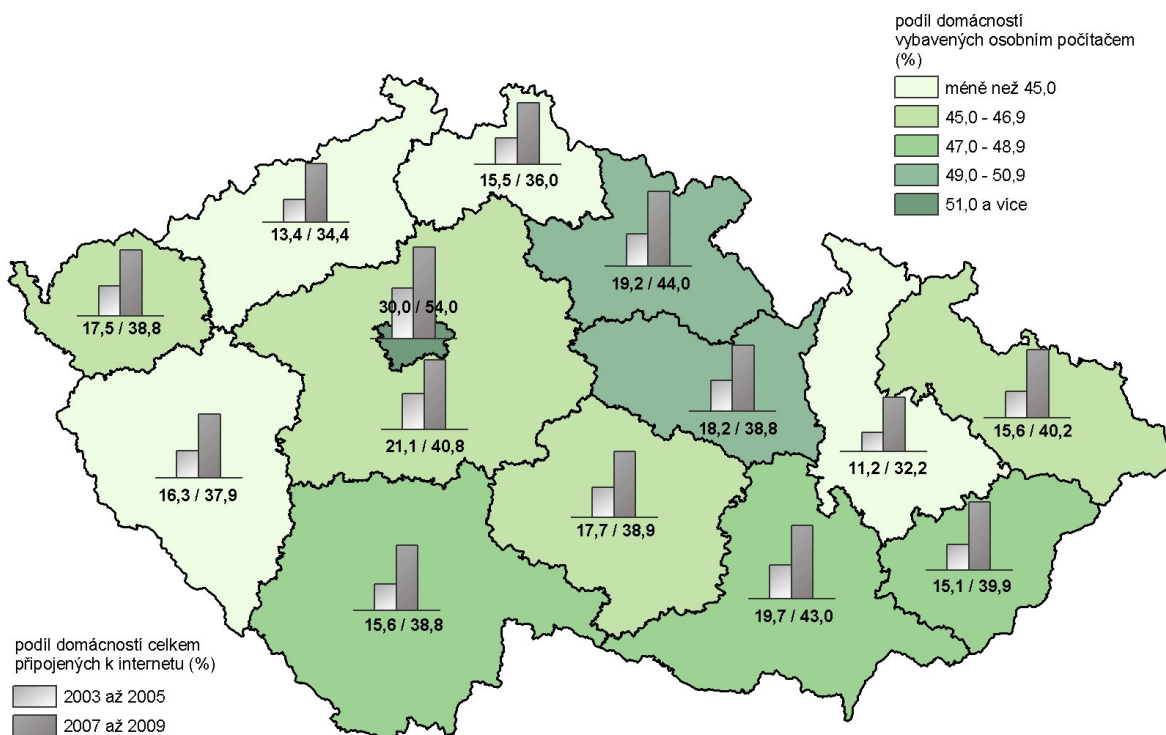
Indikátor	Podíl domácností připojených k internetu v %		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	SUR 2004, SZ 2005, SZ 2006, OSUR 2007, SZ 2009, SRUR 2010		
Zdroj dat	Český statistický úřad, Výběrové šetření o využívání informačních a komunikačních technologií v domácnostech a mezi jednotlivci – příloha k VŠPS		
Územní dostupnost	kraje	Periodicita	roční
Popis	Podíl domácností připojených k internetu z celkového počtu domácností v daném regionu.		

Tab. 2.9.1 Podíl domácností připojených k internetu v %^{*)}

	Česká republika	v tom kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Píseňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
2003 - 2005	18,4	30,0	21,1	15,6	16,3	17,5	13,4	15,5	19,2	18,2	17,7	19,7	11,2	15,1	15,6
2005 - 2007	26,0	36,1	27,7	24,2	24,5	23,6	20,2	23,8	26,3	25,8	25,6	27,9	19,1	21,7	24,6
2007 - 2009	41,0	54,0	40,8	38,8	37,9	38,8	34,4	36,0	44,0	38,8	38,9	43,0	32,2	39,9	40,2

^{*)} z důvodu vyšší reprezentativnosti jsou výsledné hodnoty počítány jako vážené aritmetické průměry z dat získaných v průběhu 3 let; období sběru dat: 4. čtvrtletí let 2003, 2004, 1. čtvrtletí 2005, 2. čtvrtletí let 2006, 2007, 2008, 2009

K 15 Podíl domácností vybavených osobním počítačem v letech 2007 až 2009 a připojených k internetu podle krajů

Tab. 2.9.2 Využívání informačních a komunikačních technologií v %¹⁾

	Česká republika	v tom kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Píseňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
Domácnosti vybavené osobním počítačem ¹⁾															
2003 - 2005	28,6	38,0	29,0	26,2	29,1	26,4	21,6	25,6	28,7	30,2	32,0	32,7	17,9	26,2	27,6
2005 - 2007	35,1	43,4	34,6	33,6	35,7	34,6	27,5	31,8	35,9	38,6	38,8	36,6	25,7	32,9	35,4
2007 - 2009	47,2	59,1	45,8	47,6	43,9	46,4	39,2	40,1	50,1	49,6	45,5	48,4	40,2	48,0	45,7
Domácnosti s vysokorychlostním připojením k internetu ¹⁾															
2003 - 2005	3,8	7,9	3,2	.	.	.	2,5	2,7	6,0	3,9	3,3	5,4	3,3	.	3,2
2005 - 2007	15,4	24,9	15,9	12,3	10,9	12,4	10,3	14,7	15,6	14,6	14,3	18,5	11,7	12,4	14,0
2007 - 2009	34,4	48,7	34,0	32,1	29,2	30,0	27,0	29,6	36,9	33,6	33,3	36,4	29,3	31,1	32,4
Jednotlivci využívající osobní počítač ²⁾															
2003 - 2005	40,5	53,2	41,4	38,2	40,1	40,2	34,9	38,1	41,3	40,5	38,7	41,8	31,1	38,0	39,0
2005 - 2007	47,0	58,6	49,4	45,5	46,4	47,5	39,3	43,5	48,0	49,1	46,8	47,9	37,5	42,7	45,1
2007 - 2009	56,3	68,2	57,8	56,9	55,0	56,9	48,1	47,0	57,6	56,0	55,2	58,0	49,8	54,8	54,0
Jednotlivci využívající internet ²⁾															
2003 - 2005	30,6	46,9	31,6	26,0	28,3	27,9	24,8	24,8	30,8	31,8	27,6	31,4	23,3	27,0	28,7
2005 - 2007	39,4	53,1	41,1	36,8	37,6	35,2	31,5	34,8	40,8	43,3	39,3	40,8	31,1	35,5	36,8
2007 - 2009	51,7	65,4	53,8	50,7	50,9	51,2	42,5	42,4	53,1	52,0	50,9	52,9	43,5	50,8	49,4
Jednotlivci využívající mobilní telefon ²⁾															
2003 - 2005	71,9	80,1	73,0	76,3	73,6	77,8	75,1	66,1	64,9	71,6	75,4	70,2	64,7	66,0	68,3
2005 - 2007	81,5	86,6	82,6	85,5	81,3	83,5	82,0	77,7	74,6	83,5	84,2	80,0	79,1	76,8	79,7
2007 - 2009	88,0	91,2	89,0	90,7	87,4	88,5	88,8	85,3	84,6	86,5	89,2	87,0	88,0	87,2	86,3

¹⁾ z důvodu vyšší reprezentativnosti jsou výsledné hodnoty počítány jako vážené aritmetické průměry z dat získaných v průběhu 3 let; období sběru dat: 4. čtvrtletí let 2003, 2004, 1. čtvrtletí 2005, 2. čtvrtletí let 2006, 2007, 2008, 2009

¹⁾ podíl z celkového počtu domácností

²⁾ podíl z celkového počtu jednotlivců ve věku 16 a více let

- ❖ Využívání moderních informačních a komunikačních technologií má důležitý vliv na současnou ekonomiku a společnost. V posledních letech významně roste podíl domácností vybavených osobním počítačem, rychle se zvyšuje také míra využívání internetu, k čemuž přispívají i možnosti vysokorychlostního připojení.
 - Podíl **domácností** vybavených osobním počítačem v České republice vzrostl od roku 2003 o více než polovinu, ještě rychleji – více než dvojnásobně – se v uvedeném období zvýšilo zastoupení domácností připojených k internetu (na 41 % v období 2007 až 2009).
 - Vysokorychlostní připojení k internetu využívala v období 2007 až 2009 již více než třetina všech domácností v ČR, tedy téměř devětkrát více než v letech 2003 až 2005.
 - V **mezikrajském srovnání** nacházíme kromě Hlavního města Prahy nejvyšší míru vybavenosti domácností moderními informačními technologiemi také v Královéhradeckém, Pardubickém a Jihomoravském kraji.
- ❖ Rostoucí zájem o využívání osobních počítačů, internetu i mobilních telefonů lze dokumentovat také pomocí sledovaných údajů o jednotlivcích starších 16 let.
 - Jestliže v letech 2007 až 2009 mělo přístup k osobnímu počítači 56 % **jednotlivců starších 16 let**, v letech 2003 až 2005 to bylo o třetinu méně; zastoupení jednotlivců s připojením k internetu pro soukromé účely přitom v uvedeném období vzrostlo o více než dvě třetiny na 52 %.
 - Nejvyšší míru vybavenosti jednotlivců osobními počítači a připojením k internetu nacházíme opět v Hlavním městě Praze a dále také ve Středočeském, Jihomoravském a Královéhradeckém kraji; nejhorší postavení má v tomto ohledu Liberecký, Ústecký a Olomoucký kraj.
- ❖ Již téměř samozřejmostí je využívání **mobilních technologií** – v letech 2007 až 2009 vlastnilo v České republice mobilní telefon téměř 90 % jednotlivců starších 16 let; mezi kraji se tento podíl pohyboval od 85 % v Královéhradeckém kraji po 91 % v Hlavním městě Praze.

Pokrytí území schválenou územně plánovací dokumentací obcí

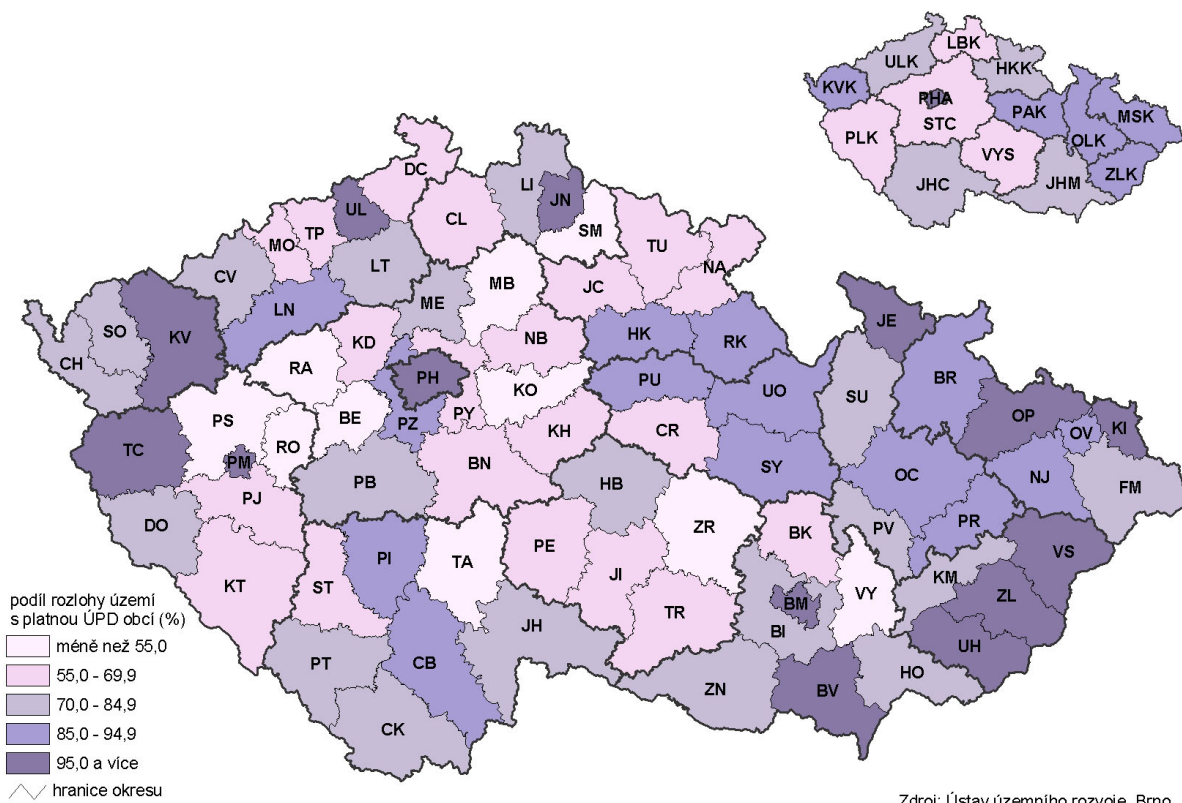
Indikátor	Podíl rozlohy obcí se schválenou a platnou územně plánovací dokumentací z celkové rozlohy kraje v %		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	SZ 2005, SZ 2006, SZ 2009, SRUR 2010		
Zdroj dat	Ústav územního rozvoje Brno (lokální aktualizací systém iLAS)		
Územní dostupnost	kraje, okresy, obce	Periodicita	průběžně
Popis	Územně plánovací dokumentace (ÚPD) komplexně řeší funkční využití území, stanoví zásady jeho organizace a věcně a časově koordinuje výstavbu a jiné činnosti ovlivňující rozvoj území. Vytváří předpoklady k zabezpečení souladu přírodních, civilizačních a kulturních hodnot v území. ÚPD obcí je zpracovávána s ohledem na všechny tři pilíře udržitelného rozvoje území. Schválená ÚPD obcí je právně závazným dokumentem pro vlastníky pozemku a výkon státní správy na úseku územního plánování a rozhodování. Podíl rozlohy obcí s ÚPD z celkové rozlohy je počítán bez rozlohy vojenských újezdů, za obce se schválenou ÚPD je započtena celá rozloha obce.		

Tab. 2.10.1 Podíl rozlohy obcí se schválenou a platnou ÚPD z celkové rozlohy kraje v %

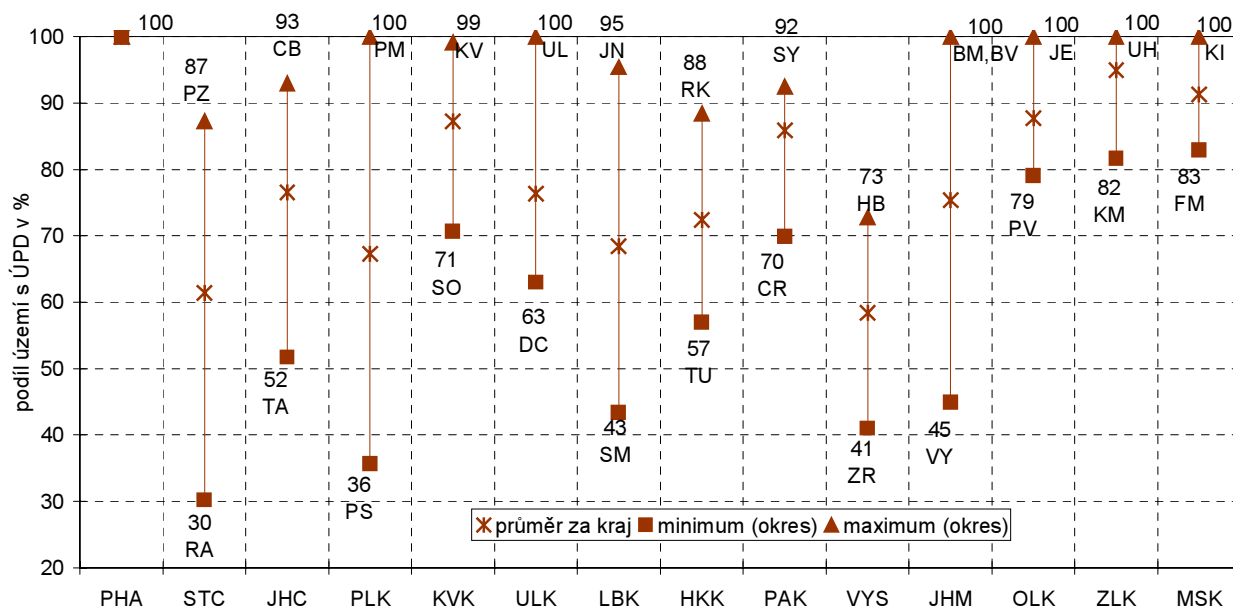
	Česká republika	v tom kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
2000	42,0	100,0	37,4	37,5	38,8	41,1	44,5	42,1	38,1	32,3	25,8	44,0	41,6	76,3	61,4
2006	68,3	100,0	60,4	68,0	62,3	75,8	68,3	65,9	63,8	74,5	45,3	68,5	76,4	94,8	87,6
2008	75,1	100,0	61,4	76,6	67,3	87,3	76,4	68,4	72,4	85,9	58,4	75,4	87,7	94,9	91,3

- ❖ Schválená a platná územně plánovací dokumentace obcí se stává čím dál tím více důležitým nástrojem při koncepčním řešení celkového rozvoje obcí, vymezuje zastavěné území, definuje plochy určené k obnově a stanovuje její podmínky. Vytváří předpoklady pro získání veřejných prostředků pro rozvoj obce a také výrazně ovlivňuje chování investorů především z řad soukromého sektoru.
- ❖ Z dlouhodobého pohledu lze velmi pozitivně hodnotit nárůst počtu obcí se schválenou a platnou územně plánovací dokumentací, přesto ke konci roku 2008 bylo v České republice více než 2 300 obcí (více než třetina všech obcí), které tyto předpoklady k rozvoji obce neměly připraveny (nebo jsou ve fázi jejich přípravy a rozpracování). V převažující míře se to týká menších obcí, pro které zpracování územní dokumentace představuje výrazné zatížení obecního rozpočtu. Pozitivně lze hodnotit tu skutečnost, že ve spolupráci a s odbornou a také finanční podporou krajů se v řadě případů hledá řešení pro přípravu a schválení této dokumentace.
- ❖ Podíl rozlohy obcí se schválenou a platnou územně plánovací dokumentací z celkové rozlohy státu dosáhl ke konci roku 2008 více než 75 % a potvrzuje tak rostoucí trend pokrytí území (proti roku 2000 vzrostl tento podíl o více než 33 procentních bodů).
- ❖ V dosaženém podílu rozlohy obcí se schválenou a platnou územně plánovací dokumentací jsou mezi jednotlivými regiony významné rozdíly. Pomineme-li Hlavní město Prahu (100 %), tak nejvyšší podíl rozlohy obcí (více než devadesátiprocentní) je registrován ve Zlínském kraji (94,9 %) a v kraji Moravskoslezském (91,3 %). Mezi 80 a 90 procenty pokrytí území se pohybují kraje Olomoucký, Karlovarský a Pardubický.
- ❖ Nejnižší podíl rozlohy obcí se schválenou a platnou územně plánovací dokumentací je dlouhodobě registrován v kraji Vysočina, v roce 2008 činil tento podíl 58,4 % (z celkového počtu 704 obcí v kraji má platnou územně plánovací dokumentaci jen 41 % obcí). Nemalou měrou se na této skutečnosti podílí také fakt, že v kraji Vysočina je ze všech krajů nejvyšší podíl malých obcí – do velikostní skupiny obcí do 500 obyvatel se řadí téměř 78 % všech obcí v kraji.
- ❖ Nejvyšší nárůst podílu rozlohy obcí se schválenou a platnou územně plánovací dokumentací obcí za sledované období byl zaznamenán v Pardubickém kraji, kde se zvýšil z 32,3 % v roce 2000 na 85,9 % v roce 2008; nejnižší nárůst (mimo Hl. město Prahu) byl ve Zlínském kraji, což zcela jednoznačně souvisí s tím, že zde byl již v roce 2000 dosažený podíl ve srovnání s ostatními kraji vysoce nadprůměrný.

K 16 Podíl rozlohy území s platnou územně plánovací dokumentací obcí podle okresů k 31. 12. 2008

Graf 2.10.1 Podíl rozlohy obcí se schválenou územně plánovací dokumentací na rozloze krajů a okresů k 31. 12. 2008

Průměrná délka soudního řízení

Indikátor	Průměrná délka soudního řízení ode dne nápadu do dne právní moci ve dnech		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	SZ 2005, SZ 2006, SZ 2009, SRUR 2010		
Zdroj dat	Ministerstvo spravedlnosti České republiky		
Územní dostupnost	soudní kraje	Periodicita	ročně
Popis	Soudní řízení je zahájeno přijetím návrhu žaloby u soudu a ukončeno zapsáním právní moci rozhodnutí soudem. Do délky řízení je započtena nejen doba, po kterou soud 1. stupně případ projednával, ale i doba projednávání případného odvolání u soudu 2. stupně a následně doba nezbytná pro doručení rozhodnutí soudem všem účastníkům řízení a zákonná doba pro podání odvolání. Sleduje se průměrná délka soudního řízení ve věcech trestní agendy, občanskoprávní a opatrovnícké agendy a agendy obchodní. Údaje jsou dostupné za okresní a krajské soudy v územní struktuře „soudních“ krajů, odpovídajících územní struktuře krajů platné do konce roku 1999.		

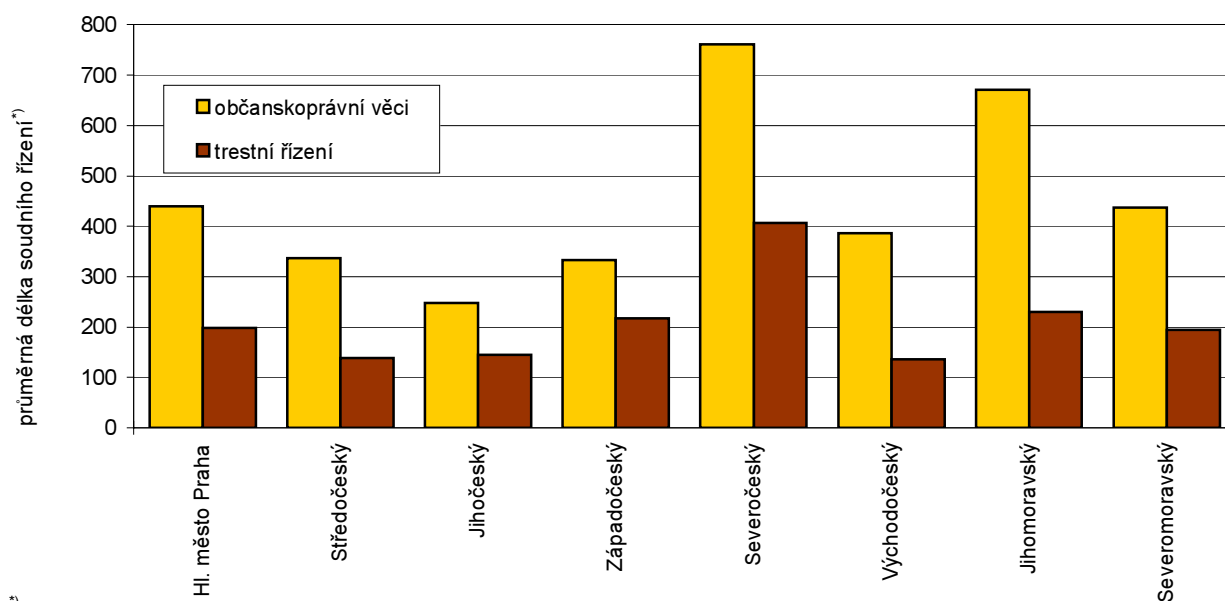
Tab. 2.11.1 Průměrná délka soudního řízení ode dne nápadu do dne právní moci ve dnech

	Česká republika	soudní kraje							
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Západočeský	Severočeský	Východočeský	Jihomoravský	Severomoravský
Trestní řízení									
Okresní soudy									
1995	179	186	160	185	254	220	119	156	163
2001	265	229	182	198	365	434	169	223	246
2002	273	217	186	187	382	419	159	254	268
2003	268	229	186	205	367	401	161	242	261
2004	265	221	181	192	342	388	167	257	263
2005	254	199	175	185	322	388	151	271	237
2006	242	204	152	161	276	384	150	268	214
2007	222	211	138	151	243	369	130	236	190
2008	219	192	136	141	213	398	134	223	181
Krajské soudy									
1995	455	431	477	362	557	486	419	342	482
2001	627	520	448	606	617	832	630	580	700
2002	726	475	395	695	576	1 080	567	789	954
2003	758	528	348	428	598	1 112	519	973	953
2004	829	581	363	522	650	1 085	502	986	1 204
2005	697	424	368	677	483	1 079	509	691	1 131
2006	714	479	494	350	617	942	493	823	1 079
2007	702	543	401	614	686	825	575	695	993
2008	696	456	390	396	538	1 152	301	702	1 172
Občanskoprávní věci									
Okresní a krajské soudy									
1995	365	410	305	326	304	464	318	380	340
2001	545	615	407	305	353	818	391	550	455
2002	546	647	347	319	354	807	372	565	451
2003	545	610	356	283	346	825	381	586	442
2004	545	697	358	264	330	765	365	541	424
2005	443	390	339	255	330	731	383	524	421
2006 ¹⁾	525	443	354	251	356	881	416	699	513
2007	485	424	326	228	320	779	363	690	447
2008	488	439	337	248	333	761	387	671	437
Řízení o nezletilých dětech									
Okresní soudy									
1995	237	263	204	182	210	311	186	247	242
2001	222	188	151	140	192	350	160	249	239
2002	220	189	142	135	182	327	162	263	246
2003	213	181	136	124	169	321	151	267	237
2004	212	183	127	115	156	324	160	265	231
2005	208	175	135	116	160	322	160	265	216
2006	200	172	131	108	154	314	150	256	204
2007	189	166	125	104	152	283	137	240	198
2008	177	156	121	104	148	271	134	217	189
Obchodní věci									
Krajské soudy									
2002	1 335	1 284	274	597	1 267	2 053	1 024	1 506	1 147
2003	1 422	1 270	334	654	1 210	2 291	868	1 657	1 143
2004	1 402	1 215	437	554	1 438	2 089	1 014	1 770	1 179
2005	1 383	988	531	563	1 090	2 193	1 165	1 777	1 218

¹⁾ od 1. 1. 2006 je součástí občanskoprávní agendy také obchodní agenda

- ❖ V dlouhodobém procesu přestavby právního řádu a stabilizace české justice od devadesátých let do současnosti je možno průměrnou délku soudního řízení použít jako **nejvhodnější indikátor hodnotící výkonnost soudního systému** (navzdory tomu, že nevypovídá o složitosti jednotlivých soudních agend, nárůstu nových forem kriminality, přetížení soudů a nedostatku soudců, o nutnosti harmonizace práva po vstupu do právního prostoru Evropské unie apod.).
- ❖ Jak v občanskoprávních, tak i v trestních řízeních dochází zejména v prvních letech nového tisíciletí u okresních i krajských soudů k **neúměrnému prodlužování průměrné délky soudního řízení** – na mezinárodní scéně za to byla Česká republika kritizována; až v posledních letech dochází k **žádoucímú zkracování délky řízení**.
- ❖ Za poslední dva roky se **snížila průměrná délka řízení** v občanskoprávních věcech u okresních a krajských soudů úhrnem v relativním vyjádření o 7 %, v trestní agendě u okresních soudů o téměř 10 % a v trestní agendě projednávané u krajských soudů o 2,5 %; výrazně se také zrychlilo soudní řízení o nezletilých dětech – délka řízení se zkrátila o téměř 12 %.
- ❖ Mezi jednotlivými soudními kraji dlouhodobě **existují značné rozdíly** v průměrných délkách soudního řízení – jednoznačně to vypovídá nejen o rozdílech v celkovém počtu soudních sporů, ale částečně také o úrovni organizace práce a úrovni řízení soudů.
- ❖ **V občanskoprávní agendě u okresních a krajských soudů** je nejdelší průměrná délka soudního řízení v Severočeském soudním kraji – trvá o 273 dnů (o 56 %) déle, než činí průměr za Českou republiku. Relativně dlouhá průměrná délka soudního řízení v této agendě je registrována i v Jihomoravském soudním kraji, naopak nejkratší délku vykazují řízení v občanskoprávních věcech v Jihočeském soudním kraji (je poloviční ve srovnání s průměrem za Českou republiku).
- ❖ **V trestní agendě projednávané u okresních soudů** je opět nejdelší průměrná délka soudního řízení v roce 2008 registrována v Severočeském soudním kraji – trvá o 179 dnů (o 82 %) déle, než je průměrná délka tohoto řízení v České republice; „nejrychlejší“ projednávání této agendy je u okresních soudů ve Východočeském soudním kraji.
- ❖ Délka projednávání trestní agendy je ve všech soudních krajích výrazně vyšší u krajských soudů než u okresních, v průměru za Českou republiku je třikrát vyšší.
- ❖ Nejdelší průměrná délka soudního řízení **v trestní agendě projednávané u krajských soudů** je od roku 2004 registrována v Severomoravském soudním kraji, v roce 2008 činila 1 172 dnů, což je o 476 dnů (o 68 %) více, než činí republikový průměr. Neúměrně dlouhé řízení v této agendě je rovněž u Severočeského krajského soudu (v roce 2008 to bylo 1 152 dnů), naopak nejkratší průměrné soudní řízení bylo vykázáno u Východočeského krajského soudu (pouze 301 dnů, tedy čtyřikrát rychlejší projednávání než u Severomoravského krajského soudu).

Graf 2.11.1 Délka soudního řízení v občanskoprávních a trestních věcech před okresními a krajskými soudy v roce 2008

^{*)} ode dne nápadu do dne právní moci ve dnech

Občanská společnost – politická participace

Indikátor	Účast voličů ve volbách v %		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	SUR 2004, SZ 2005, SZ 2006, OSUR 2007, SZ 2009		
Zdroj dat	Český statistický úřad		
Územní dostupnost	kraje, okresy, obce	Periodicita	dle typu voleb
Popis	Volební účast v % je vyjádřena jako podíl počtu hlasujících voličů (osob, jimž byla vydána úřední obálka) a registrovaných voličů (osob zapsaných ve volebních seznamech). Nejsou zařazeny volby do Senátu. Tento typ voleb probíhá v senátních obvodech, které jsou vymezeny bez ohledu na hranice krajů, a volby se nekonají v celém kraji ve stejnou dobu.		

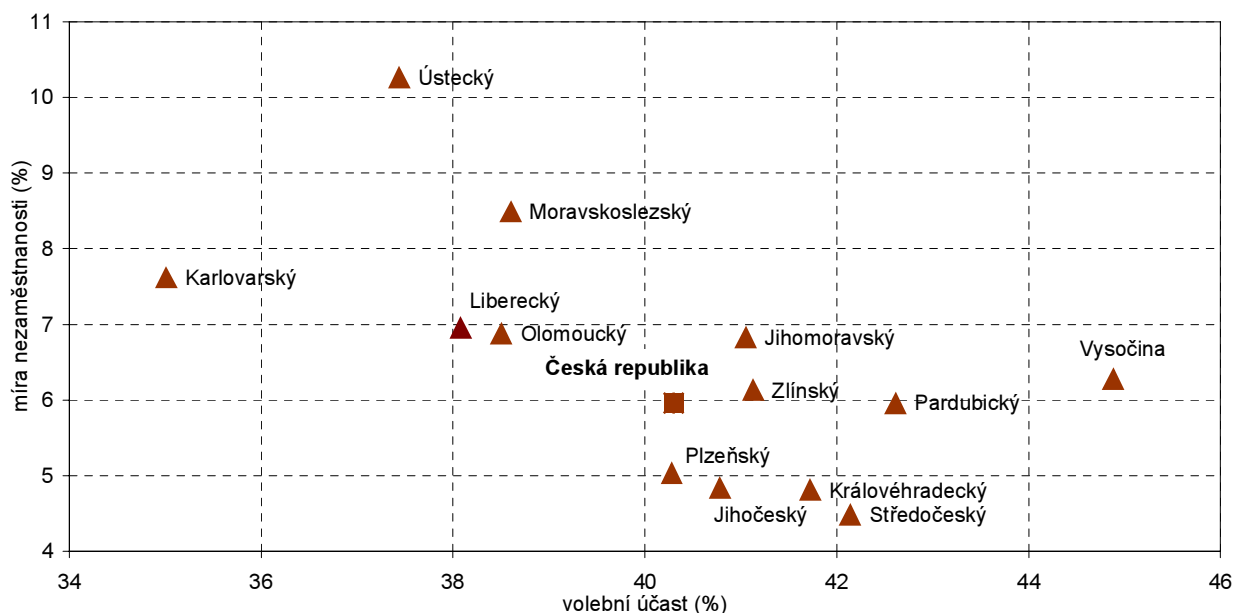
Tab. 2.12.1 Volební účast v %

	Česká republika	v tom kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
Volby do zastupitelstev obcí															
1994	62,26	53,73	66,00	66,10	65,08	52,56	53,20	60,78	68,29	69,04	73,12	65,86	64,04	67,18	57,31
1998	46,67	39,16	51,69	50,46	48,41	37,63	38,86	44,91	52,28	54,14	58,16	49,70	49,07	51,82	38,63
2002	45,51	35,29	50,54	49,97	48,89	38,92	38,58	44,80	50,69	52,34	54,87	48,07	47,00	50,43	39,32
2006	46,38	42,17	49,90	49,15	47,89	39,14	40,57	44,95	50,03	50,66	54,08	49,35	46,47	49,89	40,19
Volby do zastupitelstev krajů															
2000	33,64	x	32,77	34,13	35,55	28,44	29,68	33,07	34,74	36,46	35,86	34,93	34,19	36,07	33,24
2004	29,62	x	30,73	30,45	31,34	24,99	25,37	30,83	32,56	32,60	31,82	29,71	28,44	30,63	27,55
2008	40,30	x	42,14	40,78	40,28	35,01	37,44	38,08	41,72	42,61	44,88	41,05	38,50	41,13	38,60
Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR															
1996	76,41	69,73	78,35	77,05	77,19	69,62	72,04	75,83	79,96	80,32	82,42	77,82	79,00	79,59	75,95
1998	74,03	71,62	76,38	74,83	74,52	67,83	68,99	73,09	77,15	77,83	78,13	75,16	75,23	75,91	71,75
2002	58,00	59,98	58,78	58,11	58,00	50,17	50,65	55,83	60,84	61,14	62,45	60,03	58,88	60,02	55,22
2006	64,47	68,51	65,96	65,36	63,92	56,48	57,22	62,35	66,69	67,37	67,61	65,29	64,52	66,90	61,02
Volby do Evropského parlamentu															
2004	28,32	34,61	29,33	27,29	28,96	23,21	23,11	26,96	30,23	29,40	29,05	29,66	27,23	29,04	24,04
2009	28,22	35,73	29,35	27,69	28,09	21,75	22,51	26,65	29,19	28,97	28,86	28,64	27,01	27,73	25,70

- ❖ Účast voličů ve volbách do zastupitelstev obcí a do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR se do roku 2002 snižovala, ke zvýšení došlo až v roce 2006.
 - Dlouhodobě nejvyšší volební účast ve volbách do obecních zastupitelstev je na Vysočině, více než polovina voličů se v roce 2006 zúčastnila voleb ještě v Královéhradeckém a Pardubickém kraji.
 - Nejnižší volební účast u všech typů voleb byla zaznamenána v Karlovarském kraji; vůbec nejnižší účast v komunálních volbách však byla v roce 2002 v Hlavním městě Praze.
 - Relativně nejmenší pokles volební účasti ve volbách do zastupitelstev obcí byl v letech 1994 až 2006 v Hlavním městě Praze, nejvyšší pokles nastal v Moravskoslezském kraji.
- ❖ Pro volby do Poslanecké sněmovny je charakteristická nejvyšší volební účast ze všech typů voleb, v žádném kraji nikdy v období 1996 až 2006 nepoklesla pod 50 %.
 - Nejmenší pokles volební účasti byl v letech 1996 až 2006 v Hlavním městě Praze, kde byla v roce 2006 dokonce účast vyšší než na Vysočině, která měla nejvyšší volební účast u tohoto typu voleb do roku 2002.
 - Relativně nejvíce se volební účast snížila v Ústeckém kraji.
- ❖ V osmileté historii voleb do zastupitelstev krajů byla nejvyšší účast zaznamenána ve všech 13 krajích v roce 2008 (v Hlavním městě Praze se tento typ voleb nekoná).
 - Jestliže v roce 2000 a 2004 byla nejvyšší volební účast v Pardubickém kraji, v roce 2008 vzrostl zájem voličů o tento typ voleb na Vysočině natolik, že se kraj posunul ve volební účasti na první místo.
- ❖ O volby do Evropského parlamentu je mezi voliči v ČR výrazně menší zájem než o ostatní typy voleb (s výjimkou 2. kola voleb do Senátu, kde bývá volební účast ještě nižší).
 - V Hlavním městě Praze se obojích voleb zúčastnila více než třetina voličů, v Karlovarském a Ústeckém kraji méně než čtvrtina voličů.

- ❖ Souvislost mezi volební účastí a mírou nezaměstnanosti je patrná z následujícího grafu:

Graf 2.12.1 Účast voličů ve volbách do zastupitelstev krajů v roce 2008 a míra nezaměstnanosti v krajích k 31. 12. 2008

Tab. 2.12.2 Kandidáti a zvolení zastupitelé

	Česká republika	v tom kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
Počet kandidátů ve volbách do zastupitelstev obcí															
2002	192 915	7 304	24 113	15 374	12 131	5 580	13 785	7 749	11 317	11 831	15 077	25 683	13 196	11 276	18 499
2006	200 939	7 799	25 636	16 176	11 914	5 634	14 890	8 179	11 751	12 061	14 763	26 691	14 173	11 885	19 387
Počet kandidátů na 1 zastupitele ve volbách do zastupitelstev obcí															
2002	3,09	6,36	2,40	2,76	2,59	4,12	3,76	3,35	2,66	2,70	2,39	3,63	3,31	3,30	4,30
2006	3,22	6,80	2,53	2,90	2,55	4,20	4,05	3,55	2,78	2,77	2,41	3,70	3,54	3,49	4,57
Počet kandidátů ve volbách do zastupitelstev krajů															
2004	8 309	x	708	622	509	450	891	649	503	455	498	830	744	553	897
2008	8 206	x	762	575	594	472	701	536	551	541	460	973	724	474	843
Počet kandidátů na 1 zastupitele ve volbách do zastupitelstev krajů															
2002	12,3	x	10,9	11,3	11,3	10,0	16,2	14,4	11,2	10,1	11,1	12,8	13,5	12,3	13,8
2006	12,2	x	11,7	10,5	13,2	10,5	12,7	11,9	12,2	12,0	10,2	15,0	13,2	10,5	13,0

- ❖ Mezikrajské rozdíly v počtech kandidátů i zvolených zastupitelů jsou kromě rozdílného zájmu o věci veřejné ovlivněny též odlišnou sídelní strukturou a také tím, zda jsou ve velkých městech volena zastupitelstva městských částí či městských obvodů.

➤ Vzhledem k velmi vysokému počtu volených zastupitelů byl při komunálních volbách nejmenší počet kandidátů na jednoho zvoleného zastupitele na Vysočině (2,5 kandidáta); naproti tomu v Hl. městě Praze připadalo v roce 2006 na 1 zvoleného zastupitele téměř 7 kandidátů. Ve všech krajích s výjimkou Plzeňského se zvyšoval počet kandidátů připadajících na 1 zastupitele.

- ❖ Zatímco byl počet kandidátů do zastupitelstev obcí v roce 2006 vyšší v porovnání s rokem 2002 o 4,2 %, počet kandidátů ve volbách do zastupitelstev krajů byl v roce 2008 o 1,2 % nižší než o čtyři roky dříve. Největší pokles zájmu kandidovat byl v Ústeckém kraji (o více než pětinu), naproti tomu v Jihomoravském kraji se počet kandidátů zvýšil natolik, že se kraj dostal na 1. místo v počtu kandidátů připadajících na 1 zvoleného zastupitele.

➤ Určitým paradoxem je, že v kraji Vysočina byla v roce 2008 zaznamenána mezi kraji nejvyšší volební účast po celou historii voleb do krajských zastupitelstev, přitom však zde připadal nejnižší počet kandidátů na jednoho voleného zastupitele (o třetinu méně než v sousedním Jihomoravském kraji).

Ženy a muži v politice

Indikátor	Podíl žen z celkového počtu zvolených zastupitelů ve volbách do zastupitelstev obcí a do zastupitelstev krajů v %		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	OSUR 2007		
Zdroj dat	Český statistický úřad		
Územní dostupnost	kraje, okresy, obce	Periodicita	1 x za čtyři roky
Popis	Indikátor charakterizuje míru zapojení žen v politických a rozhodovacích funkcích a míru naplňování vládního usnesení o prioritách a postupech při prosazování rovnosti mužů a žen ve společnosti.		

Tab. 2.13.1 Podíl žen z celkového počtu zvolených zastupitelů v %

	Česká republika	v tom kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
Volby do zastupitelstev obcí															
1994	17,86	23,64	19,26	15,43	14,52	22,16	21,09	21,76	17,35	18,68	13,15	17,83	18,87	18,13	19,24
1998	20,48	22,40	22,89	17,23	17,08	23,17	25,44	24,69	21,85	20,96	14,64	19,92	21,65	20,05	21,90
2002	22,66	25,26	25,40	18,33	19,04	24,90	27,38	26,39	22,81	24,97	17,87	21,58	24,08	21,55	24,33
2006	24,97	27,03	27,60	21,30	22,29	26,92	29,66	28,84	25,31	26,69	19,59	23,84	26,59	23,43	26,40
Volby do zastupitelstev krajů															
2000	14,38	x	16,93	9,09	28,89	13,33	18,19	20,00	8,89	8,88	11,11	13,84	9,09	6,67	20,00
2004	15,11	x	15,39	18,18	20,00	15,55	16,36	17,78	11,11	8,89	13,33	18,46	12,72	11,11	15,38
2008	17,62	x	21,54	20,00	20,00	13,34	14,54	15,55	11,11	22,22	13,33	16,92	18,18	20,00	20,00

Tab. 2.13.2 Podíl žen z celkového počtu kandidátů v %

	Česká republika	v tom kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
Volby do zastupitelstev obcí															
1994	22,38	31,14	22,00	19,86	19,50	25,27	24,38	23,85	21,58	21,34	16,69	23,45	22,78	21,33	24,77
1998	25,75	33,89	26,16	22,97	23,33	28,01	28,25	28,78	24,85	24,79	19,27	26,84	26,17	23,91	27,77
2002	27,69	34,35	28,26	24,01	24,80	28,69	31,17	30,53	26,38	27,10	22,76	28,45	28,69	26,39	29,43
2006	29,89	38,61	30,87	26,54	26,10	30,88	33,55	32,99	29,48	29,88	24,26	29,84	30,92	27,67	31,05
Volby do zastupitelstev krajů															
2000	21,87	x	21,65	24,85	23,65	19,62	23,61	22,40	22,83	20,69	18,49	22,44	21,43	21,00	20,49
2004	26,00	x	24,01	28,78	23,77	27,56	25,59	27,28	21,86	27,03	22,29	26,50	29,84	25,49	26,20
2008	29,17	x	29,52	32,17	25,59	29,67	31,10	33,03	25,77	27,54	25,43	28,26	30,39	28,48	31,55

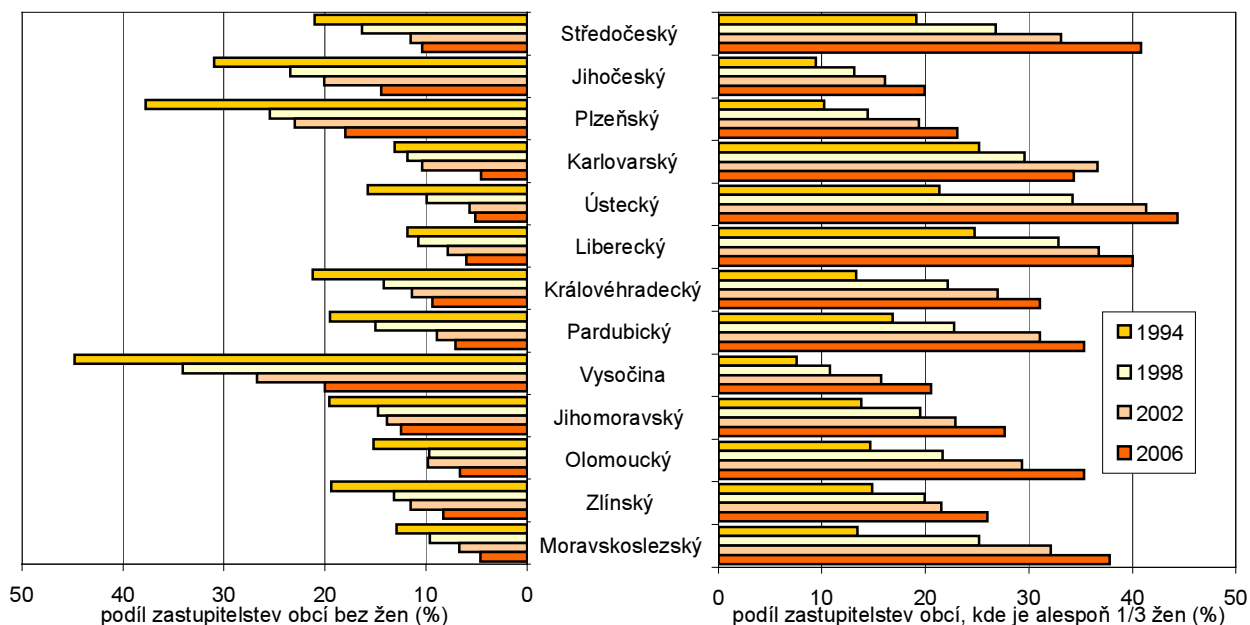
❖ **Zastoupení žen mezi členy obecních i krajských zastupitelstev se postupně zvyšuje; částečně k tomu přispívá rostoucí podíl žen mezi kandidáty.**

➤ Mezi kandidáty v komunálních volbách mají dlouhodobě ženy nejvyšší zastoupení v Hlavním městě Praze, avšak ve zvolených obecních zastupitelstvech mají po roce 1998 ženy nejvyšší podíl v Ústeckém kraji. Naproti tomu již od roku 1994 nejméně kandidují i jsou voleny ženy na Vysočině.

❖ **Zastoupení žen mezi kandidáty na funkce krajských zastupitelů se sice neliší od podílu kandidujících žen v komunálních volbách, avšak v žádném kraji nebylo dosaženo stejně vysokého podílu žen mezi zvolenými zastupiteli. Ve třech krajích byla úspěšnost kandidujících žen oproti obecním volbám dokonce méně než padesátiprocentní (v Královéhradeckém, Ústeckém a Karlovarském kraji).**

➤ Pouze v šesti krajích se podíl žen zvolených do krajských zastupitelstev postupně zvyšuje (v Jihočeském, Královéhradeckém, Pardubickém kraji, na Vysočině, v Olomouckém a Zlínském kraji); v Ústeckém a Libereckém kraji se podíl žen postupně snižuje a ve zbývajících krajích je vývoj nevyrovnaný.

Graf 2.13.1 Účast žen v zastupitelstvech obcí v krajích

- ❖ Významné je snižování **podílu obecních zastupitelstev, ve kterých nejsou zastoupeny ženy**. Ve všech krajích s výjimkou Jihomoravského se v letech 1994 – 2006 podíl takovýchto zastupitelstev snížil o více než polovinu.
 - V roce 2006 byla na Vysočině stále ještě pětina obecních zastupitelstev bez žen, přitom v Karlovarské a Moravskoslezském kraji bylo takovýchto zastupitelstev méně než 5 %.
 - Ve všech krajích postupně přibývá obecních zastupitelstev, ve kterých je více než třetina žen. V deseti krajích se podíl takovýchto obcí více než zdvojnásobil, pomalejší růst byl zaznamenán jen v Karlovarském, Libereckém a Zlínském kraji.

Tab. 2.13.3 Průměrný věk zvolených zastupitelů podle pohlaví (roky)

	Česká republika	v tom kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
Volby do zastupitelstev obcí 2006															
celkem	45,8	46,4	46,3	46,0	46,0	46,5	47,1	46,0	45,4	45,2	44,2	45,6	45,8	45,6	46,9
muži	46,1	46,2	46,7	46,3	46,1	47,0	47,4	46,4	45,7	45,6	44,4	45,7	46,1	45,7	47,2
ženy	45,1	47,0	45,3	44,9	45,4	45,0	46,4	44,9	44,6	44,3	43,1	45,3	45,0	45,1	46,2
Volby do zastupitelstev krajů 2008															
celkem	48,9	x	49,2	49,1	48,7	49,6	48,2	48,4	50,0	47,7	51,4	49,5	48,9	49,0	46,3
muži	49,2	x	49,1	49,9	48,6	49,9	48,8	48,6	50,2	49,0	51,3	49,3	49,0	49,8	46,4
ženy	47,5	x	49,4	46,0	49,2	47,8	44,4	47,1	48,0	43,2	52,5	50,5	48,5	45,9	46,2

- ❖ Z hlediska věku jsou mezi zvolenými zastupiteli v obecních (2006) i krajských volbách (2008) voleny mladší ženy než muži. Výjimkou je u komunálních voleb Hlavní město Praha, kde byly zvolené ženy nejen v průměru starší než muži, ale byly i ze všech krajů nejstarší.
 - Mezi zvolenými krajskými zastupiteli byl **průměrný věk** žen vyšší než věk mužů ve čtyřech krajích (Středočeském, Plzeňském, Jihomoravském a na Vysočině).
 - V kraji Vysočina byl zaznamenán mezi kraji nejnižší průměrný věk zastupitelů zvolených při komunálních volbách v roce 2006 a nejvyšší průměrný věk zastupitelů zvolených při krajských volbách v roce 2008, a to u obou pohlaví.

Občanská společnost – občanská participace

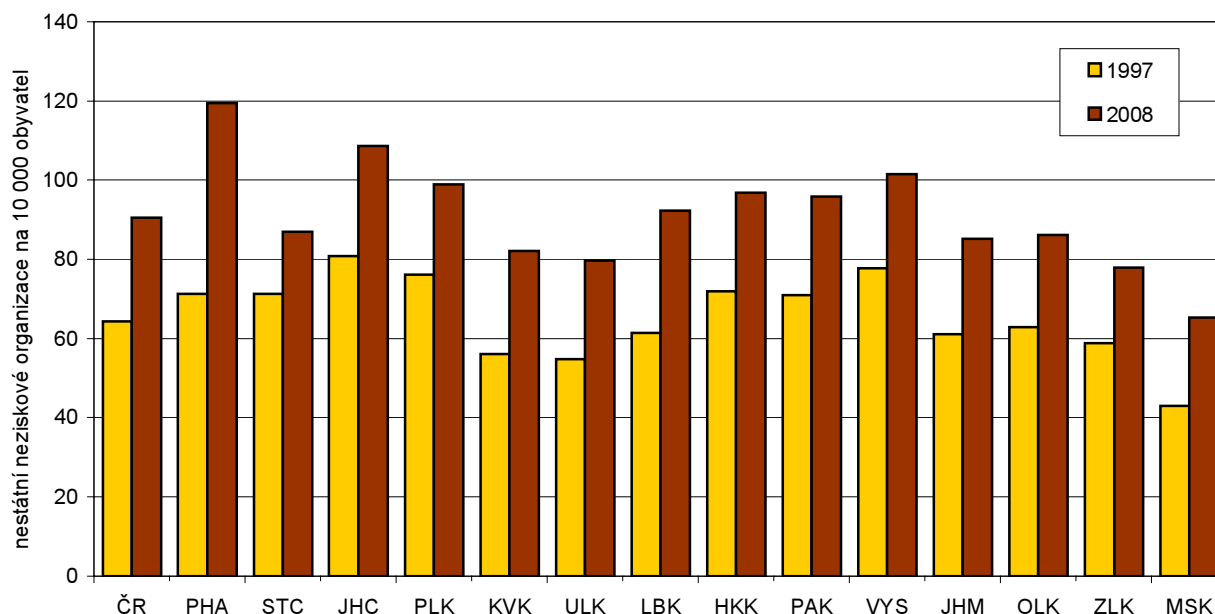
Indikátor	Počet obyvatel na 1 nestátní neziskovou organizaci		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	SZ 2005, SZ 2006, SZ 2009		
Zdroj dat	Český statistický úřad, Registr ekonomických subjektů		
Územní dostupnost	kraje, okresy	Periodicita	ročně
Popis	Indikátor občanské participace vypovídá o demokratické možnosti občana ovlivňovat věci veřejné. Nestátní neziskový sektor pro potřeby výpočtu tohoto indikátoru je definován podle právní formy organizace (nadace, nadační fondy, obecně prospěšné společnosti, sdružení, organizační jednotky sdružení a církevní organizace) a institucionálního sektoru (neziskové instituce sloužící domácnostem). Z důvodu nedostupnosti dat nebyl při výpočtu indikátoru zohledněn stupeň aktivity jednotlivých subjektů. Ukazatel je počítán na střední stav obyvatelstva.		

Tab. 2.14.1 Počet obyvatel na 1 nestátní neziskovou organizaci

	Česká republika	v tom kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
1997	155	140	140	124	131	178	182	163	139	141	129	164	159	170	233
1998	141	128	128	109	120	162	162	146	126	123	116	152	145	160	208
1999	139	125	126	106	118	152	153	142	128	122	114	152	147	159	207
2000	130	123	117	100	109	140	143	133	118	114	106	142	134	148	190
2001	124	115	114	96	105	134	138	127	114	111	102	135	127	142	180
2002	120	108	111	92	102	131	136	123	110	108	99	129	124	138	175
2003	119	103	110	95	101	127	133	118	107	108	102	129	124	139	170
2004	115	98	108	93	99	121	130	114	104	106	99	124	121	134	163
2005	112	94	107	90	101	122	125	111	101	103	97	119	117	130	157
2006	117	98	119	95	104	126	128	114	105	107	101	123	124	137	160
2007	112	92	115	92	101	121	124	108	102	105	98	117	119	130	154
2008	110	84	115	92	101	122	125	108	103	104	99	117	116	128	153

- ❖ Míru občanské participace, tedy **účasti občanů v oblasti řešení věcí veřejných**, lze s jistou mírou zjednodušení kvantifikovat pomocí údajů o sdružování občanů v nestátním neziskovém sektoru.
- ❖ Nestátní neziskový sektor je tvořen na státu nezávislými subjekty, jejichž hlavním zaměřením je prospěšná činnost pro společnost **bez vytváření ekonomického zisku**.
- ❖ Z hlediska **struktury činnosti** jde o sektor s velmi různorodým a bohatým rozsahem zaměření (z hrubého rozdělení dle klasifikace činností ale vyplývá, že převažují tzv. činnosti ostatních členských organizací a sportovní činnosti).
- ❖ Z hlediska **právních forem** převažují v nestátním neziskovém sektoru sdružení (svazy, spolky, společnosti, kluby apod.) a jejich organizační jednotky – z celkového počtu nestátních neziskových organizací tvoří úhrnem v České republice téměř 93 %; v letech 1997 až 2008 vzrostl jejich počet o více než polovinu.
- ❖ Nezanedbatelný význam mají i další právní formy, zejména církevní organizace (4,3 % z celkového počtu subjektů), dále nadace a nadační fondy (1,4 % subjektů) a obecně prospěšné společnosti (rovněž 1,4 %).
- ❖ O míře občanské participace (a také o jejím vývoji v čase) vypovídá **počet obyvatel připadajících na 1 nestátní neziskovou organizaci** – v roce 2008 to bylo v průměru za Českou republiku 110 obyvatel; velmi pozitivním zjištěním je ta skutečnost, že od roku 1997 se počet obyvatel připadajících na 1 nestátní neziskovou organizaci snížil o téměř 30 % – nepotvrzují se tak dřívější pesimistické odhady některých odborníků, kteří očekávali spíše tendenci ke snižování participačního charakteru české občanské společnosti.
- ❖ Výše uvedený relativní ukazatel vypovídá i o **významných rozdílech míry občanské participace mezi jednotlivými regiony České republiky** – v tomto ohledu lze zařadit mezi regiony, kde se obyvatelé relativně více spoléhají na stát při řešení svých životních situací, zejména kraj Moravskoslezský (v roce 2008 to bylo 153 obyvatel připadajících na 1 nestátní neziskovou organizaci), dále pak kraj Zlínský (128 obyvatel), Ústecký (125 obyvatel) a Karlovarský (122 obyvatel).

Graf 2.14.1 Počet nestátních neziskových organizací na 10 000 obyvatel v krajích v letech 1997 a 2008

- ❖ **Nejnižší počet obyvatel připadajících na 1 nestátní neziskovou organizaci** byl v letech 1997 až 2007 zaregistrován v kraji Jihočeském (v roce 2007 to bylo 92 obyvatel), v roce 2008 v Hlavním městě Praze (jen 84 obyvatel). Relativně méně se na stát spoléhají rovněž obyvatelé v kraji Vysočina, kde na 1 nestátní neziskovou organizaci v roce 2008 připadá 99 obyvatel a v Plzeňském kraji (101 obyvatel).
- ❖ Z hlediska vývoje počtu obyvatel připadajících na 1 nestátní neziskovou organizaci v letech 1997 až 2008 lze pozitivně hodnotit Hlavní město Prahu (pokles o 57 obyvatel, tj. o více než 40 %) a kraj Moravskoslezský (pokles o 80 obyvatel, tj. o téměř 35 %). Naopak nejpomaleji jak v absolutním, tak i v relativním vyjádření se snižoval počet obyvatel na 1 nestátní neziskovou organizaci ve Středočeském kraji (pokles o 25 obyvatel, tj. o 18 %).

Tab. 2.14.2 Struktura nestátních neziskových organizací podle právní formy v roce 2008

	Česká republika	v tom kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
Nestátní neziskové organizace celkem	94 463	14 643	10 580	6 892	5 602	2 536	6 651	4 019	5 356	4 923	5 217	9 747	5 534	4 606	8 157
v tom v %:															
sdružení (svaz, spolek, společnost, klub aj.)	62,8	70,9	67,9	56,1	56,2	67,5	65,2	61,4	60,2	57,7	53,5	63,3	60,5	60,4	62,1
organizační jednotky															
sdružení	30,1	21,1	26,2	35,7	39,3	26,9	27,5	31,3	33,7	35,3	39,9	29,3	31,1	31,1	30,3
nadace	0,4	1,2	0,2	0,2	0,2	0,4	0,2	0,3	0,2	0,1	0,1	0,4	0,3	0,3	0,2
nadační fondy	1,0	2,2	0,5	1,0	0,5	0,6	0,4	0,4	0,9	1,0	0,6	1,2	1,0	1,6	1,0
obecně prospěšné společnosti	1,4	2,5	1,3	1,7	1,0	1,6	1,3	1,5	1,0	1,2	0,8	1,1	1,4	1,3	1,2
církevní organizace	4,3	2,1	3,9	5,3	2,8	3,1	5,3	5,1	3,9	4,6	5,2	4,7	5,9	5,2	5,2

Zornění zemědělské půdy

Indikátor	Zornění zemědělské půdy v %		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	SUR 2004		
Zdroj dat	Český úřad zeměměřický a katastrální, Statistická ročenka půdního fondu ČR		
Územní dostupnost	kraje, okresy, obce	Periodicita	ročně
Popis	Podíl orné půdy na zemědělské půdě v %. Výměra orné a zemědělské půdy (v hektarech) je zjištěna z katastru nemovitostí, jehož správu vykonává Český úřad zeměměřický a katastrální. Údaje se vztahují k 31.12. daného roku.		

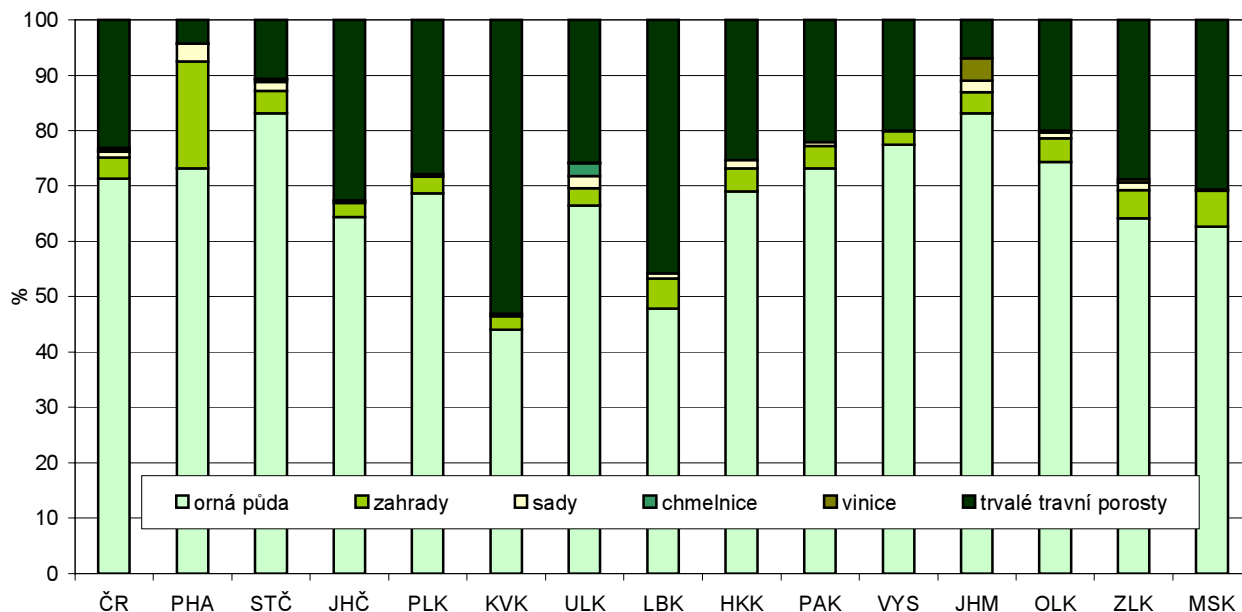
Tab. 3.1.1 Zornění zemědělské půdy v %

	Česká republika	v tom kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
1993	74,1	73,6	83,5	68,6	70,9	58,2	72,4	54,2	70,6	74,2	77,3	84,0	79,0	66,3	68,9
1994	73,8	73,5	83,5	67,9	70,5	56,6	71,8	53,4	70,4	74,2	77,3	84,0	78,5	66,0	68,2
1995	73,4	73,4	83,5	67,6	70,3	54,4	71,1	52,6	70,3	73,9	77,3	84,0	77,8	65,8	67,2
1996	72,4	73,6	83,5	65,3	69,0	49,0	68,4	51,4	69,8	73,5	77,3	84,0	76,7	65,4	65,3
1997	72,2	73,7	83,5	65,0	68,7	48,8	67,9	51,3	69,3	73,5	77,3	84,1	76,4	65,3	64,6
1998	72,4	73,7	83,6	65,1	69,3	48,7	67,8	51,3	69,5	73,7	77,9	84,3	76,5	65,3	64,4
1999	72,3	73,7	83,6	65,1	69,3	47,6	67,7	51,0	69,5	73,6	77,9	84,3	76,5	65,3	64,2
2000	72,0	73,6	83,5	64,8	69,2	46,6	67,5	50,5	69,4	73,5	77,7	84,2	76,3	64,8	63,2
2001	71,9	73,6	83,4	64,6	69,1	45,8	67,4	50,2	69,3	73,4	77,5	84,2	76,2	64,6	63,1
2002	71,8	73,6	83,3	64,6	69,0	45,8	67,3	50,1	69,3	73,4	77,4	84,2	75,7	64,6	62,9
2003	71,7	73,6	83,2	64,7	68,9	45,7	67,2	49,6	69,2	73,4	77,4	84,0	75,4	64,5	62,8
2004	71,6	73,5	83,2	64,6	68,9	45,6	67,0	49,3	69,2	73,4	77,4	83,6	75,4	64,4	62,7
2005	71,5	73,5	83,2	64,6	68,9	45,4	66,9	48,9	69,1	73,2	77,5	83,3	74,5	64,3	63,2
2006	71,4	73,5	83,2	64,5	68,8	45,1	66,6	48,7	69,1	73,2	77,4	83,2	74,5	64,3	62,9
2007	71,4	73,4	83,1	64,5	68,7	44,5	66,4	48,2	69,0	73,2	77,4	83,1	74,4	64,2	62,8
2008	71,3	73,2	83,1	64,4	68,6	44,0	66,4	47,9	69,0	73,1	77,4	83,1	74,3	64,2	62,7

Zornění zemědělské půdy se v České republice zřetelně snižuje.

- ❖ Tendence ke snižování zornění zemědělské půdy je charakteristická pro většinu krajů s výjimkou Vysočiny.
- ❖ Nejvýrazněji se zornění zemědělské půdy snížilo v Karlovarském kraji.
- ❖ Jen nepatrný pokles zornění zemědělské půdy byl zaznamenán v krajích Jihomoravském a Středočeském, v nichž současně zornění dosahuje nejvyšších hodnot ze všech krajů České republiky.
- ❖ Nejnižší úroveň zornění je v krajích Karlovarském a Libereckém, v nichž nedosahuje ani padesáti procent.
- ❖ Zornění zemědělské půdy bylo v uplynulých letech ovlivňováno v první řadě výrazným poklesem výměry **orné půdy** a odpovídajícím rozšiřováním ploch **trvalých travních porostů**. Tento trend byl společný pro většinu krajů České republiky s výjimkou Hlavního města Prahy, Středočeského kraje, Jihomoravského kraje a Vysočiny, která je jediným krajem, v němž se výměra trvalých travních porostů zmenšila.
- ❖ Vedle zmenšujících se ploch orné půdy se projevuje též úbytek chmelnic, výměra zahrad a vinic rostla.
- ❖ Typické je též absolutní snižování celkové výměry zemědělské půdy.

Graf 3.1.1 Struktura zemědělské půdy v krajích v roce 2008

 Tab. 3.1.2 Skladba zemědělské půdy v km²

	Česká republika	v tom kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
1993															
Celková výměra zemědělské půdy	42 830	214	6 700	4 960	3 850	1 253	2 795	1 410	2 808	2 749	4 213	4 281	2 754	1 963	2 880
z toho:															
orná půda	31 734	157	5 595	3 402	2 730	729	2 023	763	1 981	2 040	3 258	3 592	2 176	1 302	1 985
trvalé travní porosty	8 731	9	694	1 412	990	488	548	556	668	576	844	288	421	524	713
sady	504	7	121	23	19	7	67	15	44	21	9	106	27	31	7
zahrady	1 582	40	251	120	112	30	86	75	115	111	102	152	118	96	175
vinice	157	0	3	-	-	-	4	-	-	-	-	141	-	10	-
chmelnice	114	-	35	-	1	-	66	0	-	-	-	-	12	-	-
2008															
Celková výměra zemědělské půdy	42 441	205	6 648	4 929	3 813	1 241	2 764	1 402	2 788	2 728	4 113	4 292	2 808	1 948	2 761
z toho:															
orná půda	30 256	150	5 525	3 174	2 617	546	1 835	671	1 924	1 995	3 184	3 567	2 087	1 250	1 731
trvalé travní porosty	9 797	9	708	1 609	1 063	658	712	641	705	601	821	298	561	561	847
sady	462	6	112	23	18	6	60	14	43	19	6	91	28	28	7
zahrady	1 626	40	267	124	115	30	89	76	116	112	101	162	121	99	176
vinice	191	0	3	-	-	-	4	-	0	-	0	174	0	10	0
chmelnice	108	-	33	-	0	-	64	0	-	-	-	-	10	-	-

Koeficient ekologické stability

Indikátor	Koeficient ekologické stability		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	neobsažen		
Zdroj dat	Český úřad zeměměřický a katastrální		
Územní dostupnost	kraje, okresy, obce	Periodicita	ročně
Popis	Koeficient ekologické stability je poměrové číslo, které stanovuje poměr ploch tzv. stabilních a nestabilních krajinných prvků v daném území. Mezi stabilní prvky patří lesy, trvalé travní porosty, sady, zahrady, vinice, chmelnice a vodní plochy, mezi nestabilní prvky patří orná půda, zastavěné plochy a ostatní plochy. Hodnoty koeficientu ekologické stability menší nebo rovné 0,10 dosahují území s maximálním narušením přírodních struktur; 0,10 – 0,30 území nadprůměrně využívaná se zřetelným narušením přírodních struktur; 0,31 – 1,00 území intenzivně využívaná, zejména zemědělskou velkovýrobou; 1,01 – 2,99 celkem vyvážená krajina, v níž jsou technické objekty relativně v souladu s dochovanými přírodními strukturami; hodnoty 3,00 a více dosahuje přírodní a přírodě blízká krajina s výraznou převahou ekologicky stabilních struktur a nízkou intenzitou využívání krajiny člověkem.		

Tab. 3.2.1 Koeficient ekologické stability

	Česká republika	v tom kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
1993	0,98	0,30	0,65	1,32	1,26	1,56	0,84	1,90	0,99	0,86	0,84	0,65	0,86	1,35	1,15
1994	0,98	0,30	0,65	1,34	1,26	1,60	0,86	1,92	0,99	0,86	0,84	0,65	0,87	1,36	1,17
1995	0,99	0,31	0,65	1,35	1,27	1,66	0,87	1,95	0,99	0,87	0,84	0,65	0,90	1,36	1,18
1996	1,01	0,30	0,65	1,41	1,31	1,81	0,92	2,00	1,00	0,88	0,84	0,65	0,92	1,37	1,23
1997	1,02	0,30	0,65	1,42	1,31	1,82	0,93	2,00	1,02	0,88	0,84	0,65	0,93	1,38	1,25
1998	1,02	0,30	0,65	1,42	1,30	1,83	0,94	2,01	1,01	0,87	0,83	0,65	0,93	1,38	1,26
1999	1,02	0,30	0,65	1,42	1,30	1,86	0,94	2,02	1,01	0,88	0,83	0,65	0,93	1,38	1,26
2000	1,03	0,30	0,65	1,43	1,30	1,90	0,94	2,10	1,02	0,88	0,84	0,65	0,93	1,40	1,29
2001	1,03	0,30	0,66	1,44	1,31	1,92	0,95	2,11	1,02	0,88	0,84	0,65	0,93	1,40	1,29
2002	1,03	0,30	0,66	1,44	1,31	1,92	0,95	2,12	1,02	0,88	0,84	0,65	0,95	1,40	1,30
2003	1,04	0,30	0,66	1,44	1,31	1,92	0,95	2,14	1,02	0,88	0,84	0,65	0,96	1,40	1,31
2004	1,04	0,30	0,66	1,45	1,31	1,92	0,95	2,15	1,02	0,88	0,85	0,66	0,96	1,41	1,31
2005	1,04	0,30	0,66	1,45	1,31	1,93	0,96	2,17	1,02	0,89	0,84	0,67	0,98	1,41	1,30
2006	1,04	0,30	0,66	1,45	1,32	1,94	0,96	2,18	1,03	0,89	0,84	0,67	0,98	1,41	1,30
2007	1,05	0,30	0,66	1,45	1,32	1,96	0,97	2,20	1,03	0,89	0,84	0,67	0,98	1,41	1,30
2008	1,05	0,31	0,66	1,46	1,32	1,98	0,98	2,22	1,03	0,89	0,84	0,67	0,98	1,42	1,31

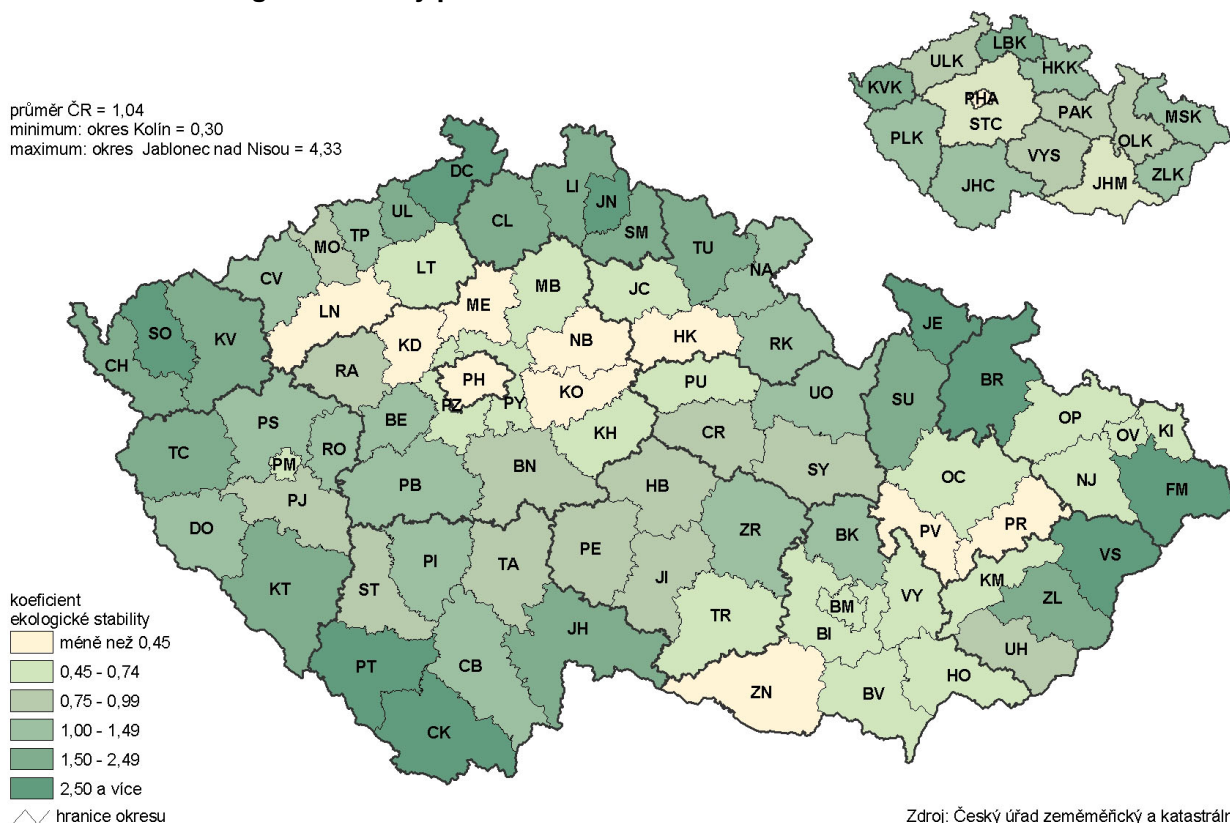
Koeficient ekologické stability se v České republice mírně zvyšuje.

- ❖ Tendence k růstu koeficientu ekologické stability se projevuje i ve většině krajů v souvislosti se zvyšováním plochy stabilních a úbytkem nestabilních ploch.
- ❖ Téměř beze změny zůstává koeficient v hlavním městě, Středočeském kraji, na Vysočině a v Jihomoravském kraji. Jen nepatrně se zvýšil v Pardubickém kraji.
- ❖ Nejvyšší hodnoty koeficient dosahuje v Libereckém a Karlovarském kraji, které jsou charakteristické nejnižším podílem orné půdy na celkové výměře. V těchto dvou krajích se koeficient ekologické stability také nejvýrazněji zvýšil.
- ❖ Nejnižší hodnoty má koeficient v hlavním městě, kde dominují ostatní plochy, a ve Středočeském a Jihomoravském kraji, kde polovinu území zabírá orná půda.
- ❖ Výměra ekologicky **stabilních ploch** se zvýšila zejména v Olomouckém, Karlovarském a Ústeckém kraji, zmenšila se především v hlavním městě a Středočeském kraji.
- ❖ U ekologicky stabilních ploch vývoj ovlivňuje především růst výměry lesních pozemků a ještě výraznější přírůstek výměry trvalých travních porostů.
- ❖ U ekologicky **nestabilních ploch** se projevuje absolutní i relativní úbytek orné půdy, který je zvláště výrazný v Karlovarském a Libereckém kraji, naopak jen k minimálnímu poklesu došlo ve Středočeském kraji, Jihomoravském kraji a na Vysočině.

- ❖ Zvyšuje se výměra a podíl **zastavěných ploch**, která vzrostla téměř ve všech krajích s výjimkou Karlovarského a Moravskoslezského.

K 17 Koeficient ekologické stability podle okresů v roce 2008

průměr ČR = 1,04
 minimum: okres Kolin = 0,30
 maximum: okres Jablonec nad Nisou = 4,33

Tab. 3.2.2 Ekologicky stabilní a nestabilní plochy v km²

	Česká republika	v tom kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
1993															
Celková výměra	78 864	496	11 013	10 056	7 561	3 314	5 335	3 163	4 758	4 518	6 925	7 066	5 053	3 965	5 641
Stabilní plochy celkem	38 957	116	4 347	5 720	4 210	2 017	2 442	2 071	2 363	2 090	3 164	2 788	2 331	2 276	3 020
z toho:															
lesní pozemky	26 286	49	3 036	3 730	2 974	1 423	1 572	1 377	1 466	1 322	2 094	1 958	1 700	1 567	2 018
trvalé travní porosty	8 731	9	694	1 412	990	488	548	556	668	576	844	288	421	524	713
Nestabilní plochy celkem	39 908	380	6 666	4 335	3 351	1 297	2 893	1 091	2 395	2 428	3 761	4 278	2 722	1 689	2 621
z toho:															
orná půda	31 734	157	5 595	3 402	2 730	729	2 023	763	1 981	2 040	3 258	3 592	2 176	1 302	1 985
zastavěné plochy	1 281	44	203	102	94	34	91	50	92	71	83	139	80	71	128
2008															
Celková výměra	78 865	496	11 015	10 057	7 561	3 314	5 335	3 163	4 759	4 519	6 795	7 195	5 267	3 964	5 426
Stabilní plochy celkem	40 340	116	4 387	5 962	4 305	2 200	2 634	2 181	2 412	2 130	3 110	2 894	2 612	2 323	3 075
z toho:															
lesní pozemky	26 530	50	3 055	3 768	2 993	1 434	1 602	1 402	1 475	1 334	2 065	2 015	1 833	1 574	1 930
trvalé travní porosty	9 797	9	708	1 609	1 063	658	712	641	705	601	821	298	561	561	847
Nestabilní plochy celkem	38 525	380	6 628	4 095	3 256	1 114	2 701	982	2 346	2 389	3 685	4 302	2 655	1 641	2 352
z toho:															
orná půda	30 256	150	5 525	3 174	2 617	546	1 835	671	1 924	1 995	3 184	3 567	2 087	1 250	1 731
zastavěné plochy	1 309	50	212	106	97	32	92	52	93	72	85	142	83	72	120

Spotřeba průmyslových hnojiv

Indikátor	Spotřeba průmyslových hnojiv v čistých živinách (N, P₂O₅, K₂O) v kilogramech na hektar orné půdy		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	SUR 2004, SZ 2006, OSUR 2007, SZ 2009, SRUR 2010		
Zdroj dat	Český statistický úřad, Definitivní údaje o sklizni zemědělských plodin		
Územní dostupnost	kraje	Periodicita	ročně
Popis	Spotřeba průmyslových hnojiv přepočtená na čisté živiny za hospodářský rok (od 1. 7. roku předcházejícího do 30. 6. roku stávajícího) v kilogramech na hektar orné půdy zjištěné ze soupisu ploch osevů (k 31. 5. daného roku). Do roku 2002 byly údaje zpracovány z ročních výkazů o rostlinné výrobě a spotřebě hnojiv za organizace hospodařící na zemědělské půdě. Za ostatní subjekty (s menší výměrou, nepředkládající výkaz) byly zpracovány okresní sumární výkazy na základě kvalifikovaných odhadů. Od roku 2002 došlo ke změně způsobu zjišťování, jehož rozsah vychází z aktualizovaného stavu Agroregistru; jeho výsledky po dopočtu reprezentují celý sektor zemědělství.		

Tab. 3.3.1 Spotřeba průmyslových hnojiv v kilogramech čistých živin (N, P₂O₅, K₂O) na hektar orné půdy

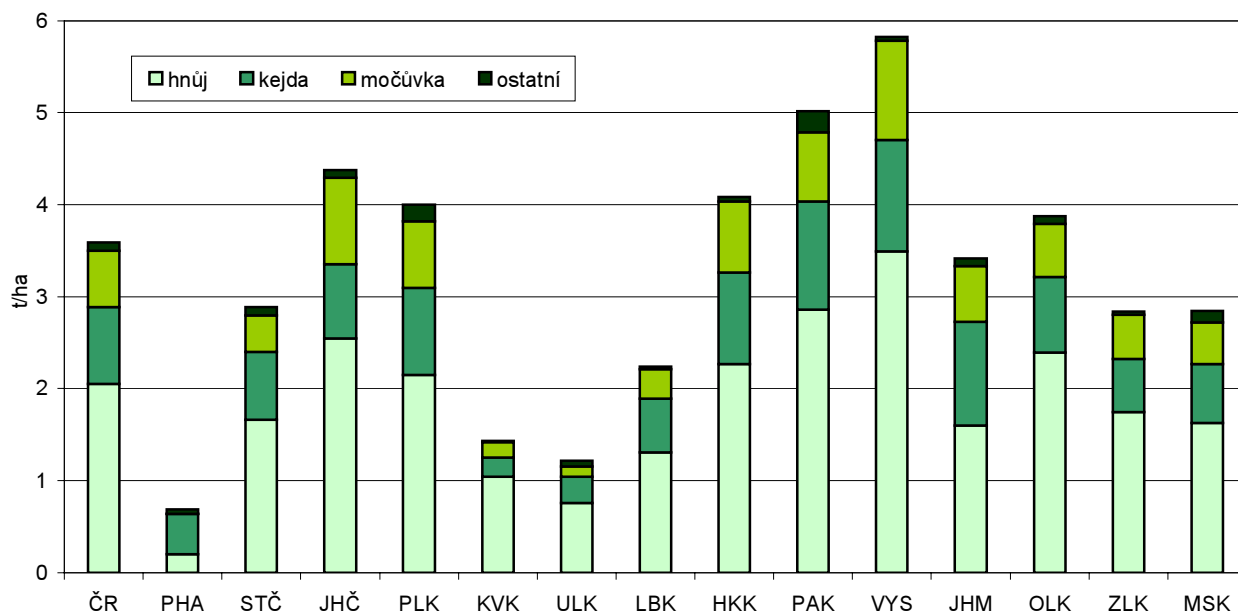
	Česká republika	v tom kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
2000	90,4	70,6	90,7	102,1	84,6	57,5	60,8	60,6	90,9	88,2	105,3	90,1	117,2	86,9	78,0
2001	97,9	74,5	98,3	104,6	94,4	71,1	64,6	58,7	100,6	100,6	112,0	95,5	127,5	95,9	90,2
2002	110,0	67,3	109,9	115,8	100,4	88,7	93,1	79,5	113,5	99,8	118,6	104,5	145,6	110,2	107,6
2003	96,0	86,7	98,9	101,8	79,1	70,0	68,6	76,0	106,6	91,3	104,7	94,1	124,9	85,1	93,9
2004	107,8	107,7	110,2	112,0	88,3	60,0	82,3	78,8	121,6	111,9	115,7	97,4	143,2	115,4	107,7
2005	103,5	91,7	111,4	107,6	80,2	70,9	81,4	85,9	115,6	105,2	107,9	81,1	140,0	110,1	117,8
2006	109,3	97,0	116,5	105,6	92,1	66,0	91,0	93,8	129,0	107,3	109,8	98,3	139,0	111,0	119,0
2007	99,5	65,8	110,4	101,1	78,8	42,6	78,4	59,3	112,4	102,7	102,2	98,3	133,9	88,4	99,1
2008	105,8	45,4	117,2	109,3	83,8	54,8	90,8	61,5	119,0	111,9	104,0	113,0	122,3	106,1	96,7

- ❖ Spotřeba **průmyslových hnojiv** se v České republice vzdor kolísavému vývoji v hodnoceném období zvyšuje.
- ❖ Tendence k růstu spotřeby průmyslových hnojiv se projevuje ve většině krajů, výjimkou byly kraje Plzeňský, Karlovarský a Liberecký.
- ❖ Nejvýrazněji rostla spotřeba průmyslových hnojiv v Ústeckém, Středočeském a Královéhradeckém kraji.
- ❖ Stabilně nejvyšší hodnoty spotřeby průmyslových hnojiv jsou v Olomouckém kraji, za nímž v roce 2008 jen těsně zaostával Středočeský kraj.
- ❖ Nejnižší spotřebu průmyslových hnojiv na hektar orné půdy zaznamenáváme v Karlovarském a Libereckém kraji.
- ❖ Na spotřebě průmyslových hnojiv se nejvíce podílí **dusíkatá hnojiva**, podstatně méně **fosforečná** a **draselná**, jejichž spotřeba však oproti roku 2000 vzrostla výrazněji než dusíkatých.
- ❖ Nejvíce **statkových hnojiv** na hektar zemědělské půdy se v roce 2008 spotřebovalo na Vysočině a dále v krajích Pardubickém a Jihočeském. Kromě Hlavního města Prahy je jejich nejnižší spotřeba v Ústeckém a Karlovarském kraji.

Tab. 3.3.2 Spotřeba dusíkatých, fosforečných a draselných hnojiv v čistých živinách v kilogramech na hektar orné půdy

Česká republika	v tom kraje														
	Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský	
Spotřeba dusíkatých hnojiv (N)															
2000	69,1	52,6	70,6	78,7	73,4	55,0	49,0	50,3	67,6	66,7	78,3	71,2	71,0	68,3	57,5
2008	78,6	34,6	87,7	81,9	73,3	45,3	71,1	51,9	86,8	86,1	78,7	83,7	69,9	76,3	68,3
Spotřeba fosforečných hnojiv (P ₂ O ₅)															
2000	12,9	9,5	12,2	14,1	5,6	3,3	7,1	5,5	13,8	12,7	19,9	12,0	22,6	13,6	12,9
2008	16,2	5,7	17,5	13,6	7,3	7,8	13,1	5,0	19,2	15,9	16,4	18,4	27,2	21,7	16,5
Spotřeba draselných hnojiv (K ₂ O)															
2000	8,6	8,8	8,2	9,4	2,9	1,0	5,8	4,6	9,6	8,9	7,6	7,4	25,3	5,2	9,0
2008	11,0	5,0	12,1	13,8	3,2	1,7	6,6	4,7	13,1	10,0	8,9	10,9	25,2	8,1	11,9

Graf 3.3.1 Spotřeba statkových hnojiv v tunách na 1 ha zemědělské půdy v krajích v roce 2008

Ekologické zemědělství

Indikátor	Podíl ekologicky obhospodařované půdy na celkové výměře zemědělské půdy v %		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	SUR 2004, SZ 2006, OSUR 2007, SZ 2009, SRUR 2010		
Zdroj dat	Ministerstvo zemědělství		
Územní dostupnost	kraje, okresy, ORP	Periodicita	ročně
Popis	<p>Ekologické zemědělství je založeno na hospodaření bez používání umělých hnojiv, chemických přípravků, postřiků, hormonů, umělých látek a genetických modifikací, a to v oblasti pěstování rostlin i v chovu zvířat. Hlavním principem je biologický koloběh: zdravá půda – zdravé rostliny – zdravá zvířata – zdravé potraviny – zdraví lidé – nenarušená krajina. Zemědělci, kteří se k ekologickému hospodaření přihlašují a registrují na Ministerstvu zemědělství, se řídí zákonem č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství a Vyhláškou MZe č. 53/2001. Data vycházejí ze seznamů ekologických zemědělců zveřejňovaných MZe od roku 2003. Podíl ekologicky obhospodařované zemědělské půdy je vypočten jako podíl výměry půdy v ekologickém zemědělství a přechodném období na celkové výměře zemědělské půdy. Přechodné období je zákonem stanovená doba (2 nebo 3 roky podle typu půdy), po kterou je zemědělec povinen dodržovat podmínky zákona o ekologickém zemědělství, ale jeho produkty ještě nejsou považovány za ekologické. Data za rok 2003 jsou v územní struktuře k 31. 12. 2006 a následující roky v územní struktuře k 31. 12. příslušného roku.</p>		

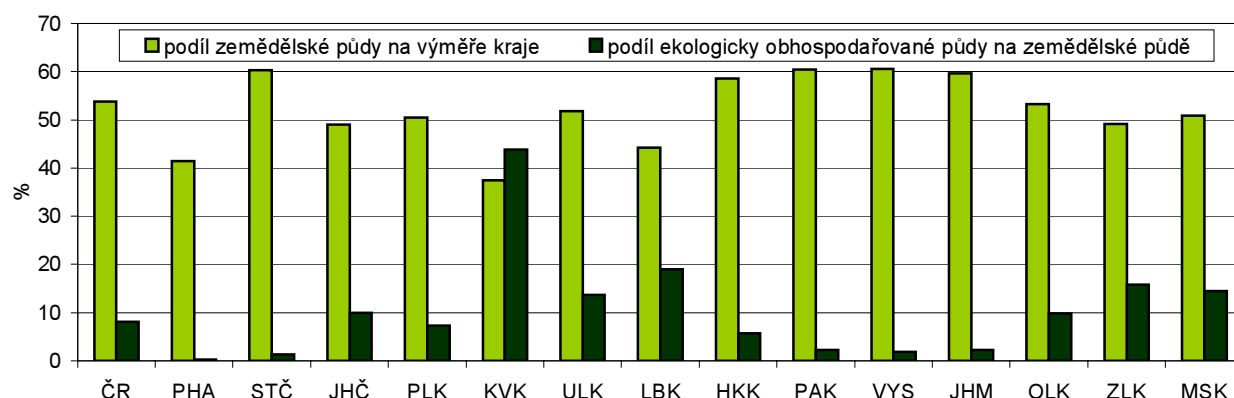
Tab. 3.4.1 Podíl ekologicky obhospodařované půdy na celkové výměře zemědělské půdy v %

	Česká republika	v tom kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
2003	5,97	0,37	0,36	6,09	5,67	41,90	10,86	13,11	4,20	1,23	0,93	1,28	8,59	10,66	10,76
2006	6,47	1,22	0,52	7,21	5,89	40,88	11,03	16,53	4,35	1,49	1,10	1,37	8,26	13,25	11,86
2007	7,33	0,14	0,91	8,69	6,71	42,89	12,34	18,16	5,17	1,69	1,25	1,66	9,40	15,08	13,24
2008	8,05	0,25	1,23	10,01	7,32	43,90	13,69	18,91	5,71	2,17	1,78	2,26	9,86	15,83	14,52

- ❖ **Ekologické zemědělství** je v České republice na vzestupu. Každým rokem přibývá několik set zemědělských podnikatelů, kteří se rozhodli využít dotací a hospodařit podle zásad ekologického zemědělství. Je rozšířeno spíše v oblastech méně vhodných pro intenzivní zemědělské hospodaření (např. v horských a podhorských oblastech – viz kartogram).
- ❖ Nejvyšší podíl ekologicky obhospodařované zemědělské půdy byl zjištěn v Karlovarském kraji (více než pětinasobek průměru ČR), dále v Libereckém a Zlínském kraji. Nejnižší podíl půdy v ekologickém zemědělství a půdy v přechodném období měly (kromě hlavního města) kraje Středočeský, Vysočina, Pardubický a Jihomoravský, které mají relativně nejvyšší rozlohu zemědělské půdy celkem. Pro tyto kraje (s výjimkou Středočeského) je typický vysoce nadprůměrný podíl zemědělských podnikatelů, kteří kromě ekologického zemědělství souběžně hospodaří na konvenční půdě. Nepřímou závislost mezi podílem ekologicky obhospodařované půdy a podílem zemědělské půdy na výměře kraje znázorňuje graf 3.4.1.

Graf 3.4.1 Podíl ekologicky obhospodařované půdy na zemědělské půdě a podíl zemědělské půdy na výměře kraje v roce 2008

Zdroj: Ministerstvo zemědělství, Český úřad zeměměřický a katastrální

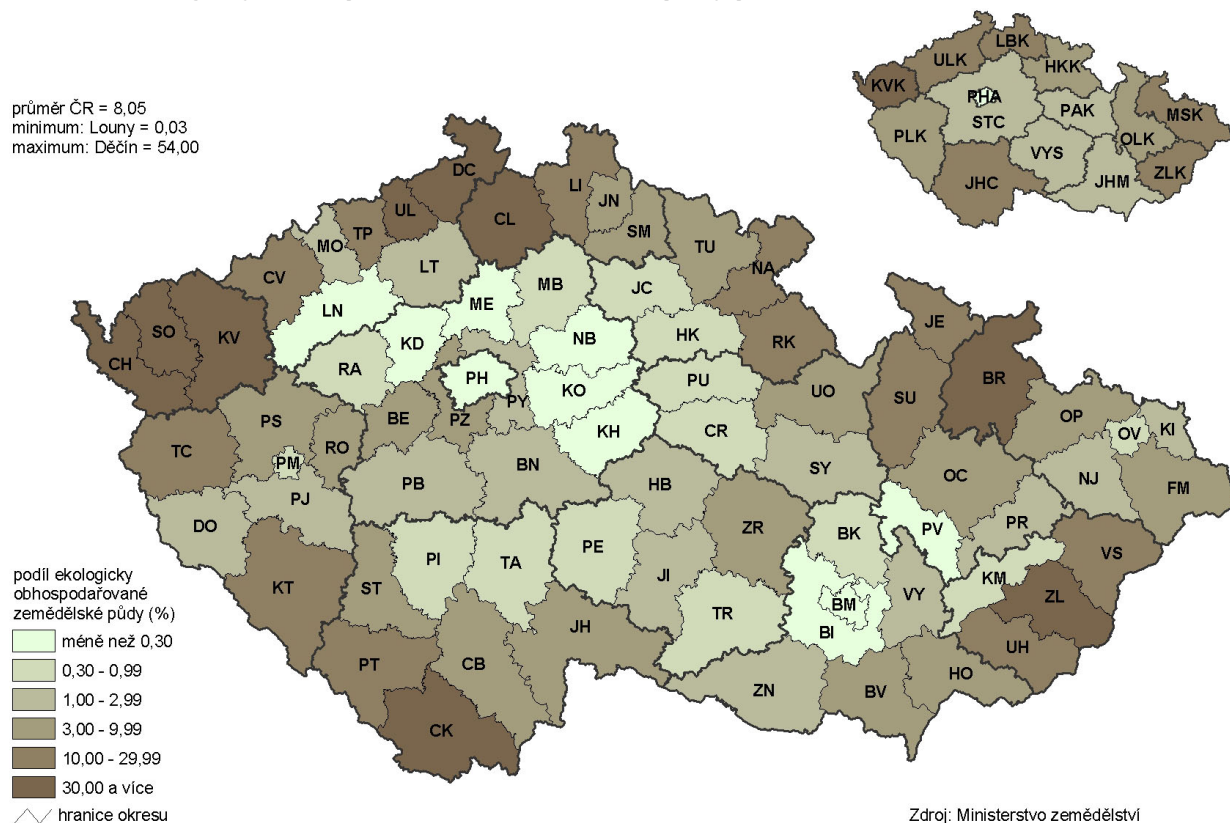
- ❖ Počet ekologických zemědělců je absolutně nejvyšší v Jihočeském kraji, který zároveň zaznamenává v několika posledních letech významný rozmach ekologického zemědělství, o čemž svědčí největší rozloha půdy v přechodném období.

Tab. 3.4.2 Ekologické zemědělství

	Česká republika	v tom kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
Počet ekologických zemědělců															
2003	816	2	20	109	66	117	73	50	48	29	32	43	88	83	56
2006	940	7	32	125	81	108	78	67	57	36	36	44	96	102	71
2007	1316	4	57	168	118	119	96	102	84	45	64	81	122	151	105
2008	1836	9	98	236	175	146	127	125	108	59	117	131	149	197	159
Výměra půdy v ekologickém zemědělství (ha)															
2003	195 814	75	1 448	22 891	18 601	41 730	23 809	8 554	6 180	2 561	3 274	4 423	19 444	16 934	25 890
2006	232 173	128	1 857	24 697	19 321	46 159	27 104	17 935	9 828	3 050	4 042	5 293	21 360	21 305	30 095
2007	246 491	4	3 150	27 744	19 588	47 952	29 533	21 547	9 965	3 346	4 291	4 809	21 955	22 021	30 586
2008	267 757	6	3 446	34 649	22 318	48 195	30 304	22 997	11 139	4 346	4 484	5 315	22 785	24 785	32 988
Výměra půdy v přechodném období (ha)															
2003	59 152	3	951	7 259	3 156	10 483	6 380	9 902	5 572	823	628	1 017	4 292	3 951	4 736
2006	42 963	126	1 593	10 888	3 191	4 696	3 464	5 288	2 328	1 034	497	627	1 896	4 568	2 766
2007	64 844	25	2 934	15 139	6 041	5 334	4 622	3 929	4 459	1 266	850	2 323	4 466	7 412	6 044
2008	73 974	46	4 711	14 702	5 574	6 286	7 521	3 514	4 783	1 575	2 829	4 382	4 897	6 055	7 100

K 18 Podíl ekologicky obhospodařované zemědělské půdy podle okresů v roce 2008

průměr ČR = 8,05
 minimum: Louny = 0,03
 maximum: Děčín = 54,00

Podíl listnatých dřevin

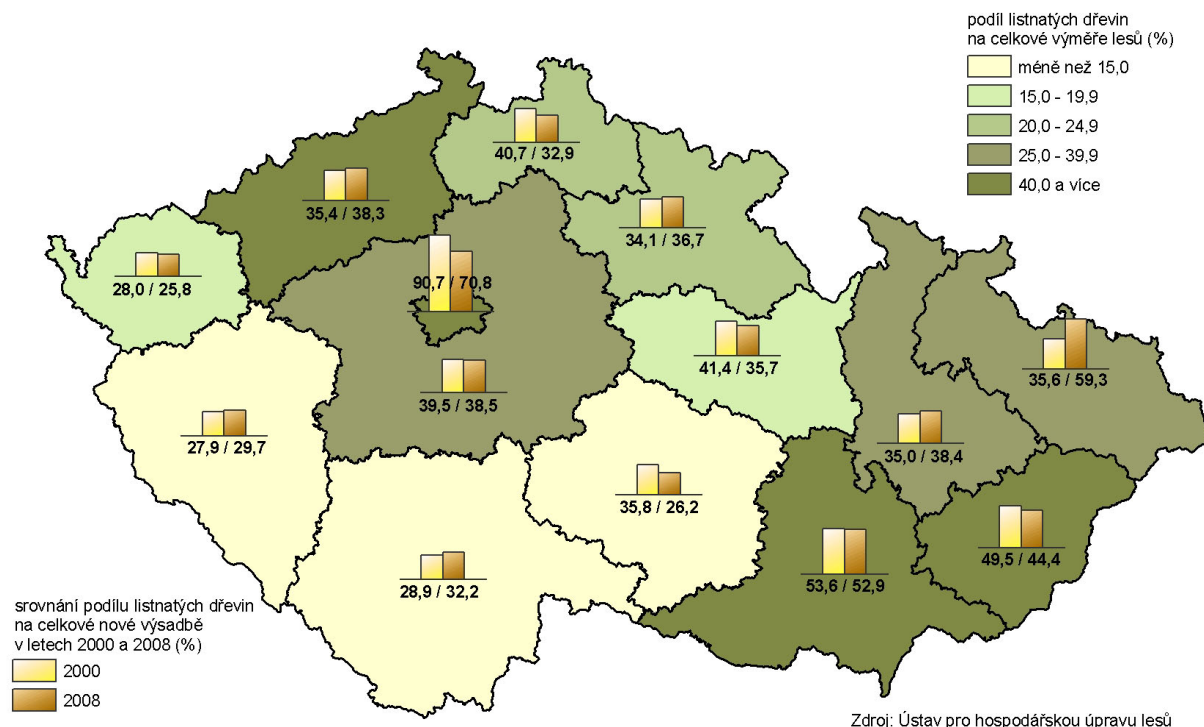
Indikátor	Podíl listnatých dřevin v %		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	SUR 2004		
Zdroj dat	Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem, Informace o stavu lesa		
Územní dostupnost	kraje, okresy, ORP	Periodicita	ročně
Popis	Indikátor podílu listnatých dřevin na celkové výměře lesů na příslušném území; lesy s vyšším podílem listnatých dřevin jsou odolnější vůči povětrnostním vlivům, suchu i hmyzím škůdcům. Jde o údaje z lesních hospodářských plánů a osnov pro celou ČR, kraje a okresy. Údaje mají informativní charakter za příslušnou územněsprávní jednotku a do roku 1998 nezahrnují lesy ve správě Ministerstva obrany. Údaje za Moravskoslezský a Olomoucký kraj za roky 1994 – 1996 nejsou k dispozici kvůli chybějícím datům za okres Jeseník.		

Tab. 3.5.1 Podíl listnatých dřevin v %

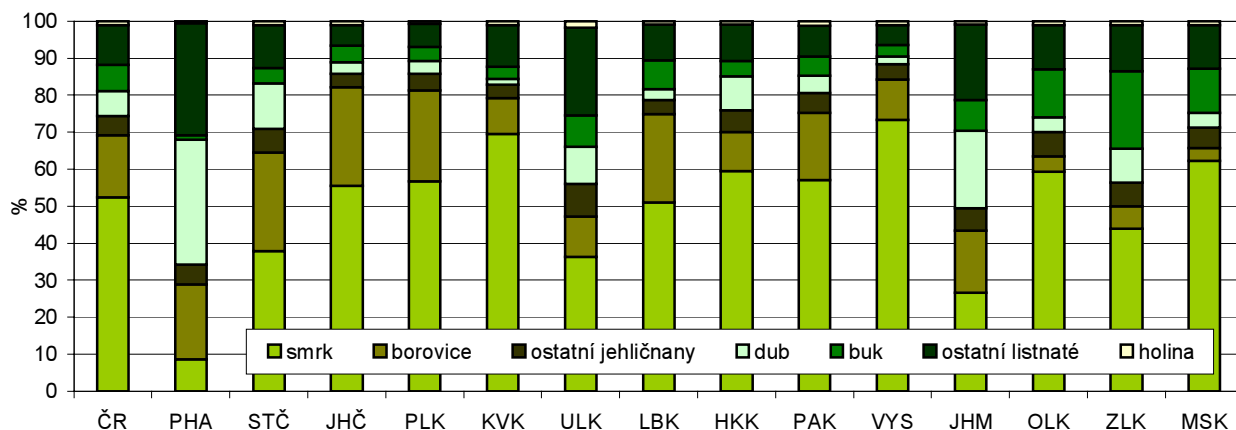
	Česká republika	v tom kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
1994	21,50	59,71	26,57	10,78	10,60	10,75	38,49	19,24	19,65	16,93	8,22	47,28		39,58	
1995	21,63	59,71	26,84	10,87	10,88	10,75	39,02	19,24	19,70	16,18	8,23	47,30		39,75	
1996	21,78	59,71	26,82	11,00	10,92	10,76	39,32	19,26	20,52	16,21	8,27	47,71		39,92	
1997	21,90	59,72	26,85	11,05	11,18	10,75	39,73	19,26	20,10	16,30	8,32	47,76	25,16	40,35	22,07
1998	22,06	59,67	27,09	11,23	11,03	14,46	40,29	19,31	20,69	16,24	8,51	47,75	25,69	40,48	22,62
1999	22,11	61,39	25,86	11,26	10,96	14,41	40,41	20,03	21,48	16,78	8,64	47,09	25,34	40,37	23,66
2000	22,33	61,56	25,92	11,38	11,09	14,43	39,97	17,84	20,75	16,99	9,08	47,57	26,80	40,73	23,71
2001	22,55	61,89	26,21	11,71	11,29	14,54	40,10	17,98	20,96	17,05	9,09	47,93	27,12	40,74	24,03
2002	22,84	63,25	26,58	11,90	11,45	15,00	40,21	18,49	21,09	17,05	9,23	48,35	27,27	41,00	24,86
2003	23,18	63,25	26,72	12,01	11,73	15,37	40,21	19,77	21,70	17,36	9,58	49,03	27,60	40,89	25,41
2004	23,43	65,21	26,93	12,12	12,13	15,63	40,24	20,32	21,81	17,36	9,73	49,05	27,81	41,38	26,06
2005	23,68	65,22	27,24	12,27	12,61	15,85	40,57	20,32	21,78	17,69	9,78	48,44	27,92	41,77	26,57
2006	23,92	65,15	27,45	12,63	12,84	15,87	40,88	20,38	22,16	17,74	9,89	49,24	28,21	41,97	26,60
2007	24,18	65,11	27,71	12,69	13,20	15,89	41,78	20,41	22,60	18,27	10,19	49,46	28,48	42,26	26,59
2008	24,53	65,15	28,03	13,01	13,44	16,13	42,16	20,52	23,17	18,27	10,56	49,54	28,97	42,65	27,69

- ❖ Podíl **listnatých dřevin** na celkové výměře lesů se v České republice postupně zvyšuje, stále však zaostává za přirozenou skladbou lesa o 40,8 procentního bodu a za doporučenou skladbou o 11,1 bodu.
 - Podíl listnatých dřevin se zvyšuje ve všech krajích, nejvýrazněji v Hlavním městě Praze, Karlovarském, Ústeckém a Královéhradeckém kraji. Relativně nejméně se jejich podíl zvýšil v Libereckém, Středočeském, Pardubickém a Jihomoravském kraji, který má však ze všech regionů celkově nevyšší podíl listnatých dřevin.
 - Nejméně se listnaté dřeviny podílejí na celkové výměře lesů na Vysočině, která se mimo to vyznačuje relativně pomalým nárůstem jejich zastoupení.
 - Nejdůležitějšími listnatými dřevinami jsou **buk** a **dub** s téměř stejným podílem na celkové výměře lesů, buk se však vyznačuje o něco vyšším tempem zvyšování ploch. Dub je nejvíce zastoupen v lesích na území Hlavního města Prahy a v Jihomoravském kraji, buk ve Zlínském kraji.
- ❖ Nejrozšířenější dřevinou v České republice je **smrk**.
 - Zaujímá více než polovinu celkové výměry lesů. Oproti přirozené skladbě lesa je jeho podíl o 41,2 procentního bodu vyšší, úroveň doporučené skladby přesahuje o 15,9 bodu.
 - Nejvýrazněji je zastoupen v lesích kraje Vysočina, které jsou z téměř tří čtvrtin tvořeny právě touto dřevinou, v osmi dalších krajích se podílí na celkové výměře lesů více než polovinou.
- ❖ Druhou nejčtenější dřevinou v České republice je **borovice**, která tvoří zvláště velké části lesů ve Středočeském, Jihočeském a Plzeňském kraji.

K 19 Podíl listnatých dřevin na celkové výměře lesů podle krajů v roce 2008

Graf 3.5.1 Zastoupení hlavních dřevin v krajích v roce 2008

❖ **Intenzita těžby dřeva**, vyjádřená poměrem těžby k celkovému průměrnému přírůstu, byla v České republice v posledních letech značně vysoká. Ovlivnila to do značné míry **nahodilá živelní těžba**, zejména v roce 2007, kdy tvořila více než dvě třetiny celkové těžby.

Tab. 3.5.2 Intenzita těžby dřeva v %

	Česká republika	v tom kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
2000	58,7	17,9	53,7	65,1	61,6	64,8	45,8	38,1	63,6	48,2	58,9	53,8	80,5	43,7	63,738
2006	102,4	66,1	95,2	135,8	97,6	108,1	62,0	78,2	79,1	100,0	105,5	88,4	95,0	98,8	111,09
2007	105,4	40,6	94,1	192,7	133,2	122,8	54,8	64,9	86,5	71,7	82,2	73,1	78,2	75,2	107,23
2008	91,6	38,1	97,9	88,0	95,6	80,7	52,3	66,2	75,0	120,4	102,4	81,6	91,2	80,6	122,5

Index defoliace

Indikátor	Index defoliace v %		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	SZ 2006, OSUR 2007, SZ 2009, SRUR 2010		
Zdroj dat	Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti		
Územní dostupnost	kraje	Periodicita	ročně
Popis	Defoliace je definována jako relativní ztráta asimilačního aparátu v koruně stromu v porovnání se zdravým stromem, rostoucím ve stejných porostních a stanovištních podmínkách. Sleduje se na 306 monitorovacích plochách, které jsou podle lesnatosti rozmístěny rovnoměrně po území ČR. Defoliace (odlistění) se vyjadřuje v procentech ztráty jehličí (listů). Index defoliace se vyjadřuje jako podíl stromů šedesátiletých a starších ve 3. a 4. stupni odlistění, tedy stromy silně odlistěné (60,0 – 99,9 %) a odumřelé (100,0 % ztráta jehličí/listů). Údaje o defoliaci za Prahu nejsou k dispozici vzhledem k malé výměře monitorovacích ploch.		

Tab. 3.6.1 Index defoliace v %

	Česká republika	v tom kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
1996	1,70	2,53	0,67	2,87	2,57	3,67	3,27	0,96	0,33	1,03	2,52	1,70	1,00	0,56	
1997	0,80	0,86	0,34	0,62	0,60	2,13	1,16	0,95		0,86	0,62	2,09	0,27	1,15	
1998	0,90	0,71	1,05	1,54	0,91	1,28	1,01	0,61	0,42	0,60	0,38	0,80	0,13	0,35	
1999	0,90	0,76	1,31	0,98	0,88	0,38	0,61	0,49	0,52	1,03	0,64	1,21	0,57	0,41	
2000	0,80	0,89	1,12	0,85	0,47	0,26	0,96	0,54	1,01	0,63	1,86	1,32	0,67	0,78	
2001	0,90	0,91	1,17	1,17	0,67	0,09	0,89	0,60	0,90	0,24	2,91	1,10	0,12	0,52	
2002	1,10	2,40	1,11	0,94	0,65	0,14	1,39	0,94	1,03	0,48	1,36	0,59	0,12	0,35	
2003	1,00	1,63	1,22	1,44	1,24	0,34	0,56	0,29	2,06	0,54	1,98	1,24	0,29	0,38	
2004	1,40	1,45	1,51	1,21	1,24	1,31	0,77	0,73	1,85	1,40	2,38	3,16	1,04	0,85	
2005	1,60	2,64	1,37	1,27	1,87	0,62	0,73	0,99	2,12	1,21	2,49	2,95	0,40	1,55	
2006	2,30	3,84	2,15	1,60	2,09	1,11	2,15	0,79	3,46	1,79	3,54	3,73	0,83	2,71	

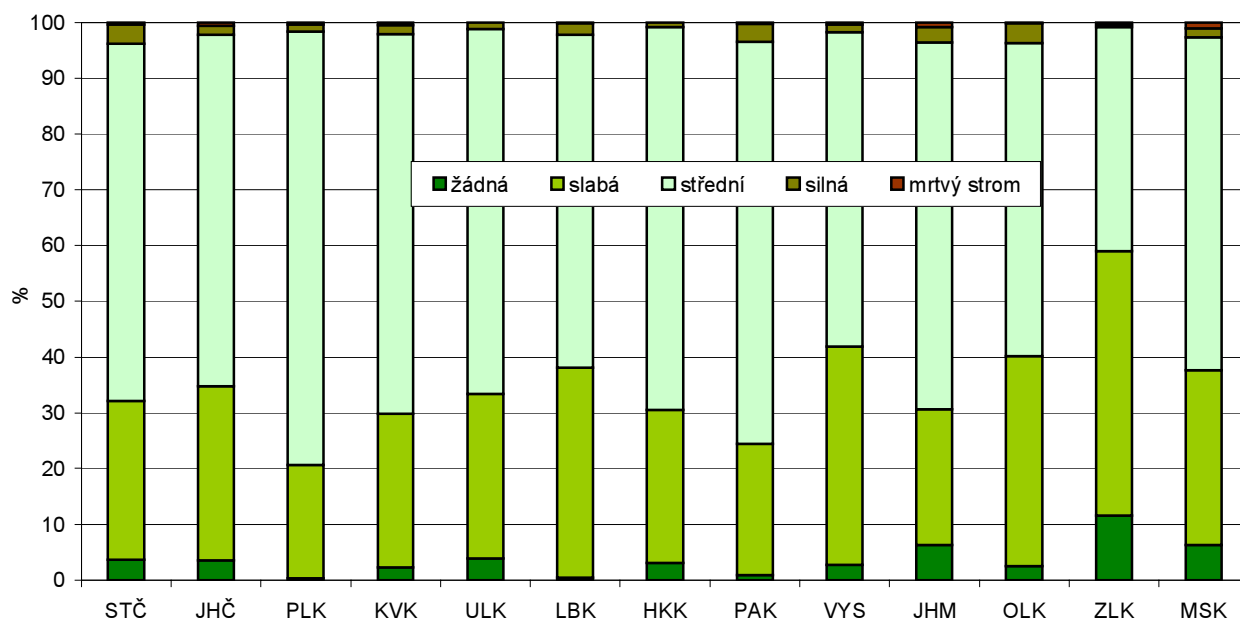
Tab. 3.6.2 Podíl porostů podle stupňů defoliace v %

	Česká republika	v tom kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
1996															
Stupeň defoliace:															
žádná	2,60	1,32	0,55	0,13	0,00	1,30	1,80	4,07	4,22	4,93	4,65	4,70	17,77	3,39	
slabá	22,50	25,62	15,42	14,13	12,09	24,74	33,29	31,33	36,14	21,07	29,26	27,01	41,87	24,46	
střední	73,20	70,53	83,36	82,87	85,34	70,29	61,65	63,64	59,31	72,97	63,57	66,60	39,36	71,59	
silná	1,40	1,92	0,39	2,61	2,27	3,52	3,10	0,96	0,20	0,75	2,24	1,35	0,00	0,37	
mrtvý strom	0,30	0,61	0,28	0,27	0,30	0,15	0,17	0,00	0,13	0,28	0,28	0,35	1,00	0,20	
2006															
Stupeň defoliace:															
žádná	1,40	3,66	3,51	0,35	2,26	3,97	0,45	3,04	0,92	2,77	6,33	2,46	11,56	6,28	
slabá	25,70	28,46	31,21	20,29	27,60	29,37	37,72	27,48	23,56	39,10	24,31	37,71	47,50	31,34	
střední	70,60	64,05	63,13	77,76	68,06	65,54	59,68	68,69	72,05	56,35	65,82	56,11	40,11	59,67	
silná	1,90	3,46	1,59	1,22	1,54	1,11	1,99	0,79	3,16	1,45	2,73	3,52	0,42	1,70	
mrtvý strom	0,40	0,37	0,56	0,38	0,54	0,00	0,15	0,00	0,31	0,35	0,81	0,21	0,41	1,01	

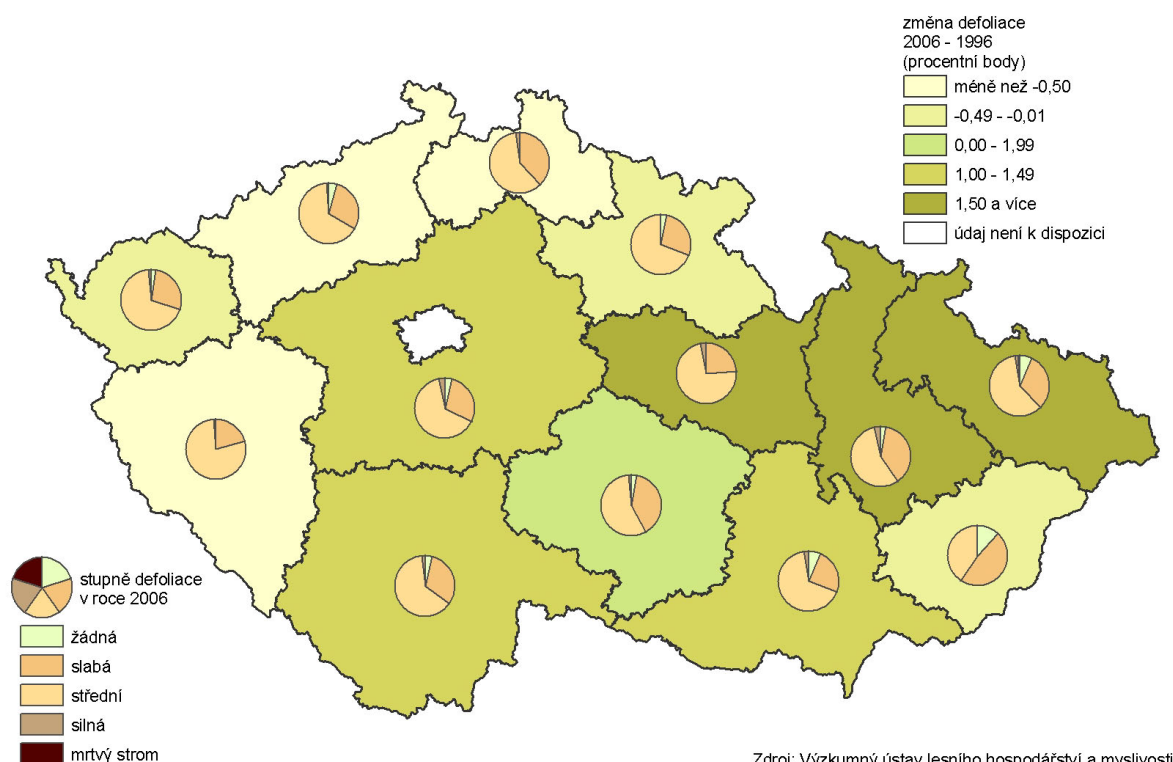
- ❖ Index defoliace (odlistění) v České republice ve sledovaném období kolísal, celkově však u něj lze pozorovat spíše rostoucí trend.
- ❖ Růst indexu defoliace se projevoval u většiny krajů, zvláště vysoký byl v Pardubickém a Moravskoslezském kraji, dlouhodobě však v těchto krajích dosahoval průměrných nebo v případě Moravskoslezského kraje dokonce výrazně podprůměrných hodnot.

- ❖ Výrazně index defoliace klesal v krajích Ústeckém, Plzeňském a Libereckém, které vesměs patří k regionům s celkově průměrnou nebo mírně podprůměrnou úrovní defoliace.
- ❖ Dlouhodobě nejvyšší hodnoty defoliace jsou vykazovány v krajích Středočeském, Jihomoravském a Olomouckém kraji, v nichž se také projevoval její nadprůměrný nárůst.
- ❖ Nejnižší hodnoty defoliace, které se nacházejí výrazně pod úrovní celé České republiky, jsou dlouhodobě zaznamenávány v krajích Zlínském, Královéhradeckém a Moravskoslezském a na Vysočině.
- ❖ Nejvyšší podíl zcela zdravých nebo slabě zasažených stromů byl koncem sledovaného období v Zlínském kraji, výrazně nadprůměrný byl i na Vysočině, v Olomouckém, Libereckém a Moravskoslezském kraji, v nichž také výrazně vzrostl.

Graf 3.6.1 Podíl porostů podle stupňů defoliace v krajích v roce 2006

K 20 Změna indexu defoliace podle krajů mezi roky 1996 a 2006

Zdroj: Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti

Jakost povrchových vod

Indikátor	Podíl profilů ve IV. a V. třídě znečištění (sk. A - obecné, fyzikální a chemické ukazatele) v %		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	SUR 2004, OSUR 2007		
Zdroj dat	Český hydrometeorologický ústav		
Územní dostupnost	kraje	Periodicita	ročně
Popis	Jakost povrchových vod je zjednodušeně pro obecnou informaci vyjadřována v třídách jakosti vody. Zatřídění kvality vod v jednotlivých profilech vychází z normy ČSN 75 7221, podle které platí, že IV. třída je silně znečištěná voda a V. třída je velmi silně znečištěná voda. Zatřídění je provedeno tak, že se zvláště klasifikují jednotlivé ukazatele příslušné skupiny a výsledná třída skupiny je určena dle nejnepříznivějšího ukazatele jakosti vod ve skupině. Ukazatele kvality vod se člení do skupin (A – obecné, fyzikální a chemické ukazatele, B – specifické organické látky, C – kovy a metaloidy, D – mikrobiologické a biologické ukazatele a E – radiologické ukazatele). Do skupiny A patří např. tyto ukazatele: elektrolytická konduktivita, rozpuštěný kyslík, biochemická spotřeba kyslíku pětidenní, chemická spotřeba kyslíku dichromanem, amoniakální dusík, dusičnanový dusík, celkový fosfor, chloridy, sírany.		

Tab. 3.7.1 Podíl profilů ve IV. a V. třídě znečištění (sk. A - obecné, fyzikální a chemické ukazatele) v %

	Česká republika	v tom kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
1996	76,3	50,0	88,9	65,2	65,2	61,5	88,5	55,6	66,7	100,0	72,7	82,6	80,0	77,8	78,4
1997	62,9	50,0	69,4	65,2	30,4	46,2	65,4	44,4	61,1	100,0	63,6	80,0	40,0	77,8	75,7
1998	65,3	100,0	86,1	82,6	60,9	53,8	57,7	66,7	38,9	100,0	63,6	76,0	33,3	55,6	62,2
1999	68,7	50,0	86,1	60,9	34,8	69,2	69,2	44,4	50,0	50,0	81,8	88,0	80,0	88,9	67,6
2000	61,6	50,0	89,2	48,0	34,8	30,8	55,6	66,7	50,0	60,0	90,0	81,5	52,9	60,0	62,2
2001	67,6	50,0	81,1	64,0	65,2	46,2	77,8	88,9	75,0	100,0	54,5	74,1	41,2	70,0	56,8
2002	62,1	50,0	83,8	55,2	54,2	40,0	62,1	88,9	43,8	80,0	66,7	76,7	42,9	81,8	51,4
2003	55,2	50,0	78,9	58,6	21,9	46,7	53,1	55,6	70,6	60,0	50,0	73,3	42,9	72,7	43,2
2004	64,6	50,0	78,9	71,9	48,4	45,5	63,6	44,4	47,1	60,0	83,3	88,2	39,1	83,3	65,9
2005	58,3	-	76,3	62,5	35,5	36,0	68,3	55,6	47,1	100,0	63,6	70,6	34,8	58,3	63,4
2006	61,4	50,0	76,3	48,5	50,0	52,0	64,3	66,7	58,8	100,0	58,3	76,7	39,1	66,7	65,9
2007	48,7	-	48,7	50,0	19,4	68,2	70,7	36,4	15,8	80,0	58,3	64,5	40,0	58,3	37,0
2008	44,2	50,0	56,4	62,5	35,5	68,2	62,2	36,4	17,6	60,0	25,0	42,9	15,0	33,3	23,1
	Počet sledovaných profilů														
2008	294	2	39	32	31	22	37	11	17	5	12	28	20	12	26

❖ Z hlediska **jakosti povrchových vod** převažuje pozitivní tendence poklesu podílu sledovaných profilů ve dvou nejhorších kategoriích (silně a velmi silně znečištěná voda), a to ve většině krajů a ve všech skupinách.

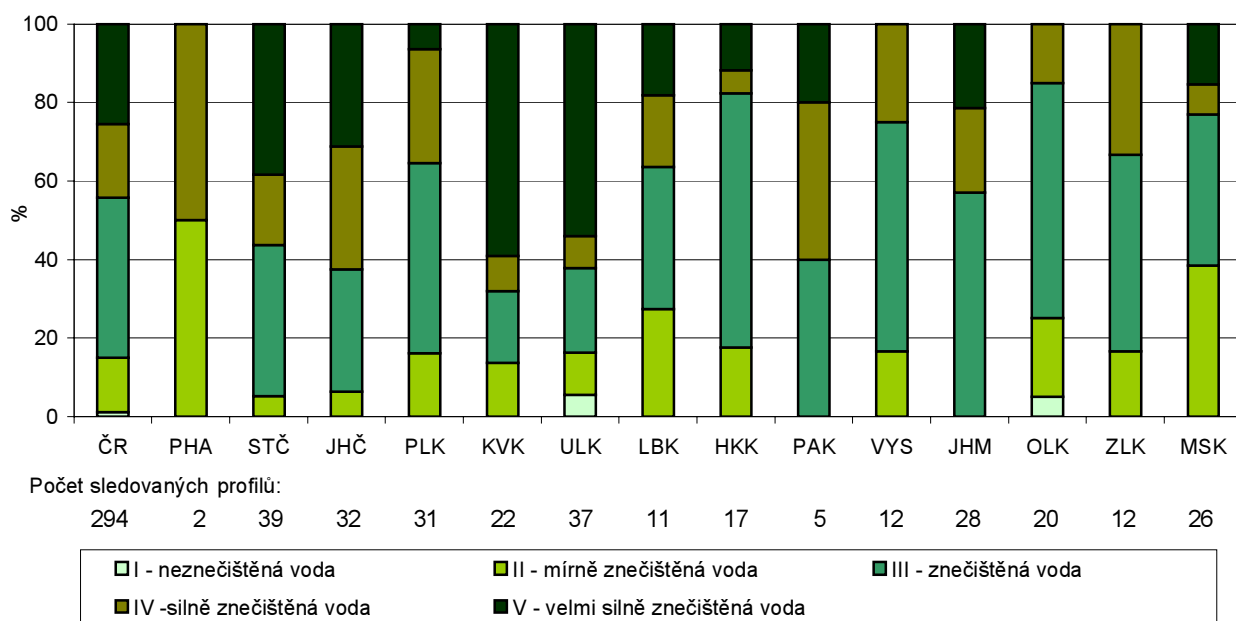
➤ **Skupina A – obecné, fyzikální a chemické ukazatele:** v posledních letech docházelo k pozvolnému zlepšení ve všech krajích s výjimkou kraje Karlovarského, Ústeckého a Pardubického, které zároveň představují kraje s nejnepříznivějším stavem kvality povrchových vod.

➤ **Skupina B – specifické organické látky:** od 90. let se postupně podíl ve IV. a V. třídě znečištění snižoval s ojedinělými výkyvy až na nulu ve všech krajích v roce 2008.

➤ **Skupina C – kovy a metaloidy:** dlouhodobé zlepšování situace se projevilo i v této skupině, s výjimkou Jihomoravského kraje, kde k výraznějšímu zlepšení došlo až v posledních dvou letech, a kde je situace z tohoto hlediska nejnepříznivější. Relativně nepříznivá situace přetrvává i ve Středočeském kraji, kde je však zlepšující se trend patrný dlouhodobě. Naopak v několika krajích je u této skupiny podíl profilů ve IV. a V. třídě znečištění nulový.

➤ **Skupina D – biologické a mikrobiologické ukazatele:** zde opět převládají spíše pozitivní tendence (avšak s nejvyšším kolísáním mezi všemi skupinami ukazatelů jakosti vod). Výjimku představuje kraj Zlínský, Karlovarský a Hl. město Praha, kde je stav dlouhodobě nejhorší (sledují se zde však pouze 2 profily). Nepříznivá situace je i v kraji Středočeském a Jihomoravském.

Graf 3.7.1 Podíl měřených profilů jakosti vod podle tříd znečištění (sk. A - obecné, fyzikální a chemické ukazatele) v krajích v roce 2008

- ❖ Data ČSÚ o **vodovodech a kanalizacích** se týkají především vybavenosti, která souvisí s velikostí obcí. Nejlepší vybavenost je v HI. městě Praze a nejnižší v krajích s rozdrobenou sídelní strukturou. Nejnižší podíl obyvatel zásobovaných vodou z veřejných vodovodů je v kraji Středočeském a Plzeňském, nejnižší podíl obyvatel bydlících v domech napojených na kanalizaci v kraji Středočeském a na kanalizaci s koncovou čistírnou odpadních vod v kraji Libereckém. Nejnižší specifická potřeba vody v domácnostech (množství fakturované vody) je ve Zlínském kraji. Nejnižší podíl čištěných odpadních vod byl zjištěn v kraji Vysočina.

Tab. 3.7.2 Vodovody a kanalizace

	Česká republika	v tom kraje													
		HI. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
Specifické množství vody fakturované domácnostem (v l na osobu a den)															
2000	107,4	143,4	93,8	94,7	106,3	121,3	114,8	109,5	100,2	93,7	84,9	98,5	94,3	91,1	113,8
2006	97,5	130,0	89,1	89,5	96,8	100,5	98,3	95,5	92,3	87,4	84,1	93,2	87,7	83,7	101,9
2007	98,5	128,7	92,5	92,0	99,8	97,6	97,3	98,3	91,2	90,1	84,6	97,2	87,8	83,8	101,8
2008	94,2	122,0	90,2	88,1	96,1	95,6	87,5	89,3	88,0	84,9	83,4	93,2	86,5	81,6	98,1
Podíl obyvatel bydlících v domech napojených na veřejnou kanalizaci (v %)															
2004	77,9	99,5	61,0	87,3	75,1	91,4	81,0	68,1	73,8	66,2	80,3	79,7	72,6	78,5	73,7
2006	80,0	99,0	66,0	83,6	78,1	91,6	81,9	68,8	73,1	68,7	85,2	84,1	74,3	81,4	77,9
2007	80,8	99,7	66,8	85,0	77,6	92,8	82,5	68,9	73,0	69,6	83,2	86,5	75,0	83,5	79,1
2008	81,1	99,0	67,3	85,2	76,8	90,4	81,5	68,2	73,1	69,7	83,8	87,2	76,5	85,0	81,0
z toho na kanalizaci s koncovou ČOV (v %)															
2004	71,1	99,5	60,3	73,8	68,7	90,5	75,9	61,8	64,3	61,3	61,1	73,0	64,9	67,3	63,4
2006	73,6	99,0	65,5	73,9	70,8	90,7	77,8	62,8	65,6	63,0	68,0	77,1	66,9	69,6	67,6
2007	75,2	99,7	66,5	76,8	70,6	91,4	78,3	63,2	66,3	64,0	69,0	79,9	69,3	72,3	70,4
2008	75,7	99,0	66,9	77,9	70,4	89,6	77,6	63,2	65,3	64,6	70,3	81,2	70,3	73,4	72,7
Podíl čištěných odpadních vod (v %)															
2004	94,4	100,0	98,3	86,7	91,1	99,6	91,2	97,8	93,4	95,5	81,5	95,6	96,0	94,9	93,1
2007	95,8	100,0	99,8	95,3	95,0	98,9	97,3	99,0	93,1	95,3	81,9	96,5	96,4	94,6	92,1
2008	95,3	100,0	99,3	95,6	95,1	99,6	94,1	96,7	93,0	93,6	84,7	94,8	95,9	93,7	92,1

Oblasti se zhoršenou kvalitou ovzduší

Indikátor	Podíl oblastí se zhoršenou kvalitou ovzduší v %		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	SUR 2004		
Zdroj dat	Ministerstvo životního prostředí. Údaje za kraje byly dopočteny podle údajů MŽP.		
Územní dostupnost	kraje, okresy, území stavebních úřadů	Periodicita	ročně
Popis	<p>Oblastí se zhoršenou kvalitou ovzduší se rozumí vymezená část území (zóna) nebo sídelní seskupení (aglomerace), na kterém je překročena hodnota jednoho nebo více imisních limitů nebo cílového imisního limitu pro ozon nebo hodnota jednoho či více imisních limitů zvýšená o příslušné meze tolerance. Vymezení oblastí se zhoršenou kvalitou ovzduší provádí Ministerstvo životního prostředí jednou ročně a výsledky zveřejňuje ve Věstníku Ministerstva životního prostředí. V oblastech se zhoršenou kvalitou ovzduší zajišťuje ministerstvo sledování úrovně znečištění ovzduší znečišťujícími látkami, pro něž jsou stanoveny imisní limity. Pro oblasti se zhoršenou kvalitou ovzduší jsou orgány kraje a obce povinny vypracovat nebo aktualizovat programy ke zlepšení kvality ovzduší pro znečišťující látky, u kterých jsou překračovány imisní limity a meze tolerance. Jako nejmenší územní jednotka, pro kterou je oblast se zhoršenou kvalitou ovzduší vymezena, byla v letech 2000 – 2003 zvolena území jednotlivých obcí, od roku 2004 jsou to však území stavebních úřadů. V této souvislosti je také od roku 2004 pro účely vymezení oblastí se zhoršenou kvalitou ovzduší z Jihomoravského kraje vyčleněno území statutárního města Brna, které je tak sledováno jako samostatná aglomerace. Členění České republiky na ostatní aglomerace a zóny je obsahem Věstníku MŽP č. 11/2005. Uvedené informace se týkají překračování přípustných úrovní znečištění ovzduší pro ochranu zdraví lidí.</p>		

Tab. 3.8.1 Podíl oblastí se zhoršenou kvalitou ovzduší v %

	Česká republika	v tom kraje/zóna/aglomerace														
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Brno ¹⁾	Jihomoravský ¹⁾	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
2001	5,1	53,7	1,3	-	2,0	0,1	6,1	8,8	0,7	0,1	0,1	-	2,0	6,1	4,4	38,7
2002	8,2	81,3	3,7	0,0	0,4	5,0	20,2	6,7	1,0	-	0,1	-	7,7	9,5	3,6	53,2
2003	11,9	90,3	9,9	1,1	1,5	6,5	42,7	5,4	1,8	4,8	1,2	-	9,0	20,9	12,0	43,5
2004	4,2	62,3	1,5	0,2	0,9	0,1	10,0	1,5	1,3	-	-	10,0	0,4	6,5	5,8	26,2
2005	35,8	99,0	51,5	0,6	1,2	4,0	62,6	43,0	49,8	31,6	5,7	78,0	65,4	49,2	70,7	50,5
2006	9,2	96,4	7,9	2,3	4,3	3,7	14,0	7,7	5,7	4,6	2,4	76,8	7,0	7,7	14,9	33,3
2007	4,9	87,8	5,3	1,8	1,8	0,9	5,3	2,7	3,4	2,6	0,8	11,8	1,0	3,5	7,8	22,8

¹⁾ Od roku 2004 je aglomerace Brno uváděna samostatně, tj. je vyčleněna ze zóny Jihomoravský kraj.

Podíl oblastí se zhoršenou kvalitou ovzduší v České republice značně kolísá.

- ❖ Dlouhodobě nevyšší podíl oblastí se zhoršenou kvalitou ovzduší je v Hlavním městě Praze, v Brně, Moravskoslezském a Ústeckém kraji. Imisní limity, především u polévatého prachu, jsou ale překračovány i v rozsáhlých oblastech Středočeského, Královéhradeckého a Pardubického kraje, zejména v Polabí.
- ❖ Nejnižším podílem těchto oblastí se vyznačují Jihočeský kraj a Vysočina.
- ❖ Cílový imisní limit pro **troposférický ozon** je překračován téměř na celém území státu, v některých krajích je tento limit překračován na celém území. Relativně nejpříznivější situace u cílových imisních limitů pro troposférický ozon je v Hlavním městě Praze, v němž je však naproti tomu na výjimečně velké části území překračován cílový imisní limit pro polycyklické aromatické uhlovodíky.

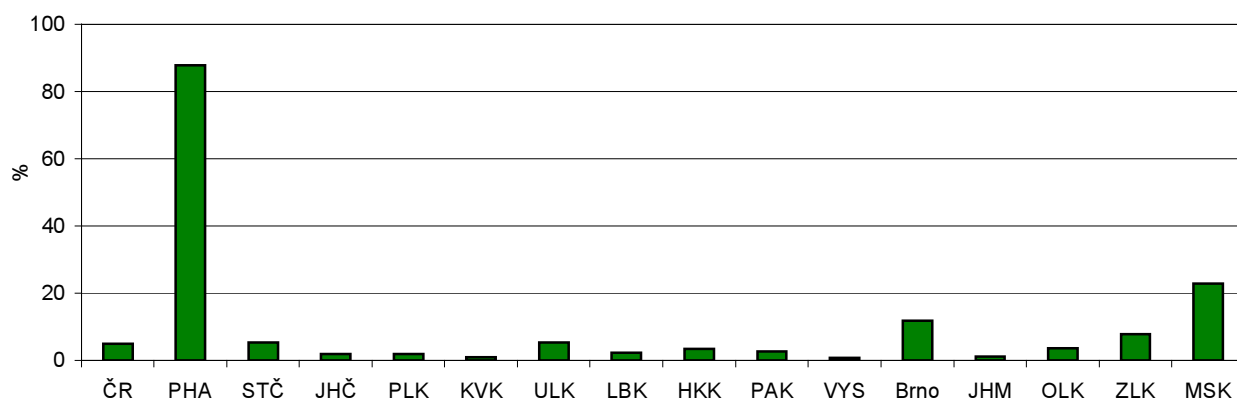
Tab. 3.8.2 Podíl oblastí s překročeným imisním limitem nebo cílovým imisním limitem v %

	Česká republika	v tom kraje/zóna/aglomerace														
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Brno ¹⁾	Jihomoravský ¹⁾	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
2003																
Polétavý prach	11,3	86,3	9,8	1,1	1,5	6,5	42,2	5,4	1,0	4,8	1,2	9,0	20,9	12,0	36,4	
Oxidy dusíku	0,1	14,5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,1	-	-	
PAU ²⁾	3,1	60,5	-	-	-	1,0	-	1,3	-	-	-	-	-	-	37,0	
Troposférický ozon	94,0	49,2	88,3	100,0	71,3	100,0	86,0	92,8	99,8	100,0	100,0	100,0	99,3	100,0	99,6	
2007																
Polétavý prach	6,3	48,0	4,5	-	-	-	4,1	0,1	0,8	0,2	-	31,5	1,4	14,7	6,7	51,0
Oxidy dusíku	0,1	8,1	0,1	-	-	-	-	-	-	-	-	2,6	-	-	0,1	
PAU ²⁾	4,9	87,7	5,3	1,8	1,8	0,9	5,3	2,2	3,4	2,6	0,8	11,8	1,0	3,5	7,8	22,8
Troposférický ozon	99,4	79,7	99,6	98,3	98,0	96,9	96,9	98,5	83,7	87,2	99,5	100,0	100,0	97,0	100,0	99,4

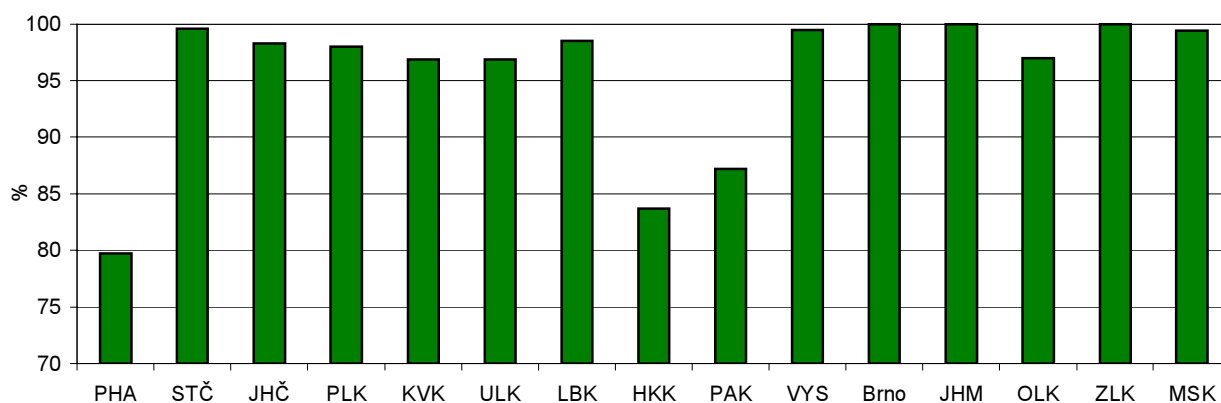
¹⁾ Od roku 2004 je aglomerace Brno uváděna samostatně, tj. je vyčleněna ze zóny Jihomoravský kraj.

²⁾ Polycyklické aromatické uhlovodíky

Graf 3.8.1 Podíl území s překročenými hodnotami cílových imisních limitů pro polycyklické aromatické uhlovodíky v krajích v roce 2007

Graf 3.8.2 Podíl území s překročenými hodnotami cílových imisních limitů pro troposférický ozon v krajích v roce 2007

Emise hlavních znečišťujících látek

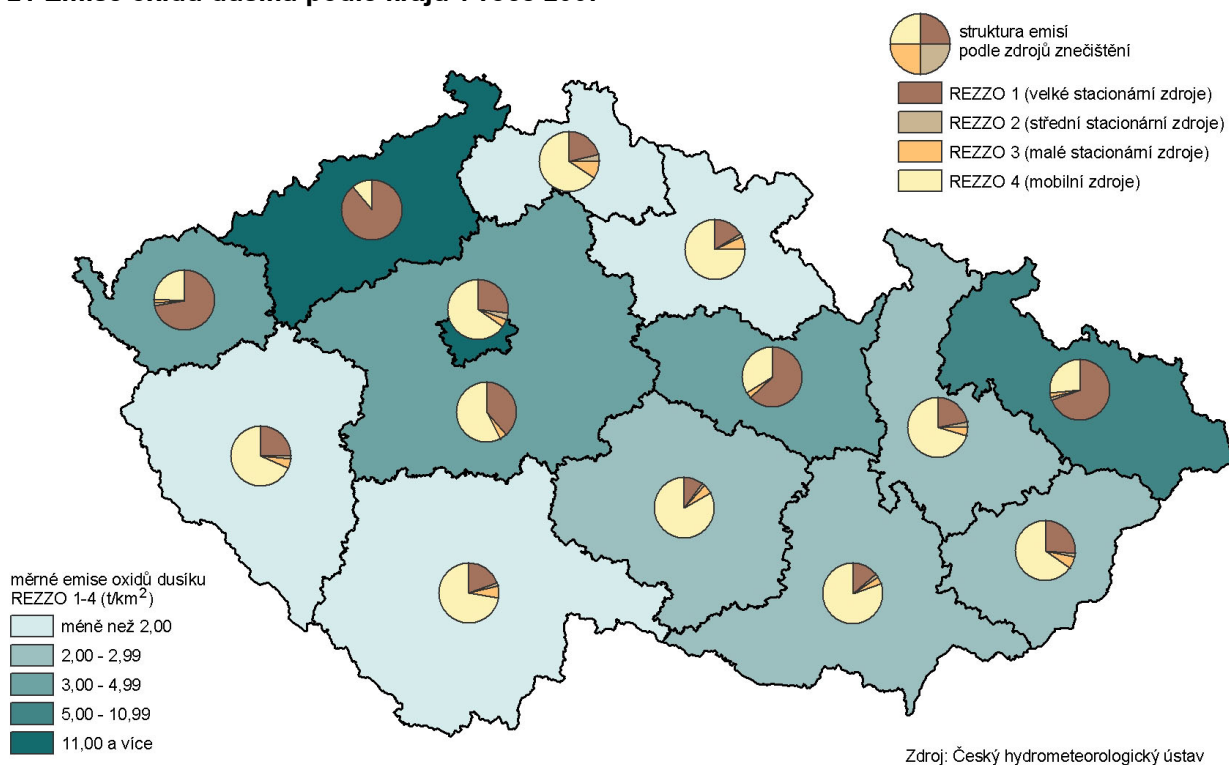
Indikátor	Emise oxidů dusíku (REZZO 1-4) v t/km²		
	Emise oxidu siřičitého (REZZO 1-4) v t/km²		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	SUR 2004, OSUR 2007, SRUR 2010		
Zdroj dat	Český hydrometeorologický ústav		
Územní dostupnost	kraje, okresy	Periodicita	ročně
Popis	<p>Emise je děj, při kterém jsou vnášeny cizorodé látky různého skupenství do ovzduší. Zároveň se však emisí rozumí i množství těchto látek vypouštěných do ovzduší. Data pochází z databáze REZZO, která eviduje zdroje znečištění, přičemž REZZO 1-3 jsou stacionární zdroje (REZZO 1 – velké zdroje, REZZO 2 – střední zdroje, REZZO 3 – malé zdroje) a REZZO 4 jsou mobilní zdroje. Databáze REZZO tvoří součást Informačního systému kvality ovzduší (ISKO), který spravuje ČHMÚ. Významným zdrojem oxidů dusíku (více než 50 %) jsou motorová vozidla. Data v časové řadě od roku 2000 byla koncem roku 2007 zpětně přepočítána na základě aktualizované bilance spotřeby pohonných hmot v souvislosti s přerozdělením spotřeby motorové nafty mezi dopravní prostředky a ostatní nesilniční mobilní zdroje.</p> <p>Oxid siřičitý vzniká jako vedlejší produkt zejména při spalování méně kvalitního hnědého uhlí, které obsahuje jak volnou síru, tak některé sírníky, zejména pyrit. Zákon o ochraně ovzduší proto vyžaduje odsířování kouře u elektráren, které používají toto palivo. Oxid siřičitý se dostává do vzduchu i při spalování méně kvalitních benzinů nebo nafty, obsahujících sírné sloučeniny (zejména thiofen). Oxid siřičitý negativně působí na lidské zdraví a značně toxický je i pro rostliny, neboť reaguje s chlorofylem a narušuje tak fotosyntézu. V ovzduší pozvolna oxiduje vzdušným kyslíkem za přítomnosti vody na kyselinu sírovou, která je spolu s kyselinou siřičitou příčinou kyselých dešťů.</p>		

Tab. 3.9.1 Emise oxidů dusíku (REZZO 1-4) v t/km²

	Česká republika	v tom kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
REZZO 1-4															
2000	3,71	27,63	3,50	1,57	1,83	3,48	12,43	2,21	2,40	4,84	1,77	2,84	2,75	2,64	6,47
2001	3,83	27,81	3,66	1,54	1,91	3,40	13,55	2,16	2,44	4,92	1,85	2,92	2,83	2,61	6,34
2002	3,65	24,24	3,44	1,50	1,86	3,28	13,42	2,06	2,35	4,69	1,83	2,71	2,62	2,33	5,95
2003	3,68	24,80	3,66	1,48	1,90	3,40	13,35	1,83	2,37	4,41	1,92	2,76	2,53	2,36	6,10
2004	3,66	23,81	3,83	1,48	1,97	3,36	13,12	1,78	2,12	4,40	2,00	2,74	2,45	2,33	5,96
2005	3,69	22,94	3,93	1,45	2,05	3,13	13,08	1,78	2,14	4,14	2,27	2,80	2,42	2,31	6,28
2006	3,55	19,19	3,68	1,38	1,95	3,62	13,19	1,62	2,01	4,09	2,12	2,65	2,30	2,10	5,90
2007	3,59	18,07	3,85	1,41	1,89	3,71	13,10	1,62	1,98	4,55	2,11	2,67	2,25	2,11	5,96
z toho REZZO 1															
2000	1,76	4,83	1,47	0,30	0,43	2,45	10,42	0,55	0,37	2,84	0,21	0,52	0,53	0,79	4,20
2006	1,77	5,63	1,29	0,27	0,53	2,62	11,62	0,35	0,34	2,37	0,21	0,39	0,52	0,57	4,12
2007	1,80	4,83	1,47	0,27	0,47	2,68	11,51	0,34	0,32	2,85	0,22	0,36	0,49	0,56	4,16
REZZO 4															
2000	1,76	21,31	1,83	1,14	1,24	0,87	1,83	1,42	1,84	1,80	1,40	2,15	2,04	1,66	2,08
2006	1,61	12,05	2,20	0,99	1,29	0,88	1,41	1,06	1,47	1,53	1,75	2,09	1,59	1,34	1,56
2007	1,62	11,78	2,19	1,02	1,29	0,90	1,43	1,07	1,48	1,53	1,76	2,15	1,59	1,37	1,58

- ❖ Emise oxidů dusíku pocházejí zejména ze dvou hlavních zdrojů, a to z dopravy (tj. mobilních zdrojů označených jako REZZO 4) a z velkých stacionárních zdrojů (REZZO 1). Dlouhodobě nejnepríznivější stav je v Hlavním městě Praze, kde převažuje negativní vliv dopravy (65 % z celkových emisí oxidů dusíku). Situace se zde v posledních letech sice značně zlepšila, přesto však měrné emise oxidů dusíku dosahují pětinašobku republikového průměru. Ve zbývajících krajích se emise oxidů dusíku koncentrují především v lokalitách s velkou dopravní zátěží (např. v blízkosti dálnic či dalších významných komunikací).
- ❖ Zatímco ve většině krajů je nejvýznamnějším zdrojem emisí oxidů dusíku doprava, ve čtyřech krajích mají zásadní vliv velké stacionární zdroje znečištění. V Ústeckém kraji pochází 88 % emisí oxidů dusíku z REZZO 1 a zároveň jsou zde celkové měrné emise po hlavním městě druhé nejvyšší. Dalším regionem postiženým činností především velkých zdrojů znečištění je Moravskoslezský kraj (třetí nejvyšší celkové měrné emise a podíl REZZO 1 je 70 %). Zbývajících krajích, kde vliv velkých stacionárních zdrojů převyšuje vliv dopravy, jsou kraje Pardubický a Karlovarský.
- ❖ Nejnižší měrné emise oxidů dusíku byly v roce 2007 i v letech předchozích zjištěny v Jihočeském, Libereckém a Plzeňském kraji.

K 21 Emise oxidů dusíku podle krajů v roce 2007

- Podobně jako u oxidů dusíku je ve většině krajů rozhodujícím zdrojem emisí **oxidu uhelnatého** doprava (tj. mobilní zdroje znečištění – REZZO 4). Měrné emise oxidu uhelnatého ze všech zdrojů jsou nejvyšší v Hlavním městě Praze (téměř sedminásobek republikového průměru; 90 % znečištění pochází z mobilních zdrojů). Pětinásobku průměru ČR v měrných emisích CO dosahuje kraj Moravskoslezský, u kterého jako jediného dominují velké stacionární zdroje znečištění (86 % emisí pochází z REZZO 1, pouze 10 % z REZZO 4). Tyto dva kraje natolik vychýlily republikový průměr, že ostatní kraje průměru v měrných emisích nedosahují.
- Regiony s nejnižší zátěží emisemi CO jsou Jihočeský, Karlovarský a Plzeňský kraj.

 Tab. 3.9.2 Emise oxidu uhelnatého (REZZO 1-4) v t/km²

	Česká republika	v tom kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
REZZO 1-4															
2000	6,84	68,39	5,67	3,23	3,76	3,44	6,27	5,60	5,53	5,21	3,32	5,41	5,15	4,88	29,28
2001	6,83	67,41	5,96	3,15	3,79	3,39	6,46	5,74	5,46	5,24	3,57	5,40	5,09	4,61	28,52
2002	6,55	61,21	5,91	3,02	3,49	3,34	6,45	5,08	5,17	5,18	3,65	4,90	4,83	4,40	27,57
2003	6,71	61,94	6,25	2,98	3,76	3,06	6,01	4,88	5,06	4,96	3,86	4,97	4,63	4,30	29,63
2004	6,46	55,77	6,04	2,71	3,53	2,98	5,76	4,44	4,60	4,62	3,74	4,67	4,29	3,81	30,25
2005	6,23	52,18	6,38	2,65	3,53	3,04	5,30	4,32	4,65	4,45	4,06	4,66	4,01	3,67	27,76
2006	6,10	45,16	5,88	2,75	3,30	3,05	5,19	4,00	4,23	4,09	3,85	4,78	3,98	3,78	28,74
2007	6,44	43,98	5,76	2,85	3,27	3,18	5,46	3,92	4,12	4,00	3,85	4,89	3,94	3,70	33,72
z toho REZZO 1															
2000	1,90	0,91	0,39	0,13	0,17	0,42	0,97	0,17	0,21	0,38	0,09	0,29	0,29	0,36	22,93
2006	2,00	1,33	0,39	0,11	0,16	0,30	1,40	0,13	0,17	0,37	0,09	0,38	0,49	0,31	24,26
2007	2,36	1,17	0,43	0,11	0,18	0,42	1,70	0,12	0,14	0,38	0,16	0,34	0,48	0,17	29,14
REZZO 4															
2000	3,79	63,37	3,48	2,22	2,45	2,00	4,10	3,77	3,82	3,45	2,28	4,67	4,21	3,71	5,17
2006	3,07	40,29	3,89	1,86	2,22	1,95	2,72	2,31	2,60	2,53	2,82	4,02	2,78	2,75	3,41
2007	3,11	39,71	3,82	1,98	2,21	2,03	2,75	2,31	2,60	2,52	2,80	4,17	2,79	2,84	3,51

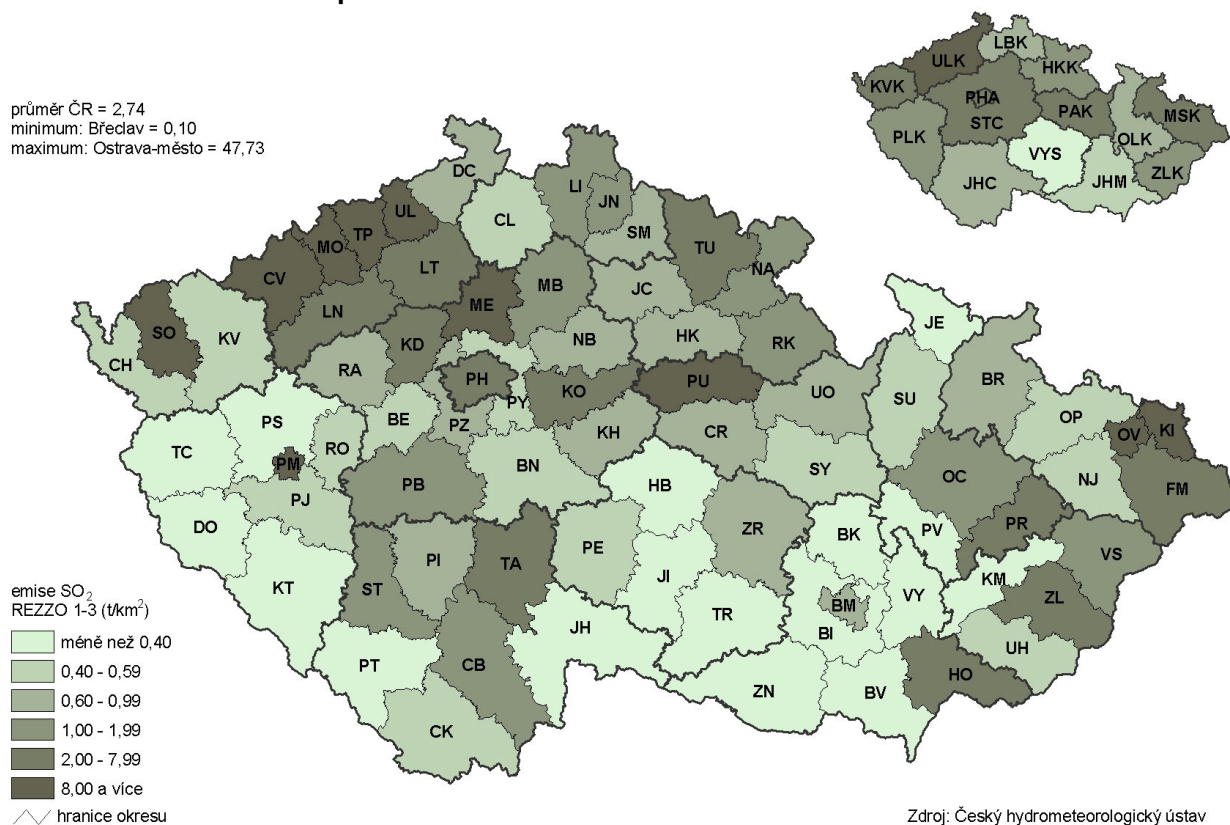
Tab. 3.9.3 Emise oxidu siřičitého (REZZO 1-4) v t/km²

	Česká republika	v tom kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
REZZO 1-4															
2000	2,85	3,98	2,19	0,80	1,31	6,18	15,85	1,49	1,56	3,70	0,54	0,41	1,15	1,74	4,89
2001	2,88	4,53	2,55	1,05	1,58	6,21	13,42	1,70	1,66	4,31	0,56	0,49	1,21	1,88	5,10
2002	2,89	3,90	2,38	1,04	1,53	5,21	15,10	1,39	1,68	4,02	0,61	0,47	1,23	1,76	5,20
2003	2,82	4,34	2,42	1,10	1,47	4,73	13,48	1,34	1,72	4,36	0,61	0,55	1,24	1,93	5,35
2004	2,78	5,20	2,23	1,10	1,51	5,14	13,37	1,19	1,82	3,60	0,51	0,59	1,36	2,21	5,25
2005	2,76	4,88	2,25	1,09	1,55	4,96	13,49	1,17	1,70	3,46	0,48	0,60	1,35	1,85	5,46
2006	2,67	4,60	2,12	1,01	1,45	5,12	13,43	1,10	1,72	3,10	0,44	0,59	1,13	1,77	5,46
2007	2,75	2,98	2,13	0,99	1,38	6,36	14,27	0,95	1,64	3,15	0,40	0,59	0,97	1,65	5,60
z toho REZZO 1															
2000	2,43	2,61	1,59	0,47	0,97	5,89	15,34	0,82	0,97	3,16	0,16	0,21	0,89	1,41	4,52
2006	2,30	3,43	1,56	0,71	1,15	4,87	13,01	0,50	1,18	2,69	0,09	0,45	0,84	1,47	5,05
2007	2,40	1,95	1,61	0,70	1,13	6,15	13,89	0,38	1,14	2,75	0,08	0,46	0,71	1,39	5,21
REZZO 4															
2000	0,03	0,37	0,03	0,02	0,02	0,01	0,03	0,02	0,03	0,03	0,02	0,03	0,03	0,03	0,03
2006	0,01	0,11	0,01	0,00	0,01	0,00	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01
2007	0,01	0,11	0,01	0,00	0,01	0,00	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01

- ❖ Nejvýznamnějším zdrojem emisí **oxidu siřičitého** jsou velké stacionární zdroje, a to především v kraji Ústeckém, Karlovarském a Moravskoslezském, kde je zároveň podíl těchto zdrojů na celkovém znečištění více než 90procentní.
- ❖ Nejnižší znečištění oxidem siřičitým vykazují kraje Vysočina, Jihomoravský a Liberecký. U dvou z těchto krajů jsou však největším zdrojem znečištění malé stacionární zdroje (REZZO 3) pocházející mimo jiné z domácích topenišť. U Libereckého kraje je podíl REZZO 3 na celkových emisích poloviční, u kraje Vysočina dokonce dvoutřetinový.

K 22 Emise oxidu siřičitého podle okresů v roce 2007

průměr ČR = 2,74
 minimum: Břeclav = 0,10
 maximum: Ostrava-město = 47,73

Tab. 3.9.4 Emise tuhých znečišťujících látek (REZZO 1-4) v t/km²

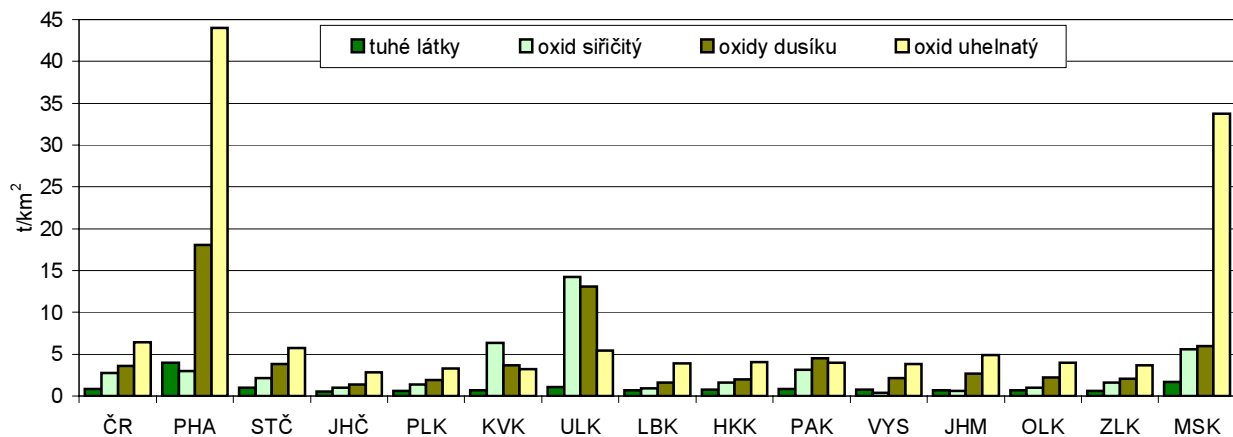
	Česká republika	v tom kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
REZZO 1-4															
2000	0,77	5,26	0,88	0,57	0,57	0,78	0,98	0,79	0,73	0,77	0,48	0,53	0,65	0,58	1,51
2001	0,80	5,42	0,91	0,55	0,59	0,81	1,10	0,76	0,74	0,88	0,54	0,58	0,69	0,56	1,48
2002	0,78	5,09	0,86	0,49	0,63	0,61	1,19	0,75	0,79	0,84	0,56	0,58	0,70	0,55	1,45
2003	0,81	5,29	1,11	0,51	0,65	0,62	1,09	0,72	0,70	0,76	0,59	0,58	0,65	0,57	1,55
2004	0,77	5,14	0,91	0,50	0,55	0,55	1,03	0,66	0,68	0,74	0,64	0,64	0,64	0,58	1,52
2005	0,79	4,85	0,98	0,49	0,61	0,59	1,06	0,66	0,71	0,75	0,74	0,65	0,67	0,57	1,40
2006 ¹⁾	0,80	4,76	0,98	0,50	0,62	0,70	1,03	0,64	0,72	0,75	0,76	0,68	0,66	0,57	1,43
2007	0,85	3,94	1,01	0,54	0,64	0,70	1,08	0,68	0,75	0,82	0,81	0,74	0,71	0,60	1,68
z toho REZZO 1															
2000	0,16	0,35	0,11	0,04	0,07	0,24	0,40	0,06	0,12	0,20	0,05	0,05	0,05	0,07	0,81
2006	0,15	0,33	0,11	0,03	0,06	0,25	0,47	0,05	0,07	0,15	0,09	0,06	0,05	0,05	0,71
2007	0,16	0,19	0,12	0,03	0,05	0,21	0,50	0,05	0,06	0,18	0,07	0,06	0,06	0,05	0,80
REZZO 4															
2000	0,28	3,95	0,27	0,17	0,19	0,15	0,31	0,26	0,29	0,27	0,18	0,33	0,34	0,28	0,36
2006	0,38	3,47	0,53	0,20	0,31	0,23	0,34	0,28	0,33	0,33	0,40	0,49	0,37	0,32	0,38
2007	0,38	2,86	0,54	0,21	0,31	0,23	0,34	0,28	0,33	0,34	0,41	0,50	0,37	0,32	0,38

¹⁾ rok 2007 včetně plošných tuhých emisí REZZO 3

- ❖ Měrné emise **tuhých znečišťujících látek** jsou nejvyšší v Hlavním městě Praze (více než čtyřnásobek republikového průměru) a jejich zdrojem je zejména doprava (na REZZO 4 připadá 73 % emisí). Stav ovzduší z hlediska prachových částic se v hlavním městě však pozvolna zlepšuje. Relativně vysoké znečištění tuhými látkami zaznamenal dále kraj Moravskoslezský a Ústecký, ve kterých jsou však největšími znečišťovateli velké stacionární zdroje (REZZO 1 se na emisích v obou krajích podílí téměř polovinou). U ostatních krajů jsou největším zdrojem prachových částic REZZO 4 (doprava) a REZZO 3 (tj. především zemědělství a lokální topeniště).
- ❖ Nejnižší měrné emise tuhých znečišťujících látek byly zjištěny v Jihočeském, Zlínském a Plzeňském kraji.

Graf 3.9.1 Měrné emise hlavních znečišťujících látek (REZZO 1-4) v krajích v roce 2007

Zdroj: Český hydrometeorologický ústav

- ❖ **Vývoj emisí v ovzduší** není jednoznačný. Po výrazném snížení emisí na konci 90. let se situace zlepšuje většinou jen pozvolna a jen v některých krajích. K výraznému snížení emisí oxidů dusíku a oxidu uhelnatého došlo v posledních letech v Hlavním městě Praze, kde však přetrvává kritická situace v tom, že emise mnohonásobně převyšují republikový průměr. K největšímu nárůstu emisí dochází u oxidu uhelnatého v Moravskoslezském kraji, a to vlivem velkých stacionárních zdrojů.

Produkce podnikového a komunálního odpadu

Indikátor	Produkce podnikového odpadu v kg na tis. Kč HDP Produkce komunálního odpadu v kg na 1 obyvatele		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	SUR 2004, OSUR 2007, SRUR 2010		
Zdroj dat	Český statistický úřad		
Územní dostupnost	kraje	Periodicita	ročně
Popis	<p>Odpadem je každá movitá věc, které se osoba zbavuje nebo má úmysl nebo povinnost se jí zbavit a která přísluší do některé ze skupin odpadů uvedených v Příloze č. 1 k zákonu č. 185/2001 Sb., o odpadech. Data o odpadech jsou získávána zpracováním ročního statistického výkazu u vybraných ekonomických subjektů podle sídla podniku. Podle převažující činnosti jsou šetřeny ekonomické subjekty s 20 a více zaměstnanci zařazené do odvětví OKEČ – oddílů 01, 02, 10-36, 40-41, 45, 502, 505, 52, 55, 601-602, 61, 62, 642, 747, 7481, 851-852, 9211 a 93. U vybraných OKEČ – 37 (zpracování druhotných surovin), 5155 (velkoobchod s chemickými výrobky) a 5157 (velkoobchod s odpadem a šrotem) jsou zahrnuty jednotky s 5 a více zaměstnanci, a u OKEČ 90 (nakládání s odpady) všechny jednotky bez ohledu na počet zaměstnanců. Data jsou ve srovnatelné časové řadě od roku 2002 (po změně zákona o odpadech). K přepočtu byl použit HDP ve srovnatelných cenách.</p> <p>Komunálním odpadem se rozumí veškerý odpad vznikající na území obce při činnosti fyzických osob a je zařazen do skupiny 20 Katalogu odpadů stanoveného vyhláškou Ministerstva životního prostředí, s výjimkou odpadů vznikajících u právnických nebo fyzických osob oprávněných k podnikání. V šetření ČSÚ, které probíhá u vybraných obcí, je za komunální odpad považován veškerý odpad vznikající na území obce při činnosti fyzických osob a jemu podobné odpady ze živností, úřadů apod., včetně odděleně sbíraných složek těchto odpadů. V roce 2003 došlo ke změně metodiky, data však byla zpětně dopočtena od roku 2001.</p>		

Tab. 3.10.1 Produkce podnikového odpadu v kg na tis. Kč HDP

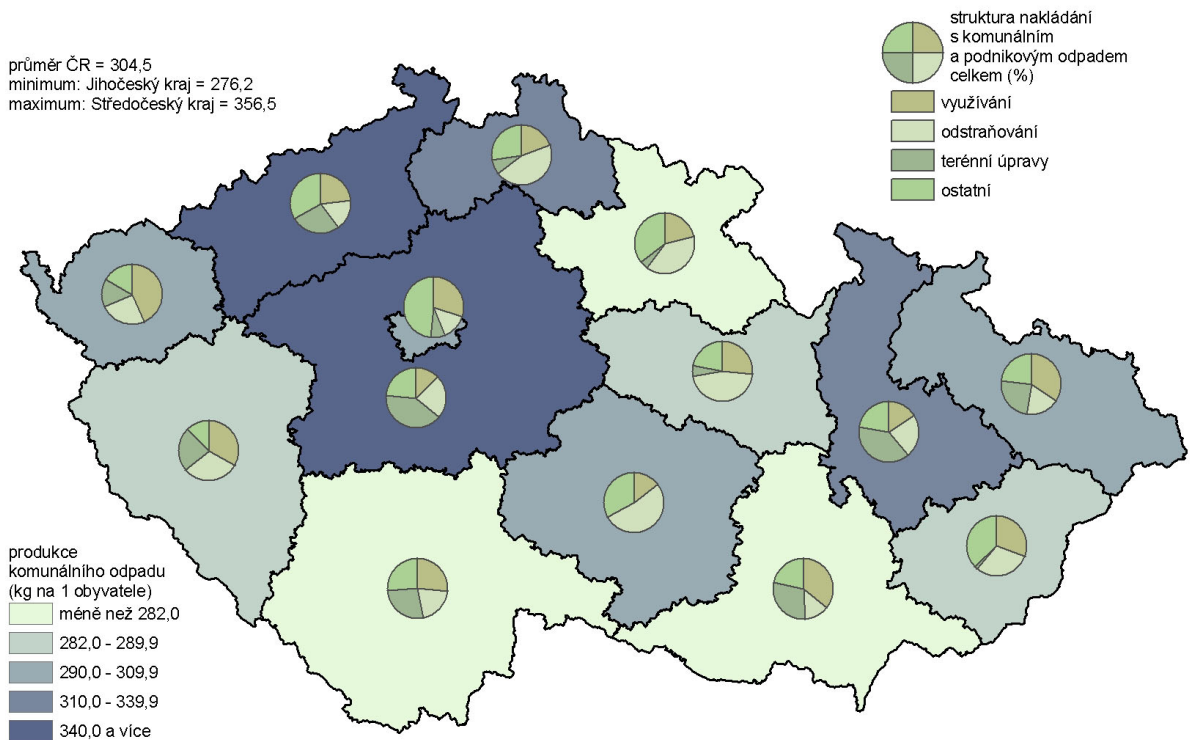
	Česká republika	v tom kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
2002	10,9	16,6	9,8	6,2	8,6	11,3	15,1	3,6	4,6	3,6	5,9	13,1	3,9	5,3	15,0
2003	10,6	13,6	5,7	6,7	17,2	12,4	12,1	3,7	5,6	5,5	6,5	14,0	9,8	5,4	14,8
2004	10,7	13,6	5,5	5,6	16,8	12,3	9,3	4,9	5,8	4,5	8,9	13,0	9,4	5,6	19,1
2005	8,3	9,8	5,8	5,1	14,9	11,4	9,1	5,5	4,2	3,3	5,7	12,0	4,6	5,2	10,4
2006	7,6	7,8	5,3	5,1	13,0	7,9	9,4	3,3	2,8	3,7	6,1	9,0	4,8	5,5	14,1
2007	7,3	8,7	4,8	5,1	8,4	4,7	8,5	3,9	3,5	3,3	3,2	10,9	4,9	6,7	11,0
2008	7,3	9,5	4,7	6,0	8,7	4,0	8,5	7,1	3,3	2,7	3,0	9,5	4,6	4,4	11,4

- ❖ **Produkce podnikového odpadu** je zjišťována podle sídla podniku, což může mezikrajské srovnání částečně zkruslit. Ještě více však záleží na struktuře podniků produkujících odpad. V přepočtu **na tisíc Kč HDP** bylo nejvíce podnikového odpadu vyprodukováno v kraji Moravskoslezském (kde 50 % odpadů pochází ze zpracovatelského průmyslu a 18 % ze stavebnictví), dále v kraji Jihomoravském a Hl. městě Praze (v těchto dvou krajích produkuje rozhodující množství odpadů stavebnictví). Relativně nejméně podnikového odpadu ve vztahu k regionálnímu HDP vzniklo v roce 2008 v krajích Pardubickém, Vysočině a Královéhradeckém.
- ❖ Z hlediska **odvětvové struktury** bylo v ČR relativně nejvíce odpadu vyprodukováno ve stavebnictví (44 %). Nejvyšší podíl z celkového množství odpadu vyprodukovaného podniky sídlícími v kraji ve stavebnictví byl zjištěn v Hlavním městě Praze, Libereckém a Ústeckém kraji. Čtvrtina podnikového odpadu v ČR pochází ze zpracovatelského průmyslu; nejvyšší podíl mezi kraji byl u tohoto odvětví v roce 2008 zjištěn v kraji Vysočina, Olomouckém a Pardubickém. Produkce odpadů v zemědělství a lesnictví je oproti ostatním odvětvím zanedbatelná.
- ❖ **Produkce komunálního odpadu** v přepočtu **na 1 obyvatele** se v posledních letech zvyšovala; v letech 2001 – 2008 vzrostla na úrovni České republiky o celých 11 %. Nejvyšší množství komunálního odpadu na obyvatele bylo v roce 2008 vyprodukováno v kraji Středočeském (o 17 % více než byl průměr ČR), v Ústeckém a Olomouckém kraji, nejnižší v kraji Jihočeském, Královéhradeckém a Jihomoravském. V posledních letech rostl podíl odděleně sbíraných složek komunálního odpadu a tím i výtěžnost tříděného komunálního odpadu. Podíl odděleně sbíraných složek komunálního odpadu vzrostl v letech 2003 – 2008 o 4,6 procentního bodu na 14,3 %. Nejvyšší byl v posledním sledovaném roce v kraji Královéhradeckém, Pardubickém a Libereckém, nejnižší v krajích Karlovarském, Jihomoravském a Středočeském. Výtěžnost tříděného odpadu v kg na obyvatele vzrostla ve stejném období o 60 % na 43,5 kg na obyvatele za rok.

Tab. 3.10.2 Produkce podnikového odpadu

Česká republika	v tom kraje														
	Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský	
Produkce podnikového odpadu (v tis. t)															
2002	24 959	8 898	2 395	776	975	624	2 179	306	517	347	586	3 073	440	595	3 248
2003	25 173	7 552	1 426	871	2 056	700	1 863	303	644	557	671	3 419	1 136	621	3 353
2004	26 584	7 839	1 474	756	2 184	703	1 452	415	705	470	951	3 276	1 166	665	4 528
2005	21 774	6 024	1 637	747	2 024	664	1 496	528	530	361	648	3 204	584	672	2 655
2006	21 264	5 129	1 699	795	1 908	460	1 656	329	366	438	745	2 594	643	774	3 728
2007	21 651	6 297	1 669	802	1 271	286	1 523	393	487	418	412	3 349	681	1 001	3 062
2008	22 244	7 015	1 711	959	1 310	239	1 580	733	459	355	391	2 983	665	675	3 167
z toho v zemědělství a lesnictví (v %)															
2002	5,5	1,0	5,9	10,8	6,9	1,1	1,1	2,4	4,8	8,7	7,1	25,8	6,7	2,6	0,5
2006	1,5	0,8	1,8	3,9	4,1	1,4	1,7	0,4	5,1	4,5	1,8	0,9	1,4	0,9	0,2
2007	1,3	0,7	1,8	4,5	4,5	0,4	1,0	1,0	3,8	4,9	2,9	0,4	2,3	0,5	0,2
2008	1,2	0,4	0,9	3,0	1,4	1,2	6,9	0,1	1,5	1,8	2,5	0,4	1,3	0,6	0,2
ve zpracovatelském průmyslu (v %)															
2002	31,9	14,5	23,3	33,5	42,9	13,3	47,3	52,3	59,9	53,5	79,9	13,3	56,7	48,1	69,2
2006	32,3	8,8	39,8	29,1	27,7	18,3	34,8	55,8	56,9	34,9	73,4	37,9	54,2	33,3	43,9
2007	27,4	6,8	38,8	33,9	32,8	22,0	37,6	46,3	46,8	39,9	54,0	15,2	62,0	21,9	51,5
2008	25,9	7,0	39,4	24,6	28,3	29,3	32,5	20,0	45,6	50,7	64,3	15,3	57,2	30,7	49,5
ve stavebnictví (v %)															
2002	28,9	32,4	60,8	12,7	10,3	9,4	15,6	14,3	18,4	24,7	7,3	45,8	18,4	19,6	12,3
2006	39,4	51,8	21,5	28,0	51,3	15,6	41,0	15,7	21,6	52,9	18,2	53,5	35,9	44,1	25,5
2007	41,9	55,0	26,0	22,9	37,6	19,7	47,8	24,1	32,1	45,1	30,1	56,1	28,5	54,2	17,7
2008	43,8	62,4	26,2	33,0	47,6	38,4	49,0	62,2	32,6	32,6	21,2	43,6	29,5	34,9	18,3

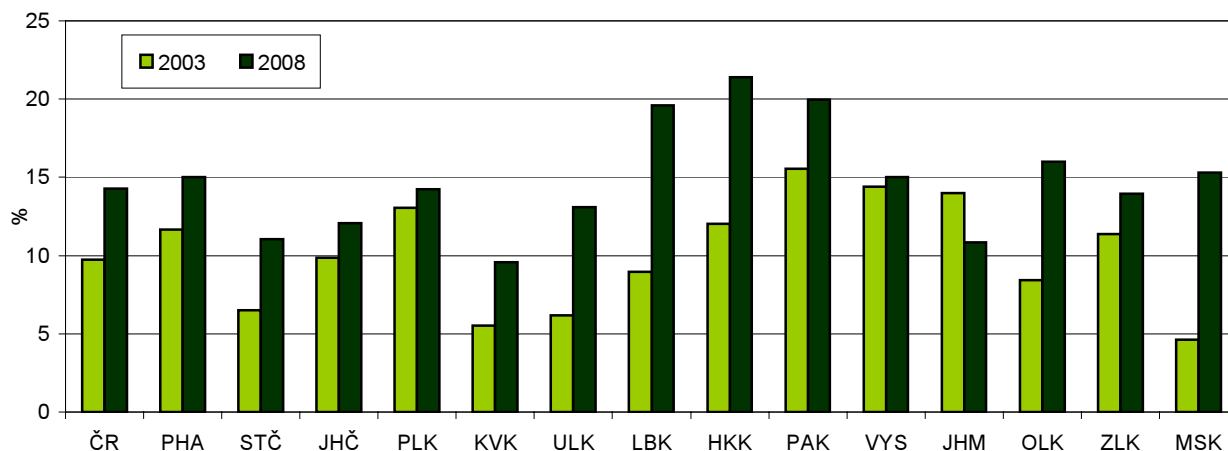
K 23 Komunální a podnikový odpad podle krajů v roce 2008

Tab. 3.10.3 Produkce komunálního odpadu

	Česká republika	v tom kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
Produkce komunálního odpadu (v kg na obyvatele)															
2001	273,9	233,1	337,1	264,3	240,2	293,7	319,6	216,1	270,7	207,2	266,2	282,3	278,6	323,0	257,9
2002	278,9	345,7	351,7	303,4	237,6	273,7	327,0	304,7	259,2	275,1	275,1	238,3	255,4	291,3	174,2
2003	280,0	265,1	325,9	308,2	237,6	296,3	315,4	288,3	257,2	267,1	268,3	280,3	261,7	282,6	255,1
2004	278,4	264,2	310,5	319,5	241,9	297,7	313,7	284,2	238,9	269,5	270,6	271,3	266,3	285,5	261,3
2005	288,6	271,5	348,9	281,2	285,0	290,2	316,0	276,4	281,7	270,1	265,5	263,5	275,1	271,1	298,2
2006	296,0	279,5	343,2	289,4	305,7	302,4	319,2	277,1	279,2	291,3	304,9	283,2	282,9	288,2	287,4
2007	293,0	287,6	348,9	281,0	312,5	320,0	300,4	285,9	279,4	282,9	276,1	275,0	288,6	287,0	272,0
2008	304,5	298,9	356,5	276,2	282,5	305,3	343,3	315,3	280,7	287,5	293,7	280,9	315,8	282,7	302,0
Podíl odděleně sbíraných složek komunálního odpadu (v %)															
2003	9,7	11,7	6,5	9,8	13,1	5,6	6,2	8,9	12,1	15,6	14,4	14,0	8,4	11,4	4,6
2005	10,2	11,5	6,1	9,2	16,2	5,9	10,1	14,5	18,1	10,3	12,1	10,0	10,1	12,4	6,1
2006	10,8	12,5	8,1	9,1	14,4	7,2	8,6	12,0	17,1	12,2	13,3	9,6	10,8	11,8	9,4
2007	12,8	14,1	9,5	10,5	18,2	11,9	8,9	13,9	19,1	17,0	14,7	8,9	14,8	14,2	12,8
2008	14,3	15,0	11,1	12,1	14,3	9,6	13,1	19,6	21,4	20,0	15,0	10,8	16,0	14,0	15,3
Výtěžnost tříděného komunálního odpadu (v kg na obyvatele)															
2003	27,3	31,0	21,2	30,4	30,9	16,4	19,5	25,8	31,0	41,5	38,6	39,2	22,0	32,1	11,9
2005	29,4	31,3	21,4	25,9	46,1	17,0	32,1	40,2	50,9	28,0	32,2	26,4	27,7	33,7	18,1
2006	31,9	34,9	27,6	26,3	44,0	21,7	27,3	33,3	47,7	35,4	40,7	27,3	30,6	34,0	27,1
2007	37,4	40,6	33,2	29,5	56,9	38,2	26,6	39,8	53,4	48,1	40,6	24,5	42,8	40,6	34,8
2008	43,5	44,9	39,4	33,3	40,3	29,3	44,9	61,8	60,1	57,4	44,1	30,5	50,6	39,5	46,2

Graf 3.10.1 Podíl odděleně sbíraných složek komunálního odpadu v krajích v roce 2003 a 2008

❖ **Nakládání s odpady** zahrnuje veškeré odpady, se kterými bylo ve sledovaném roce nakládáno, tzn. vyprodukované podnikové i komunální, odebrané ze skladu a dovezené ze zahraničí.

➢ Podíl **nebezpečných odpadů**, se kterými bylo nakládáno, vzrostl v letech 2002 (od roku platnosti nové definice odpadu) až 2008 téměř o 3 procentní body na 7,3 %. Nejvyšší podíl nebezpečných odpadů byl zaznamenán v kraji Středočeském, Hlavním městě Praze a Zlínském, nejnižší v kraji Plzeňském, Olomouckém a Jihomoravském.

➢ Podíl **využitých odpadů** činil v roce 2008 v České republice 28,1 %, nejvyšší byl v Karlovarském, Jihomoravském a Moravskoslezském kraji, nejnižší v krajích Středočeském, Vysočina a Olomouckém. Podíl **recyklovaných odpadů (vč. regenerace)** na úrovni ČR pozvolna klesal až na 18,6 % z celkového množství odpadů, s nimiž bylo v roce 2008 nakládáno. Recyklace a regenerace se uplatňuje nejvíce v Moravskoslezském, Plzeňském a Jihomoravském kraji, nejméně v krajích Libereckém, Vysočina a Středočeském.

➢ Podíl **odstraněných odpadů** v letech 2002 – 2008 klesl o jednu třetinu na 20,8 %. Relativně nejvíce odpadů se v roce 2008 odstranilo v kraji Vysočina, Pardubickém a Libereckém, nejméně

v Jihomoravském kraji, Hlavním městě Praze a Ústeckém kraji. Přibližně 80 % a více odstraněných odpadů je skládkováno, což platí pro většinu krajů s výjimkou Jihočeského, kde se při odstraňování používá nejčastěji fyzikálně-chemická úprava.

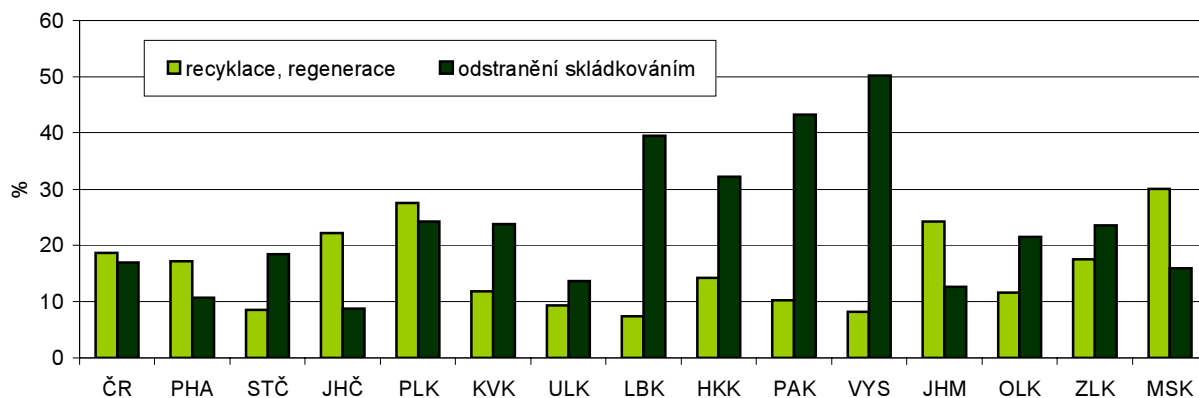
- ❖ České republice citelně chybí dlouhodobá koncepce odpadového hospodářství, ze které by vycházely koncepce krajské. V řadě lokalit nadále navíc přetrvává rozsáhlý výskyt starých ekologických zátěží.

Tab. 3.10.4 Nakládání s odpady

Česká republika	v tom kraje														
	Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský	
Nakládání s odpady celkem (v tis. t)															
2002	24 200	4 941	1 038	888	658	717	2 983	433	901	306	1 367	2 119	477	452	6 918
2006	24 230	4 421	1 703	1 585	1 493	580	2 425	495	1 380	400	343	2 974	780	895	4 754
2007	28 451	6 917	2 183	2 533	1 203	431	2 647	687	1 467	438	263	3 719	873	859	4 231
2008	28 184	7 239	2 328	2 028	1 279	389	2 048	1 011	1 493	429	280	3 794	1 015	670	4 180
z toho podíl nebezpečných odpadů															
2002	4,4	1,0	6,5	11,0	2,5	2,6	2,0	17,0	16,8	7,4	2,6	2,7	13,9	3,8	4,7
2006	6,0	7,5	12,9	7,3	0,7	5,4	9,7	9,8	5,1	4,7	2,2	3,3	2,7	1,9	4,9
2007	6,3	5,7	11,1	8,6	2,0	7,1	5,3	10,8	7,0	8,5	3,8	4,0	3,1	3,6	7,3
2008	7,3	10,8	12,5	8,3	1,7	6,9	4,7	3,8	5,4	7,0	5,9	3,3	2,6	8,8	6,8
Podíl využitých odpadů (v %)															
2002	30,6	12,4	25,8	18,2	22,7	22,3	25,1	26,6	21,7	16,6	2,4	29,9	25,1	36,7	56,8
2006	26,7	28,4	16,2	27,6	34,1	16,9	17,4	33,6	12,4	37,5	25,5	41,7	31,3	33,6	23,5
2007	28,2	23,3	11,8	20,5	35,6	24,2	35,6	27,7	21,8	34,2	18,9	38,9	33,2	23,5	35,6
2008	28,1	30,3	12,5	26,5	33,2	43,3	23,3	19,5	21,2	26,4	14,4	35,7	15,8	30,5	34,5
z toho recyklovaných (vč. regenerace) ¹⁾															
2002	23,0	3,3	11,5	13,3	13,8	i.d.	19,6	2,2	0,4	10,6	0,9	18,5	14,1	15,1	54,6
2006	17,6	10,2	14,2	24,8	18,9	8,3	6,4	7,5	5,2	30,3	9,6	35,3	24,6	18,7	21,5
2007	19,3	10,5	9,2	16,2	30,0	1,9	23,7	12,1	14,0	12,5	11,8	29,9	25,0	9,3	32,0
2008	18,6	17,2	8,6	22,1	27,5	11,8	9,4	7,4	14,2	10,2	8,2	24,2	11,6	17,5	30,0
Podíl odstraněných odpadů (v %)															
2002	30,4	28,9	46,9	42,5	43,0	46,1	44,2	25,3	49,7	66,0	15,1	25,1	39,6	42,0	11,2
2006	25,1	20,8	32,2	30,6	19,6	24,8	30,9	24,6	41,5	35,3	43,1	16,8	27,3	19,6	22,5
2007	21,2	11,3	48,0	20,4	21,5	25,1	17,0	20,0	36,9	44,5	54,4	14,5	28,1	36,7	17,9
2008	20,8	13,6	23,6	20,7	30,9	25,4	16,3	45,1	38,9	46,0	52,7	13,5	23,0	30,7	18,0

¹⁾ v roce 2002 včetně kompostování

Graf 3.10.2 Podíl vybraných způsobů nakládání s odpady na nakládání celkem v krajích v roce 2008

Investiční výdaje na ochranu životního prostředí

Indikátor	Pořízené investice na ochranu životního prostředí podle místa investice v Kč na obyvatele		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	SZ 2006, OSUR 2007, SZ 2009, SRUR 2010		
Zdroj dat	Český statistický úřad, Výdaje na ochranu životního prostředí v České republice		
Územní dostupnost	kraje	Periodicita	ročně
Popis	Výdaje na ochranu životního prostředí představují výdaje na pořízení dlouhodobého hmotného majetku a neinvestiční náklady, které se vztahují k aktivitám na ochranu životního prostředí. Do výdajů na pořízení dlouhodobého hmotného majetku na ochranu životního prostředí se zahrnují samostatné movité věci a soubory movitých věcí se samostatným technicko-ekonomickým určením s dobou použitelnosti delší než jeden rok a v ocenění stanoveném účetní jednotkou, povinně však od částky stanovené zákonem o daních z příjmů pro tento majetek (od roku 2001 je stanovena částka 40 000 Kč). Data jsou získávána z ročních statistických výkazů. V roce 2002 došlo ke změnám způsobu zjišťování, které byly způsobeny změnou klasifikace programového zaměření a finančních zdrojů (z důvodu srovnatelnosti s CEPA 2000).		

Tab. 3.11.1 Pořízené investice na ochranu životního prostředí podle místa investice v Kč na obyvatele^{*)} (běžné ceny)

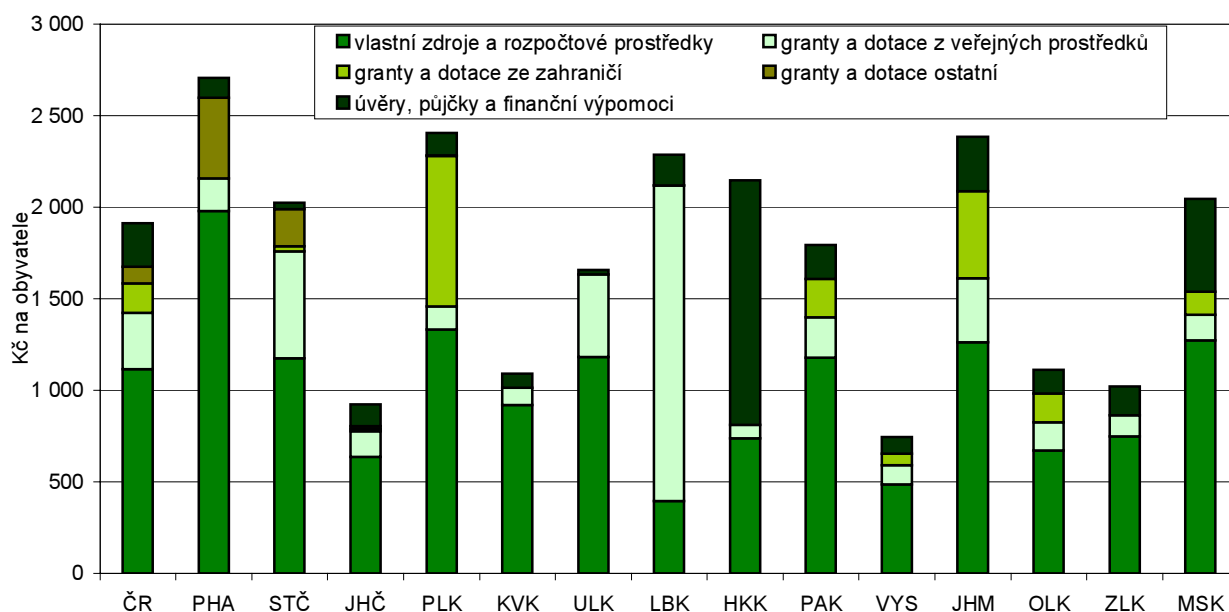
	Česká republika	v tom kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
1999	2 816	1 654	6 371	1 287	3 207	1 243	3 732	1 443	1 743	2 522	3 871	1 939	2 617	1 737	3 182
2000	2 083	2 276	2 805	1 311	1 469	2 617	3 842	1 313	1 146	1 564	3 878	1 125	1 838	1 316	2 143
2001	1 946	2 680	2 748	1 426	1 657	3 412	2 908	1 354	1 090	1 709	2 134	1 133	2 209	2 001	1 122
2002	1 462	635	1 931	1 497	767	2 141	2 415	1 157	1 313	1 107	1 468	2 019	1 642	1 356	1 077
2003	1 900	1 697	2 604	1 206	1 221	1 845	2 562	1 465	1 190	1 444	1 471	3 677	1 736	1 268	1 278
2004	1 980	1 209	2 798	1 563	1 495	967	2 978	1 175	1 419	2 403	1 876	2 514	3 009	1 327	1 658
2005	1 783	1 525	2 772	1 018	1 265	2 096	1 858	1 070	1 602	2 202	1 911	2 230	1 494	1 321	1 667
2006	2 189	2 478	4 619	1 033	1 842	1 740	2 270	917	1 771	2 866	2 510	1 852	1 180	1 355	1 866
2007	1 928	1 470	2 782	1 229	3 425	1 311	2 760	1 692	1 514	1 329	2 014	1 200	1 526	1 728	2 275
2008	1 949	1 396	2 802	1 418	3 330	2 025	1 845	2 249	2 395	1 629	1 661	2 090	1 102	1 279	1 925

^{*)} střední stav obyvatel

Investiční výdaje na ochranu životního prostředí se v České republice ve většině let vyznačují poměrně stabilní úrovní.

- ❖ U části krajů se projevuje výrazné meziroční kolísání výdajů na ochranu životního prostředí.
- ❖ Dlouhodobě nejnižší investiční výdaje na ochranu životního prostředí zaznamenáváme v Jihočeském kraji, relativně nízké jsou i ve Zlínském kraji.
- ❖ Nejvyšší úroveň pořízených investic na ochranu životního prostředí můžeme pozorovat v krajích s největší zátěží životního prostředí, konkrétně v Hlavním městě Praze, Ústeckém, Moravskoslezském a Středočeském kraji.
- ❖ Investice na ochranu životního prostředí jsou financovány nejvíce z **vlastních zdrojů a rozpočtových prostředků** (ze státního rozpočtu a územních rozpočtů), významný podíl mají též granty a dotace.
 - Pro Hlavní město Prahu a některé další kraje, jako Pardubický a Jihomoravský, je typický výjimečně vysoký podíl vlastních zdrojů a rozpočtových prostředků.
 - Liberecký kraj vyniká vysokým podílem grantů a dotací ze zahraničí, Královéhradecký kraj využíváním úvěrů, půjček a finančních výpomocí.

Graf 3.11.1 Investice na ochranu životního prostředí podle zdroje financování a sídla investora v krajích v roce 2008

❖ Největší část investičních výdajů na ochranu životního prostředí je vynaložena na **nakládání s odpadními vodami**, menší část směřuje na **nakládání s odpady a ochranu ovzduší a klimatu**.

➤ Podíl výdajů na nakládání s odpadními vodami je zvláště vysoký v Jihomoravském, Olomouckém a Plzeňském kraji.

➤ Ve Středočeském kraji směřují největší investice do ochrany a sanace půdy, podzemních a povrchových vod, v Moravskoslezském a Pardubickém kraji na ochranu ovzduší a klimatu.

Tab. 3.11.2 Investice na ochranu životního prostředí podle sídla investora a podle zaměření v %

	Česká republika	v tom kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
2005															
Ochrana ovzduší a klimatu	21,5	17,4	15,6	43,4	23,2	9,1	34,6	17,0	33,9	34,1	16,0	7,6	23,3	24,2	32,1
Nakládání s odpadními vodami	41,6	16,4	52,3	41,6	59,3	36,1	18,8	15,8	39,1	49,3	40,1	65,0	57,8	47,9	47,2
Nakládání s odpady	14,1	14,7	7,8	11,3	11,0	47,9	12,9	6,7	19,4	10,7	15,3	14,0	13,4	23,5	10,7
Ochrana a sanace půdy, podzemních a povrchových vod	12,1	23,2	16,3	1,8	1,8	2,0	15,8	60,1	4,5	3,7	24,1	2,3	3,4	3,0	5,2
Ostatní	10,7	28,3	8,0	1,9	4,7	4,8	17,8	0,4	3,1	2,1	4,4	11,0	2,1	1,4	4,8
2008															
Ochrana ovzduší a klimatu	18,9	16,0	9,2	22,2	26,8	26,7	22,6	13,8	1,6	33,9	15,4	5,8	11,7	21,8	45,2
Nakládání s odpadními vodami	37,2	4,8	44,8	51,2	58,3	46,7	13,9	8,4	59,2	41,2	66,5	55,8	66,9	39,4	32,1
Nakládání s odpady	20,4	27,9	16,8	19,5	10,8	24,9	14,7	4,2	25,5	21,6	12,4	35,3	16,1	28,4	10,7
Ochrana a sanace půdy, podzemních a povrchových vod	13,1	16,5	27,2	1,5	0,6	1,1	27,4	72,8	3,7	0,0	4,1	0,9	2,8	5,7	4,3
Ostatní	10,4	34,8	2,0	5,5	3,6	0,6	21,5	0,7	10,0	3,4	1,6	2,2	2,4	4,6	7,6

Neinvestiční výdaje na ochranu životního prostředí

Indikátor	Neinvestiční náklady na ochranu životního prostředí na mil. Kč HDP kraje podle kraje sídla investora		
Návaznost na strategické dokumenty ČR	SZ 2009, SRUR 2010		
Zdroj dat	Český statistický úřad, Výdaje na ochranu životního prostředí v České republice		
Územní dostupnost	kraje	Periodicita	ročně
Popis	Neinvestiční náklady na ochranu životního prostředí zahrnují mzdové náklady, platby nájemného, energie a ostatní materiál a platby za služby, u kterých je hlavním účelem prevence, snížení, úprava nebo eliminace znečišťujících látek a znečištění nebo jakékoliv další degradace životního prostředí a jsou výsledkem provozních aktivit podniku. Neinvestiční náklady se sledují od roku 2003. Data o neinvestičních nákladech jsou zjištěna z výkazu ŽP 1-01.		

Tab. 3.12.1 Neinvestiční náklady na ochranu životního prostředí v Kč na 1 mil. Kč HDP kraje podle kraje sídla investora (běžné ceny)

	Česká republika	v tom kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
2003	8 760	6 237	8 563	6 583	8 634	8 122	14 994	24 078	9 728	5 627	5 352	7 440	7 118	7 456	12 330
2004	11 637	11 544	9 054	7 020	9 011	9 115	30 955	19 202	18 602	8 043	4 085	9 784	7 457	8 242	10 591
2005	10 626	10 494	10 528	7 488	9 628	10 845	23 333	18 007	8 609	9 362	4 141	9 553	7 495	8 214	10 221
2006	12 681	14 430	9 888	9 634	9 716	15 329	14 065	20 844	10 102	19 540	6 167	13 357	6 538	13 461	13 048
2007	14 056	14 612	9 705	11 203	10 276	10 157	29 291	21 619	11 374	23 744	5 613	13 393	11 155	12 911	12 778
2008	13 951	12 133	11 757	11 944	11 183	15 562	29 023	24 164	12 000	19 880	6 612	13 549	11 232	12 378	13 971

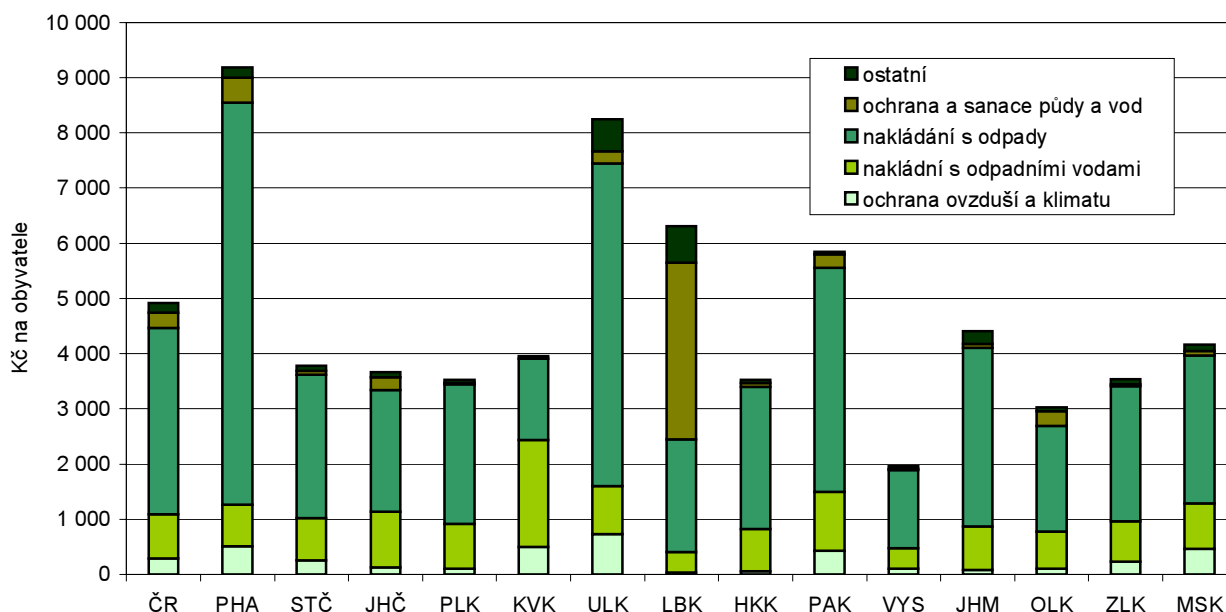
Neinvestiční výdaje na ochranu životního prostředí se v České republice zvyšují.

- ❖ Tendence k růstu neinvestičních výdajů na ochranu životního prostředí se vzdor meziročnímu kolísání projevují i v jednotlivých krajích České republiky.
- ❖ Nejvyšších hodnot dosahují neinvestiční výdaje na životní prostředí v Ústeckém a Libereckém kraji.
- ❖ Nejnižší hodnoty zaznamenáváme jednoznačně na Vysočině, poměrně nízké jsou též v Jihočeském a Olomouckém kraji.
- ❖ Nejvýrazněji se na neinvestičních nákladech na ochranu životního prostředí podílely **náklady na nakládání s odpady** a na nakládání s odpadními vodami.
 - Podíl nákladů na nakládání s odpady byl velmi vysoký zvláště v Hlavním městě Praze, Jihomoravském a Královéhradeckém kraji.
 - Velmi nízký byl podíl nákladů na nakládání s odpady v Karlovarském kraji, kde se naproti tomu na celkových neinvestičních nákladech výrazně podílelo nakládání s odpadními vodami. Tato položka měla naopak relativně malou váhu v Hlavním městě Praze.
 - Liberecký kraj vyniká vysokým podílem nákladů směřujících na ochranu a sanaci půdy, podzemních a povrchových vod.

Tab. 3.12.2 Neinvestiční náklady na ochranu životního prostředí podle zaměření v %

	Česká republika	v tom kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
2005															
Ochrana ovzduší a klimatu	9,1	10,1	10,1	5,6	4,5	8,1	14,2	1,4	2,5	11,9	5,4	2,3	4,6	11,4	15,2
Nakládání s odpadními vodami	22,1	13,1	24,5	42,1	27,4	42,1	14,6	7,4	24,3	45,5	29,0	25,0	38,4	27,4	25,1
Nakládání s odpady	53,9	52,7	54,0	48,5	64,8	45,7	57,9	27,9	68,1	35,9	59,1	69,2	41,8	58,2	53,9
Ochrana a sanace půdy, podzemních a povrchových vod	7,3	6,8	8,9	1,2	1,5	0,5	1,4	53,5	2,7	4,9	3,5	2,4	13,9	1,2	1,8
Ostatní	7,7	17,3	2,5	2,6	1,9	3,5	11,9	9,8	2,4	1,8	3,1	1,1	1,3	1,8	4,0
2008															
Ochrana ovzduší a klimatu	5,9	5,5	6,7	3,2	2,9	12,8	8,9	0,6	1,4	7,4	5,4	1,8	3,4	6,6	11,1
Nakládání s odpadními vodami	16,4	8,2	20,4	27,9	23,1	49,0	10,5	5,9	22,0	18,1	18,9	17,8	22,1	20,6	19,7
Nakládání s odpady	68,5	79,3	68,6	60,1	71,7	37,2	71,0	32,3	72,9	69,4	72,6	73,4	63,5	69,2	64,6
Ochrana a sanace půdy, podzemních a povrchových vod	5,7	4,9	2,1	6,3	0,5	0,1	2,7	50,7	2,1	4,3	0,9	1,6	8,6	0,9	1,9
Ostatní	3,5	2,1	2,3	2,5	1,8	1,0	6,9	10,4	1,6	0,8	2,2	5,3	2,4	2,7	2,7

Graf 3.12.1 Neinvestiční náklady na ochranu životního prostředí podle zaměření a sídla investora v krajích v roce 2008

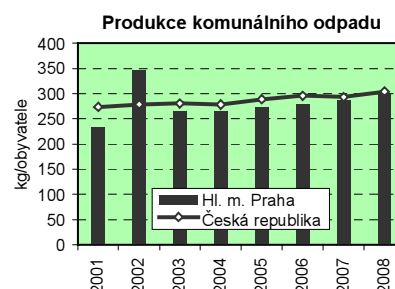
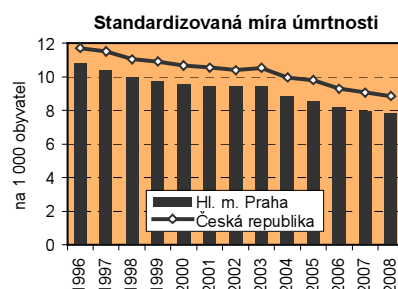
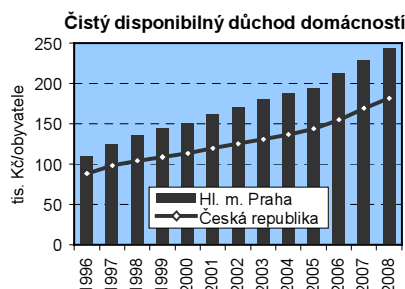
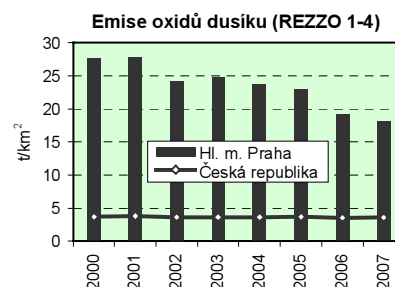
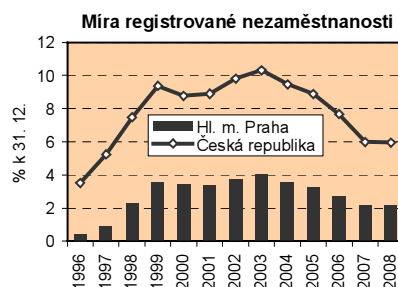
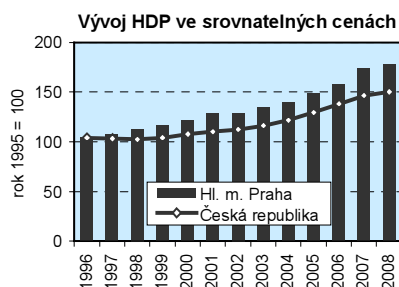

2. Základní tendence udržitelného rozvoje v jednotlivých krajích

2.1. Hlavní město Praha

stav k 31. 12. 2008

Rozloha (km ²)	496
Počet obyvatel	1 233 211
Hustota zalidnění (osoby/km ²)	2 486,2
Počet obcí	1
Podíl městského obyvatelstva (%)	100,0
Podíl kraje na HDP ČR (%; rok 2008)	25,3

Ekonomický pilíř

- Metropolitní charakter regionu, struktura hospodářství i vysoká míra ekonomické aktivity (nadprůměrná zejména u žen) řadí kraj jednoznačně na první místo **v ekonomické výkonnosti**. HDP na obyvatele dvojnásobně až trojnásobně převyšuje úroveň ostatních krajů a rovněž dynamika jeho zvyšování byla jedna z nejrychlejších. Odstup od ostatních regionů se stále zvětšoval. V roce **2008** se tempo růstu **zpomalilo**, přesto ekonomická výkonnost rostla. Přírůstek HDP byl však meziročně jen průměrný – 7. nejvyšší. Zatímco v předchozích letech bylo zvyšování produktu doprovázeno růstem **produktivity** práce, v roce 2008 produktivita meziročně mírně poklesla.
- Nadprůměrná výkonnost ekonomiky souvisí se **sektorovou** skladbou hospodářství. Zvláště významný je ve struktuře hrubé přidané hodnoty (HPH) vyšší podíl **terciárního** sektoru, který představuje více než 80 %. Ve většině ostatních regionů na tento sektor připadá kolem poloviny HPH. Charakteristickým rysem terciárního sektoru v Praze je to, že je v něm oproti ostatním regionům soustředěno více ekonomických subjektů a pracovních sil v kvalifikačně náročných odvětvích (například věda a výzkum nebo informační technologie). Na rozdíl od ostatních regionů, kde se sektorová skladba příliš nemění, podíl terciárního sektoru v Hl. městě Praze **rostl**, a to na úkor sekundárního sektoru. Snížil se jak podíl stavebnictví, tak především podíl průmyslu. Přesto objemy produkce těchto odvětví zůstávají plně srovnatelné s ostatními regiony. **Průmyslová produkce** je podle tržeb mezi kraji republiky třetí nejvyšší a **stavební práce** jsou jak z pohledu provedených akcí na území kraje, tak z pohledu výkonu stavebních firem největší v celé republice.
- Ve **fiskální oblasti** skončil výsledek hospodaření v posledních letech **přebytkem** zdrojů. V příjmové složce mají zásadní význam **daňové příjmy**, které jsou převážně přerozdělovány ze státního rozpočtu. Výdajová stránka je ze dvou třetin tvořena **běžnými výdaji** a třetinou **kapitálovými** výdaji. Proti ostatním regionům je tak struktura posunuta ve prospěch výdajů kapitálových. Z nich více než polovina připadá **na dopravu** a téměř pětina na krytí nákladů spojených s **bydlením** a komunálními službami.
- Výdaje na **vědu a výzkum** jsou v poměru k HDP na relativně vyšší úrovni a řadí kraj spolu se Středočeským krajem v rámci České republiky **na první příčku**. Z pohledu **zaměstnanosti** je v kraji

soustředěno více než **40 %** všech osob, pracujících v oblasti vědy a výzkumu. Podle zaměření pak na kraj připadá téměř **60 %** prostředků vkládaných do oblasti **základního výzkumu** a **45 %** do **aplikovaného výzkumu** z výdajů realizovaných v celé České republice.

Sociální pilíř

- Věkovou strukturu obyvatelstva Hlavního města Prahy lze charakterizovat vysokým zastoupením osob v poproduktivním věku a nízkým podílem dětí. To se projevuje mezi kraji nejvyšším **indexem stáří** (počet osob ve věku 65 a více let na 100 dětí do 14 let). Praha má dlouhodobě nejnižší **úmrtnost**, což souvisí s nízkým podílem zemědělných a nemocí oběhové soustavy. Svoji roli má také přítomnost specializovaných zdravotnických pracovišť a dobrá dostupnost rychlé lékařské pomoci. Dlouhodobě nejvyšší **střední délka života** mužů je provázena druhou nejvyšší délkou života žen (po kraji Vysočina).
- Hl. město Praha se vyznačuje nejpříznivější **vzdělanostní strukturou** populace mezi kraji; je zde více než dvojnásobný podíl vysokoškoláků ve srovnání s republikovým průměrem; struktura zaměstnavatelů umožňuje nacházet odpovídající uplatnění právě osobám s vyšším stupněm vzdělání; k rozvoji vzdělanosti přispívá rozsáhlá síť škol.
- Nejpříznivější v mezikrajském srovnání je rovněž **příjmová situace** obyvatelstva, na druhé straně **náklady na bydlení** téměř o třetinu převyšují republikovou hodnotu. Významně zastoupená terciární sféra se odráží v nejvyšší **míře zaměstnanosti** žen, výrazně nadprůměrná je i zaměstnanost starších pracovníků ve věku 55 až 64 let.
- Hlavní město je důležité centrum pracovních příležitostí pro jiné regiony České republiky (zejména Středočeský kraj) i pro cizí státní příslušníky. Dlouhodobě vykazuje nejnižší úroveň **nezaměstnanosti** mezi kraji i nejmenší rozdíly v míře nezaměstnanosti mezi muži a ženami. Jako v jediném kraji zde ke konci let 2007 i 2008 počet volných pracovních míst převažoval nad počtem uchazečů o zaměstnání.
- **Účast voličů** při volbách do Poslanecké sněmovny a Evropského parlamentu je mezi kraji nejvyšší, naproti tomu v komunálních volbách v roce 2002 byla v Praze volební účast v mezikrajském srovnání nejnižší. Při volbách do zastupitelstev obcí v roce 2006 již přišlo do volebních místností výrazně více voličů, přesto volební účast nedosahovala republikového průměru. **Zájem žen kandidovat** v komunálních volbách je sice při mezikrajském srovnání nejvyšší, mezi zvolenými zastupiteli však byl vyšší podíl žen v Ústeckém, Libereckém a Středočeském kraji.

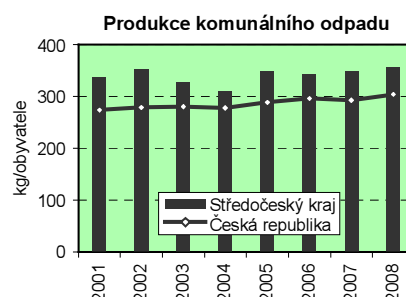
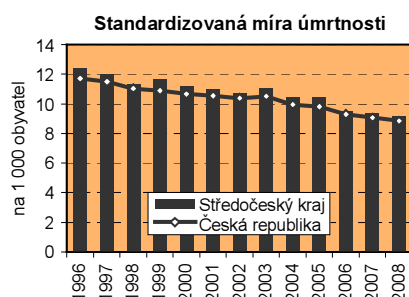
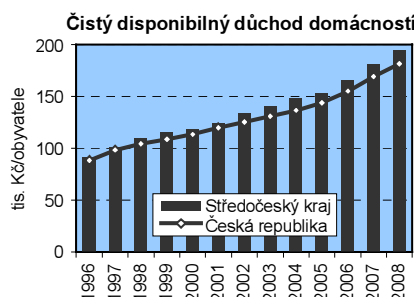
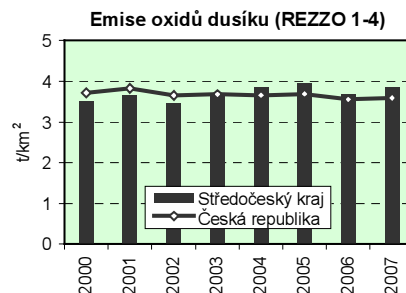
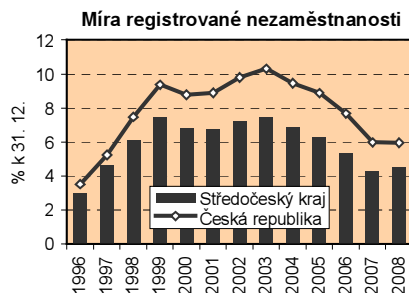
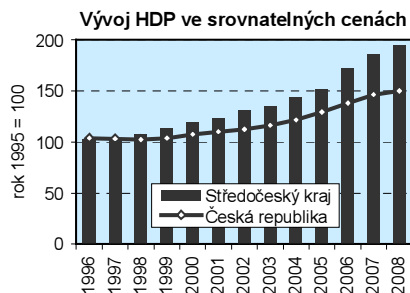
Environmentální pilíř

- U Hlavního města Prahy je třeba vzít v úvahu jeho **zvláštní charakter**, daný celkovou malou rozlohou, vysokým počtem obyvatelstva a následnou mimořádně vysokou hustotou osídlení, velkou koncentrací dopravy, menší výměrou zelených ploch.
- Pro pražské příměstské lesy je typický mimořádně vysoký a rychle rostoucí **podíl listnatých dřevin**, zejména dubu. Lesy nejsou využívány pro hospodářské účely (z toho vyplývá nízká intenzita těžby dřeva), ale zejména pro účely rekreační. Údaje o **defoliaci** (odlistění) nejsou za hlavní město k dispozici kvůli malé výměře monitorovacích ploch.
- **Znečištění ovzduší** je velkým problémem hlavního města. Situace je z hlediska emisí oxidů dusíku, oxidu uhelnatého a tuhých znečišťujících látek mezi kraji dlouhodobě nejhorší a měrné emise těchto látek mnohonásobně překračují republikový průměr. Emise oxidu siřičitého jsou mírně nadprůměrné. Škodliviny v ovzduší v Hlavním městě Praze pocházejí rozhodující měrou z dopravy. V průběhu posledních let zde docházelo sice ke snižování emisí všech sledovaných látek, ale stav ovzduší je nadále velmi vážný.
- Produkce **podnikového odpadu** v přepočtu na tis. Kč HDP byla v Hlavním městě Praze třetí nejvyšší, přičemž téměř dvě třetiny podnikového odpadu pocházejí ze stavebnictví. Produkce **komunálního odpadu** na obyvatele byla ve sledovaném období podprůměrná (s výjimkou roku 2002, kdy produkci ovlivnily povodně); ukazatele třídění odpadu byly jen mírně lepší než republikový průměr. Z hlediska **nakládání s odpady** je zde druhý nejnižší podíl odstraněných odpadů. Podíl nebezpečných odpadů byl v roce 2008 v hlavním městě druhý nejvyšší.
- Hlavní město Praha se vyznačuje průměrnou výší **investic** na ochranu životního prostředí v přepočtu na obyvatele, na jejichž financování mají výjimečně vysoký podíl vlastní zdroje a rozpočtové prostředky. Relativně nízké jsou v Praze investice směřované na nakládání s odpadními vodami. Průměrně úrovně v hlavním městě dosahují i **neinvestiční náklady** na ochranu životního prostředí přepočtené na milion korun hrubého domácího produktu. Relativně vysoké jsou neinvestiční náklady na nakládání s odpady, naopak nižší jsou výdaje na nakládání s odpadními vodami.

2.2. Středočeský kraj

stav k 31. 12. 2008

Rozloha (km ²)	11 015
Počet obyvatel	1 230 691
Hustota zalidnění (osoby/km ²)	111,7
Počet obcí	1 146
Podíl městského obyvatelstva (%)	54,4
Podíl kraje na HDP ČR (%; rok 2008)	10,7

Ekonomický pilíř

➤ Strategicky výhodná **poloha** kraje, který obklopuje metropoli republiky, přináší především ekonomická pozitiva. Výhodou je blízkost hospodářského centra a s tím spojené větší možnosti pro podnikání, což však s sebou přináší i větší konkurenci. Podle výše **HDP na obyvatele** patří kraji v posledních letech **druhá, resp. třetí nejvyšší** příčka pomyslného žebříčku. Přitom ještě v roce 1995 se kraj řadil k podprůměrným regionům a v rámci republiky zde byl třetí nejnižší HDP na obyvatele. K lepšímu se situace rapidně změnila po roce 2000. **Dynamika** růstu hrubého domácího produktu tak byla v kraji za celé sledované období **nejvyšší** z celé republiky a ani v roce nastupujícího hospodářského útlumu zde nedošlo k zásadnímu zvratu, i když určité zpomalení v roce 2008 lze pozorovat.

➤ Zvyšování HDP bylo doprovázeno růstem **produktivity práce**, v posledních 3 letech je významnou komponentou také **zvyšování zaměstnanosti** (zvláště v roce 2007). To souvisí se změnami ve skladbě ekonomiky, zejména s rozvojem **automobilové** výroby. Přesto v sektorové struktuře zastoupení průmyslu mírně pokleslo (zpracovatelský průmysl si však podíl udržel). Naopak na významu nabyl **terciární** sektor, jehož podíl 54 % je pátý nejvyšší v republice.

➤ Ve **finančním** hospodaření územních samosprávných celků **převažovaly** v konečném zúčtování **příjmy** nad výdaji. Nejvýznamnější položka příjmů – příjmy **daňové** – byla v roce 2008 v přepočtu na obyvatele **5. nejnižší** mezi všemi kraji a u **dotací** to bylo v relativním vyjádření místo **poslední**. Ve struktuře běžných výdajů kraj příliš nevybočuje od průměrné republikové skladby. Za zmínku stojí jen **vyšší podíl** výdajů směřovaný do **dopravy**. V kapitálových výdajích je pak preferována oblast **vodního hospodářství**, kde podíl 30 % z celkových výdajů je ze všech krajů nejvyšší a převyšuje celorepublikový průměr více než dvojnásobně.

➤ Kraj má nejhustší silniční **sít'**. Celková délka komunikací dosahuje téměř 10 tisíc km a dvě třetiny z nich připadají silnice **nejnižší třídy**. V přepravě nákladu poměřovaného s HDP sice kraji přísluší střed pomyslné tabulky – naše údaje však nezahnují tranzitní dopravu. Vzhledem k poloze tak kraj patří jak v silniční tak železniční dopravě k regionům s nejvíce **přetěžovanou** dopravní sítí.

- Příznivým rysem je rozvoj **vědy a výzkumu**. Prostředky vkládané do této oblasti jsou v poměru k HDP nejvyšší v celé republice. Ve struktuře výdajů je významnou oblastí experimentální vývoj, kam jde 71 % všech výdajů - i absolutně je to nejvíce ze všech krajů.

Sociální pilíř

- Kladné migrační saldo především u mladších obyvatel přispívá k tomu, že má kraj 4. nejnižší **index stáří** i index závislosti (počet osob ve věku 65 a více let na 100 osob ve věku 15 – 64 let) za Ústeckým, Karlovarským a Libereckým krajem. **Standardizovaná míra úmrtnosti** je mezi kraji 5. nejvyšší zejména vlivem vysokého podílu zemřelých na nemoci oběhové soustavy. **Naděje dožití** mužů ani žen nedosahuje republikového průměru.
- V souvislosti s přílivem obyvatelstva především z hlavního města zaznamenává Středočeský kraj v posledních letech nejrychlejší vzestup **vzdělanostní úrovně** populace mezi kraji. Tato skutečnost se odráží v nejvyšším nárůstu hodnoty indexu vzdělanosti (tj. podílu osob s úplným středoškolským a vysokoškolským vzděláním na obyvatelstvu ve věku 25 a více let) po roce 2000 mezi kraji.
- Vliv hlavního města jakožto důležitého centra dojížděky za prací pro obyvatele Středočeského kraje se zde projevuje v nadprůměrných **příjmech**, čtvrtým nejnižším podílem domácností s čistým příjmem pod hranicí životního minima mezi kraji i v příznivých hodnotách **míry zaměstnanosti** žen a pracovníků v předdůchodovém věku.
- **Míra nezaměstnanosti** sice patří v mezikrajském srovnání k nejnižším, uvnitř kraje však nacházíme v situaci na trhu práce výrazné rozdíly – vyšší nezaměstnaností jsou postižené především regiony vzdálené od Prahy. Počet uchazečů připadajících na jedno volné pracovní místo je v posledních letech třetí nejnižší za Hlavním městem Prahou a Plzeňským krajem.
- **Volební účast** je v kraji dlouhodobě nad republikovým průměrem ve všech typech voleb, včetně těch nejvíce spjatých s regionem, tedy voleb do zastupitelstev krajů a obcí. Vysoký počet obcí vede k tomu, že je v kraji druhý nejvyšší počet obecních zastupitelů (po Jihomoravském kraji) a současně i druhý nejnižší počet kandidátů na jednoho zvoleného zastupitele (po kraji Vysočina).

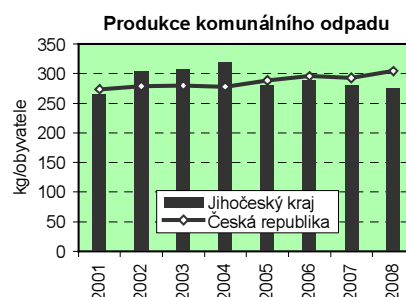
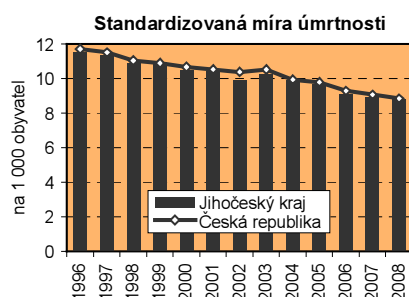
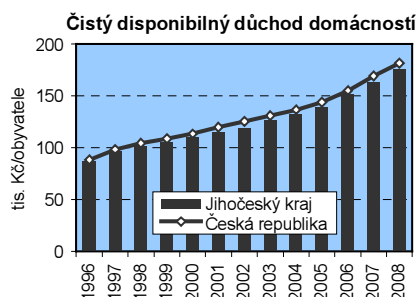
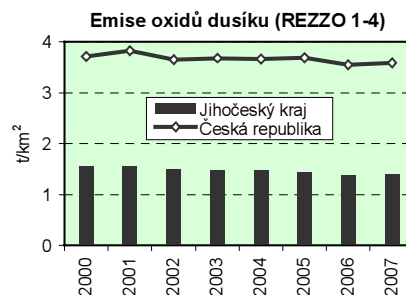
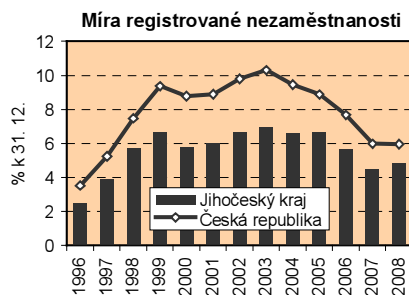
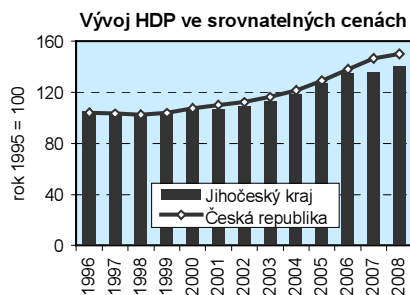
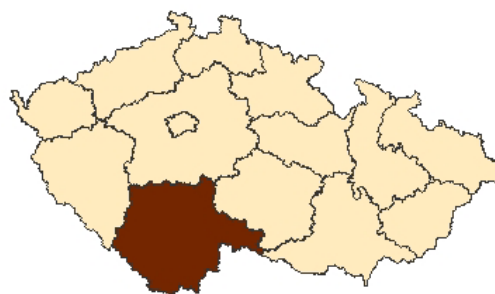
Environmentální pilíř

- Procento **zornění zemědělské půdy** je ve Středočeském kraji spolu s Jihomoravským krajem nejvyšší v celé České republice a klesá jen mírně. Podíly jednotlivých druhů zemědělských pozemků i lesní půdy jsou poměrně stabilní. Vysokému podílu orné půdy odpovídá také velmi nízký **koeficient ekologické stability**, který je mezi čtrnácti kraji druhý nejnižší.
- **Podíl listnatých dřevin** je nadprůměrný a řadí Středočeský kraj k závěru první poloviny krajů. Kraj se vyznačuje nadprůměrným zastoupením dubu a habru a současně patří k regionům s nejmenší výměrou smrku a nejvyšším podílem borovice. **Index defoliace** (odlistění) je ve Středočeském kraji poměrně vysoký a relativně nižší je i podíl zdravých nebo mírně zasažených stromů.
- Středočeský kraj nepatří mezi regiony vážně ohrožené **znečištěním ovzduší**, přesto však zaznamenává nadprůměrné emise tuhých znečišťujících látek a třetí nejvyšší emise oxidu uhelnatého. Tyto látky se koncentrují především v místech kolem důležitých dopravních komunikací, např. dálnic, zanedbatelný není však ani vliv malých stacionárních zdrojů (lokálních topenišť). V posledních letech se emise v tomto kraji spíše zvyšovaly.
- Produkce **podnikového odpadu** v poměru k HDP je výrazně podprůměrná. Více než třetina podnikového odpadu pochází ze zpracovatelského průmyslu, čtvrtina vzniká z činností v oblasti stavebnictví. Produkce **komunálního odpadu** na obyvatele je mezi kraji zdaleka nejvyšší, průměr ČR přesahuje o 17 %. Zároveň se zde relativně málo komunální odpad třídí. Z hlediska **nakládání s odpady** celkem je ve Středočeském kraji nejnižší podíl využitých odpadů a třetí nejnižší podíl recyklovaných odpadů. Podíl nebezpečných odpadů, se kterými bylo nakládáno, je mezi kraji nejvyšší.
- **Investiční výdaje** na ochranu životního prostředí v přepočtu na obyvatele dosti kolísaly, bez výjimky však přesahovaly republikovou úroveň a ve třech letech byly nejvyšší ze všech krajů. Zvláště vysoké jsou investice do nakládání s odpadními vodami a též na ochranu a sanaci půdy, podzemních a povrchových vod. Podobně nevyrovnaný byl i vývoj **neinvestičních nákladů** na ochranu životního prostředí přepočtených na milion korun hrubého domácího produktu, ty však většinou zaostávaly za úrovní celé České republiky. Největší část neinvestičních nákladů na ochranu životního prostředí připadla na nakládání s odpady.

2.3. Jihočeský kraj

stav k 31. 12. 2008

Rozloha (km ²)	10 057
Počet obyvatel	636 328
Hustota zalidnění (osoby/km ²)	63,3
Počet obcí	623
Podíl městského obyvatelstva (%)	64,8
Podíl kraje na HDP ČR (%; rok 2008)	5,3

Ekonomický pilíř

- Strukturální **skladba ekonomiky** a relativně menší potřeba její zásadní změny přispěla k tomu, že kraj se dlouhodobě řadí k regionům s **dobrou ekonomickou výkonností**. HDP na obyvatele je v rámci všech krajů **pátý** nejvyšší a na této (případně šesté) pozici se region udržuje od roku 2000 **nepřetržitě**. Z hlediska **dynamiky** produktu patří kraj k **průměru** - v roce 2008 pak meziroční přírůstek 3,2 % znamená pátý nejvyšší růst. Z faktorů ovlivňujících dynamiku produktu pozitivně působil růst **produktivity práce**; vliv zvyšování zaměstnanosti se projevuje jen výjimečně a okrajově.
- Ve **struktuře ekonomiky** si svou důležitost udržuje **primární** sektor. Podíl zemědělství se na HPH sice snížil na 5 %, ale je v republice druhý nejvyšší. Rovněž jihočeské **rybářství** má mezi ostatními regiony dominantní postavení, ve struktuře HPH kraje je ale jeho podíl jen minimální. Svou pozici si rovněž udržel **sekundární** sektor, resp. v souvislosti s **jadernou energetikou** se význam tohoto sektoru ještě mírně zvýšil. Posílení sektoru služeb šlo tak na úkor zemědělství. Nezastupitelné postavení má v kraji **cestovní ruch**, když je zde soustředěna více než desetina celkové lůžkové kapacity republiky (u míst pro karavany a stany celá čtvrtina). Téměř milión ubytovaných ročně (z toho třetina ze zahraničí) převyšuje všechny ostatní regiony s výjimkou Hl. města Prahy a Jihomoravského kraje. V posledních dvou letech se však návštěvnost kraje snižuje, rychleji u hostů z ciziny.
- Hustota **dopravní sítě** zůstává v kraji relativně nízká, což je dáno i geografickými podmínkami. Zvláště neuspokojivá je hustota dálnic a silnic **vyšší kvalitativní** úrovně, která je ve vztahu k rozloze území vůbec nejnižší ze všech krajů. Přes určité zlepšení nejsou změny příliš výrazné. Přitom počet osobních automobilů vzrostl od roku 2000 o více než čtvrtinu. Naopak **nižší** jsou **výkony nákladní dopravy**. Pokles objemů přepravovaného zboží byl v rámci celé republiky nejvýraznější a znamenal proti roku 2000 snížení zhruba na 70 % - údaje nezahnují tranzit. Tento pokles byl však ovlivněn především nižšími přepravenými objemy **po železnici**.
- V oblasti výdajů na **výzkum a vývoj** v přepočtu k HDP je sice krajská úroveň mírně podprůměrná, celková částka ve výši téměř 2 mld. Kč v roce 2008 však znamená **nárůst** proti roku 2001 téměř dvaapůlnásobný, tj. druhá nejrychlejší dynamika mezi kraji. Výrazně odlišná je také **struktura** výdajů, kdy na rozdíl od ostatních krajů je podstatně vyšší podíl (43 %) vkladů směřován do **základního výzkumu**, což je plně srovnatelné pouze s Hl. městem Prahou nebo Jihomoravským krajem.

Sociální pilíř

- Mírně podprůměrná **standardizovaná míra úmrtnosti** souvisí s nižší úmrtností na nemoci oběhové soustavy (3. nejnižší podíl za Karlovarským krajem a Hl. městem Prahou). V porovnání s republikovým průměrem je v kraji nadprůměrná **naděje dožití** mužů a mírně podprůměrná naděje dožití žen. **Index stáří** má v porovnání s republikovým průměrem příznivější úroveň, avšak odchylka od průměru ČR se postupně zmenšuje.
- **Vzdělanostní struktura** se vyznačuje vyšší kvalitativní úrovní. Index vzdělanosti (tj. podíl osob s úplným středoškolským a vysokoškolským vzděláním na obyvatelstvu ve věku 25 a více let) dosahuje třetí nejvyšší hodnoty po Hlavním městě Praze a Jihomoravském kraji. Je to způsobeno zejména vyšším zastoupením středoškoláků s maturitou, které je druhé nejvyšší po Hl. městě Praze. Podíl vysokoškolsky vzdělaných osob se proti ostatním regionům již tolik neodlišuje.
- Podíl domácností s čistým **příjmem** pod hranicí životního minima, stejně jako **náklady na bydlení**, se v mezikrajském srovnání řadí k nejnižším. **Míra zaměstnanosti** žen byla v roce 2008 třetí nejvyšší po Hl. městě Praze a Plzeňském kraji, míra zaměstnanosti osob ve věku 55 až 64 let se drží přibližně uprostřed mezi kraji.
- Příznivější oproti většině krajů je situace na trhu práce; **míra nezaměstnanosti** patří dlouhodobě k nejnižším, stejně tak podíl dlouhodobě nezaměstnaných uchazečů evidovaných na úřadech práce déle než jeden rok i počet uchazečů připadajících na jedno volné pracovní místo. K nejvyšším mezi kraji patří zastoupení žen mezi nezaměstnanými.
- Z pohledu **volební účasti** se v kraji projevují stejné trendy jako v ostatních regionech. Nadprůměrný zájem o politiku je ve volbách do Poslanecké sněmovny. Zájem o komunální politiku svou volební účastí dokládá polovina voličů při volbách do zastupitelstev obcí a 41 % při volbách do zastupitelstva kraje. **Zastoupení žen** v komunální politice je relativně nízké. Při obecních volbách v roce 2006 dosáhl podíl zvolených žen do zastupitelstev obcí jen 21 %, po Vysočině druhé nejnižší zastoupení. Z celkového počtu kandidátů však na ženy připadalo 46 %.

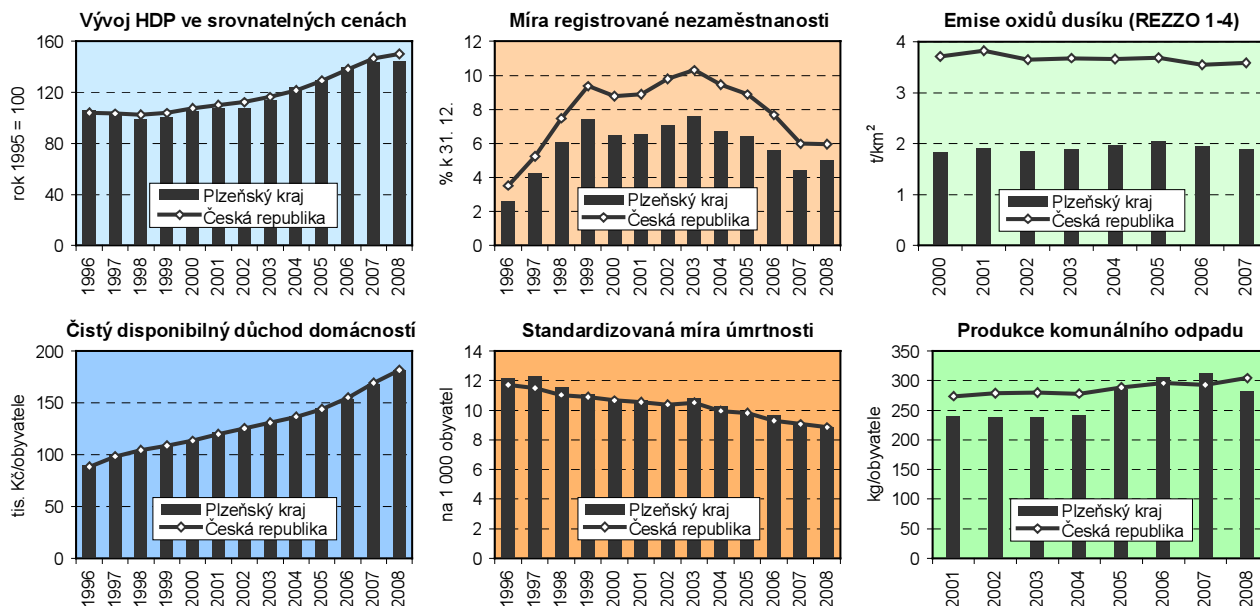
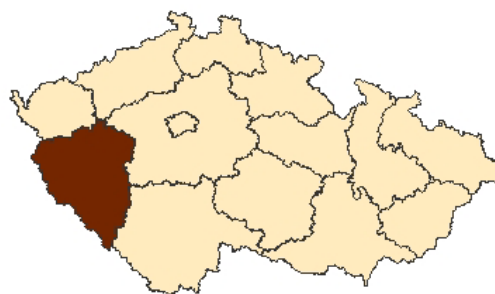
Environmentální pilíř

- Procento **zornění zemědělské půdy** patří k nejnižším v České republice a v minulých letech se snižovalo rychleji než ve většině ostatních krajů. Pokles výměry orné půdy a zvýšení ploch trvalých travních porostů znamená určitý návrat k méně intenzivnímu typu hospodaření. Spolu s rozšířením ploch lesních pozemků to vedlo i ke zřetelnému zvýšení **koeficientu ekologické stability**, který je mezi kraji třetí nejvyšší.
- **Podíl listnatých dřevin** je v Jihočeském kraji po Vysočině nejnižší ze všech krajů České republiky. Ve srovnání s celorepublikovou úrovní je nižší i nárůst jejich podílu na celkové rozloze lesa. Kraj se vyznačuje velmi vysokým, i když postupně se snižujícím zastoupením borovice. **Index defoliace** (odlistění) se vzdor značným výkyvům pohybuje kolem republikové úrovně, podíl zdravých nebo jen slabě zasažených stromů je relativně vysoký. Výjimečně vysoká byla v roce 2007 v kraji intenzita těžby dřeva vůbec nejvyšší ze všech regionů v posledních letech. Jednalo se však o kalamitní těžbu odstraňující následky orkánu Kyril.
- Jihočeský kraj patří k regionům s nejmenším **znečištěním ovzduší**, u většiny sledovaných látek dosahují měrné emise vůbec nejnižších hodnot mezi kraji. Znečištěním je zasaženo jen několik lokalit ovlivněných zejména dopravou a velkými průmyslovými stacionárními zdroji. Významným zdrojem tuhých látek a oxidu siřičitého jsou navíc i domácí topeniště (REZZO 3). V průběhu posledních let se emise v Jihočeském kraji spíše snižovaly, a to zejména emise oxidu uhelnatého a oxidů dusíku.
- Produkce **podnikového odpadu** ve vztahu k HDP je podprůměrná; v roce 2008 byla třetina podnikového odpadu vytvářena ve stavebnictví, čtvrtina ve zpracovatelském průmyslu. Produkce **komunálního odpadu** na obyvatele byla mezi kraji nejnižší, podprůměrný byl však i podíl tříděného komunálního odpadu. Míra využívání odpadů (podnikových i komunálních) je průměrná, ale recyklace a regenerace se uplatňuje více než v ostatních krajích. Podíl nebezpečných odpadů na celkovém nakládání s odpady byl o něco vyšší než v průměru republiky.
- **Investiční výdaje** na ochranu životního prostředí jsou v kraji v přepočtu na obyvatele nejnižší ze všech regionů České republiky, což souvisí s nižší úrovní poškození životního prostředí. Nejčastěji směřují do oblasti nakládání s odpadními vodami a na ochranu ovzduší a klimatu. Pod úrovní České republiky se v přepočtu na milion korun hrubého domácího produktu nacházejí i postupně rostoucí **neinvestiční náklady** na ochranu životního prostředí, vydávané především na nakládání s odpady a nakládání s odpadními vodami.

2.4. Plzeňský kraj

stav k 31. 12. 2008

Rozloha (km ²)	7 561
Počet obyvatel	569 627
Hustota zalidnění (osoby/km ²)	75,3
Počet obcí	501
Podíl městského obyvatelstva (%)	68,1
Podíl kraje na HDP ČR (%; rok 2008)	4,9

Ekonomický pilíř

- Hrubý **domácí produkt** na obyvatele je v kraji dlouhodobě na **nadprůměrné** úrovni. Dobrý ekonomický stav, charakterizovaný zejména na počátku sledovaného období (do roku 1997, ale také v letech 2001, 2004 a 2005) **druhou nejvyšší** hodnotou po HI. městě Praze, se v následujících letech mírně **zhoršil**. Přesto tento základní makroekonomický indikátor řadí kraj stále na jedno z předních míst v republice. Začátek ekonomické recese v roce 2008 se v kraji projevil **stagnací** HDP, která byla doprovázena meziročním snížením **produktivity práce** o 2,6 % - ze všech regionů nejvýrazněji.
- V sektorové **skladbě** ekonomiky má kraj čtvrtý nejvyšší podíl **terciárního sektoru** (55 %). Přes silně nerovnoměrné změny ve struktuře ekonomiky nakonec převážil trend ve **snížení** podílu sektoru služeb. Také primární sektor snížil svoje zastoupení (z necelých 8 % na 4 %), takže na strukturálních změnách profitoval sekundární sektor, konkrétně zpracovatelský průmysl. Jeho podíl se za celé sledované období zvýšil téměř o 7 procentních bodů. Ve skladbě zpracovatelského průmyslu je zvláště významná produkce elektrických a optických přístrojů, která z celkových tržeb průmyslové povahy dosahovala v roce 2008 více než třetinu.
- Změny ve struktuře hospodářství byly doprovázeny poměrně významnou **investiční aktivitou**. Míra investic byla v průměru **třetí nejvyšší**, když za celé sledované období pětkrát zaznamenala maximum mezi kraji. Zdrojem růstu kapitálu byly zejména domácí zdroje, vliv přímých **zahraničních investic** nebyl tak významný a pohybuje se na průměru ostatních krajů.
- V oblasti **finančního** hospodaření připadá na kraj v přepočtu na obyvatele druhá nejvyšší hodnota příjmů, a to vlivem druhé nejvyšší **daňové výtečnosti**. Věcná skladba výdajů se v kraji příliš neliší od průměru za všechny regiony, snad jen s výjimkou vyššího podílu výdajů do **vodního hospodářství**. Sem směřuje v rámci **kapitálových** výdajů celá čtvrtina – dvakrát více než celorepublikový průměr.
- Kraj má **třetí nejnižší hustotu** dopravní sítě, a to jak silniční tak železniční. Objemem **přepravy** nákladu (v přepočtu na HDP) však spíše **překračuje průměr** ostatních regionů. V porovnání s rokem 2000 celkové objemy přepraveného zboží poklesly o 17 %. Snížil se objem přepravy po silnici, přeprava po železnici naopak vzrostla.

Sociální pilíř

- Mírně nadprůměrná **úmrtnost** (po zohlednění věkové struktury) v kraji souvisí s vysokým podílem zemřelých na novotvary, který je spolu s Karlovarským krajem nejvyšší v ČR. **Naděje dožití** dlouhodobě u obou pohlaví kolísá kolem republikového průměru. Méně příznivá věková struktura vede ke čtvrtému nejvyššímu **indexu stáří** za Hl. městem Prahou, Jihomoravským a Zlínským krajem.
- Ve **vzdělanostní struktuře** nacházíme jeden z nejnižších podílů osob se základním vzděláním, nad republikovým průměrem je zastoupení středoškoláků bez maturity, podíl středoškoláků s maturitou odpovídá republikové hodnotě. Index vzdělanosti (tj. podíl osob s úplným středoškolským a vysokoškolským vzděláním na obyvatelstvu ve věku 25 a více let) dosahuje páté nejvyšší hodnoty po Hlavním městě Praze, Jihomoravském, Jihočeském a Královéhradeckém kraji.
- Spolu s Hl. městem Prahou a Středočeským krajem patří Plzeňský kraj k regionům s nejvyššími **příjmy** obyvatel, **náklady na bydlení** jsou v mezikrajském srovnání jedny z nejnižších. Nad republikovým průměrem se nachází míra zaměstnanosti žen ve věku 55 až 64 let, zaměstnanost mužů v tomto věku je mírně pod republikovým průměrem.
- **Míra nezaměstnanosti** je dlouhodobě pod republikovým průměrem; dominantní postavení na trhu práce mají zejména zaměstnavatelé odvětvově zaměřeni na průmysl a stavebnictví. Vliv útlumu těchto odvětví se projevil na konci roku 2008 nejrychlejším meziročním nárůstem míry registrované nezaměstnanosti v mezikrajském srovnání spolu s Libereckým krajem a Vysočinou.
- **Volební účast** se u všech typů voleb s výjimkou komunálních postupem času snížila vzhledem k republikovému průměru z mírně nadprůměrných na mírně podprůměrné hodnoty. V kraji připadá na jednoho zastupitele v obecním zastupitelstvu třetí nejnižší počet kandidátů (po Vysočině a Středočeském kraji). Dlouhodobě je v kraji mezi kandidáty i zvolenými obecními zastupiteli nízký **podíl žen**, přitom byl v období 1994 – 2006 zaznamenán v mezikrajském srovnání největší růst zastoupení žen v těchto zastupitelstvech. Přestože se podíl žen v krajských zastupitelstvech pohyboval vysoko nad průměrem ČR, v samotném kraji došlo ve sledovaném období k největšímu poklesu zastoupení žen.

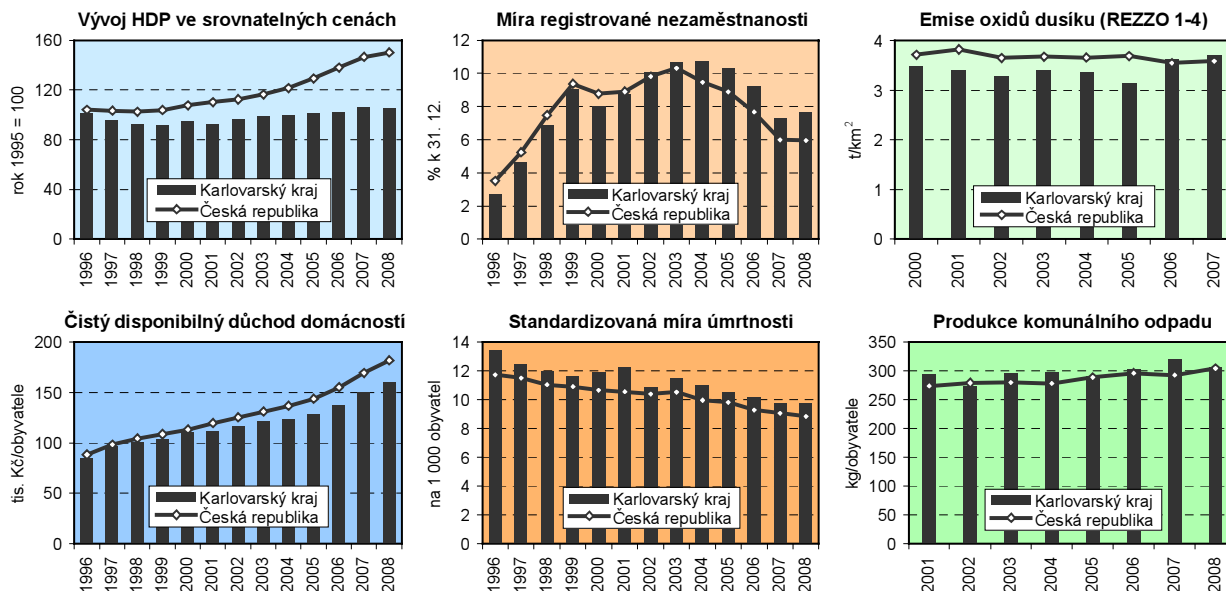
Environmentální pilíř

- Procentem **zornění** se kraj řadí na sedmé místo mezi regiony České republiky. Úbytek orné půdy byl v regionu o něco mírnější než na celorepublikové úrovni, výrazně menší bylo zvýšení výměry trvalých travních porostů. Přesto mírně rostoucí **koeficient ekologické stability** řadí kraj díky nadprůměrnému podílu lesů ještě do první poloviny regionů České republiky.
- **Podíl listnatých dřevin** je třetí nejnižší ze všech čtrnácti krajů České republiky a ve srovnání s celorepublikovou úrovní roste pomaleji. Plzeňský kraj patří k regionům s nejvyšším podílem smrku a borovice. **Index defoliace** (odlistění) patří v rámci republiky k nejnižším, podíl zdravých nebo jen slabě zasažených stromů je relativně nižší, o to vyšší je podíl stromů ve středním stupni defoliace.
- V oblasti **kvality ovzduší** patří Plzeňský kraj k regionům s nižším znečištěním. Zdrojem znečištění je především doprava (ovlivňující zvláště krajské město a okolí dálnice), v určitých lokalitách (zejména v krajském městě) mají rozhodující vliv velké stacionární zdroje. Na emisích tuhých znečišťujících látek se jednou třetinou podílejí malé stacionární zdroje znečištění (vytápění obydlí). Vývoj v posledních letech naznačuje stagnaci (s výjimkou emisí oxidu uhelnatého, které se snížily).
- Produkce **podnikového odpadu** ve vztahu k HDP byla v roce 2008 mezi kraji čtvrtá nejvyšší. Téměř polovina podnikového odpadu pocházela ze stavebnictví, více než čtvrtina ze zpracovatelského průmyslu. Produkce **komunálního odpadu** na obyvatele byla čtvrtá nejnižší, podíl tříděného odpadu byl průměrný a jeho výtěžnost mírně podprůměrná. Z hlediska **nakládání s odpady** je v Plzeňském kraji nejnižší podíl nebezpečného odpadu. Podíl využitých odpadů je čtvrtý nejvyšší, v případě recyklace a regenerace dokonce druhý nejvyšší. Nadprůměrný je však i podíl odstraněných odpadů.
- **Investiční výdaje** na ochranu životního prostředí v přepočtu na obyvatele značně kolísaly, od poloviny celorepublikové úrovně v roce 2002 až po nejvyšší hodnotu ze všech krajů v roce 2007, většinou však byly pod hodnotou celé České republiky. Vývoj **neinvestičních nákladů** na ochranu životního prostředí přepočtených na milion Kč hrubého domácího produktu byl rovnoměrnější, jejich hodnota však ani v jednom roce nepřekročila úroveň České republiky.

2.5. Karlovarský kraj

stav k 31. 12. 2008

Rozloha (km ²)	3 314
Počet obyvatel	308 403
Hustota zalidnění (osoby/km ²)	93,0
Počet obcí	132
Podíl městského obyvatelstva (%)	83,2
Podíl kraje na HDP ČR (%; rok 2008)	2,1

Ekonomický pilíř

- Ekonomické **postavení** regionu se od roku 1995 **zhoršilo**. Zatímco na počátku sledovaného období se kraj řadil hodnotou HDP na obyvatele k lepšímu průměru, došlo od roku 1997 k posunu směrem k závěru pomyslné tabulky a od roku 2004 patří kraji jednoznačně **poslední** místo. Přitom odstup od ostatních regionů se spíše zvětšuje – **dynamika** produktu je (s výjimkou roku 2007) ze všech krajů **nejnižší**. V roce 2008 zaznamenal kraj jako jediný meziroční pokles HDP. Nepříznivým rysem vývoje je především to, že základní žádoucí faktor růstu, **produktivita práce**, se vyvíjí značně nerovnoměrně a za celé třináctileté sledované období došlo v 6 případech k jejímu meziročnímu **snížení**. Ani extenzivní faktor nepůsobí (zejména od roku 2005) příliš pozitivně – zaměstnanost klesá.
- Ekonomický vývoj souvisel se změnami **sektorové** skladby. V souladu s obecnou tendencí pokleslo zastoupení primárního sektoru (na necelá 3 %), ale v posledních letech se **snížoval** i podíl sektoru **terciárního**. Naopak k **posílení** došlo v **sekundárním** sektoru, a to plně zvýšením role **průmyslu**. V jeho rámci se posílil zpracovatelský průmysl, energetika i průmysl těžební. Energetická náročnost HDP je v oblasti pevných paliv druhá nejvyšší v republice a ve střednědobém vývoji zejména v posledních letech stagnuje. V **terciárním** sektoru má kraj v porovnání s ostatními více než dvojnásobně větší podíl ve zdravotnictví a rovněž nadprůměrné je zastoupení v oblasti cestovního ruchu. Souvislost s pro kraj typickým **lázeňstvím** je zde zřejmá.
- Ve **finančním** hospodaření je příjmová stránka veřejných rozpočtů zhruba v průměrných celorepublikových tendencích. Určité odlišnosti jsou ale ve **věcné skladbě výdajů**. V rámci běžných výdajů se výrazněji odlišuje podíl nákladů na **bydlení a komunální služby**, který je svým 8 % zastoupením nejvyšší ze všech krajů. Obdobně u kapitálových výdajů byl v roce 2008 trojnásobně překročen republikový průměr v oblasti **kultury a tělovýchovy**. Také v položce **Všeobecná veřejná správa** byly kapitálové výdaje nadprůměrné a jejich desetiprocentní podíl (nejvyšší v ČR) dvojnásobně překračuje průměr.
- Přestože hustota **dopravní sítě** je velmi **nízká** (především u silniční sítě), jsou **přepřavované** objemy zboží v přepočtu k HDP vůbec **nejvyšší** v celé republice. Na rozdíl od většiny ostatních regionů si svůj význam udržela přeprava po **železnici**, na kterou připadá zhruba třetina z celkových přepřavovaných objemů.

Sociální pilíř

- Přestože bylo v kraji zaznamenáno u obou pohlaví mezi kraji největší prodloužení **střední délky života**, zůstává **naděje dožití** mužů třetí nejnižší (po Ústeckém a Moravskoslezském kraji) a naděje dožití žen druhá nejnižší (po Ústeckém kraji). V kraji je po Ústeckém kraji nejvyšší standardizovaná míra úmrtnosti, k čemuž přispívá vysoký podíl zemřelých na novotvary. V letech 1993 – 2008 došlo mezi kraji k největšímu snížení **míry úmrtnosti**. Příznivá věková struktura vede k tomu, že má kraj po Ústeckém kraji nejnižší index stáří i index závislosti.
- **Vzdělanostní struktura** populace patří k nejméně příznivým mezi kraji. Zastoupení osob se základním vzděláním včetně neukončeného je druhé nejvyšší za Ústeckým krajem. Index vzdělanosti (tj. podíl osob s úplným středoškolským a vysokoškolským vzděláním na obyvatelstvu ve věku 25 a více let) dosahuje druhé nejnižší hodnoty po Ústeckém kraji.
- Spolu s Moravskoslezským a Olomouckým krajem patří k regionům s nejnižšími čistými ročními peněžními **příjmy obyvatel**. Průměrné měsíční **náklady na bydlení** domácnosti dosahují druhé nejvyšší hodnoty po Hlavním městě Praze. Nadprůměrná zaměstnanost žen souvisí se zaměřením kraje na lázeňství, cestovní ruch, pohostinství a ubytování.
- **Nezaměstnanost** je, na rozdíl od poloviny 90. let minulého století, jedna z nejvyšších v mezikrajském srovnání (za Moravskoslezským a Ústeckým krajem), vysoký je rovněž podíl uchazečů o zaměstnání evidovaných na úřadech práce déle než jeden rok. Zastoupení žen mezi uchazeči o zaměstnání jako v jediném kraji dlouhodobě nedosahuje padesáti procent.
- Pro kraj je dlouhodobě typická nejnižší **volební účast** u všech typů voleb. Rostoucí zájem o věci veřejné dokumentuje zvyšující se průměrný počet kandidátů na 1 zastupitele u obecních i krajských voleb. V kraji jsou v obecních zastupitelstvech nadprůměrně **zastoupeny ženy**, v roce 2006 se spolu s Moravskoslezským krajem zařadil mezi regiony s nejnižším podílem obecních zastupitelstev bez žen.

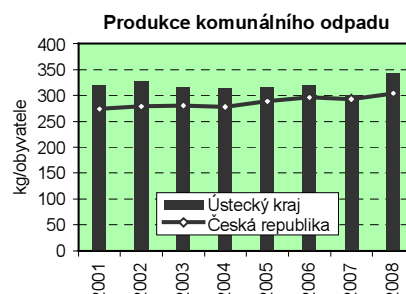
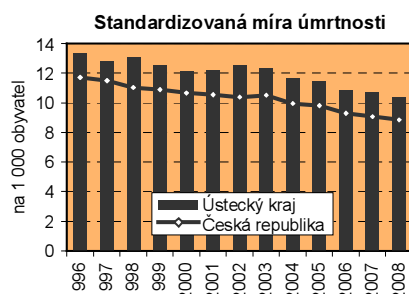
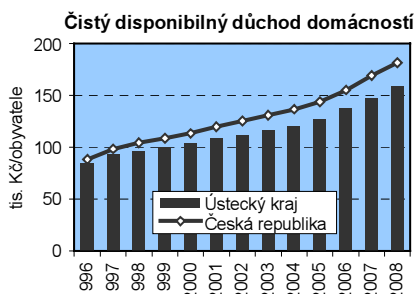
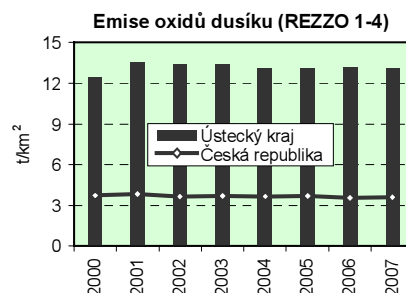
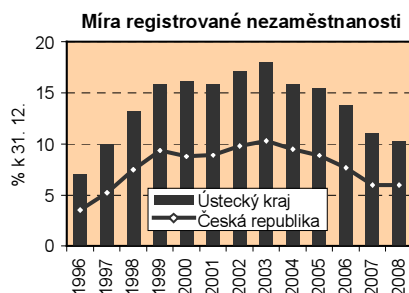
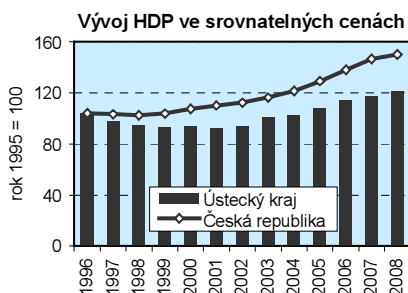
Environmentální pilíř

- Procento **zornění zemědělské půdy** je nejnižší ze všech čtrnácti krajů České republiky, rovněž pokles procenta zornění byl nejvyšší. Kraj se vyznačuje výjimečně vysokým podílem i nárůstem ploch trvalých travních porostů. Společně s velkou rozlohou lesů to znamená, že se Karlovarský kraj vyznačuje druhým nejvyšším **koeficientem ekologické stability** mezi kraji České republiky a jeho vůbec nejvyšším růstem.
- **Podíl listnatých dřevin** rostl podstatně rychleji než v celé České republice, přesto však zůstává relativně nízký a mezi kraji je čtvrtý nejmenší. Po Vysočině se kraj vyznačuje nejvyšším podílem smrku. **Index defoliace** (odlístění) byl většinou pod republikovou úrovní a kraj se tak řadí k méně postiženým regionům České republiky.
- Karlovarský kraj se vyznačuje druhými nejvyššími měrnými **emisemi** oxidu siřičitého (po Ústeckém kraji), jejichž zdrojem je především energetika a spalovací procesy v rámci velkých stacionárních zdrojů znečištění. Téměř tři čtvrtiny emisí oxidů dusíku pocházejí rovněž z REZZO 1. Měrné emise oxidu uhelnatého jsou naopak u tohoto kraje druhé nejnižší. Kvalita ovzduší v Karlovarském kraji se v posledních letech příliš neměnila, s výjimkou emisí oxidů uhelnatého, které se snižovaly, a emisí oxidů dusíku, u kterých byl trend nepříznivý.
- Produkce **podnikového odpadu** ve vztahu k HDP je mezi kraji čtvrtá nejnižší. Necelé dvě pětiny podnikového odpadu jsou tvořeny podniky v odvětví stavebnictví, méně než třetina ve zpracovatelském průmyslu. Produkce **komunálního odpadu** v přepočtu na obyvatele je nepatrně nadprůměrná, podíl tříděného odpadu a jeho výtěžnost v porovnání s ostatními kraji nejnižší. Z hlediska **nakládání s odpady** celkem je v Karlovarském kraji nejvyšší podíl využitého odpadu, vysoko nad republikovým průměrem. Podíl recyklovaných odpadů je podprůměrný, podíl odstraněných odpadů je vyšší než v průměru za ČR.
- **Investiční výdaje** na ochranu životního prostředí se v přepočtu na obyvatele vyznačovaly kolísavým vývojem a zůstávaly většinou pod celorepublikovou úrovní. V mezikrajském srovnání jsou jedny z nejnižších. Úroveň **neinvestičních nákladů** na ochranu životního prostředí v přepočtu na milion Kč hrubého domácího produktu také značně kolísala, v roce 2008 se řadila na čtvrté místo mezi kraji České republiky, v předchozím roce byla třetí nejnižší. Většina investičních výdajů i neinvestičních nákladů směřovala na nakládání s odpadními vodami a nakládání s odpady.

2.6. Ústecký kraj

stav k 31. 12. 2008

Rozloha (km ²)	5 335
Počet obyvatel	835 891
Hustota zalidnění (osoby/km ²)	156,7
Počet obcí	354
Podíl městského obyvatelstva (%)	80,2
Podíl kraje na HDP ČR (%; rok 2008)	6,4

Ekonomický pilíř

- **Restrukturalizace** ekonomiky s jednostranně specializovanou odvětvovou strukturou probíhá v kraji déle než v ostatních regionech. Zatímco v roce 1995 patřilo kraji podle HDP na obyvatele 4. místo, postupem času tuto pozici ztrácel a stále více se propadal na nižší příčky. V posledních letech je tak podle ekonomické výkonnosti zařazen na 11. místo. Přitom dynamika produktu nebyla jednoznačně podprůměrná, ale vyznačovala se **odchykami v obou směrech**. Tak např. v roce 2003 byl meziroční přírůstek HDP nejvyšší v celé republice a v roce 2002 a 2006 zcela srovnatelný s průměrem. Naopak rok 2000 nebo 2007 znamená jen třetinový nárůst proti ostatním krajům. Rovněž značně variabilní byl vývoj **produktivity práce**, když její dynamika např. v roce 2003 byla nejrychlejší ze všech krajů a již následující rok se zbrzdila na hodnotu mezi regiony minimální.
- V základní **sektorové skladbě** ekonomiky nebyly **změny** výrazné. Snížil se podíl primárního sektoru (na 1 % z HPH) a rovněž poklesl podíl terciárního sektoru. Podíl sektoru **služeb** tak nedosahuje ani polovinu HPH a je po kraji Vysočina dlouhodobě (od roku 2004) druhý či třetí nejnižší. Změny struktury tak vyústily v **posílení sekundárního** sektoru. Zdůraznila se především role **zpracovatelského** průmyslu ale také stavebnictví. V rámci zpracovatelského průmyslu má stále nezastupitelné postavení koksárenský a chemický průmysl, na které připadá téměř polovina tržeb průmyslové povahy. Zastoupení **energetiky** ve struktuře hospodářství je vcelku stabilní. K poklesu došlo v **energetické náročnosti** ekonomiky, zejména ve spotřebě hnědého uhlí, ale také tepelné energie a elektřiny – především v roce 2008.
- **Investiční aktivita** v kraji nijak výrazně nevybočuje z normálu a míra investic se v dlouhodobějším pohledu drží na průměru republiky. Naproti tomu je do kraje směřováno více **přímých zahraničních investic** (PZI). Podle stavu účtu ke konci roku 2008 představuje tento zdroj kapitálu více než 100 mld. Kč. Je to sice jen 5 % ze souhrnu PZI, ale současně 4. nejvyšší hodnota mezi kraji.
- Ve **finančním** hospodaření kraje převažují příjmy nad výdaji v celém sledovaném šestiletém období (v roce 2005 poměrně výrazně). Struktura příjmů i výdajů je přitom vcelku srovnatelná s ostatním kraji. Výjimku tvoří především **vyšší podíl** výdajů na **sociální věci**, a to jak výdajů běžných tak kapitálových. V rámci kapitálových výdajů pak kraj dosahuje nejvyšší podíl v rámci celé republiky v položce Zdraví.
- Zaměření ekonomiky přináší i velké požadavky na **převahu**. Dopravní **infrastrukturou** patří kraj k lepšímu průměru republiky. Zatímco v přepravě **zboží** (v přepočtu k HDP) mu náleží druhý nejvyšší objem, v přepravě **osob** (po přepočtu na obyvatele) je to po vyloučení Hl. města Prahy nejméně.

Sociální pilíř

- Kraj má dlouhodobě nejvyšší **úmrtnost**, jejímž důsledkem je mezi kraji nejkratší střední délka života mužů i žen. Po Karlovarském kraji druhý nejvyšší pokles standardizované míry úmrtnosti v letech 1993 – 2008 zatím nevedl ke stejnému trendu v prodlužování **střední délky života**; růst je pouze na úrovni republikového průměru. Příznivou věkovou strukturu dokládá mezi kraji nejnižší **index stáří** i index závislosti.
- **Vzdělanostní skladba** populace je nejméně příznivá mezi kraji. Vyznačuje se nejvyšším zastoupením osob se základním vzděláním včetně neukončeného, nadprůměrným podílem středoškoláků bez maturity a dlouhodobě nejmenším podílem vysokoškoláků v mezikrajském srovnání.
- Podíl domácností s čistým **příjmem** pod hranicí životního minima je mezi kraji nejvyšší. Průmyslové zaměření regionu se odráží v nejnižší **míře zaměstnanosti** žen. Problematické je zde nacházení pracovních příležitostí pro osoby v předdůchodovém věku.
- **Nezaměstnanost** dlouhodobě dosahuje maximálních hodnot; nejhůře je postižen okres Most s více než dvojnásobnou mírou nezaměstnanosti ve srovnání s republikovou hodnotou – jde o region s významným zaměřením na průmysl (zejména těžební) procházející restrukturalizací. Přetrvávajícím problémem na trhu práce je zejména dlouhodobá nezaměstnanost; spolu s Moravskoslezským krajem zde podíl uchazečů o zaměstnání evidovaných na úřadech práce déle než jeden rok dosahuje nejvyšších hodnot mezi kraji.
- Kraj se řadí mezi tři kraje s nejnižší **volební účastí** v komunálních i krajských volbách. O vysokém zapojení žen do politiky svědčí to, že byl v roce 2006 v obecních zastupitelstvech ze všech krajů nejvyšší **podíl žen** a nejvyšší byl i podíl zastupitelstev, v nichž je mezi zastupiteli více než třetina žen.

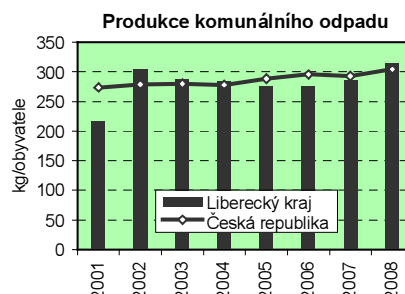
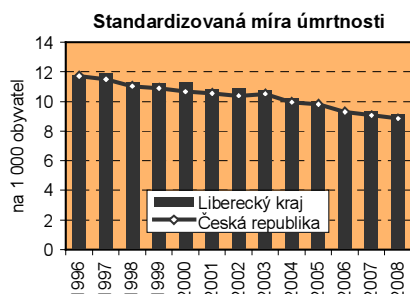
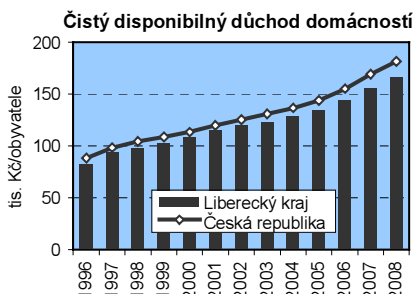
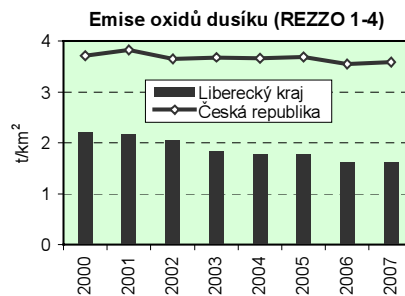
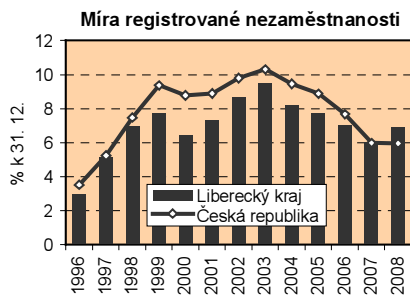
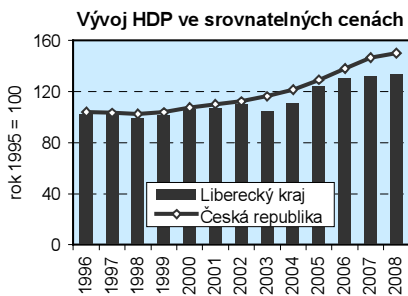
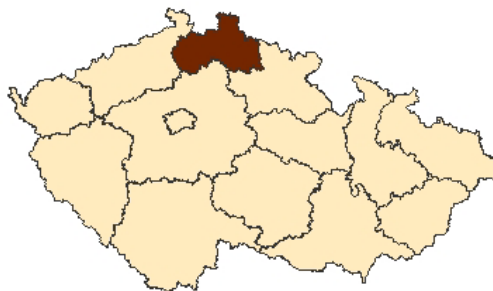
Environmentální pilíř

- Procento **zornění zemědělské půdy** je pod úrovní České republiky a rovněž jeho pokles výraznější než na celorepublikové úrovni. Tomuto poklesu výměry orné půdy odpovídá mezi kraji třetí nejvyšší zvýšení ploch trvalých travních porostů. **Koeficient ekologické stability** je mírně pod republikovou úrovní, zvyšoval se však rychleji než v celé České republice a v roce 2008 se spolu s Olomouckým krajem řadil na začátek druhé poloviny čtrnácti krajů České republiky.
- **Podíl listnatých dřevin** je výrazně nadprůměrný, mezi kraji České republiky čtvrtý nejvyšší. Rovněž růst jejich podílu byl mírně nadprůměrný. Podíl smrku patří mezi kraje k nejnižším, z jehličnatých dřevin vyniká mimořádně vysoký podíl modřínu, u listnatých břízy. Vývoj **indexu defoliace** (odlistění) se vyznačuje kolísavým, ale v zásadě klesajícím trendem, podíl zdravých nebo jen slabě zasažených je relativně vysoký.
- Ústecký kraj patří k regionům s velmi vysokým **znečištěním ovzduší**, především oxidem siřičitým (nejvyšší měrné emise při pětinašobném překročení republikového průměru) a oxidy dusíku (druhé nejvyšší měrné emise a téměř čtyřnásobek průměru ČR). Měrné emise tuhých znečišťujících látek jsou třetí nejvyšší a oxidu uhelnatého čtvrté nejvyšší. Rozhodujícím zdrojem znečištění jsou velké stacionární zdroje (energetika, spalovací procesy, výroba minerálních výrobků, rafinerie). Na emisích oxidu uhelnatého a tuhých znečišťujících látek mají značný podíl i mobilní zdroje (doprava). V posledních letech v tomto kraji došlo ke snížení emisí oxidu uhelnatého a oxidu siřičitého.
- Množství vyprodukovaného **podnikového odpadu** v poměru k HDP je páté nejvyšší. Ze stavebnictví pochází polovina a ze zpracovatelského průmyslu třetina podnikového odpadu; téměř 7 % vzniká z činnosti podniků v odvětví zemědělství a lesnictví (nejvyšší podíl mezi kraji). Produkce **komunálního odpadu** v přepočtu na obyvatele je výrazně nadprůměrná a mezi kraji druhá nejvyšší. Podíl tříděného odpadu je o něco nižší než v průměru za ČR a jeho výtěžnost naopak vyšší. Podíl využitých odpadů je podprůměrný, což platí i pro recyklaci a regeneraci, avšak nižší než v průměru ČR je i podíl odstraněných odpadů a podíl nebezpečných odpadů, se kterými bylo nakládáno.
- **Investiční výdaje** na ochranu životního prostředí v přepočtu na obyvatele stejně jako v ostatních krajích kolísaly, kromě roku 2008 však byly vždy nad celorepublikovou úrovní. V tomto roce se řadily zhruba do středu čtrnácti regionů České republiky. **Neinvestiční náklady** na ochranu životního prostředí byly v přepočtu na milion Kč hrubého domácího produktu ve všech letech nadprůměrné, ve čtyřech letech byly v mezikrajském srovnání nejvyšší. Investiční výdaje na ochranu životního prostředí směřují nejvíce na ochranu ovzduší a klimatu a ochranu a sanaci půdy, podzemních a povrchových vod, neinvestiční náklady na nakládání s odpady.

2.7. Liberecký kraj

stav k 31. 12. 2008

Rozloha (km ²)	3 163
Počet obyvatel	437 325
Hustota zalidnění (osoby/km ²)	138,3
Počet obcí	215
Podíl městského obyvatelstva (%)	78,5
Podíl kraje na HDP ČR (%; rok 2008)	3,1

Ekonomický pilíř

➤ Relativně příznivá strukturální **skladba ekonomiky**, která nevyvolávala potřebu zásadní změny, přispívala k tomu, že ekonomické postavení řadilo kraj ke konci minulého století k **dobrému** průměru. Tomu odpovídaly i vývojové trendy v růstu HDP, často převyšující celorepublikové hodnoty. Situace se však **zásadně změnila** s nástupem nového tisíciletí. Významně nižší dynamika ekonomiky (zejména na počátku tisíciletí, ale také v letech 2007 a 2008) posunula kraj ve výši **HDP na obyvatele** až na jednu z posledních pozic. Vývoj produktu byl doprovázen růstem **produktivity** práce. Zvyšování **zaměstnanosti** se projevovalo jen ojediněle (zejména v roce 2004 a 2007). V roce 2008 však počet zaměstnaných poklesl meziročně o více než 11 tisíc osob.

➤ V **sektorové skladbě** ekonomiky připadá mírně přes polovinu hrubé přidané hodnoty na **terciární sektor**, což nijak výrazně nevybočuje od obecných republikových hodnot. Nepříznivé však byly vývojové trendy, které znamenaly postupné **snížení podílu** až na méně než polovinu v roce 2005. Zlepšení nastalo zejména v roce 2008. Při téměř zanedbatelném podílu primárního sektoru se **zvýraznilo** zastoupení sektoru **sekundárního**. Zvýšení podílu směřovalo plnou měrou do **zpracovatelského průmyslu**, v jeho struktuře připadá téměř třetina tržeb z průmyslové činnosti na **automobilovou výrobu**. Kdysi významná textilní produkce představovala v roce 2008 jen necelá 3 % tržeb ve zpracovatelském průmyslu, pokles produkce zaznamenala i pro kraj tradiční sklářská výroba.

➤ V ekonomice kraje má nezanedbatelné postavení **cestovní ruch**. Z více než 700 tisíc ubytovaných v kraji přijíždí zhruba necelá třetina ze zahraničí. Počet návštěvníků kraje však **postupně klesá**. Proti roku 2000 došlo k poklesu zhruba o 15 %, poněkud rychlejší je tempo snižování návštěvnosti ze zahraničí.

➤ Ve **finančním hospodaření** územně samosprávných celků skončily výsledky většinou vyrovnaně. Proti ostatním regionům bylo však častěji zaznamenáno **záporné saldo**; jeho výše však nebyla relativně příliš vysoká. To platí i pro rok 2008, kdy schodek rozpočtů dosáhl 1,4 % z celkových výdajů. Zda je to v přímé souvislosti s náklady spojenými s pořádáním Mistrovství světa v klasickém lyžování 2009 nelze z našich podkladů doložit. Nepřímo tuto úvahu ale potvrzuje věcná struktura výdajů, kde v roce 2008 připadalo téměř 30 % kapitálových výdajů na položku **kultura a tělovýchova**. V absolutním vyjádření je to nejvíce ze všech krajů. Naproti tomu částky vynakládané na **dopravu** v kategorii kapitálových výdajů byly po Karlovarském kraji druhé nejnižší.

Sociální pilíř

- Obyvatelstvo kraje lze charakterizovat dlouhodobě nadprůměrnou **úmrtností** a podprůměrnou **nadějí dožití** mužů i žen. Příznivá **věková struktura** se projevuje mezi kraji třetím nejnižším počtem osob ve věku 65 let a více na 100 dětí ve věku 0 – 14 let i na 100 obyvatel ve věku 15 – 64 let, příznivější strukturu má pouze Ústecký a Karlovarský kraj.
- **Vzdělanostní struktura** populace patří spolu s Ústeckým, Karlovarským a Moravskoslezským krajem k nejméně příznivým. V roce 2008 zde nacházíme čtvrté nejvyšší zastoupení osob se základním vzděláním včetně neukončeného a třetí nejvyšší podíl osob se středním vzděláním bez maturity mezi kraji. Index vzdělanosti (tj. podíl osob s úplným středoškolským a vysokoškolským vzděláním na obyvatelstvu ve věku 25 a více let) dosahuje třetí nejnižší hodnoty po Ústeckém a Karlovarském kraji.
- Výši ročních peněžních **příjmů** i podílem domácností s příjmy pod hranicí životního minima zaujímá střední pozici mezi kraji. **Míra zaměstnanosti** žen je s ohledem na průmyslové zaměření regionu jedna z nejnižších v mezikrajském srovnání. Pod republikovým průměrem se nachází i míra zaměstnanosti pracovníků ve věku 55 až 64 let.
- Vliv útlumu průmyslové výroby se na konci roku 2008 projevilo nejvyšším meziročním nárůstem **míry registrované nezaměstnanosti** mezi kraji; ta byla čtvrtá nejvyšší za Ústeckým, Moravskoslezským a Karlovarským krajem. Na jedno pracovní místo tak koncem roku 2008 připadal čtvrtý nejvyšší počet uchazečů o zaměstnání v mezikrajském srovnání.
- Podprůměrnou **volební účastí** se kraj řadí do skupiny 5 krajů s nejnižším podílem voličů, kteří se rozhodli volit členy obecních zastupitelstev, v krajských volbách byla účast dokonce třetí nejnižší po Ústeckém a Karlovarském kraji. Nadprůměrné je však zapojení žen do politiky; v kraji je po Ústeckém kraji nejvyšší **podíl žen** mezi zvolenými obecními zastupiteli, avšak pouze ve třech krajích je menší podíl obecních zastupitelstev bez žen.

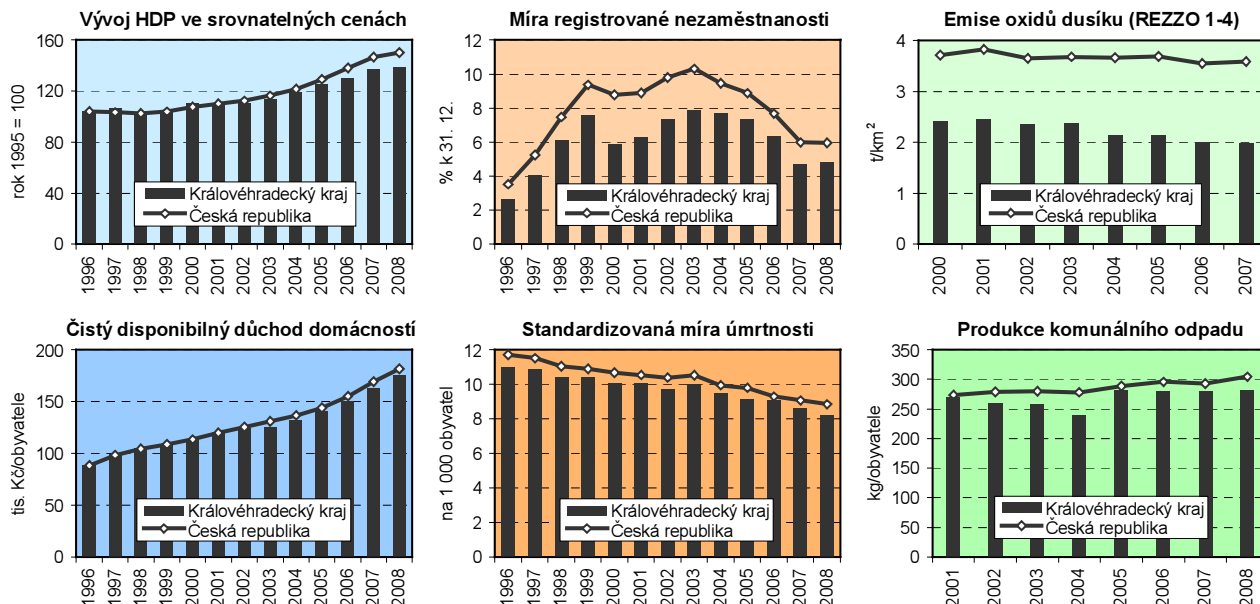
Environmentální pilíř

- Procento **zornění zemědělské půdy** je po Karlovarském kraji druhé nejnižší ze čtrnácti regionů České republiky, jeho pokles byl vůbec nejvyšší. Tomu odpovídá i jeden z nejméně výrazných poklesů výměry orné půdy a jeden z největších nárůstů výměry trvalých travních porostů. Spolu s vůbec nejvyšším podílem lesních pozemků to přispívá k nejvyššímu **koeficientu ekologické stability** ze všech krajů České republiky.
- **Podíl listnatých dřevin** zaostává za úrovní České republiky a řadí se do druhé poloviny čtrnácti krajů. Nárůst jejich podílu byl dokonce ze všech regionů nejméně výrazný. Lesy v Libereckém kraji se vyznačují poměrně rychlým úbytkem smrku a zvyšujícím se zastoupením borovice, nadprůměrný je též podíl buku a břízy. Vývoj **indexu defoliace** (odlistění) byl kolísavý, častěji však přesahoval úroveň České republiky. Podíl zcela zdravých stromů byl v kraji velmi nízký, značně vysoký však byl podíl stromů ve slabém stupni defoliace.
- **Ovzduší** v Libereckém kraji patří mezi nejméně znečištěné, měrné emise oxidů dusíku jsou mezi kraji druhé nejnižší, u oxidu siřičitého třetí nejnižší a u tuhých znečišťujících látek čtvrté nejnižší. Hlavním zdrojem oxidu uhelnatého a oxidů dusíku je v tomto kraji doprava; největší podíl na emisích oxidu siřičitého mají malé a velké stacionární zdroje (REZZO 3 a 1) a na tvorbě tuhých znečišťujících látek v ovzduší se podílejí téměř stejnou měrou malé stacionární zdroje (lokální topeniště) a mobilní zdroje znečištění. V Libereckém kraji se kvalita ovzduší v posledních letech zlepšovala z hlediska všech sledovaných látek.
- Produkce **podnikového odpadu** v přepočtu na tis. Kč HDP se od průměru ČR téměř neliší; podíl odpadů produkovaných ve stavebnictví se blíží dvěma třetinám, ve zpracovatelském průmyslu vzniká pětina podnikových odpadů. Produkce **komunálního odpadu** na obyvatele je čtvrtá nejvyšší, avšak zároveň je zde třetí nejvyšší podíl vyříděného komunálního odpadu a jeho výtěžnost je mezi kraji vůbec největší. Ukazatele **nakládání s odpady** nedosahují v Libereckém kraji příznivých hodnot, je zde čtvrtý nejnižší podíl využitých odpadů, nejnižší podíl odpadů procházejících procesy recyklace a regenerace a také třetí nejvyšší podíl odstraněných odpadů. Podíl nebezpečných odpadů na nakládání s odpady celkem je oproti průměru ČR přibližně poloviční.
- **Investiční výdaje** na ochranu životního prostředí byly v přepočtu na obyvatele s výjimkou roku 2008 pod úrovní České republiky, často velmi výrazně. **Neinvestiční náklady** na ochranu životního prostředí jsou naopak v přepočtu na milion Kč hrubého domácího produktu po Ústeckém kraji nejvyšší v republice. Pro investiční výdaje i neinvestiční náklady na ochranu životního prostředí je typický neobvykle vysoký podíl určený na ochranu a sanaci půdy, podzemních a povrchových vod.

2.8. Královéhradecký kraj

stav k 31. 12. 2008

Rozloha (km ²)	4 759
Počet obyvatel	554 520
Hustota zalidnění (osoby/km ²)	116,5
Počet obcí	448
Podíl městského obyvatelstva (%)	68,1
Podíl kraje na HDP ČR (%; rok 2008)	4,4

Ekonomický pilíř

- Úroveň HDP v přepočtu na obyvatele se kraj řadil do **první poloviny** regionů, dlouhodobě (po roce 2000) obsazoval 5. až 6. pozici. **Dynamika** vývoje je v posledních letech poněkud **pomalejší** než v ostatních regionech, zatímco do roku 2000 převažoval růst rychlejší. V samotném roce 2008 byl meziroční nárůst produktu třetí nejnižší a posunul tak kraj až na 9. pozici v hodnotě HDP na obyvatele. Růst byl doprovázen zvyšováním **produktivity práce**, v letech 2005 až 2007 také růstem zaměstnanosti. **Míra investic** řadí kraj až do samého závěru v pořadí krajů a rovněž objem přímých zahraničních investic patří k nejnižším.
- **Sektorová skladba** ekonomiky kraje odpovídá zhruba **průměru** ostatních mimopražských krajů. Významnější podíl (5 %) připadá na **primární** sektor i když v dlouhodobém vývoji se potvrdila obecná tendence k jeho snižování. Vývoj v dalších sektorech byl značně **nerovnoměrný** a v konečném důsledku znamenal **posílení** významu **průmyslu** a **stavebnictví** na úkor terciárního sektoru. Ten snížil své zastoupení o 3 procentní body na 51,4 %. Zdůraznění role průmyslu se koncentrovalo na energetiku a do určité míry i na **zpracovatelský** průmysl. V jeho rámci zaujímá významné postavení výroba kovů a kovodělných výrobků, produkce elektroniky a výroba dopravních prostředků. Důležité postavení si udržela rovněž textilní produkce. Významnou součástí ekonomiky je rovněž **cestovní ruch**, který je soustředěn zejména do Krkonoš. V rámci celého kraje je evidováno více než 900 hromadných ubytovacích zařízení a počet **ubytovaných** převyšuje ročně **900 tisíc**. Ze zahraničí přijíždí zhruba třetina všech návštěvníků, když jejich počet se udržuje na stabilní úrovni. Naproti tomu počet domácích návštěvníků od roku 2003 spíše klesá.
- Ve **fiskální** oblasti většinou převažují příjmy nad výdaji a hospodaření územně samosprávných celků lze současně označit za **vyrované**. Ve výši **příjmů** vztahených na obyvatele kraj dosahuje **pátou nejnižší** úroveň. Ve struktuře příjmů i výdajů se příliš neliší od ostatních regionů.
- V oblasti dopravy disponuje kraj rozvinutou **infrastrukturou**. Hustota silniční sítě je srovnatelná s průměrem ostatních regionů, **železniční** síť je zde jedna z **nejhustějších**. V **přepravě** nákladů i v přepravě cestujících se kraj v relativním vyjádření však řadí k slabšímu **průměru** ostatních regionů. V našich zdrojových datech chybí informace o **tranzitní** dopravě, která má pro region velký význam, ale i dopady nejenom do ekonomiky.

Sociální pilíř

- **Standardizovaná míra úmrtnosti** v kraji leží dlouhodobě pod republikovou hodnotou a patří (spolu s Jihomoravským krajem a Vysočinou) mezi nejnižší v mezikrajském srovnání za Hl. městem Prahou. **Naděje dožití** mužů při narození je od roku 2005 druhá nejvyšší po Hl. městě Praze, rovněž naděje dožití žen patří v mezikrajském srovnání k nejvyšším. Vysoký počet osob v poproduktivním věku se projevuje mezi kraji nejvyšším **indexem závislosti** (počet osob ve věku 65 a více let na 100 osob ve věku 14 – 64 let).
- Ve **vzdělanostní skladbě** populace ve věku 15 a více let nacházíme jeden z nejnižších podílů osob se základním vzděláním, mírně nad republikovým průměrem je zastoupení středoškoláků bez maturity, podílem středoškoláků s maturitou a vysokoškoláků se kraj řadí do první poloviny regionů. Vzdělanost se zvyšuje rychleji než v jiných krajích.
- Podíl domácností s **příjmy** pod životním minimem nedosahuje republikového průměru. **Míra zaměstnanosti** žen řadí kraj do první poloviny regionů, míra zaměstnanosti mužů byla v roce 2008 čtvrtá nejnižší. Míra zaměstnanosti starších pracovníků ve věku 55 až 64 let je mezi kraji třetí nejvyšší po Hlavním městě Praze a Středočeském kraji.
- **Mírou registrované nezaměstnanosti** se řadí mezi tři kraje s nejnižší hodnotou tohoto ukazatele (po Hl. městě Praze a Středočeském kraji). Podíl uchazečů evidovaných na úřadech práce déle než jeden rok byl ke konci roku 2008 mezi kraji nejnižší, pod republikovým průměrem se nacházel také počet uchazečů o zaměstnání připadajících na jedno volné pracovní místo.
- **Účast voličů** ve volbách do zastupitelstev obcí je dlouhodobě třetí nejvyšší za Vysočinou a Pardubickým krajem, rovněž účast ve volbách do zastupitelstev krajů i Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR patří v mezikrajském srovnání k nejvyšším.

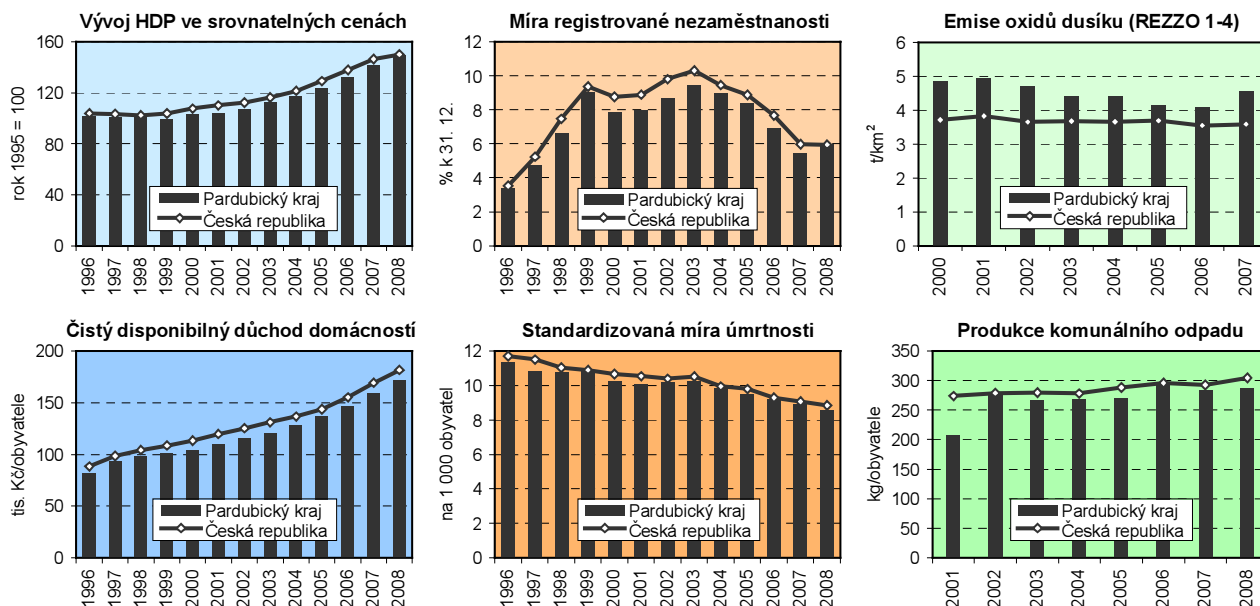
Environmentální pilíř

- **Procento zornění zemědělské půdy** je o něco nižší než v celé České republice, klesá však poněkud pomaleji než na celorepublikové úrovni. **Koeficient ekologické stability** odpovídá přibližně celorepublikové hodnotě. V mezikrajském srovnání se u obou těchto ukazatelů Královéhradecký kraj řadí do středu čtrnácti krajů České republiky.
- **Podíl listnatých dřevin** se stabilně drží mírně pod celorepublikovou hodnotou a řadí Královéhradecký kraj na začátek druhé poloviny krajů. Nadprůměrný je podíl smrku, z listnatých dřevin je nejvýznamnější dub. **Index defoliace** (odlistění) značně kolísá, kromě roku 1997 však nepřekračuje celorepublikovou hodnotu.
- **Emise hlavních znečišťujících látek** jsou pod republikovým průměrem, v porovnání s ostatními kraji je relativně nejlepší situace u emisí oxidů dusíku, které jsou v přepočtu na km² čtvrté nejnižší. Hlavním zdrojem oxidů dusíku a oxidu uhelnatého je doprava, v případě oxidu siřičitého stacionární zdroje (především REZZO 1, v menší míře i REZZO 3), na emisích tuhých látek se podílí rovnocenně doprava spolu s malými stacionárními zdroji (domácí topeniště). V Královéhradeckém kraji se ve sledovaném období snížily emise oxidu uhelnatého a oxidů dusíku, u oxidu siřičitého došlo proti výchozímu roku 2000 ke zhoršení.
- Produkce **podnikového odpadu** v přepočtu na tis. Kč HDP je v Královéhradeckém kraji třetí nejnižší, přičemž 46 % odpadů vytvářejí podniky ve zpracovatelském průmyslu a třetina pochází z odvětví stavebnictví. Produkce **komunálního odpadu** na obyvatele je druhá nejnižší a kraj zároveň dosahuje nejvyššího podílu vytříděného odpadu a druhé nejvyšší výtěžnosti odděleně sbíraných složek komunálního odpadu. Situace v **nakládání s odpady** celkem však už není tak příznivá, v tomto kraji je vysoký podíl odstraněných odpadů (čtvrtý nejvyšší mezi kraji a blíží se dvojnásobku průměru ČR) a zároveň podprůměrný podíl využitých odpadů.
- **Investiční výdaje** na ochranu životního prostředí v přepočtu na obyvatele značně kolísaly, zůstávaly však až do roku 2007 pod republikovou hodnotou, většinou velmi výrazně. V mezikrajském srovnání se Královéhradecký kraj v roce 2008 zařadil na druhé místo. Úroveň **neinvestičních nákladů** na ochranu životního prostředí přepočtená na milion Kč hrubého domácího produktu kolísala ještě výrazněji, v některých letech výrazně překračovala úroveň České republiky, v jiných zůstávala pod ní. Mezi regiony České republiky se v roce 2008 zařadila na deváté místo, roku 2004 však na třetí.

2.9. Pardubický kraj

stav k 31. 12. 2008

Rozloha (km ²)	4 519
Počet obyvatel	515 185
Hustota zalidnění (osoby/km ²)	114,0
Počet obcí	451
Podíl městského obyvatelstva (%)	62,1
Podíl kraje na HDP ČR (%; rok 2008)	4,1

Ekonomický pilíř

- Svou **ekonomickou výkonností** se kraj řadí k mírně horšímu **průměru**, když **HDP** na obyvatele mu přisuzuje 8. až 9. místo mezi všemi 14 kraji a kolem této pozice region setrvává po celé období od roku 1995. Přitom **dynamika** růstu produktu byla **srovnatelná** s celorepublikovým průměrem (v souhrnu jen nepatrně pomalejší, v posledních třech letech ale rychlejší), takže pozice kraje je ovlivněna zejména výchozím stavem. V samotném roce **2008** byl **nárůst HDP** vůbec **nejvyšší** ze všech krajů. Meziroční zvýšení o 5,2 % je srovnatelné jen se Středočeským krajem a dvojnásobně překračuje průměr ostatních. Je otázkou zda tento vývoj předznamenává nějakou zásadnější změnu, či jen signalizuje opoždění začátku ekonomické recese. Růst produktu je provázen zvyšováním **produktivity práce**, od roku 2003 však roste i zaměstnanost, a to i v roce 2008. Rozvoj ekonomiky není příliš podporován **investiční aktivitou**. Míra investic je po Královéhradeckém kraji dlouhodobě druhá nejnižší a ani příliv přímých zahraničních investic není výrazný.
- Změny v sektorové **skladbě** ekonomiky probíhaly v žádoucím směru, nejsou ale příliš výrazné s výjimkou **primárního** sektoru. Jeho podíl poklesl o 3 procentní body na necelých 5 %. Naopak zvýšil se podíl jak **terciárního** sektoru (o 1 bod) tak především podíl **sekundárního** sektoru, když v jeho struktuře mírně posílilo postavení stavebnictví i průmyslu. V rámci průmyslu dynamičtěji rostl **zpracovatelský průmysl**, zde má stále rozhodující pozici výroba elektronických a optických přístrojů. Na toto odvětví připadala v roce 2008 více než polovina tržeb zpracovatelského průmyslu. Posílení terciárního sektoru bylo orientováno především do sféry **tržních služeb**, nejvíce do odvětví obchodu.
- Ve **finančním hospodaření** **převažovaly** většinou **výdaje** nad příjmy. V roce 2008 je však situace zcela opačná a přebytek zdrojů se v relativním vyjádření téměř vyrovnal s výraznějším překročením výdajů ve dvou předchozích letech. Příjmová i výdajová stránka rozpočtů se významně neodlišuje od ostatních regionů. Pouze v **běžných výdajích** na dopravu vynakládá kraj relativně méně než jiné a naopak vyšší je podíl běžných výdajů směřovaných do vzdělávání. Také v **kapitálových výdajích** je méně preferována oblast dopravy - pětina výdajů proti průměrným 30 %. Naopak nejvyšší podíl má spolu s Královéhradeckým krajem v kapitálových výdajích na sociální věci (5,4 % proti průměrným 2,9 %).
- V oblasti **dopravy** přeprava nákladu v kraji rostla jako jedna z mála v rámci celé ČR. V porovnání s rokem 2000 se objem přepraveného zboží všemi formami dopravy **zvýšil** o třetinu, a to ještě neuvažujeme tranzit.

Sociální pilíř

- V kraji je dlouhodobě podprůměrná **úmrtnost**, přitom standardizovaná míra úmrtnosti klesala v období 1991 – 2008 rychleji, než v celé republice. Při mezikrajském porovnání struktury zemřelých podle příčin smrti, má kraj nejvyšší podíl zemřelých na onemocnění dýchací soustavy. **Střední délka života** se v období 1993 – 2008 oproti celostátnímu průměru prodlužovala pomaleji; u mužů je naděje dožití při narození delší a u žen kratší než byl v roce 2008 průměr České republiky. Nadprůměrný podíl osob ve věku 65 let a více se projevuje rychle rostoucím **indexem závislosti**.
- Ve **vzdělanostní struktuře** nacházíme jeden z nejnižších podílů osob se základním vzděláním, maxima v mezikrajském srovnání dosahuje zastoupení středoškoláků bez maturity, naopak podíl vysokoškoláků za republikovým průměrem dlouhodobě zaostává.
- **Příjmová situace** domácností patří mezi kraje k nejméně příznivým; k nejnižším se na druhé straně řadí **náklady na bydlení**. **Míra zaměstnanosti** žen, i s ohledem na průmyslově-zemědělské zaměření regionu, leží dlouhodobě mírně pod republikovým průměrem. Pod republikovou hodnotou se nachází i míra zaměstnanosti pracovníků ve věku 55 až 64 let.
- **Míra nezaměstnanosti** se od druhé poloviny 90. let minulého století nacházela pod průměrem ČR; vlivem hospodářského útlumu především v oblasti průmyslu se v posledním období situace na trhu práce zhoršila a nezaměstnanost ke konci roku 2008 vzrostla na republikovou úroveň. Jednalo se o čtvrtý nejrychlejší meziroční nárůst míry registrované nezaměstnanosti v mezikrajském srovnání po Libereckém, Plzeňském kraji a Vysočině.
- Po kraji Vysočina je v kraji nejvyšší **volební účast** ve volbách do obecních i krajských zastupitelstev, přitom v letech 2000 a 2004 byla volební účast v krajských volbách dokonce nejvyšší. **Zastoupení žen** je mezi členy obecních zastupitelstev nadprůměrné a nejvyšší ze všech krajů je mezi členy krajského zastupitelstva.

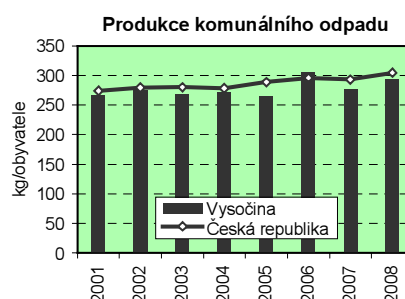
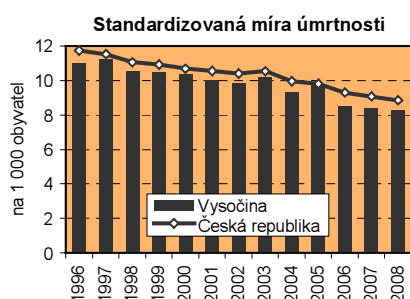
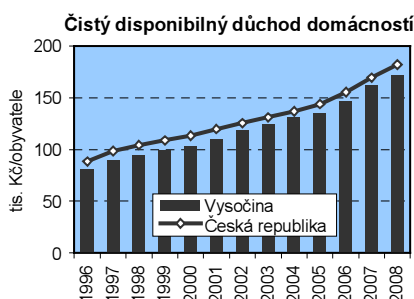
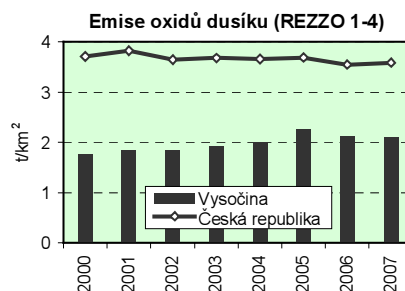
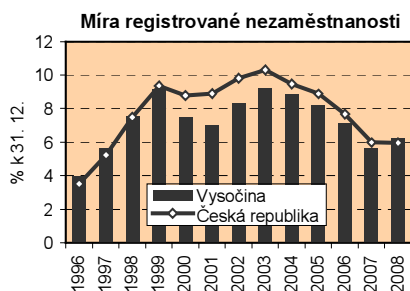
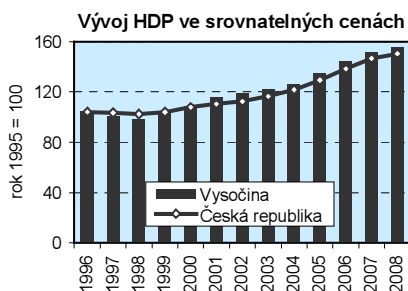
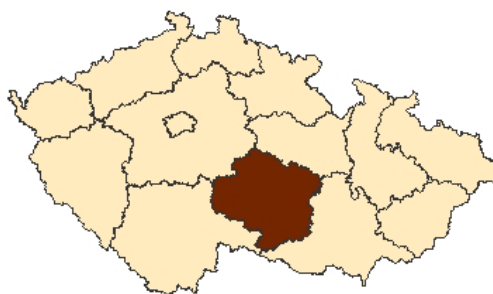
Environmentální pilíř

- Procento **zornění zemědělské půdy** je nadprůměrné a řadí se do první poloviny krajů a rovněž jeho pokles byl výrazně mírnější než ve většině ostatních regionů. Úbytek celkové výměry zemědělské půdy byl přibližně na celorepublikové úrovni, pokles výměry orné půdy byl méně výrazný a rovněž menší byl nárůst ploch trvalých travních porostů. **Koeficient ekologické stability** patří k nejnižším v České republice a i jeho zvýšení bylo podprůměrné.
- **Podíl listnatých dřevin** je výrazně pod celorepublikovou úrovní a v mezikrajském srovnání je šestý nejnižší. I růst jejich podílu na celkové výměře lesů je velmi nízký, po Libereckém kraji druhý nejnižší. Nadprůměrné je zastoupení smrku a borovice, mezi listnatými dřevinami mají největší podíl buk a dub, které dohromady zaujímají desetinu výměry lesů. **Index defoliace** (odlistění) vzdor výkyvům vykazuje v kraji rostoucí tendenci, podíl zdravých nebo slabě zasažených stromů je relativně nízký.
- Na území Pardubického kraje jsou značné rozdíly v množství **emisí**. V okolí krajského města a dvou elektráren na území stejného okresu je situace výrazně horší než ve zbývajících částech kraje. Znečištění v postižených lokalitách je tak silné, že vyniká i v krajském průměru. Měrné emise oxidů dusíku jsou čtvrté nejvyšší mezi kraji a pocházejí především z velkých stacionárních zdrojů a na rozdíl od většiny ostatních krajů se na nich podílí doprava jen jednou třetinou. Čtvrté nejvyšší jsou i emise oxidu siřičitého, jejichž rozhodujícím zdrojem jsou opět velké stacionární zdroje. V Pardubickém kraji došlo ke snížení všech sledovaných látek s výjimkou tuhých znečišťujících látek, u nichž je trend kolísavý.
- Produkce **podnikového odpadu** v přepočtu na tis. Kč HDP byla v roce 2008 v Pardubickém kraji nejnižší. Ve zpracovatelském průmyslu vznikla polovina podnikového odpadu, ve stavebnictví třetina. Produkce **komunálního odpadu** na obyvatele je výrazně podprůměrná a kraj dosahuje příznivých hodnot ukazatelů v oblasti třídění odpadů (po Královéhradeckém a Libereckém kraji). Nepříznivá situace je u **nakládání s odpady** celkem, kde podíl odstraněných odpadů více než dvojnásobně převyšuje republikový průměr a je mezi kraji druhý nejvyšší. Zároveň je zde nízký podíl využitých odpadů, což platí zejména pro recyklaci a regeneraci.
- **Investiční výdaje** na ochranu životního prostředí v přepočtu na obyvatele zaostávají za úrovní celé České republiky, přesto se však řadí ještě do horní poloviny čtrnácti krajů. **Neinvestiční náklady** na ochranu životního prostředí v přepočtu na milion Kč hrubého domácího produktu velmi výrazně rostly a od roku 2006 značně překračovaly celorepublikovou úroveň. Investiční výdaje směřovaly zejména na nakládání s odpadními vodami, neinvestiční náklady na nakládání s odpady.

2.10. Vysočina

stav k 31. 12. 2008

Rozloha (km ²)	6 795
Počet obyvatel	515 411
Hustota zalidnění (osoby/km ²)	75,8
Počet obcí	704
Podíl městského obyvatelstva (%)	58,4
Podíl kraje na HDP ČR (%; rok 2008)	4,1

Ekonomický pilíř

- **Ekonomická výkonnost** řadí kraj ve srovnání s ostatními regiony ČR k **průměru**. Zatímco ke konci minulého století mu patřila podle HDP na obyvatele jednoznačně jedna z posledních příček, s nástupem nového tisíciletí se jeho **pozice výrazně zlepšila** a od roku 2003 se již stabilně udržuje na 7. místě. **Dynamika** růstu produktu byla **nadprůměrná** zejména na přelomu století, v roce 2001 dokonce **nejrychlejší** ze všech regionů. Meziroční přírůstky v posledních 4 letech pak znamenají lepší průměr. Vliv **produktivity práce** na vývoj produktu je značně variabilní. Jeden rok je její dynamika nízká a značně podprůměrná (např. v roce 2004 a 2007), v roce následujícím ale již překračuje celorepublikový nárůst dvojnásobně.
- V **sektorové skladbě** ekonomiky má kraj jednoznačně nejmenší podíl **terciárního** sektoru. Přitom tento podíl se od roku 1995 postupně **snížoval** až na současných 42 %. Snížení podílu se projevilo téměř ve všech odvětvích služeb, relativně nejvíce (o 1 procentní bod) v dopravě a spojích a v oblasti nemovitostí a podnikatelské činnosti. **Poklesl** rovněž podíl **zemědělství**, ale i přes jeho o 5 procentních bodů nižší zastoupení na něj připadá nejvyšší podíl ze všech krajů (7 %). Role **sekundárního** sektoru se **zdůraznila** - mírně se zvýšil podíl stavebnictví a téměř o 8 procentních bodů více připadá na **zpracovatelský** průmysl. V jeho struktuře se na celkových tržbách z průmyslové činnosti čtvrtinou podílí výroba dopravních prostředků.
- Hustota **dopravní sítě** je v kraji relativně nízká, a to především železniční. Ta je ve vztahu k rozloze území ze všech krajů druhá nejnižší. Silniční síť je podle hustoty šestá nejvyšší. Přestože objemem **přepravy** zboží (bez tranzitu) nepatří region k velkým přepravním, je nesporné, že právě vliv **tranzitní** přepravy má velký negativní vliv nejen na ekonomiku regionu.
- Na velmi nízké úrovni jsou v kraji vklady do **výzkumu a vývoje**. V přepočtu k HDP se jejich úroveň pohybuje jen na 0,5 %, což představuje třetí nejnižší hodnotu ze všech krajů republiky. Podle počtu zaměstnanců je postavení regionu ještě o jednu pozici horší. Relativně nízké výdaje jsou doprovázeny i jejich významně odlišnou **strukturální** skladbou. Téměř tři čtvrtiny prostředků jsou směřovány na experimentální vývoj a jen 5 % do oblasti základního výzkumu.

Sociální pilíř

- Vysočina se dlouhodobě řadí ke krajům s nejnižší **úmrtností**; v roce 2008 se ve standardizované míře úmrtnosti spolu s Královéhradeckým krajem řadila na 3. místo za Hl. město Prahu a Jihomoravský kraj. Na rozdíl od těchto krajů je však na Vysočině výrazný podíl zemědělných na nemoci oběhové soustavy (2. nejvyšší po Zlínském kraji). Po Hl. městě Praze a Královéhradeckém kraji je na Vysočině 3. nejvyšší **naděje dožití** mužů a v letech 2007 a 2008 dokonce nejvyšší naděje dožití žen při narození. To se projevuje i rychlým stárnutím populace; **index stáří** roste rychleji jen ve Zlínském a Moravskoslezském kraji.
- **Vzdělanostní struktura** populace se vyznačuje jedním z nejvyšších podílů osob se středním vzděláním bez maturity, zastoupení vysokoškoláků je dlouhodobě pod republikovým průměrem. Index vzdělanosti (tj. podíl osob s úplným středoškolským a vysokoškolským vzděláním na obyvatelstvu ve věku 25 a více let) dlouhodobě zaostává za republikovou hodnotou.
- **Příjmová situace** domácností patří v mezikrajském srovnání k méně příznivým. Na druhé straně jsou zde však nejnižší průměrné **náklady na bydlení**. **Míra zaměstnanosti** žen i osob ve věku 55 až 64 let odpovídá republikovému průměru.
- **Míra nezaměstnanosti** se dlouhodobě držela pod republikovou hodnotou, na konci roku 2008 se v zemědělsko-průmyslově zaměřeném kraji Vysočina zřetelně projevilo vliv hospodářského útlumu a s ním spojené zhoršení situace na trhu práce. Spolu s Libereckým a Plzeňským krajem zde došlo k nejrychlejšímu meziročnímu nárůstu míry registrované nezaměstnanosti ve srovnání s rokem 2007.
- Na Vysočině je dlouhodobě mezi kraji nejvyšší **volební účast** při volbách do obecních zastupitelstev a v roce 2008 i při volbách do krajských zastupitelstev. Vlivem rozdrobené sídelní struktury připadá na Vysočině v mezikrajském srovnání nejvíce zvolených obecních zastupitelů na 1 000 obyvatel. Naproti tomu je v kraji nejméně kandidátů připadajících na jednoho zvoleného zastupitele. **Ženy** mají v obecních zastupitelstvech při mezikrajském srovnání **dlouhodobě nejnižší zastoupení**.

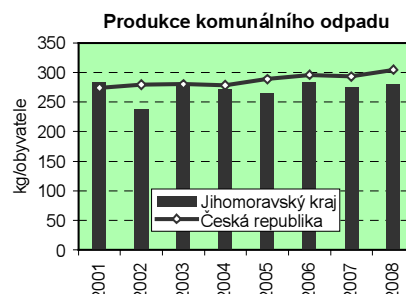
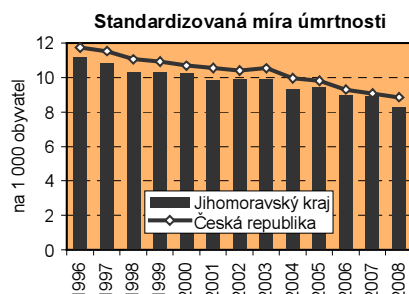
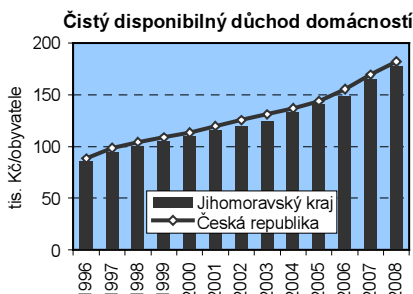
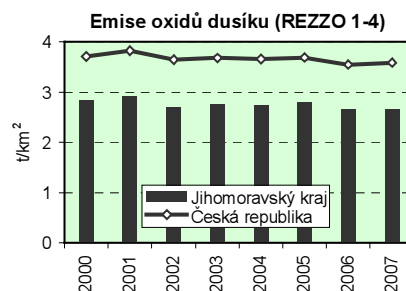
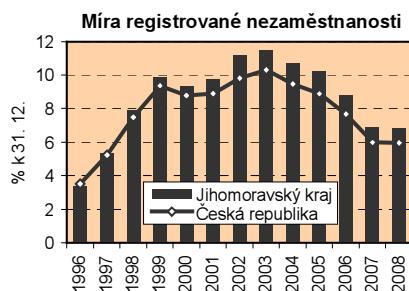
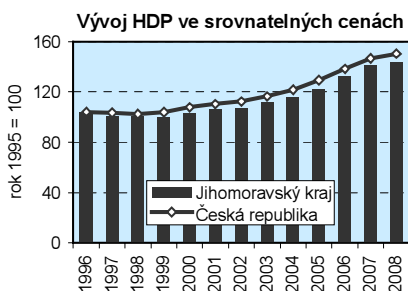
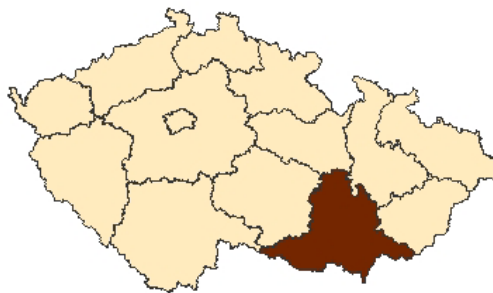
Environmentální pilíř

- Procento **zornění zemědělské půdy** je na Vysočině nadprůměrné a mezi roky 1993 a 2008, kdy bylo v mezikrajském srovnání třetí nejvyšší, se prakticky nezměnilo. Zmenšení výměry orné půdy bylo menší než v celé České republice a jako v jediném kraji se na Vysočině snížila i plocha trvalých travních porostů. Vysoké procento zornění a relativně malý podíl lesů ovlivňují **koeficient ekologické stability**, který se za celé období nezměnil a v roce 2008 byl mezi kraji čtvrtý nejnižší.
- Vysočina se vyznačuje vůbec nejnižším **podílem listnatých dřevin** – v regionu nenajdeme ani lužní lesy, ani horské bučiny. Teprve v roce 2007 podíl listnáčů překročil jednu desetinu. Kraj se vyznačuje vůbec nejvyšším zastoupením smrku, které se stále ještě blíží třem čtvrtinám. Z listnatých dřevin se relativně rychle zvyšuje podíl buku, který však sotva přesahuje 3 %. **Index defoliace** (odlistění) je na Vysočině dosti nízký a pohybuje se pod republikovou úrovní, podíl zdravých nebo slabě zasažených stromů je relativně vysoký, zhruba dvoupětinový.
- Vysočina patří ke krajům s mírnou zátěží **emisemi**. Relativně nejlepší situace je u emisí oxidu siřičitého, které byly v přepočtu na km² nejnižší mezi kraji, a to zřejmě vlivem menšího počtu velkých zdrojů znečištění; celé dvě třetiny těchto emisí pocházely z malých stacionárních zdrojů, tj. lokálních topenišť. U žádné ze znečišťujících látek nebyl překročen republikový průměr měrných emisí. V kraji Vysočina se ve sledovaném období snížily emise oxidu siřičitého, zároveň však došlo ke zvýšení emisí zbývajících hlavních znečišťujících látek.
- Množství vyprodukovaného **podnikového odpadu** ve vztahu k HDP je v kraji Vysočina druhé nejnižší; podniky ve zpracovatelském průmyslu produkují téměř dvě třetiny podnikového odpadu, pětina vzniká ve stavebnictví. Produkce **komunálního odpadu** v přepočtu na obyvatele je podprůměrná, ukazatele týkající se třídění odpadů dosahují jen mírně příznivějších hodnot než je republikový průměr. **Nakládání s odpady** celkem má v tomto kraji velké rezervy; podíl odstraněných odpadů je nadpoloviční a nejvyšší mezi kraji, podíl využitých odpadů (a v rámci nich i recyklovaných odpadů) je druhý nejnižší.
- **Investiční výdaje** na ochranu životního prostředí byly na Vysočině v přepočtu na obyvatele dlouhodobě mírně nad úrovní celé České republiky, v posledních dvou letech se však řadí až na jedno z posledních míst v mezikrajském srovnání. **Neinvestiční náklady** na ochranu životního prostředí byly v přepočtu na milion Kč hrubého domácího produktu ve všech sledovaných letech nejnižší ze všech čtrnácti krajů. Investiční výdaje směřovaly především na nakládání s odpadními vodami, neinvestiční náklady byly vydávány nejčastěji na nakládání s odpady.

2.11. Jihomoravský kraj

stav k 31. 12. 2008

Rozloha (km ²)	7 195
Počet obyvatel	1 147 146
Hustota zalidnění (osoby/km ²)	159,4
Počet obcí	673
Podíl městského obyvatelstva (%)	62,5
Podíl kraje na HDP ČR (%; rok 2008)	10,1

Ekonomický pilíř

- Historické souvislosti a také postavení krajského města se odrážejí v plné míře v **ekonomickém potenciálu** kraje. Podle **HDP** na obyvatele region patří jednoznačně k **nadprůměrným**. V dlouhodobějším pohledu mu patří třetí (v polovině 90. let) případně čtvrtá (od roku 2003) pozice. V samotném roce 2008 je ekonomická výkonnost po Hl. městě Praze druhá nejvyšší. Ekonomický **růst** (jak už vyplývá ze stabilního postavení kraje) byl většinou zhruba v **průměrné** republikové výši, zvláště výrazný meziroční přírůstek kraj zaznamenal v roce 2006. Ke zvyšování produktu významně přispívá růst **produktivity** práce, která až do roku 2006 měla relativně vysokou dynamiku. V posledních dvou letech tempo růstu poněkud pokleslo (pod celorepublikový průměr). Současně s tím se na dynamice HDP pozitivně od roku 2003 projevuje mírné zvyšování **zaměstnanosti**. Nadprůměrná je investiční **aktivita** a do kraje je také směřován relativně vyšší podíl přímých **zahraničních investic**.
- V sektorové **struktuře** ekonomiky má kraj druhou nejprůběžnější skladbu z pohledu stávajícího ale zejména budoucího vývoje. V souladu s obecnými tendencemi **poklesl** podíl **primárního** sektoru (na 3 %). V rámci **sekundárního** sektoru, který svoje zastoupení jako celek **snížil**, se posílila role stavebnictví – naopak průmysl svůj podíl snižuje. Zpracovatelský průmysl si ale svoji pozici udržel. V jeho rámci připadá největší role výrobě elektrických a optických přístrojů a strojírenství. Pozitivní změny se odrazily ve **zdůraznění terciárního** sektoru. Případají na něj téměř dvě třetiny z hrubé přidané hodnoty celého kraje a jeho zastoupení v sektorové skladbě se posilovalo (s mírnými výkyvy) v průběhu celého sledovaného období.
- Na rozdíl od většiny krajů je zde vyšší podíl **malých a středních** podniků. Z celkového počtu zaměstnaných jich v malém a středním podnikání působí téměř 71 %. To je po Hl. městě Praze druhý až třetí (spolu se Zlínským krajem) nejvyšší podíl. Obdobně jako v Hl. městě Praze je to ovlivněno především vyšším počtem zaměstnanců v **menších firmách**. Počty soukromých podnikatelů se v relativním vyjádření příliš od ostatních krajů neodlišují.
- Postavení kraje s městem Brnem, jako historickým i stávajícím centrem Moravy, se odráží i v oblasti **výzkumu a vývoje**. Výdaje na tuto oblast vztažené k HDP jsou v rámci republiky **třetí nejvyšší**. Větší koncentrace **vysokých škol** a jejich vědeckých kapacit znamená i významnější pozici ve struktuře zaměstnanosti. Na vysoké školy připadá zhruba 40 % z celkového počtu pracovníků výzkumu a vývoje, tedy téměř stejně tolik jako na podnikatelskou sféru. Samozřejmě že toto má dopad i do oblasti výdajů, ve kterých rozhodující podíl (40 % z celkových) je směřován na **základní výzkum**.

Sociální pilíř

- **Úmrtnost** je v kraji nejnižší po Hlavním městě Praze, avšak na rozdíl od ní je zde vysoký podíl zemřelých na nemoci oběhové soustavy. **Střední délka života** mužů je v Jihomoravském kraji mírně nadprůměrná, střední délka života žen je třetí nejvyšší (po Vysočině a Hl. městě Praze), přitom ještě v letech 2001 – 2004 se Jihomoravský kraj řadil na 1. místo v ČR. V populaci kraje je oproti republikovému průměru výrazněji zastoupena věková skupina osob ve věku nad 65 let; **index stáří** je druhý nejvyšší po Hl. městě Praze.
- Kraj se vyznačuje vysokou **vzdělanostní úrovní** populace; podíl vysokoškoláků je druhý nejvyšší za Hlavním městem Prahou, rovněž zastoupení středoškoláků s maturitou převyšuje republikový průměr. Podíl osob se středním vzděláním bez maturity je druhý nejnižší po Hlavním městě Praze, zastoupení osob se základním vzděláním včetně osob bez vzdělání se nachází uprostřed pořadí krajů.
- Čisté roční peněžní **příjmy** na osobu jsou mezi kraji páté nejnižší, naproti tomu **náklady na bydlení** patří v mezikrajském srovnání k nejvyšším. Míra zaměstnanosti žen i míra zaměstnanosti osob ve věku 55 až 64 let dlouhodobě nedosahuje republikového průměru.
- **Míra nezaměstnanosti** se pohybuje mírně nad republikovou hodnotou, k nejvyšším v mezikrajském srovnání se řadí zastoupení uchazečů o zaměstnání evidovaných na úřadech práce déle než jeden rok. Jihomoravský kraj se řadí mezi 4 kraje (spolu s Moravskoslezským, Ústeckým krajem a Hl. městem Prahou), v nichž se meziročně nezvýšila míra registrované nezaměstnanosti, resp. se v této oblasti dosud neprojevil vliv hospodářského útlumu.
- Nadprůměrná **volební účast** v obecních i krajských volbách svědčí o vysokém zájmu o komunální politiku. Důkazem toho je také mezi kraji nejvyšší počet kandidátů na místa zastupitelů u obou typů voleb a vysoký počet kandidátů připadajících na jednoho zvoleného zastupitele (3. nejvyšší u obecních voleb a nejvyšší u krajských voleb). **Zastoupení žen** je však v obecních i krajských zastupitelstvech dlouhodobě podprůměrné.

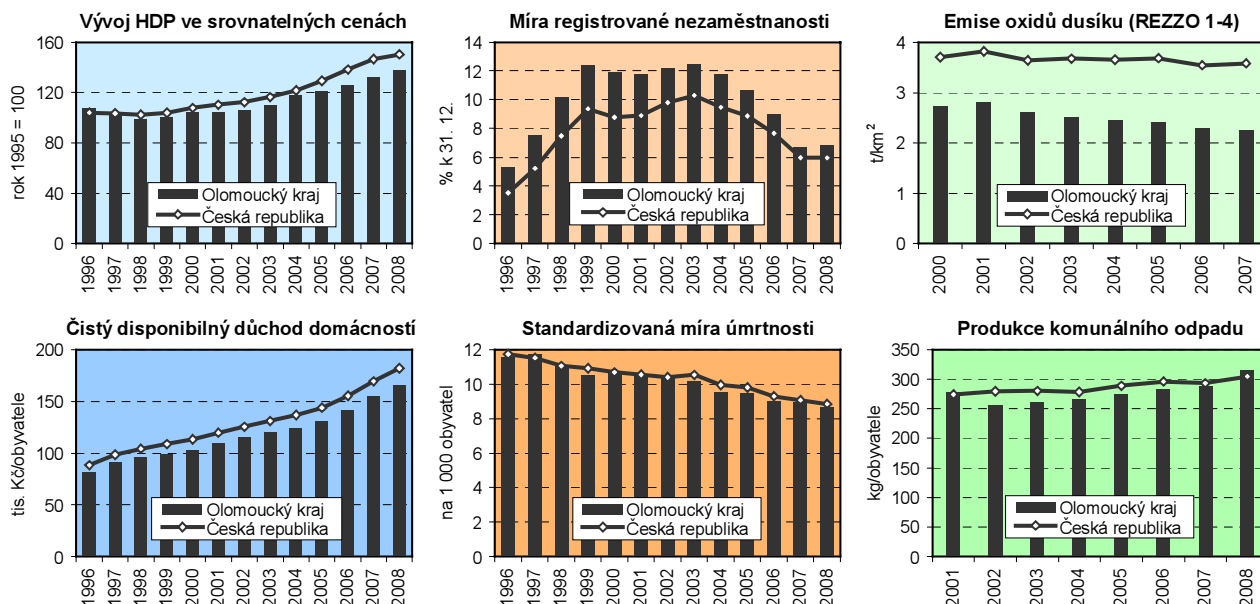
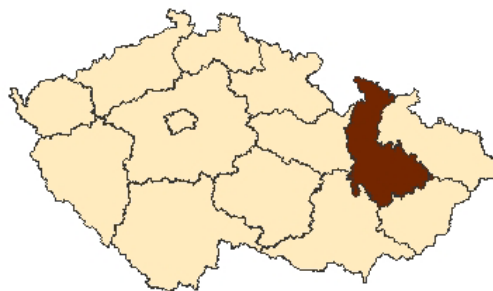
Environmentální pilíř

- Procento **zornění** je v Jihomoravském kraji dlouhodobě nejvyšší ze všech regionů a klesá podstatně mírněji než v celé České republice. Pokles výměry orné půdy a nárůst plochy trvalých travních porostů byl výrazně podprůměrný. Vlivem vysokého procenta zornění a menšího podílu lesů se Jihomoravský kraj vyznačuje po Hlavním městě Praze a Středočeském kraji nejnižším **koeficientem ekologické stability**, který roste jen velmi pomalu.
- Jihomoravský kraj má po Hlavním městě Praze druhý nejvyšší **podíl listnatých dřevin**, který sice roste pomaleji než v celé České republice, ale přesto se již blíží polovině. Podíl smrku na celkové výměře lesů jen o málo překračuje jednu čtvrtinu a pro jihomoravské lesy je typický zejména vysoký a stabilní podíl dubu. Nadprůměrně je zastoupen též buk. **Index defoliace** (odlistění) až na výjimky překračuje celorepublikovou úroveň, ve dvou letech byl dokonce v mezikrajském srovnání nejvyšší. Podíl zdravých nebo slabě zasažených stromů nedosahuje ani jedné třetiny.
- Jihomoravský kraj se vyznačuje podprůměrnými **emisemi** u všech sledovaných znečišťujících látek. Nejpříznivější situace je v kraji z hlediska oxidu siřičitého, jehož měrné emise byly druhé nejnižší mezi kraji. V krajském městě a podél hlavních komunikací však negativně působí vliv dopravy. Mobilní zdroje znečištění jsou původcem více než 80 % emisí oxidů dusíku a oxidu uhelnatého a 68 % tuhých znečišťujících látek v kraji. V Jihomoravském kraji se ve sledovaných letech snížily emise oxidu uhelnatého a oxidů dusíku, naopak emise oxidu siřičitého a tuhých látek vzrostly.
- Produkce **podnikového odpadu** v přepočtu na tis. Kč HDP je v Jihomoravském kraji druhá nejvyšší. Odvětvím, ze kterého pochází největší množství tohoto odpadu, je stavebnictví. Produkce **komunálního odpadu** na jednoho obyvatele je třetí nejnižší, nízký je však i podíl a výtěžnost tříděného odpadu (druhé nejnižší v porovnání s ostatními kraji). Podíl nebezpečného odpadu na celkových odpadech, se kterými bylo nakládáno, je mezi kraji třetí nejnižší. I ostatní ukazatele týkající se nakládání s odpady celkem dosahují příznivých hodnot, podíl využitých odpadů je druhý nejvyšší (u recyklace a regenerace třetí nejvyšší) a podíl odstraněných odpadů je vůbec nejnižší v mezikrajském srovnání.
- **Investiční výdaje** na ochranu životního prostředí značně kolísaly, celkově však v přepočtu na jednoho obyvatele odpovídaly úrovni celé České republiky. Jen o málo za touto úrovní v přepočtu na milion Kč hrubého domácího produktu zaostávaly postupně rostoucí **neinvestiční náklady** na ochranu životního prostředí, které se v roce 2008 řadily na šesté místo v mezikrajském srovnání. Investiční výdaje směřovaly nejvíce na nakládání s odpadními vodami, neinvestiční náklady do nakládání s odpady.

2.12. Olomoucký kraj

stav k 31. 12. 2008

Rozloha (km ²)	5 267
Počet obyvatel	642 137
Hustota zalidnění (osoby/km ²)	121,9
Počet obcí	398
Podíl městského obyvatelstva (%)	57,3
Podíl kraje na HDP ČR (%; rok 2008)	4,7

Ekonomický pilíř

- Podle základního ekonomického indikátoru **HDP** na osobu patří kraj dlouhodobě k regionům s jednou z **nejnižších** ekonomických **výkonností** v republice. Situaci ani příliš nevylepší, že zatímco ke konci století mu patřila poslední příčka mezi všemi regiony, je jeho pozice v posledních letech o jedno místo lepší. Obecně nižší dynamika produktu je paradoxně uvedena tím, že na počátku sledovaného období, tj. v roce 1996, byl meziroční nárůst HDP vůbec nejvyšší ze všech krajů. Obdobně na konci sledovaného období se ekonomické problémy v roce 2008 v kraji příliš neprojeví a dynamika HDP byla třetí nejrychlejší. Na vývoji ekonomiky se odráží zejména nižší dynamika **produktivity práce**. Za celé třináctileté období se produktivita čtyřikrát meziročně snížila a v dalších dvou letech byl její růst jen minimální. S tímto faktem ale příliš nekoresponduje skutečnost, že ve třech letech byl meziroční nárůst produktivity práce nejvyšší ze všech regionů. Další příčinu pomalejšího rozvoje lze spatřovat také v nízké míře investování. **Míra investic** v posledních letech kolem 20 % patří spíše k podprůměrným.
- Změny v **sektorové skladbě** ekonomiky probíhaly jako v jednom z mála krajů v **žádoucím směru**. Pokles podílu **primárního sektoru** na 4 % se ale ve vyšším zastoupení terciárního sektoru promítl jen částečně. Zdůraznila se rovněž role **sekundárního sektoru**, především stavebnictví. V rámci průmyslu se mírně posílil význam zpracovatelského průmyslu, v jeho struktuře patří významné místo strojírenské výrobě a průmyslu optiky. Vliv dříve nejvýznamnějšího potravinářství se mírně snížil. Posílení **terciárního sektoru** na rozdíl od převažujících případů v jiných regionech bylo orientováno do oblasti netržních služeb; poklesl zejména podíl obchodu.
- V oblasti **dopravní infrastruktury** se kraj řadí spíše k průměru. V porovnání s ostatními kraji se však rychleji zvyšují dopravní **nároky**. Počet osobních automobilů se zde po Středočeském a Ústeckém kraji zvýšil nejvýrazněji, přesto v relaci k obyvatelstvu má kraj druhý nejnižší počet. V **nákladní dopravě** se kraj řadí v přepočtu k HDP k **největším** přepravcům, a to naše údaje neobsahují informace o tranzitní dopravě.
- Přestože v poměru k HDP nedosahují výdaje na **výzkum a vývoj** úroveň „velkých“ krajů, patří zaměstnanost v tomto odvětví z hlediska absolutních počtů k šesté nejvyšší v republice. Ve strukturální skladbě zaměstnanosti ve výzkumu a vývoji hrají rozhodující úlohu **podnikatelské subjekty** (57 %) a při téměř zanedbatelném podílu vládního sektoru připadá pak zbytek na vyšší a **vysoké školství**. S tím

samozejmě souvisí i struktura výdajů, která je orientována zejména na experimentální ale také aplikovaný výzkum.

Sociální pilíř

- Kraj má dlouhodobě mírně podprůměrnou **úmrtnost**; v mezikrajském srovnání byl mezi příčinami smrti zaznamenán nejvyšší podíl zemřelých na vnější příčiny. V porovnání s celostátním průměrem má kraj u obou pohlaví nižší střední délku života, přitom se zde v období 1993 – 2008 ze všech krajů nejméně prodloužila **střední délka života žen**.
- Podíl osob se základním, středním **vzděláním** bez maturity, s maturitou i vysokoškoláků se nachází přibližně uprostřed mezi kraji. Nad republikovým průměrem je zde zastoupení osob se základním vzděláním včetně bez vzdělání i středoškoláků bez maturity, podíl středoškoláků s maturitou a vysokoškoláků naopak za průměrem České republiky zaostává.
- **Příjmová situace** domácností patří v mezikrajském srovnání k nejméně příznivým. Spolu s Ústeckým a Moravskoslezským krajem se vyznačuje nejvyšším zastoupením domácností s čistými příjmy pod hranici životního minima. K nejnižším mezi kraji patří **míra zaměstnanosti žen** i osob ve věku 55 až 64 let.
- **Míra registrované nezaměstnanosti** dlouhodobě převyšuje republikovou hodnotu, na konci roku 2008 byla pátá nejvyšší za Ústeckým, Moravskoslezským, Karlovarským a Libereckým krajem. Nejproblematictější je situace na trhu práce v severní části kraje, zejména v příhraničním okrese Jeseník. K nejvyšším mezi kraji patří počet uchazečů o zaměstnání připadajících na jedno volné pracovní místo.
- **Volební účast** se u voleb do Poslanecké sněmovny 2006 a do obecních zastupitelstev 2006 nelišila od republikového průměru, ve volbách do krajských zastupitelstev 2008 byla podprůměrná. V porovnání s ostatními kraji zde došlo k nejnižšímu přírůstku volební účasti ve volbách do krajských zastupitelstev v roce 2008 v porovnání s rokem 2000, ve volbách do obecních zastupitelstev byl dlouhodobý pokles volební účasti jeden z nejvyšších. Mírně nadprůměrný byl **podíl žen** mezi kandidáty i zvolenými zastupiteli v komunálních i krajských volbách.

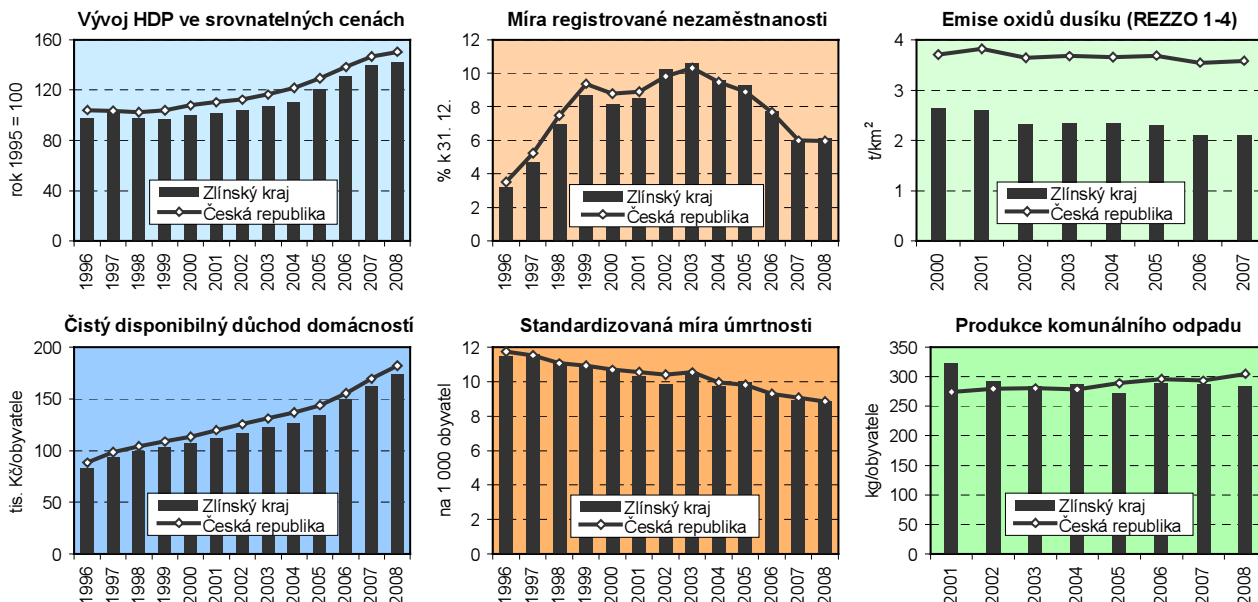
Environmentální pilíř

- Procento **zornění** je v Olomouckém kraji nadprůměrné a v mezikrajském srovnání se řadí na čtvrté místo, jeho pokles však byl ve srovnání s celorepublikovou úrovní výrazně vyšší. Plocha trvalých travních porostů se v kraji zvětšila o plnou třetinu. Společně se zvýšením výměry lesní půdy to přispělo k nadprůměrnému růstu **koeficientu ekologické stability**, který však přesto dosud zůstává pod úrovní České republiky.
- **Podíl listnatých dřevin** je nadprůměrný a roste rychleji než v celé České republice, region řadí na páté místo mezi kraji České republiky. Skladba lesů se vyznačuje nadprůměrným zastoupením smrku a výrazně podprůměrným podílem borovice. Z listnatých dřevin se nejvýrazněji rozšiřují plochy buku, jehož podíl je v mezikrajském srovnání po Zlínském kraji nejvyšší. **Index defoliace** (odlštění) patří k nejvyšším, současně je však i relativně vysoký podíl zdravých a slabě zasažených stromů.
- Olomoucký kraj se vyznačuje podprůměrným **znečištěním ovzduší** z hlediska všech hlavních sledovaných znečišťujících látek. Ve srovnání s ostatními kraji je situace relativně nejpříznivější v případě oxidu siřičitého, jehož měrné emise jsou v tomto kraji čtvrté nejnižší. Podobně jako u ostatních krajů, které mají méně velkých stacionárních zdrojů znečištění, je hlavním zdrojem znečištění doprava. Kvalita ovzduší v Olomouckém kraji se s výjimkou tuhých znečišťujících látek v posledních letech zlepšila.
- Produkce **podnikového odpadu** ve vztahu k HDP je v Olomouckém kraji podprůměrná; více než polovina podnikového odpadu vzniká v podnicích ve zpracovatelském průmyslu a necelá třetina pochází ze stavebnictví. Produkce **komunálního odpadu** je v přepočtu na obyvatele třetí nejvyšší, nadprůměrné jsou však i ukazatele týkající se třídění odpadů (čtvrté nejvyšší mezi kraji). Z hlediska **nakládání s odpady** celkem se v Olomouckém kraji využívá podprůměrné množství odpadů a odstraňuje nadprůměrný podíl odpadů. Podíl nebezpečných odpadů, se kterými bylo nakládáno, je mezi kraji druhý nejnižší.
- **Investiční výdaje** na ochranu životního prostředí v přepočtu na jednoho obyvatele jsou celkově pod celorepublikovou úrovní. **Neinvestiční náklady** na ochranu životního prostředí přepočtené na milion Kč hrubého domácího produktu zaostávají za úrovní České republiky ještě výrazněji, nižší jsou jen na Vysočině. Investiční výdaje směřovaly především na nakládání s odpadními vodami, neinvestiční náklady byly vydávány nejvíce na nakládání s odpady.

2.13. Zlínský kraj

stav k 31. 12. 2008

Rozloha (km ²)	3 964
Počet obyvatel	591 412
Hustota zalidnění (osoby/km ²)	149,2
Počet obcí	304
Podíl městského obyvatelstva (%)	60,6
Podíl kraje na HDP ČR (%; rok 2008)	4,6

Ekonomický pilíř

- Podle ekonomické **výkonnosti** měřené HDP na osobu patří kraj na hranici **poslední třetiny**. S drobnými výkyvy si dlouhodobě udržuje 10. příčku v rámci celé republiky, a to i v roce 2008. Postavení kraje odpovídala rovněž **dynamika** produktu, většinou podprůměrná. Od roku 2005 se však trend změnil a ekonomika dosahovala nadprůměrný růst. V roce 2008 je ale opět meziroční přírůstek HDP nižší než v souhrnu za ostatní kraje. Vývoji produktu odpovídají tendence ve zvyšování **produktivity práce**, která zaznamenala velmi vysokou dynamiku především v letech 2005 a 2006. Ekonomický růst příliš nepodpořila **investiční** aktivita, když míra investic byla většinou podprůměrná, v roce 2007 třetí nejnižší.
- Změny **sektorové skladby** ekonomiky neprobíhaly žádoucím směrem. Snížení podílu **primárního** sektoru bylo doprovázeno také stejným trendem u sektoru terciárního. Role **sekundárního** sektoru tak **posílila** svoje zastoupení téměř o 9 procentních bodů. Poněkud se sice zdůraznila úloha stavebnictví, ale rozhodující posun nastal ve **zpracovatelském průmyslu**. V jeho struktuře připadá nejvyšší podíl z celkových tržeb průmyslové povahy na gumárenský průmysl. Oslabení pozice **terciárního** sektoru (relativně největší ze všech regionů) se koncentrovalo na **tržní služby**. Největší pokles podílu zaznamenaly služby v oblasti nemovitostí a podnikatelské činnosti. Naopak obchod svoji pozici ve strukturální skladbě posílil.
- Ve **fiskální** oblasti jsou výsledky hospodaření značně **různorodé**. Relativní výše záporného salda příjmů a výdajů v roce 2006 byla za celé období od roku 2003 mezi všemi regiony jednoznačně nejvyšší a snese jen srovnání s Hl. městem Prahou v roce 2003, případně 2004. Kraj má v přepočtu na obyvatele nejnižší **daňovou výtežnost**, která v roce 2008 dosahovalo 15 tis. Kč na osobu, tedy o tisíc korun méně než kraj na předposledním místě.
- V porovnání s ostatními regiony je v kraji vyšší zastoupení **malého a středního podnikání**, tedy hodnotíme-li jej podle zaměstnanosti. Na celkové zaměstnanosti se totiž tento fenomén podílí v rámci kraje 71 %, po Hl. městě Praze tedy nejvyšší měrou. Zatímco jinde nadprůměrné zastoupení malého a středního podnikání vychází především z většího počtu **firm se zaměstnanci**, zde je to vlivem obou faktorů, tedy i v důsledku relativně vyššího počtu osob pracujících **na vlastní účet**.
- V oblasti **dopravní infrastruktury** má kraj nejnižší hustotu železniční, dálniční a silniční sítě v celé republice. V **přepravenosti** se řadí na předposlední místo mezi všemi regiony, když železniční doprava zajišťuje zhruba desetinu z celkové přepravy zboží v kraji (není uvažován tranzit).

Sociální pilíř

- **Úmrtnost** je v kraji na průměrné úrovni, liší se však struktura zemřelých. Kraj má nejvyšší podíl zemřelých na nemoci oběhové soustavy a nejnižší podíl zemřelých na novotvary. V období 1993 – 2008 rostla v kraji nejpomaleji ze všech krajů **střední délka života** mužů, tím se naděje dožití snížila pod republikový průměr. Druhý nejpomalejší byl i růst naděje dožití žen, přesto jejich střední délka života zůstala nad průměrem ČR. Stárnutí obyvatelstva se projevuje nejrychleji rostoucím **indexem stáří**; ten byl koncem roku 2008 třetí nejvyšší po Hl. městě Praze a Jihomoravském kraji.
- Zastoupení středoškoláků s maturitou ve **vzdělanostní struktuře** populace se řadí k nejnižším mezi kraji, v posledních letech zřetelně narůstá podíl vysokoškoláků, který je vyšší jen v Hl. městě Praze a Jihomoravském kraji. Index vzdělanosti (tj. podíl osob s úplným středoškolským a vysokoškolským vzděláním na obyvatelstvu ve věku 25 a více let) dosahuje sedmé nejvyšší hodnoty mezi kraji.
- **Příjmová situace** domácností patří v mezikrajském srovnání k méně příznivým. Měsíční náklady na bydlení domácnosti se spolu s krajem Vysočina řadí k nejnižším. **Míra zaměstnanosti** žen i osob ve věku 55 až 64 let odpovídá přibližně republikovému průměru. Zaměstnanost osob v předdůchodovém věku se v souladu s celorepublikovým trendem od roku 2001 neustále zvyšuje.
- **Míra nezaměstnanosti** i další ukazatele hodnotící situaci na trhu práce se dlouhodobě drží přibližně uprostřed v mezikrajském srovnání. Mírně nad republikovým průměrem byl ke konci roku 2008 podíl uchazečů o zaměstnání evidovaných na úřadech práce déle než jeden rok, stejně jako počet uchazečů o zaměstnání připadajících na jedno volné pracovní místo.
- **Volební účast** je v kraji nadprůměrná (s výjimkou voleb do Evropského parlamentu 2009), Pokles volební účasti v komunálních volbách je sice rychlejší v porovnání s celostátním průměrem, počet kandidátů na jednoho zvoleného obecního zastupitele naproti tomu roste rychleji než v celé ČR. V kraji jsou v obecních zastupitelstvech podprůměrně **zastoupeny ženy**; zásluhou nejvyššího růstu zastoupení žen v krajských zastupitelstvech se v roce 2008 dostal jejich podíl nad republikový průměr.

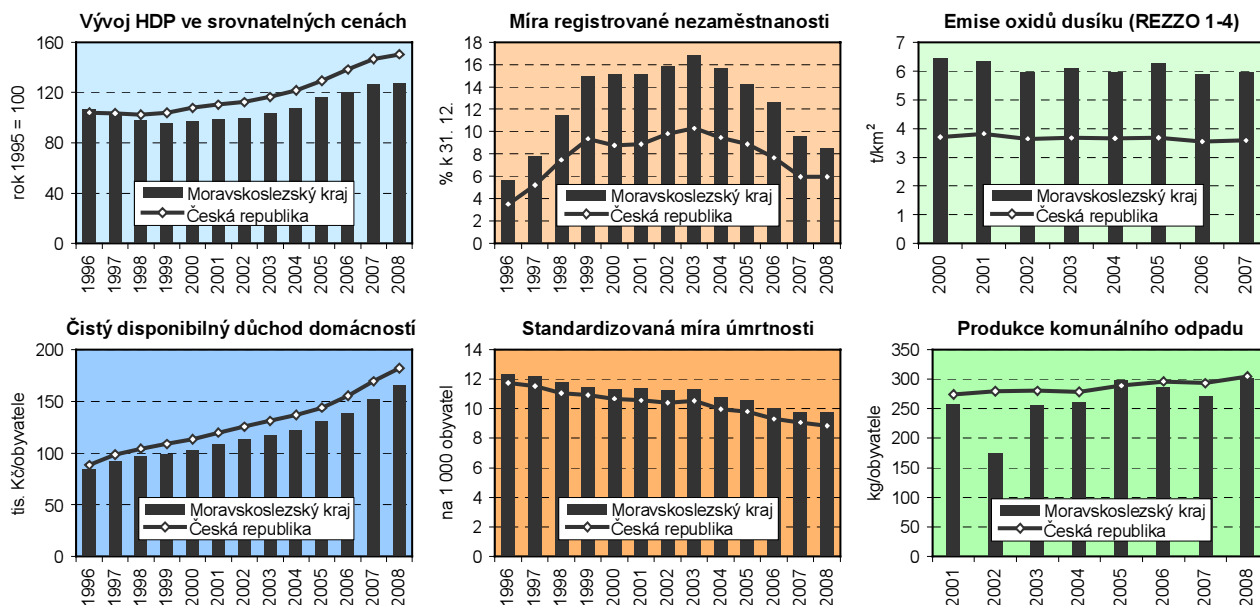
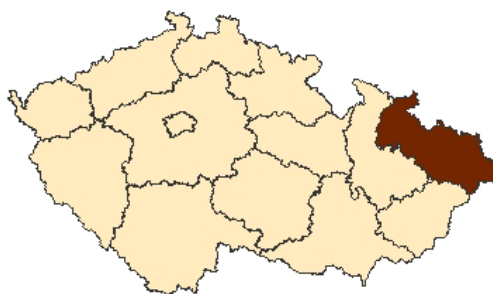
Environmentální pilíř

- Procento **zornění zemědělské půdy** je ve Zlínském kraji výrazně nižší než na celorepublikové úrovni, v mezikrajském srovnání je čtvrté nejmenší. Jeho pokles je o něco mírnější než v celé České republice. Snižování celkové výměry zemědělské půdy odpovídá celostátnímu trendu. **Koeficient ekologické stability** patří v mezikrajském srovnání k nejvyšším, jeho růst je stejný jako na celorepublikové úrovni. Kraj se vyznačuje velmi vysokým podílem lesních pozemků (třetí nejvyšší), nadprůměrný je i podíl trvalých travních porostů, relativně vysoký je ale i podíl zastavěných ploch.
- **Podíl listnatých dřevin** patří ve Zlínském kraji k nejvyšším a řadí jej na třetí místo mezi čtrnácti kraji České republiky. Zvyšování podílu listnatých dřevin na celkové výměře lesa je na celorepublikové úrovni. Pro kraj je charakteristický mimořádně vysoký a rychle se zvyšující podíl buku, který zabírá více než pětinu lesní plochy. Nadprůměrné je i zastoupení dubu. Úroveň **indexu defoliace** (odlistění) naznačuje, že lesy ve Zlínském kraji jsou nejzdravější v celé České republice. Podíl zdravých nebo jen slabě zasažených stromů se blíží šesti desetinám.
- **Stav ovzduší** je ve srovnání s ostatními kraji relativně příznivý, u všech sledovaných látek byly měrné emise výrazně podprůměrné. Měrné emise tuhých znečišťujících látek jsou v tomto kraji druhé nejnižší, měrné emise oxidu uhelnatého čtvrté nejnižší. Na znečištění ovzduší má největší vliv doprava, v menší míře malé a velké stacionární zdroje znečištění. Emise sledovaných látek se v posledních letech snižovaly s výjimkou tuhých znečišťujících látek, u nichž nedocházelo k významným změnám.
- Produkce **podnikového odpadu** v relaci k HDP je ve Zlínském kraji podprůměrná; největšími producenty odpadů jsou podniky v odvětví stavebnictví (tvoří více než třetinu podnikového odpadu) a ve zpracovatelském průmyslu (kde vzniká necelá třetina tohoto odpadu). Produkce **komunálního odpadu** na obyvatele je výrazně podprůměrná, podíl tříděného odpadu a jeho výtěžnost jsou mírně podprůměrné. Z hlediska celkového **nakládání s odpady** byl v roce 2008 v tomto kraji třetí nejvyšší podíl nebezpečných odpadů. Podíl využitých odpadů je mírně nadprůměrný (u recyklace a regenerace mírně podprůměrný), podíl odstraněných odpadů je o třetinu vyšší než v průměru za ČR.
- **Investiční výdaje** na ochranu životního prostředí v přepočtu na jednoho obyvatele patří v mezikrajském srovnání k nejnižším a zůstávají výrazně pod celorepublikovou úrovní. Podobně je tomu i s **neinvestičními náklady** na ochranu životního prostředí přepočtenými na milion Kč hrubého domácího produktu. Investice na ochranu životního prostředí směřují v kraji nejčastěji na nakládání s odpadními vodami, neinvestiční náklady zejména na nakládání s odpady.

2.14. Moravskoslezský kraj

stav k 31. 12. 2008

Rozloha (km ²)	5 426
Počet obyvatel	1 250 255
Hustota zalidnění	230,4
Počet obcí	299
Podíl městského obyvatelstva (%)	76,1
Podíl kraje na HDP ČR (%; rok 2008)	10,1

Ekonomický pilíř

- Odvětvová struktura charakterizovaná významnou rolí těžkého průmyslu a těžbou uhlí byla jednou z příčin, že v nových ekonomických podmínkách byla **ekonomická výkonnost** kraje, měřená HDP na obyvatele, jednou z nejnižších v republice. Po roce 2003 se však situace zlepšuje a region se postupně dostal mezi kraje s nadprůměrnou ekonomickou výkonností. K tomuto posunu došlo i přesto, že dynamika růstu produktu byla většinou poněkud pomalejší než celorepublikový průměr. Růst ekonomické výkonnosti byl doprovázen zvyšováním **produktivity práce**, v roce 2008 však produktivita meziročně klesla. Naopak pozitivně působila na růst HDP roce 2008 vyšší **zaměstnanost**. Ta ostatně rostla již od roku 2005.
- V sektorové **skladbě** ekonomiky nebyly změny příliš významné. Vývojový trend sice naznačoval postupný strukturální **posun** ve prospěch terciárního sektoru, ale tento stav trval jen do roku 2003. V současnosti je podíl sekundárního sektoru vyšší než podíl sektoru terciárního. V jeho rámci má stále významné postavení **hutnická výroba**, na kterou připadá 40 % z dosahovaných tržeb z průmyslové činnosti. Těžební průmysl se na celkových průmyslových tržbách podílí více než desetinou. Naproti tomu zastoupení **energetiky** je ve struktuře hospodářství menší. S tím souvisí i pokles **energetické náročnosti** ekonomiky, zejména ve spotřebě uhlí. Měrná spotřeba tepla v posledních dvou letech a také spotřeba elektřiny (v posledním roce) vzrostla.
- Ve **finančním** hospodaření region příliš **nevybočuje** z průměru, a to jak ve výsledcích hospodaření, tak ve struktuře příjmů i výdajů. Významnější **odlišnost** nalézáme jen ve struktuře výdajů, kde v porovnání s ostatními kraji je větší důraz kladen na **bydlení a komunální služby**, a to jak v běžných tak kapitálových výdajích.
- V kraji je nejnižší podíl zaměstnanosti v **malých a středních** podnicích. Zatímco u ostatních regionů dosahuje uvedený podíl zhruba dvě třetiny z celkové zaměstnanosti, je to zde jen 57 %. Příčinou je především významnější postavení „**velkých**“ podniků ve sféře firem se zaměstnanci. Vliv má ale také nižší podíl osob pracujících **na vlastní účet**, kde necelých 9 %, které v kraji tato skupina představuje z celkové zaměstnanosti, je vůbec nejméně ze všech krajů.
- Dopravní infrastruktura je charakterizována nadprůměrnou úrovní, kraj má nejhustší síť dálnic a silnic I. třídy. Podle objemu přepravovaného **nákladu** (v přepočtu k HDP) se řadí na 3. nejvyšší pozici. Důležitou roli si udržela **železniční** nákladní přeprava, na níž připadá pětina celkových přepravních výkonů (bez tranzitu).

Sociální pilíř

- Kraj se řadí mezi území s vysokou **úmrtností** (3. místo za Ústeckým a Karlovarským krajem) a krátkou **střední délkou života** (u mužů 2. nejkratší za Ústeckým krajem, u žen 3. nejkratší za Ústeckým a Karlovarským krajem). **Index stáří** sice nedosahuje republikového průměru, avšak stárnutí populace, vyjádřené růstem indexu stáří, je druhé nejrychlejší (po Zlínském kraji).
- **Vzdělanostní struktura** populace patří k těm méně příznivým; je zde nejnižší zastoupení středoškoláků s maturitou a jeden z nejnižších podílů vysokoškoláků mezi kraji. Index vzdělanosti (tj. podíl osob s úplným středoškolským a vysokoškolským vzděláním na obyvatelstvu ve věku 25 a více let) v roce 2008 dosáhl čtvrté nejmenší hodnoty za Ústeckým, Karlovarským a Libereckým krajem.
- Kraj se dlouhodobě řadí k regionům s nejhorší **příjmovou situací** domácností. S ohledem na průmyslové zaměření regionu je zde **míra zaměstnanosti** žen jedna z nejnižších, rovněž zaměstnanost osob ve věku 55 až 64 let se s ohledem na problematickou situaci na trhu práce řadí k nejmenším.
- Přetrvávajícím problémem regionu je vysoká **nezaměstnanost**; zastoupení uchazečů o zaměstnání evidovaných na úřadech práce déle než jeden rok převyšuje republikovou hodnotu o více než třetinu. Spolu s Jihomoravským, Ústeckým krajem a Hlavním městem Prahou zde však na rozdíl od ostatních krajů nedošlo vlivem hospodářského útlumu k meziročnímu nárůstu míry registrované nezaměstnanosti při srovnání koncových stavů let 2007 a 2008.
- Nízká **volební účast** byla zaznamenána u všech typů voleb, přitom ve volbách do zastupitelstev obcí 2006 byla dokonce po Karlovarském kraji nejnižší. Při mezikrajském srovnání účasti u voleb do Poslanecké sněmovny zde byl v období 1996 – 2006 největší pokles. Nadprůměrný podíl mají ženy v obecních i krajském zastupitelstvu a spolu s Karlovarským krajem je zde nejmenší **podíl obecních zastupitelstev bez žen**.

Environmentální pilíř

- Moravskoslezský kraj patří v rámci České republiky k regionům s nejnižším a velmi rychle klesajícím procentem **zornění zemědělské půdy**, které je v mezikrajském srovnání po Karlovarském a Libereckém kraji nejnižší. Tomu odpovídá i druhý nejvyšší úbytek orné půdy a čtvrtý největší přírůstek trvalých travních porostů. Velmi výrazný je však i celkový úbytek zemědělské půdy, vyšší byl pouze v Hlavním městě Praze. **Koeficient ekologické stability** je nadprůměrný, současně je také pozitivní jeho relativně vysoký růst. Kraj se vyznačuje po hlavním městě nejvyšším podílem zastavěných ploch.
- **Podíl listnatých dřevin** je v kraji mírně nadprůměrný a řadí jej na závěr první poloviny krajů, jeho růst je však výrazně nad celorepublikovou úroveň. Poměrně vysoko nad průměrem je podíl smrku, který však současně rychle klesá. Podíl borovice je nejnižší ze všech regionů. Na třetí místo mezi kraji se řadí zastoupení buku. **Index defoliace** (odlistění) výrazně kolísá, většinou se však nachází pod celorepublikovou úrovní. Podíl zdravých a slabě zasažených stromů je průměrný.
- Moravskoslezský kraj patří k regionům s **nejhorší kvalitou ovzduší** nejen v rámci ČR, ale i v evropském měřítku. U všech hlavních znečišťujících látek vykazuje emise druhé nebo třetí nejvyšší v rámci ČR a spolu s Prahou a Ústeckým krajem vychyluje republikový průměr hodnot měrných emisí tak, že málokterý z dalších regionů tento průměr překročí. Špatnou kvalitu ovzduší v tomto kraji způsobují u všech sledovaných látek rozhodující měrou velké zdroje znečištění, pocházející zejména z energetiky, spalovacích procesů a výroby železa a oceli. Výsledkem velké koncentrace řady velkých znečišťovatelů a jejich dlouhodobé působení na území kraje znamená pro jeho obyvatele trvalé negativní působení na jejich zdraví. Kvalita ovzduší se v Moravskoslezském kraji ve sledovaném období zhoršovala (nejrychleji z hlediska oxidu uhelnatého), s výjimkou emisí oxidů dusíku, jejichž hodnoty mírně klesaly.
- V Moravskoslezském kraji dosahuje produkce **podnikového odpadu** v přepočtu na tis. Kč HDP nejvyšších hodnot a republikový průměr převyšuje o více než jednu polovinu. Ve zpracovatelském průmyslu vzniká polovina podnikového odpadu, ve stavebnictví necelá pětina. Produkce **komunálního odpadu** na obyvatele je mírně podprůměrná, podíl a výtěžnost tříděného odpadu je o něco lepší než průměr ČR. Podíl využitých odpadů z celkového množství odpadu, se kterým bylo nakládáno, byl třetí nejvyšší mezi kraji a v případě recyklace a regenerace dokonce nejvyšší mezi kraji. Podíl odstraněných odpadů dosáhl mezi kraji čtvrté nejnižší hodnoty.
- Pořízené **investice** na ochranu životního prostředí jsou v přepočtu na obyvatele mírně pod celorepublikovou úrovní, v mezikrajském srovnání se řadí na osmé místo. **Neinvestiční náklady** na ochranu životního prostředí přepočtené na milion korun hrubého domácího produktu však překračují úroveň celé České republiky a mezi kraji se řadí na čtvrté místo. Investice směřují zvláště do ochrany ovzduší a klimatu a nakládání s odpadními vodami, i u neinvestičních nákladů je jejich podíl směřující na ochranu ovzduší a klimatu nadprůměrný.

ZÁVĚR

Záměrem předkládané publikace Vybrané oblasti udržitelného rozvoje v krajích České republiky 2010, navazující na již dříve vydané regionální publikace s touto tematikou, bylo porovnání úrovně vybraných indikátorů udržitelného rozvoje a shrnutí jejich vývoje v jednotlivých krajích. Při výběru indikátorů se přitom autoři snažili postihnout všechny 3 základní pilíře udržitelného rozvoje se zachováním vyváženého přístupu k ekonomické, sociální a environmentální oblasti.

Na základě porovnání stavu a vývoje vybraných indikátorů a při jistém zjednodušení i po posouzení jejich vzájemných souvislostí napříč sledovanými pilíři lze jednotlivé kraje z hlediska udržitelného rozvoje určitým způsobem seskupit:

- ❖ Kraje se silnou vzájemnou vazbou, vysokou ekonomickou výkonností, ale problémy v environmentální oblasti – **Hlavní město Praha a Středočeský kraj**.
 - Přes řadu odlišností vytváří oba kraje celek, ve kterém fungují silné vzájemné vazby – podstatně silnější než mezi ostatními kraji. Provázanost se projevuje jak v ekonomické oblasti, tak ve sféře sociální a v konečném důsledku i v ovlivňování životního prostředí.
 - Pro **Hlavní město Prahu** je charakteristické jednoznačně nejlepší postavení v **ekonomické oblasti** mezi kraji. HDP na obyvatele zde více než dvojnásobně převyšuje republikovou hodnotu, výrazně nadprůměrná je zde investiční aktivita i výdaje na výzkum a vývoj. Téměř ve všech hlavních sledovaných indikátorech ekonomického pilíře navíc zaznamenáváme v hlavním městě v posledních letech příznivý vývoj. Dynamika růstu HDP patří mezi kraje k nejrychlejším, i přes projevující se vliv hospodářského útlumu v roce 2008. Neustále narůstá význam terciárního sektoru, který se rozhodující měrou podílí na nadprůměrné výkonnosti ekonomiky. Příznivý ekonomický vývoj metropole je rovněž doprovázen žádoucím rozvojem v **sociální oblasti**. Velmi vysoká a stále rostoucí úroveň vzdělanosti se mj. odráží v nadprůměrných příjmech, nejnižší nezaměstnanosti i v růstu míry využívání informačních technologií. Z hlediska udržitelného rozvoje je však třeba zmínit negativní dopady ekonomického rozvoje na stav **životního prostředí** v hlavním městě, které se dlouhodobě potýká s nejhorším znečištěním ovzduší mezi kraji. I přes příznivý vývoj některých indikátorů v průběhu posledních let (emise, investice na ochranu ŽP) patří postavení Prahy v environmentální oblasti v mezikrajském srovnání k nejhorším.
 - **Specifikum Středočeského kraje** je do značné míry dáno jeho polohou. Důležitý je zde nejen vliv Prahy, s níž je kraj územně spjat, ale i svébytné postavení území od metropole vzdálených. V posledních letech v kraji zaznamenáváme příznivý vývoj v sociální oblasti, který je doprovázen rovněž žádoucím rozvojem v ekonomické oblasti. Příliv obyvatel především z Prahy v souvislosti s probíhající suburbanizací se kladně odráží nejen ve věkové struktuře populace kraje, ale také v nejrychlejším vzestupu vzdělanostní úrovně. Možnosti dojížděky za prací do metropole příznivě působí na zaměstnanost i příjmovou situaci domácností. V ekonomické oblasti nacházíme nejvyšší dynamiku růstu HDP na obyvatele mezi kraji po roce 2000. Důležitý je zde rozvoj automobilové výroby; stále většího významu nabývá i sektor služeb. Vývoj v environmentální oblasti však na základě hodnocených indikátorů ukazuje spíše na zhoršení situace, a to pokud jde o emise i produkci komunálního odpadu.
- ❖ Ekonomicky silné kraje s relativně málo poškozeným životním prostředím – **Jihočeský, Plzeňský a Jihomoravský**.
 - Společným znakem uvedených tří krajů je silný **ekonomický potenciál** ovlivněný zejména významnými hospodářskými centry a vcelku příznivou strukturální skladbou ekonomiky. HDP na obyvatele zde ve všech sledovaných letech převyšoval republikový průměr bez Hl. města Prahy. Zatímco Jihočeský i Jihomoravský kraj si i v roce 2008 zachoval dynamiku růstu HDP převyšující, resp. odpovídající republikovému tempu, v Plzeňském kraji se již projevila ekonomická stagnace doprovázená zhoršením situace na trhu práce. V hodnoceném období roste objem prostředků vynakládaných na výzkum a vývoj. V jejich vnitřní skladbě připadá v Jihočeském a v Jihomoravském kraji nadprůměrný podíl na základní výzkum.
 - V **sociální oblasti** nacházíme v uvedených regionech velmi příznivou vzdělanostní skladbu obyvatelstva (z mimopražských krajů nejvyšší podíl vysokoškoláků v Jihomoravském kraji, středoškoláků s maturitou v Jihočeském kraji a nejnižší zastoupení osob se základním vzděláním v Plzeňském kraji). Míra nezaměstnanosti v Jihočeském i Plzeňském kraji dlouhodobě leží pod republikovým průměrem, v Jihomoravském kraji jej mírně převyšuje.
 - V rámci **environmentálního pilíře** hodnocená kvalita ovzduší měřená prostřednictvím emisí indikuje ve všech třech krajích relativně příznivý stav, zejména v Jihočeském kraji. Nepříznivě ve všech třech krajích působí vliv dopravy (zejména v krajských městech a podél hlavních komunikací) a velké průmyslové stacionární zdroje. Z časového hlediska se zde v posledních letech snižovaly zejména

emise oxidu uhelnatého. Všechny tři kraje vykazují nízkou produkci komunálního odpadu na obyvatele, s výjimkou Plzeňského kraje však také nižší podíl tříděných odpadů.

❖ Kraje s průměrným ekonomickým potenciálem – **Královéhradecký, Pardubický a Vysočina**.

➤ **Ekonomická výkonnost** řadí uvedené kraje ve srovnání s ostatními mimopražskými regiony České republiky k průměru, odlišná je však dynamika vývoje. Zatímco v Královéhradeckém kraji bylo tempo růstu HDP po roce 2000 pomalejší než v ostatních regionech a v roce 2008 bylo dokonce čtvrté nejnižší, na Vysočině a zejména pak v Pardubickém kraji probíhal spíše příznivý vývoj. Pro Královéhradecký i Pardubický kraj je navíc typická nejnižší míra investování.

➤ V **sociální oblasti** se všechny tři kraje vyznačují podprůměrnou úmrtností a vyšší střední délkou života, Pardubický kraj a Vysočina zároveň i nejvyšším zastoupením středoškoláků bez maturity v ČR a méně příznivou příjmovou situací. Dlouhodobě podprůměrná nezaměstnanost v Pardubickém kraji a na Vysočině vlivem hospodářského útlumu v roce 2008 meziročně významně vzrostla, v Královéhradeckém kraji zůstala přibližně na stejné úrovni. Pro všechny tři regiony je typický velký zájem o komunální politiku vyjádřený vysokou volební účastí.

➤ Jestliže Královéhradecký kraj i Vysočina se vyznačují relativně příznivým stavem **životního prostředí**, v Pardubickém kraji nacházíme v tomto ohledu značné rozdíly dané koncentrací průmyslové výroby v krajském městě i vlivem činnosti elektráren na území pardubického okresu. Měrné emise oxidu siřičitého i oxidů dusíku jsou tak v Pardubickém kraji, na rozdíl od zbývajících regionů této skupiny, jedny z nejvyšších v celorepublikovém srovnání.

❖ Kraje s nižší ekonomickou výkonností, ale relativně příznivým stavem životního prostředí – **Liberecký, Olomoucký a Zlínský kraj**.

➤ Olomoucký i Zlínský kraj patří dlouhodobě k regionům s jednou z nejnižších ekonomických výkonností měřenou HDP na obyvatele; v posledních letech však významně nižší dynamika ekonomiky v Libereckém kraji zařadila tento region rovněž na jednu z posledních pozic. Všechny kraje se přitom vyznačují spíše podprůměrnou mírou investování. Přestože je sektorová skladba ekonomiky lepší v Olomouckém i Libereckém kraji, probíhal vývoj v **ekonomické oblasti** příznivěji ve Zlínském kraji, který si tak stále udržuje poněkud vyšší hospodářskou úroveň.

➤ V **sociální oblasti** nacházíme ve srovnání s republikovým průměrem ve všech třech regionech nižší střední délku života a v Olomouckém a Zlínském kraji také méně příznivou příjmovou situaci domácností. Hodnota indexu vzdělanosti se v těchto dvou krajích v mezikrajském srovnání nachází přibližně uprostřed, zatímco Liberecký kraj se vyznačuje relativně nepříznivou vzdělanostní skladbou obyvatelstva. Nezaměstnanost byla dlouhodobě největším problémem v Olomouckém kraji, zejména pak v jeho severní části. Vlivem hospodářského útlumu však došlo k nejrychlejšímu nárůstu nezaměstnanosti v Libereckém kraji, který souvisí s významným snížením zaměstnanosti žen.

➤ Všechny tři kraje se ve srovnání s jinými regiony vyznačují relativně příznivým stavem **životního prostředí**. Emise všech znečišťujících látek jsou zde podprůměrné; na znečištění ovzduší má přitom největší vliv doprava. Kvalita ovzduší se, s výjimkou tuhých znečišťujících látek v Olomouckém a Zlínském kraji, v posledních letech ve všech třech regionech zlepšovala. Produkce komunálního odpadu na obyvatele v Libereckém a Olomouckém kraji patří k nejvyšším, nadprůměrný je zde však podíl tříděného odpadu.

❖ Kraje procházející restrukturalizací specificky odvětvově zaměřené ekonomiky – **Karlovarský, Ústecký a Moravskoslezský kraj**.

➤ Všechny uvedené kraje se v nových **ekonomických** podmínkách potýkají se změnami odvětvové struktury ekonomiky v oblasti průmyslu (těžba uhlí, těžké strojírenství, energetika, výroba skla a porcelánu atd.). V Karlovarském kraji je v posledních letech nejpomalejší tempo růstu HDP a v roce 2008 jako jediný region zaznamenal meziroční pokles hodnoty tohoto indikátoru. Ústecký kraj se v podílu HDP na obyvatele propadl z předních pozic na jedenácté místo mezi kraji. Naopak v Moravskoslezském kraji se po roce 2003 hospodářská situace postupně zlepšuje a region se z dřívějších nejhorších pozic přiblížil ekonomicky silným krajům.

➤ K nejméně příznivým v republikovém pohledu patří ve všech třech krajích situace v **sociální oblasti**. Vysoká úmrtnost je zde doprovázena kratší střední délkou života; vzdělanostní struktura populace se vyznačuje výrazně podprůměrným zastoupením vysokoškoláků i středoškoláků s maturitou. Přetrvávajícím problémem je v uvedených regionech vysoká nezaměstnanost doprovázená mj. i výrazně nízkou volební účastí. Ve většině hodnocených indikátorů sociálního pilíře lze sledovat příznivý vývoj především v Moravskoslezském kraji.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY, INFORMAČNÍCH ZDROJŮ A ZKRATEK

- [1] CZESANÝ, S. *Indikátory udržitelného rozvoje*. In: časopis Statistika 5/2006.
- [2] DRÁPAL, S. Úvodní vystoupení na 3. konferenci Environmentální účetnictví a indikátory udržitelného rozvoje konané 23. – 25. května 2007 v Praze. In: Book of Proceedings EA – SDI. Ústí nad Labem, Univerzita J. E. Purkyně, 2007.
- [3] FISCHER, J. *Koncept udržitelného rozvoje a státní statistika*. In: časopis Statistika 3/2006.
- [4] MIHOLA, J., *Kompozitní ukazatele udržitelného rozvoje, výzkumná zpráva*. Praha, ČSÚ, 2006.

Publikace ČSÚ:

- [5] 1605-07 Koncepty a měření udržitelného rozvoje
- [6] 1150-08 Koncepty bohatství zemí (vydáno v září 2009)
- [7] 13-1134-07 Vybrané oblasti udržitelného rozvoje v Hl. m. Praze
- [8] 13-2109-07 Vybrané oblasti udržitelného rozvoje ve Středočeském kraji
- [9] 13-3135-07 Vybrané oblasti udržitelného rozvoje v Jihočeském kraji
- [10] 13-3233-07 Vybrané oblasti udržitelného rozvoje v Plzeňském kraji
- [11] 13-4127-07 Vybrané oblasti udržitelného rozvoje v Karlovarském kraji
- [12] 13-4239-07 Vybrané oblasti udržitelného rozvoje v Ústeckém kraji
- [13] 13-5147-07 Vybrané oblasti udržitelného rozvoje v Libereckém kraji
- [14] 13-5228-07 Vybrané oblasti udržitelného rozvoje v Královéhradeckém kraji
- [15] 13-5339-07 Vybrané oblasti udržitelného rozvoje v Pardubickém kraji
- [16] 13-6126-07 Vybrané oblasti udržitelného rozvoje v kraji Vysočina
- [17] 13-6209-07 Vybrané oblasti udržitelného rozvoje v Jihomoravském kraji
- [18] 13-7133-07 Vybrané oblasti udržitelného rozvoje v Olomouckém kraji
- [19] 13-7239-07 Vybrané oblasti udržitelného rozvoje ve Zlínském kraji
- [20] 13-8133-07 Vybrané oblasti udržitelného rozvoje v Moravskoslezském kraji

Internetové adresy:

- [21] <http://portal.justice.cz>
- [22] <http://www.agenda21.cz>
- [23] <http://www.cenia.cz>
- [24] <http://www.czso.cz>
- [25] <http://www.info.mfcr.cz/aris>
- [26] <http://www2.nszm.cz/ur>
- [27] <http://www.sydos.cz>
- [28] <http://www.timur.cz>
- [29] <http://www.uur.cz>
- [30] <http://www.volby.cz>
- [31] <http://www.chmu.cz>
- [32] <http://www.uhul.cz>

Zkratky názvů krajů a okresů

Kraje, okresy	Zkratka	Kód	Kraje, okresy	Zkratka	Kód
Hlavní město Praha	PHA	CZ010	Královéhradecký kraj	HKK	CZ052
Středočeský kraj	STC	CZ020	Hradec Králové	HK	CZ0521
Benešov	BN	CZ0201	Jičín	JC	CZ0522
Beroun	BE	CZ0202	Náchod	NA	CZ0523
Kladno	KD	CZ0203	Rychnov nad Kněžnou	RK	CZ0524
Kolín	KO	CZ0204	Trutnov	TU	CZ0525
Kutná Hora	KH	CZ0205	Pardubický kraj	PAK	CZ053
Mělník	ME	CZ0206	Chrudim	CR	CZ0531
Mladá Boleslav	MB	CZ0207	Pardubice	PU	CZ0532
Nymburk	NB	CZ0208	Svitavy	SY	CZ0533
Praha-východ	PY	CZ0209	Ústí nad Orlicí	UO	CZ0534
Praha-západ	PZ	CZ020A	Vysočina	VYS	CZ061
Příbram	PB	CZ020B	Havlíčkův Brod	HB	CZ0611
Rakovník	RA	CZ020C	Jihlava	JI	CZ0612
Jihočeský kraj	JHC	CZ031	Pelhřimov	PE	CZ0613
České Budějovice	CB	CZ0311	Třebíč	TR	CZ0614
Český Krumlov	CK	CZ0312	Žďár nad Sázavou	ZR	CZ0615
Jindřichův Hradec	JH	CZ0313	Jihomoravský kraj	JHM	CZ062
Písek	PI	CZ0314	Blansko	BK	CZ0621
Prachatice	PT	CZ0315	Brno-město	BM	CZ0622
Strakonice	ST	CZ0316	Brno-venkov	BI	CZ0623
Tábor	TA	CZ0317	Břeclav	BV	CZ0624
Plzeňský kraj	PLK	CZ032	Hodonín	HO	CZ0625
Domažlice	DO	CZ0321	Vyškov	VY	CZ0626
Klatovy	KT	CZ0322	Znojmo	ZN	CZ0627
Plzeň-město	PM	CZ0323	Olomoucký kraj	OLK	CZ071
Plzeň-jih	PJ	CZ0324	Jeseník	JE	CZ0711
Plzeň-sever	PS	CZ0325	Olomouc	OC	CZ0712
Rokycany	RO	CZ0326	Prostějov	PV	CZ0713
Tachov	TC	CZ0327	Přerov	PR	CZ0714
Karlovarský kraj	KVK	CZ041	Šumperk	SU	CZ0715
Cheb	CH	CZ0411	Zlínský kraj	ZLK	CZ072
Karlovy Vary	KV	CZ0412	Kroměříž	KM	CZ0721
Sokolov	SO	CZ0413	Uherské Hradiště	UH	CZ0722
Ústecký kraj	ULK	CZ042	Vsetín	VS	CZ0723
Děčín	DC	CZ0421	Zlín	ZL	CZ0724
Chomutov	CV	CZ0422	Moravskoslezský kraj	MSK	CZ080
Litoměřice	LT	CZ0423	Bruntál	BR	CZ0801
Louny	LN	CZ0424	Frydek-Místek	FM	CZ0802
Most	MO	CZ0425	Karviná	KI	CZ0803
Teplice	TP	CZ0426	Nový Jičín	NJ	CZ0804
Ústí nad Labem	UL	CZ0427	Opava	OP	CZ0805
Liberecký kraj	LBK	CZ051	Ostrava - město	OV	CZ0806
Česká Lípa	CL	CZ0511			
Jablonec nad Nisou	JN	CZ0512			
Liberec	LI	CZ0513			
Semily	SM	CZ0514			